

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Оксфорд клас

Кафедра перекладу та іноземних мов

**МАТЕРІАЛИ ІV РЕГІОНАЛЬНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«Актуальні проблеми сучасного дискурсу
в теоретичній та прикладній лінгвістиці»**

5 грудня 2019 року

м. Полтава

УДК 330.111.66(477):34

*Друкується за ухвалою вченої ради
Полтавського інституту економіки і права
ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
(протокол №4 від 26 листопада 2019 року)*

Редакційна колегія:

Мякушко Н.С. – голова організаційного комітету, доктор філософії, кандидат політичних наук, доцент кафедри соціальної роботи, директор інституту.

Данилюк Л.В. – співголова, канд.філол.наук, доцент, професор кафедри перекладу та іноземних мов.

Шахова В.В. – ст. викладач кафедри перекладу та іноземних мов.

Рябокінь Н.О. – канд.філол.наук, доцент, завідувач кафедри перекладу та іноземних мов.

Попова К.В. – ст. викладачка кафедри перекладу та іноземних мов.

Грінченко Н.О. – канд.філол.наук, доцент кафедри перекладу та іноземних мов.

Актуальні проблеми сучасного дискурсу в теоретичній та прикладній лінгвістиці: Матеріали IV Регіон. наук.-практ. конф., м.Полтава, 5 грудня 2019 р. – Полтава: Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна», 2019. – 324 с.

Видання розраховано на науковців, викладачів, практиків, здобувачів вищої освіти.

УДК 330.111.66(477):34

© Полтавський інститут економіки і права, 2019

© Колектив авторів, 2019

СЕКЦІЯ 1 ЛІНГВІСТИЧНИЙ ДИСКУРС І КОМУНІКАЦІЯ

Біляченко Світлана Миколаївна
студентка 4-го курсу спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Данилюк Людмила Всеволодівна
к.філол.н, доцент, проф. кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

НЕОЛОГІЗМИ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена вивченню способів утворення англійських неологізмів. Основна увага приділяється засобам перекладу неологізмів українською мовою на матеріалі сучасної англомовної преси.

Ключові слова: неологізм, політичний дискурс, переклад з англійської на українську.

Мета статті – проаналізувати на конкретному мовному матеріалі особливості вживання та способи утворення нових слів в англійському суспільно-політичному дискурсі.

Процес неологізації європейських мов, що активно протікає в останні десятиліття, породжує необхідність пильного вивчення неологізмів і приводить до розвитку неології, як окремої галузі лексикології; разом з тим теоретична база й термінологічний апарат цієї науки дотепер залишаються несформованими. Лінгвокультурологічні характеристики неологізмів у цілому, і неологізмів ЗМІ зокрема, не знайшли широкого відбиття в наукових працях лінгвістів. Розробка цієї теми представляється актуальною в силу того, що вона перебуває на стику двох молодих галузей, що розвиваються: неології й лінгвокультурології.

Проблема дослідження неологічних утворень привертає увагу багатьох лінгвістів. Серед них Андрусак І.В., Арутюнов Н.Д., Берчфільд Р., Гармаш О.Л., Єнікеєва С.М., Жлуктенко В.І., Заботкіна В.І., Зацний Ю.А., Ковтун К.В., Кубрякова Є.С., Мешков С.М., Омельченко Л.Ф., Пімахіна Т.А., Черкаська Є.В., Янков А.В. та інші.

Основи теорії політичного дискурсу були закладені представниками кембриджської та оксфордської філософських шкіл у 50-ті рр. ХХ ст. шляхом аналізу лінгвістичного контексту громадської думки. До класичних робіт з даної проблематики належать праці Т. ван Дейка, Ю. Габермаса, Р. Барта, Н. Ферклоу, П. Серію, а також дослідження вітчизняних авто-

рів О. Баранова, О. Шейгал, Г. Почепцова. Вивченню дискурсу присвячено багато досліджень, автори яких тлумачать це явище в настільки різноманітних наукових системах, що сам термін «дискурс» став ширшим за термін «мовлення» [3: 227]. Багатозначність поняття «дискурс» зумовлена історією його становлення та певною невизначеністю місця дискурсу у системі існуючих категорій та модусів вияву мови. Дане поняття походить від латинського слова *discursus*, що буквально означає «блукати». З часом термін набуває різноманітних значень В перекладі з англійської *discourse* означає «мова, бесіда, виступ, діалогічна мова», а у французькій мові *discours* – мовлення, прикметник «дискурсивний» одночасно набуває стійкого значення – «логічний, розумовий, опосередкований». У словнику Якоба і Вільгельма Грімма *discours* має два значення: 1) діалог, бесіда; 2) мова, лекція.

Свою появою поняття «дискурс» завдячує З. Харрису, який упровадив дистрибутивний метод і на його основі розглядав дискурс, як висловлення, надфразну єдність у контексті інших одиниць і пов'язаною з ними ситуацію. У науковій літературі 70-х років слово *discours* переважно вживається, як синонім слова *text*. Ці два терміни – *discours* і *text* ототожнювались, що пояснювалося відсутністю в деяких європейських мовах слова, відповідного франко-англійському «дискурс», яке замінювалося терміном *text*. Причому під *text* розуміють не лише певний продукт мовної діяльності, а й будь-яке явище дійсності, що має знакову природу і певним чином структуроване, наприклад, мітинги, дебати. Відтоді термін «дискурс» набуває широкого застосування у сучасній лінгвістиці. У 1980-1990 рр. велика кількість лінгвістів досліджує дискурс. Водночас термін отримує всілякі визначення та тлумачення. У словнику політичної термінології *discours* визначається як вид мовної комунікації, орієнтований на обговорення й обґрунтування будь-яких аспектів дій, думок та висловлювань її учасників. З лінгвістичної точки зору *discours* – це процес живого вербального спілкування, який характеризується великою кількістю відхилень від канонічного писемного мовлення. З позицій сучасних підходів, «дискурс» – це складне комунікативне явище, що включає, крім тексту, ще й екстралінгвальні чинники: знання про світ, думки, установки, цілі адресата необхідні для розуміння тексту. Поняття «дискурс» характеризується параметрами завершеності, цільності, зв'язності, тобто всіма властивостями тексту, він розглядається одночасно й як процес, й як результат у вигляді фіксованого тексту. Суттєвою рисою дискурсу, що розуміється у широкому смислі, є його співвіднесеність з конкретними учасниками акту (мовець і слухач), а також з комунікативним наміром мовця певним чином впливати на слухача. [3]

В цій статті розглядаються особливості утворення неологізмів.

Сучасна англійська мова налічує три способи утворення нових слів, а саме: фонологічний спосіб, запозичення і морфологічний спосіб.

- фонологічний спосіб утворення неологізмів – це такий спосіб, при якому нові слова утворюються з поєднань звуків, найчастіше з звуконаслідувальних вигуків. Здебільшого даний спосіб використовується в американському сленгу.

- запозичення також є джерелом утворення нових слів. Лексичний склад англійської мови поповнюється саме за рахунок запозичень з різних мов.

- морфологічний спосіб утворення неологізмів – це спосіб утворення нових слів з морфем розглянутої мови. Даний спосіб налічує такі різновиди:

- афіксальних спосіб – це морфологічний спосіб утворення нових слів, при якому вже існуючі суфікси знаходять нові значення. Крім суфіксів, активну участь в утворенні нових слів приймають префікси.

- словоскладання – це один з найбільш древніх і поширених способів утворення нових слів. Даний процес характеризується злиттям двох основ.

- конверсія – це перехід слова з однієї частини мови в іншу. Найбільш вживаними є конверсії іменників в дієслова і конверсії дієслів в іменники.

- скорочення – нерегулярний спосіб утворення морфологічних неологізмів. Даний тип нових слів, в основному, складається з аббревіатур і акронімів.

Аналіз цих способів утворення проводився на основі газети «The Times» від 26 листопада 2019 року. З якої методом суспільної вибірки було вибрано приблизно 24 нових слів.

Проаналізувавши найбільші та найпопулярніші сфери використання неологізмів, виокремлюємо 3 категорії, де англійські неологізми використовуються мовцями найбільше. Бо перш за все соціальна спрямованість неологізмів полягає в тому, що, з'являючись в мові, вони позначають нові поняття, які виникають в результаті розвитку науки і техніки, нових умов життя, але найбільше суспільних відносин та культурно-політичних змін.

1. Перша категорія – культурна, є однією з найбільш популярних, адже вона охоплює майже усі сфери соціального життя людства. Як відомо, одним з основних джерел збагачення англійської мови є лексичні запозичення з інших мов, насамперед у культурній сфері. Запозичення є результатом взаємодії різних народів на різних рівнях. Яскравим прикладом

джерела неологізмів є сфера інформаційних технологій. Виникає велика кількість «комп'ютерних та інтернет неологізмів», які широко поширюються в загальній мові:

- «Forex» – (foreign + exchange) – резерви в іноземній валюті,
- «advermation» (advertisement + information) – рекламна інформація,
- «advertorial» (advertisement + editorial) – основний рекламний блок,
- «millionerd» – людина, що розбагатіла через Інтернет,
- «Europlug» (European + plug) – електровилка, яка застосовується у

всіх країнах Європи.

– «Handicapitalism» – неологізм виник для позначення різновиду Інтернетського бізнесу, який набуває останнім часом великого масштабу, а саме продажу товарів та послуг інвалідам, фізично неповноцінним людям. Неологізм утворений зрощенням слів handicap та capitalism.

2. Друга категорія – соціальна. Так як люди – істоти соціальні, тому вижити у сучасному світі без мови – вкрай важко. Активне використання неологізмів у своєму лексиконі надзвичайно зближує людей з усього світу, адже якщо з'являється поняття, неодмінно повинно з'явитися його позначення, яке буде зрозуміле усім. З'являються неологізми на позначення явищ модних тенденцій певних субкультур.

Проявом культу краси є надмірне, інколи навіть патологічне, захоплення своєю зовнішністю. Однією з причин здійснення пластичних операцій є невдоволення своєю зовнішністю. Це явище отримало назву «imagine dugliness» і, як наслідок, призвело до появи нових понять, пов'язаних із процедурами, спрямованими на покращення зовнішності. Наприклад:

- «bleachorexia» – надмірне переймання відбілюванням своїх зубів;
- «fishpedicure» – косметична процедура при якій ноги пацієнта знаходяться у акваріумі з рибами, що об'їдають мертві ділянки шкіри.

Якщо на сторінках газет заходить мова за інтернет-мережі, то ми можемо спостерігати появу наступних слів:

– «wi-fi party» або «quiet party» використовується на позначення вечірки, коли усі зайняті своїми телефонами та надають перевагу спілкуванню там,

та інших:

- «blonder» – хлопець, який зустрічається лише з білявками,
- «garage-mahal» – багатопверховий гараж або паркінг для автомобілів.

– «whitefood» – їжа білого кольору (біла риба або м'ясо, молочні продукти),

– «brandalism» – завішування фасадів міських будівель численною кількістю потворної реклами.

3. Третя категорія – політична. В цій категорії також утворюються чимало неологізмів. Так зі шпальт газет останнім часом не сходить слово «Brexit», це слово вимовляється у всіх політичних новинах Європи та світу. Брексіт утворене злиттям двох англійських слів «Британія» (Britain) та «вихід» (exit) – словосполучення придумали для короткого позначення референдуму, на який винесли одне-єдине питання – Велика Британія має залишатися членом Євросоюзу, чи вийти з нього?

Власне прізвище «Трамп» вже є неологізмом та при численних видозмінах слова може позначати деякі поняття. Наприклад:

- «trumpescent» позначає щось дороге, але з відсутністю смаку,
- словами «Trumper», «Thumper», «trumpescite» та «trumpeteer» часто позначають прихильників Трампа та його політичної діяльності.

Слово «trumpertained» використовується для позначення задоволення або насиченості (іноді з негативним підтекстом), за допомогою «trumpeu» називають членів родини Дональда Трампа. Один із найвідоміших скандальних висловів політика є помилкове вживання артиклю «the» у назві України, що позначає країну як частину іншої держави або ту, що має в собі декілька частин. «The Ukraine» у свій час набув популярності серед обурених українців.

Серед часто вживаних неологізмів значну частку складають акроніми. Їх поширення сприяє різноманітності словникового запасу. До того ж фахівці ЗМІ люблять використовувати їх у своїх статтях, роблячи з них сенсації. Один із відомих акронімів, є GASP (Group Against Smoke and Pollution) – який використовується в мові декількох груп, які борються проти забруднення навколишнього середовища. Також можна виділити PINS (person in need of supervision), SWAT (special weapons and tactics) – термін використовується в юриспруденції, TINA (there is no alternative) – у політиці, SALT (Strategic Arms Limitation Talks) переговори задля обмеження стратегічної зброї, OMOV (one member, one vote) – «один член, один голос».

Крім неологізмів до статті також були включені слова, які були вжиті нещодавно.

Як показав проведений аналіз, зібрані неологізми були утворені: словоскладанням – 16 слів, афіксальним способом – 2 слова, скороченням – 6 слів.

За період останнього десятиліття майже усі сфери і галузі людської діяльності збагатилися новими словами. Саме тому слід детально вивчати та досліджувати особливості цього процесу в англійському суспільно-політичному дискурсі. Окрім того, можна помітити, що значна кількість лексичних інновацій завдяки інтенсивному вживанню в мові ЗМІ та со-

ціальних мережах поступово з вузькоспеціальної сфери функціонування або тоді, коли вони були відомі лише певній категорії людства, стає надбанням широкої мовної практики і літературної мови загалом. Характерним для новітнього періоду вивчення активної лексики англійської мови є процес неологізації словника, який охоплює загальномовні та оказіональні інновації людства. Саме цей факт впливає на динаміку використання неологізмів носіями мови.

Список використаних джерел:

1. Заботкина В.И. Когнитивно-прагматический подход к изучению английской неологии / В.И. Заботкина // Мат-лы науч. конф. «Проблемы английской неологии». – М. : МГЛУ, 2002. – С. 11-20.
2. Зацний Ю.А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття : англо-український словник / Ю.А. Зацний, А.В. Янков. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 360 с.
3. Карасик В.В. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – М.: Гнозис, 2004. – 390 с.
4. Козьмик Г.О. Актуальні проблеми вивчення неології / Г.О. Козьмик, Т.О. Хейлик // Наук.-виробн. журнал «Держава та регіони». Серія «Гуманітарні науки». – 2008. – № 1. – С. 109-116.
5. Левицький А.Е. Актуальні проблеми розвитку неології (на матеріалі сучасної англійської мови) / А.Е. Левицький // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – Вип. 23. – С. 16-21
6. Статті газети «The Times» від 29.11.2019 року

Ведмеденко Анастасія Олександрівна
студентка 4 курсу, спеціальності «Філологія»
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Науковий керівник: Буць Жанна Володимирівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри ТППФМ
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ГЕНДЕРНОЇ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ У ТЕКСТАХ ФРАНЦУЗЬКОГО МАСМЕДІЙНОГО ДИСКУРСУ

Франція, як і інші розвинуті держави, – є демократичною країною, де приділяють увагу правам людини. Оскільки свобода та рівність за націо-

нальними, соціальними, статевими та віковими ознаками є головною рисою успішної та комфортної держави.

Вивченням проблеми виникнення гендерної нейтралізації мови та утворення нових гендерно нейтральних слів займалися як вітчизняні (О. І. Горошко, А. П. Мартинюк, Н. М. Ящук), так і зарубіжні (А. Г. Кирова, О. А. Вороніна, Т. А. Шеремета, J. Lorber) мовознавці. Але на сьогодні спостерігаємо недостатнє осягнення гендерних питань у французькому масмедійному дискурсі. Отже, такий спектр наукових пошуків сучасної лінгвістики зумовлює **актуальність** обраної теми.

Мета роботи полягає в ілюстрації засобів гендерної нейтралізації у французькому масмедійному дискурсі.

Об'єктом дослідження є засоби гендерної нейтралізації у французькому масмедійному дискурсі.

Предметом виступають гендерно нейтральна лексика.

Гендерна лінгвістика – дисципліна, яка відноситься до сфери гендерних досліджень. Вона вивчає прояв відмінностей між статями в мові та мовленні. Гендерна лінгвістика виявляє так звані гендерні асиметрії, які свідчать домінування в мові чоловічої картини світу, тобто орієнтованість мови на людину чоловічої статі, а не на людину взагалі. Такі асиметрії відносяться до мовного сексизму. Коли говорять про стереотипи патріархату, мають на увазі зафіксовані в мові стереотипи, що нав'язують його носіям таку картину світу, де жінки виконують другорядну роль. Саме це породжує необхідність гендерної нейтралізації мови [1].

Крім того, в наші дні все частіше підіймається питання гендерно-небінарних людей. Вони не закріплюють за собою будь-яку соціальну роль, не мають характеристик і манер поведінки, які приписуються чоловічій чи жіночій ідентичності. Небінарні люди не вписують себе в загальноприйнятту гендерну бінарну систему і стикаються з дискримінацією, нерозумінням суспільства, інколи вимушені говорити про себе, використовуючи займенники, які відповідають їх статевими ознаками, а не їх самоідентифікації. Їх називають не тими займенниками, які вони використовують до себе [2]. Гендерна нейтралізація мови дозволяє небінарним людям відчувати гармонію всередині себе і комфорт в суспільстві. Небінарні люди у Франції називають себе *iel*, що є словозлиттям двох займенників *elle* (вона) та *il* (він). Наведемо приклад: *De retour à Hongkong, iel attend 2017 pour en parler à ses parents* (1).

Слова, що позначають сімейні відносини, часто є гендерно маркованими та настільки різняться для жіночого і чоловічого роду, що єдиний спосіб отримати гендерно нейтральну назву – це створити неологізми за допомогою телескопії (*fræur, tangle*) [4]. Є випадки коли можливо уникну-

ти словозлиття. Наприклад, коли гендерно нейтральне слово вже існує: *Comment celles-ci se traduisent-elles dans votre quotidien d'enseignant, de chef d'établissement ou de parent ?* (2).

Гендерно нейтральна лексика не є поширеною та Французька Академія не надає гідної підтримки та гальмує її розвиток [3]. Тоді як масмедіа має неабиякий вплив на свою аудиторію та формує лексичні засоби гендерної нейтралізації. Нами розглянуто телескопію іменників та займенників і використання вже існуючих слів. Несексистська мова знаходиться лише на початку свого формування та вимагає більш детального розгляду.

Список використаних джерел:

1. Кирова А.Г. Развитие гендерных исследований в лингвистике / А.Г. Кирова. // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2009. – №8 (86). – С. 138-140.
2. Небінарні люди: хто це та звідки взялося? [Електронний ресурс] // Громадська організація Центр сімейної безпеки РОД. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.csb-rod.org.ua/single-post/2018/06/27/НЕБІНАРНІ-ЛЮДИ-ХТО-ЦЕ-ТА-ЗВІДКИ-ВЗЯЛОСЯ>.
3. Féminisation (des noms de métier, de titres, etc.) [Електронний ресурс] // Dictionnaire de l'Académie française, 9e édition (actuelle). – 2018. – Режим доступу до ресурсу: dictionnaire-academie.fr/article/A9F0432.
4. Règles de grammaire neutre et inclusive [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: divergenres.org/regles-de-grammaire-neutre-et-inclusive/.

Грінченко Ольга Юріївна

студентка 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Данилюк Людмила Всеволодівна

к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

ХАРАКТЕРИСТИКА АДАПТИВНИХ ЗАСОБІВ

Художній текст є надзвичайно складною структурою. У ньому виокремлюють різні, але взаємопов'язані рівні: ідейно-естетичний, жанрово-композиційний і мовний [8, с. 10]. Перед перекладачем художнього тексту постають такі завдання: зрозуміти текст оригіналу, тобто сприйняти

його як глядач, а потім перетворити його мовою перекладу [8, с. 11].

На переклад впливає цілий спектр прагматичних факторів, до яких відносять комунікативне та прагматичне призначення перекладу, жанрово-стилістичні та національно-культурні особливості оригіналу, фонові знання учасників комунікації, їх соціально-психологічні характеристики, прагматичне завдання самого перекладача.

Інструментом адекватної передачі прагматичних аспектів тексту оригіналу є адаптація – сукупність тих модифікацій тексту оригіналу, які були продиктовані необхідністю усунути міжкультурну асиметрію.

За визначенням В. Демецької, адаптація – це тип перекладу з домінантною прагматичною настановою та орієнтацією на стереотипні очікування носіїв мови-реципієнта й культури-реципієнта [4, с.108]. До прагматичних факторів перекладу відносять: жанрово-стилістичні особливості текстів у мовах оригіналу та перекладу, їх неоднакову прагматичну цінність, функціональну роль словесного знаку в певному повідомленні, прагматичне завдання автора, національно-культурну специфіку отримувачів оригіналу та перекладу, фонові знання учасників комунікації та їх соціально-психологічні характеристики [12, с.17].

За О. Чередниченком прагматична адаптація перекладу визначається як сукупність дій, спрямованих на пристосування перекладеного тексту до особливостей цільової мови і культури, а також для недостатньо підготованих читачів [13, с. 187].

Умови застосування перекладацької адаптації:

- 1) прагматична функція тексту стає домінантною;
- 2) текст перекладу зорієнтовано на стереотипні очікування носіїв мови в межах культури-реципієнта;
- 3) ступінь віддаленості / близькості мов і культур, що контактують, визначає наявність/відсутність стереотипів очікування того чи іншого прагматичного типу тексту [3, с.149].

Канадські лінгвісти і перекладознавці Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне зазначають, що адаптація застосовується до випадків, коли оригінальна ситуація не існує в мові перекладу і повинна бути передана за посередництвом іншої ситуації, яку перекладач вважає еквівалентною [2, с. 158].

Адаптивні стратегії перекладу спрямовані на: 1) переважне використання мовних і культурних моделей реципієнта і 2) виразну прагматичну орієнтацію текстів перекладу на свою (іншомовну й іншокультурну) аудиторію [5, с. 46].

Деякі перекладознавці розглядають адаптацію як особливий вид міжмовного посередництва поряд із такими різновидами як інтерпретація, вільний переклад, переклад за мотивами, переспів, що якісно відмінні від

власне перекладу. В. Комісаров розмежував поняття перекладу та адаптації, підкреслюючи, що на відміну від перекладу, адаптація не призначена для повноцінної заміни оригіналу в мові перекладу [6, с. 144]. Відмінність перекладу-адаптації від перекладу-репродукції, а також від вільного відтворення текстів за мотивами або інших різновидів інтертекстів полягає в тому, що переклад-адаптація передбачає зіставлення й перевірку текстом оригіналу, за умов домінантної орієнтації на мовні та культурні пріоритети реципієнта. Переклад-адаптація не спростовує переклад-репродукцію і не протиставляється їй, а є комплементарним типом перекладу.

У своїй роботі перекладач має справу з двома типами інформації в тексті – предметною (власне фактуальною) і оцінною. У процесі перекладу тексту різні типи інформації визначають схему перекладацьких дій у виборі репродуктивного, або адаптивного перекладу. Для репродуктивного перекладу домінантною є предметна інформація, для адаптивного – оцінна [4, с.99].

Адекватний переклад у будь-якому разі передбачає адаптацію. Пропорції власне перекладацьких і адаптивних стратегій підпорядковані типові тексту. Чим ближче прагматична функція тексту до домінантних, тим більше адаптивних стратегій необхідно застосовувати. Таким чином, головний критерій адаптації тексту – це його прагматична орієнтація.

Дослідники по-різному оцінюють місце адаптації серед інших типів перекладу. Марк Дадян розцінює адаптацію як граничну форму перекладацьких перетворень, межу відповідності, після якої говорити про переклад можна лише умовно. Адаптацію, як і переспів та перероблення, В. Будний та М. Ільницький трактують як «межові явища між рецепцією і перекладом» [1, с. 82], оскільки в кожному з цих різновидів відтворення іншомовного тексту перекладач вільно інтерпретує оригінал відповідно до власних творчих інтенцій. Українська дослідниця А. П. Якимчук говорить про заміщення специфічних культурних елементів похідного тексту елементами культури адресата та називає цей метод «перекладом-одомашненням» [14].

По-різному вчені оцінюють також доцільність застосування адаптивних засобів. Так, Ю. Найда виступає за те, щоб кількість змін, які вносить перекладач у текст з метою зробити його більш зрозумілим для сприймача перекладу, була мінімальною. При цьому дослідник посилається на те, що при читанні будь-якого тексту читач звик звертатися до різних довідників, виносок, приміток [15, с. 122]. Погодитись із цією думкою не можна, адже надмірна кількість виносок і коментарів ускладнює сприймання художнього тексту, «розхитує» його композицію, а отже, є неприйнятною

для художнього твору.

Зазвичай прагматична адаптація перекладу здійснюється без шкоди для смислового змісту тексту, однак зустрічаються ситуації, коли перекладач жертвує змістом для досягнення потрібного комунікативного ефекту. Таким чином, для якісного відтворення художнього твору потрібний майстерний переклад, який неможливий без застосування прагматичної адаптації та який передбачає не лише точну передачу змісту оригіналу, а й збереження характеру твору, відтінків стилю, мелодії строфи тощо. Особливо це стосується перекладу прагматичних текстів, в яких спостерігається дивергентність лінгвокультурних ознак (тобто значна відмінність культури оригіналу та перекладу).

Окрім того, прагматична адаптація у перекладі є способом подолання мовних труднощів, які умовно можна розділити на «очевидні» і «приховані» [10, с. 93]. До очевидних мовних труднощів С. Г. Тер-Мінасова відносить: різницю в граматичній будові мови і різницю у фонетиці і орфографії, а до прихованих – об'єм значення одиниць, що зіставляються, їх стилістичні конотації, лексико-фразеологічну сполучуваність, а також феномен «неправдивих друзів перекладача» [10, с.112]. Екстралінгвальні, соціальні труднощі, що охоплюють безеквівалентну лексику; соціокультурні конотації; соціокультурний контекст, що відповідає узусу мови перекладу, та переклад власних назв також становлять виклик для перекладача.

Адаптація часто позначається на обсязі текстів. Так, включення лексики зі специфічною й унікальною семантикою потребуватиме залучення перекладацьких коментарів, що неминуче призведе до збільшення обсягу і, відповідно, до «ускладнення» цільового тексту використанням адаптивних стратегій. У разі, коли перекладач вдається до елімінації культурно-специфічної лексики під час перекладу, це може призвести не лише до скорочення обсягу тексту, але й до нівелювання лінгвокультурної специфіки мови оригіналу тексту. Послідовність інформації також може підлягати транспозиції, включаючи реверс сильних позицій тексту.

Під час застосування прагматичної адаптації потрібно зважати на наступні чинники:

- комунікативні інтенції творця тексту, продиктовані певними комунікативними потребами;
- домінуючу функцію тексту, яка й визначає прагматичний вплив на реципієнта тексту (наприклад, вразити його або здійснити сугестивний вплив);
- комунікативну спрямованість цільового повідомлення при врахуванні прагматичних аспектів перекладу [11].

Ілюструючи можливості відтворення комунікативно-прагматичного потенціалу тексту оригіналу в тексті перекладу, науковці розрізняють чотири типи прагматичної адаптації [7, с. 112].

Перший тип прагматичної адаптації забезпечує адекватне розуміння іншомовного тексту усередненим реципієнтом. Такий вид адаптації передбачає внесення в текст перекладу додаткової інформації, вилучення комунікативно незначущої, здійснення лексико-семантичних змін, генералізації, конкретизації тощо.

Відсутність у рецептора тих чи інших фонових знань викликає необхідність пояснення незрозумілих фактів, імпліцитного змісту. Найчастіше це відбувається у зв'язку з використанням у тексті оригіналу власних імен, географічних назв, різноманітних назв культурно-побутових реалій. Так, наприклад, при перекладі українською мовою географічних назв типу амер. *Massachusetts, Oklahoma, Virginia*, як правило, додається слово «штат».

Другий тип прагматичної адаптації здійснюється задля відтворення емотивної настанови повідомлення, а також асоціативних зв'язків, актуалізованих в ньому. Даний тип прагматичної адаптації застосовується здебільшого при перекладі ідіоматичних виразів, образних порівнянь, фразеологізмів, прислів'їв, приказок тощо. Наприклад, еквівалентним перекладом, що відтворює зміст та емотивну настанову англійського прислів'я «*A rolling stone gathers no moss*» є українське речення «Хто удома не живе, той добра не наживе».

Третій тип адаптації визначається орієнтацією перекладача на конкретного рецептора або групу рецепторів – фахівців певної галузі. Здебільшого такий тип прагматичної адаптації здійснюється при перекладі науково-технічних, медичних, юридичних текстів, тощо.

Іноді у тексті перекладу необхідна науково-технічна інформація викладається в більш чіткій та досяжній формі. Прагматична адаптація галузевих текстів може вимагати і внесення певних пояснень, заміन, зокрема тих, що стосуються національних одиниць виміру, специфічних номенклатурних назв, деяких абревіатур, скорочень і т.і.

Четвертий тип прагматичної адаптації пов'язують із вирішенням певного екстраперекладацького завдання. У таких випадках перекладач обробляє, скорочує, перегруповує зміст тексту оригіналу, або ж заново формулює та коментує його. Такий тип прагматичної адаптації здійснюється при іншомовному реферуванні, написанні анотацій, здійсненні іншомовних переказів, скорочених або адаптованих перекладів, перекладів-підстрочників.

Адаптація застосовується при перекладі творів художньої літератури в таких випадках:

1) для перекладу творів, в яких актуалізуються дивергентні ознаки лінгвокультури оригіналу та мови перекладу – лінгвоетнічна адаптація, в якій широко використовуються прийоми, спрямовані на полегшення сприйняття чужих культурних реалій чи мовних явищ (наприклад, роман «Сповідь маски» Юкіо Місіми був перекладений Дариною Купко);

2) для історичної адаптації при перекладі хронологічно віддалених творів (наприклад, переклад англійською мовою героїчної поеми «Слово про Ігорів похід», зроблений В. Набоковим, або ж адаптація «Кентерберійських оповідей» Джеффрі Чосера, написаних середньо англійською мовою, на сучасну англійську мову);

3) для адаптації «дорослої» класики до рівня інтелектуального розвитку відповідної вікової категорії – дітей дошкільного, молодшого, середнього або старшого шкільного віку (наприклад, роман Ш. Бронте «Джейн Ейр» було перекладено, адаптовано та скорочено для середнього шкільного віку.);

4) для адаптації художніх творів читачам, які опановують іноземну мову (наприклад, книга Стена Барстоу «A Kind of Loving» була адаптована Сью Джі).

Прагматична адаптація художніх текстів має свої особливості. Як відомо, художні твори в першу чергу адресовані аудиторії, для якої мова твору є рідною. Але більшість творів мають загальнолюдську цінність, крім того, вони набувають популярності серед читачів, тому часто перекладаються іншими мовами. У художніх текстах можуть описуватися історичні події, вживатися назви національних страв, традицій, а також інші елементи культурно-історичного контексту. У перекладі всіх цих явищ необхідно враховувати прагматичні відмінності вихідної та цільової мов [7, с. 215]. Прагматична адаптація тексту реалізується з урахуванням інформаційного фону цільової аудиторії за допомогою таких прагматичних перекладацьких стратегій, як додавання, вилучення, експлікація, імплікація, заміна культурних концептів, заміна мовленнєвих актів, заміна реєстрів тощо.

Як свідчить аналіз спеціальної літератури, застосування адаптації у художньому тексті залучає цілий спектр перекладацьких засобів, покликаних допомогти реципієнту зрозуміти текст оригіналу. Так, широким є застосування лексичних трансформацій, серед яких Я. Рецкер виділяє наступні типи:

1) диференціація значення: перекладацька трансформація, за якої домінуючим стає контекстуальне значення слова;

2) конкретизація значення: лексична трансформація, внаслідок якої лексема ширшої семантики в оригіналі замінюється на лексему вузьчої семантики у перекладі;

3) генералізація: лексема з вузьким значенням у процесі перекладу замінюється на лексему з ширшим значенням;

4) смисловий розвиток: лексична трансформація, пов'язана з контекстуальною заміною, у результаті якої у перекладі вжито лексему, значення якої є лінгвістичним розвитком значення цієї лексеми в оригіналі;

5) антонімічний переклад: трансформація, за якої форма слова або словосполучення замінюється на протилежну, при цьому зміст залишається майже незмінним;

6) цілісна перебудова: різновид семантичного розвитку, коли трансформації зазнає усе речення;

7) компенсація втрат у процесі перекладу, що викликана потребами перекладу культурно-специфічної лексики та культурних реалій [9, с. 73]. Компенсація може носити семантичний або стилістичний характер: семантична покликана відтворити безеквівалентну лексику – реалії, тоді як стилістична компенсація має на меті викликати у читача цільового тексту ті ж емоційні реакції, що й у читача вихідного тексту. Іноді адаптований текст може демонструвати вияви власного стилю перекладача.

Перекладення символіки вихідного тексту (у випадку високого рівня варіативності оцінної семантики) потребує адекватного вибору серед символічних варіантів, які представлені в культурі тексту перекладу.

Таким чином, під час застосування адаптивних прийомів може відбуватися незначна зміна змісту тексту, внесення додаткової інформації, коментарів, або опущення не релевантної або незрозумілої для реципієнта інформації, заміна незрозумілої інформації більш зрозумілою, також зміни, пов'язані з необхідністю дотримання жанрово-стилістичних норм.

Отже, перекладацька адаптація є комплементарним видом перекладу, що включає в себе застосування цілого ряду перекладацьких прийомів та який націлений на адекватну трансляцію прагматичних складників тексту, соціокультурного контексту, культурно-специфічних реалій та безеквівалентної лексики з урахуванням узусу мови перекладу, а також культурно зумовлених очікувань реципієнта.

Список використаних джерел:

1. Будний В. Порівняльне літературознавство: Підручник / В. Будний, М. Ільницький. – К.: Вид.дім «Кієво-Могилянська академія», 2008. – 430 с.

2. Вине Ж.-П., Дарбельне Ж. Технические способы перевода // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – М., 1978. – С. 157-167.
3. Демецкая В.В. Адаптация как кросс-культурная и переводческая проблема // Зб. праць та доп. Всеукр. наук.конф. «Актуальні проблеми філології та перекладознавства» (м. Хмельницький, 12-13 трав. 2005 р.) – Хмельницький. – 2005. – С. 148-150.
4. Демецкая В.В. Определение понятия адаптация в рамках теории коммуникации и переводоведения // Ученые записки Таврического нац. ун-та им. В.И. Вернадского. Сер. филология. – 2007. – Т. 20 (59). – № 2. – С. 107-111.
5. Демецька В.В. Перекладацька адаптація та типологія дискурсів / В.В. Демецька. – Науковий вісник Запорізького державного університету. Серія "Нова філологія": [зб. наук.праць]. – Запоріжжя: Вид-во ЗНУ, 2007. – С. 45-48.
6. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / В.Н. Комиссаров. – М.: Высш.шк., 1990. – 253 с.
7. Комиссаров В.Н. Перевод и интерпретация // Тетради переводчика / Под ред Л.С. Бархударова. – М.: Высшая школа, 1982. – Вып. 19 – С. 3-20.
8. Некряч Т.Є., Довганчина Р.Г. Відтворення у перекладі мовного спектру Ернеста Хемінгуей в рамках ідіостилію. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. Зб. наук.пр. – К.: Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка / Від. ред. Н.М. Корбозерова.–К.: Логос. – 2008. – С. 420.
9. Сітко А.В., Струк І.В. Адекватність і еквівалентність у перекладі мовних особливостей. – 2016. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://eg.nau.edu.ua/bitstream/NAU/24368/1/Адекватность_і_еквівалентність_у_перекладі_мовних.PDF (дата звернення: 21.12.2017)
10. Ткачук Т.І. Перекладацькі адаптивні стратегії у сучасній транслятології як механізм адекватної передачі комунікативно-прагматичного значення [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v24/part_2/41.pdf
11. Устименко Ольга. Эрнест Хемингуэй. Финальный выстрел победителя // Журнал «НейроNews: психоневрология и нейропсихиатрия», № 1 (36). – 2012.
12. Чередниченко О.І. Проблема адаптації у світлі Кочурової концепції перекладу [Електронний ресурс] / О.І. Чередниченко // Всесвіт. – 2009. – № 78. – С. 185-191. – Режим доступу: www.philolog.univ.kiev.ua/conf/zvit2010f

13. Якимчук А.П. Лінгвокультурна комунікація як випробовування для перекладача [Електронний ресурс] / А.П. Якимчук. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/2023/1/17.pdf>
14. Янченко Ю.О. Адаптація художнього твору як різновид міжмовної інтерпретації (на матеріалі перекладу О. Тереха казки О. Уайльда «The Happy Prince») [Електронний ресурс] / Ю.О. Янченко // Вісник Львівського університету. Серія :Іноземні мови. – 2012. – Вип. 20(2). – С. 266-271. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_in_mov_2012_20\(2\)_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_in_mov_2012_20(2)_37)
15. Oxford Dictionaries [Electronic resource]. – Mode of access: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/cuckold>

Данилюк Людмила Всеволодівна

к. філол. н, доцент, проф. кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ДИСКУРС У МІЖМОВНОМУ ТА МІЖКУЛЬТУРНОМУ АСПЕКТІ

Вступ. Дискурс як об'єкт дослідження є досить новим багатоплановим мисленнево-комунікативним феноменом, що знаходиться у центрі уваги сучасної науки у цілому і лінгвістики, зокрема. Дискурс є сьогодні предметом вивчення філософією, соціальною психологією, етнографією, літературознавством, теорією комунікації, а також різними напрямками лінгвістики (психолінгвістикою, етнолінгвістикою, когнітивною лінгвістикою, лінгвокультурологією та ін.). В різних науках і в різних напрямках самої лінгвістики в термін «дискурс» вкладаються різні значення, він розглядається з різних точок зору [5,6, 7, 8, 10].

У сучасній лінгвістиці поняття дискурсу трактується неоднозначно та часто асоціюється з типами й формами мовлення, принципами побудови повідомлення і його риторикою (монологічне, діалогічне, риторичне, іронічне), характеристикою мовлення окремої людини та груп людей (особистісна, неповторна, колективістська, авторитарна) [2, 9].

Деякі вчені розглядають дискурс і як функціональний стиль, і як різновид мовлення (усний, писемний, науковий, художньо-белетристичний, діловий, літературний), різновид функціонального стилю, його реалізацію в різних сферах спілкування (юридичний, судовий, газетний, радіодискурс, кінодискурс, театральний, рекламний, святковий); і як жанр художньої літератури (прозовий, ліричний, драматичний)[2, 10].

Діскурс (фр. *discours* – промова, виступ, слова) у широкому сенсі – це складна єдність мовної практики і надмовних факторів (значима поведінка, що маніфестується в доступних почуттєвому сприйняттю формах), необхідних для розуміння тексту, єдність, що дає уявлення про учасників спілкування, їхні установки й цілі, умови побудови і сприйняття повідомлення [10].

Іншими словами, дискурс – це сукупність мовленнєво-мисленнєвих дій комунікантів, пов'язаних з пізнанням, презентацією світу мовцем та осмисленням мовної картини світу адресанта слухачем (адресатом).

Отже, дискурс можна вважати одночасно живим процесом спілкування та найзагальнішою категорією міжособистісної взаємодії.

Н.Д. Арутюнова визначає дискурс як мовлення, занурене у життя [1, 136], тому термін «дискурс», на відміну від терміна «текст», не застосовується до давніх текстів, зв'язки яких із живим життям не відновлюються безпосередньо.

Якщо під текстом розуміють абстрактну, формальну конструкцію, то під дискурсом – різні види її актуалізації, що розглядаються з точки зору ментальних процесів і у зв'язку з екстралінгвістичними факторами.

Отже, дискурс можна вважати одночасно живим процесом спілкування та найзагальнішою категорією міжособистісної взаємодії.

У лінгвістичній літературі термін «дискурс» використовується дуже широко, сьогодні ще немає єдиного визначення цього терміна, яке охоплювало б усі контексти його вживання. Його сутність та евристика аналізу, по суті, лише розробляється. Як зазначають І.С. Шевченко та О.І. Морозова, дискурс є інтегральним феноменом, мисленнєво-комунікативною діяльністю, що протікає у широкому соціокультурному контексті [10, с. 28]. Зупинимося коротко на міжкультурному аспекті дискурсу.

Виклад основного матеріалу.

Лінгвістичний дискурс несе у собі риси тієї мови і культури, в рамках яких він створений своїми носіями. Під час міжкультурної комунікації, коли «зустрічаються» дві мови і дві культури, зазвичай виникають певні труднощі при сприйнятті інформації та її перекладу іншою мовою, зумовлені, перш за все, культурними відмінностями носіїв різних мов, а вже потім лінгвістичними відмінностями мов, що контактують.

Теорія комунікації загалом та теорія міжкультурної комунікації, що виділилася в окремий напрямок лінгвістичних досліджень як комунікавістика, має вже солідну історію, хоча в Україні та колишньому СРСР її почали активно розробляти лише у 70-ті роки минулого століття.

Дискурс є поєднанням багатьох складових, вербальних і невербальних явищ, лінгвістичних та екстралінгвістичних. На думку Ж. Дюбуа вер-

бальна складова дискурсу є похідною від поєднання усіх інших [4, 88]. Сьогодні вже розроблено чимало моделей акту комунікації та тих його основних чинників, аналіз яких і допомагає зрозуміти міжкультурні відмінності комунікантів з тим, аби усунути непорозуміння та перешкоди при міжкультурній комунікації.

Як свідчить аналіз спеціальної літератури, в основному виділяють дев'ять таких чинників, а саме:

- 1) комуніканти (комунікативний паспорт партнерів по дискурсу);
- 2) діяльність;
- 3) мотивації (інтереси, мотиви комунікантів);
- 4) інтенції (наміри, завдання, цілі);
- 5) ситуація 9 час, місце та інші умови дискурсу);
- 6) тезаурус, фонові знання про світ;
- 7) код як семіотична система, що застосовується для передачі

інформації, включаючи, невербальні засоби;

- 8) тема (основний предмет, зо обговорюється під час дискурсу);
- 9) текст (усний чи письмовий дискурс) [3, 198-199].

Кожен з учасників дискурсу має свій власний набір наведених факторів, співставлення яких може показати чим і у чому відрізняються комуніканти. Дискурс, що розглядається з точки зору носія іншої мови та іншої культури, характеризується великою кількістю специфічних елементів., що мають різну природу і мають як лінгвістичну, так і екстралінгвістичну природу, які беруть свій початок здебільшого в особливостях національних культур, учасники яких вступають в дискурсну взаємодію. Врахування цих розбіжностей є важливим моментом професійної підготовки перекладача, завдання і місія якого – забезпечити повноцінне успішне міжкультурне спілкування, або виконати переклад тексту інформації, що неможливо здійснити, не володіючи відповідними знаннями про основні відмінності як лінгвістичного, так і екстралінгвістичного характеру, що беруть свій початок здебільшого в особливостях національних культур. Так, наприклад, специфіка кореляції першого чинника (комунікант-х і комунікант-у) полягає, на думку П.М. Донець, у тому, що партнера по комунікації слід сприймати як «чужого» або «іншого», фіксуєючи у свідомості перш за все зовнішні ознаки, що характеризують комуніканта, автор виділяє: 1) *расові ознаки* (колір шкіри, волосся, розріз очей тощо); 2) *одяг* (національний, відповідність тенденціям моди, ціна тощо); 3) *погляд та вираз обличчя* (напруженість/розслабленість тощо); 4) *хода та розташування тіла у просторі* (ширина та частота кроку, нахил голови, дистанція по відношенню до оточуючих тощо); 5) *прикраси та доглянутість обличчя і тіла* (татування, макіяж, загар, ювелірні прикраси то-

що); 6) *запах* (парфумів, поту, вживаних у їжу продуктів тощо) [3, 200-2001].

З-поміж вказаних ознак, що ідентифікують комунікантів, цікавим і найбільш вагомими, як видається з власного досвіду, третя та четверта ознаки, а саме: погляд та вираз обличчя і хода та розташування тіла у просторі, оскільки друга ознака є нестійкою і може варіювати, а то й нівелюватися. Так, наприклад, якщо з радянських часів і мабуть, аж до недавніх часів (початку 2000-х) вихідця з країн бывшего Радянського Союзу, скажімо українського туриста чи науковця на міжнародній конференції, десь за кордоном досить легко можна було визначити по одягу: чоловіки обов'язково у костюмах (не дуже сучасного крою та з галстуком), жіночі сукні (переважно з дорогих синтетичних тканин як от кримплен, вельвет тощо), а туфлі на високих підборах, в той час як одяг представників Європейських держав (та й Америки також) був завжди набагато демократичнішим, простішим і відзначався багатофункціональністю. Для нас, українців, що виховані на радянських традиціях, і кому ще й сьогодні нерідко притаманне специфічна риса, що знаходиться десь посередині між почуттям заздрощів та чванства, яка часом озвучується словами «а я що, гірша,» «щоб не гірше було як у людей...», або «нехай вона лусне від заздрощів, коли побачить мене у такому гарному вбранні». Сьогодні картина змінилася, зовнішній вигляд, одяг українців не надто різниться від Європи (хіба що вишиванками), та, на жаль, намагаючись бути більш «сучасними», частина молоді сліпо копіює не найкращі зразки моди й поведінки заходу. Але це вже інша тема.

Таку кореляцію як *специфіка погляду та виразу обличчя* можна проілюструвати, порівнюючи завжди усміхнені обличчя американців та замкнутість, зосередженість, серйозність виразу обличчя людей пострадянського періоду.

Стан зубів, тіла, запахи також можуть сприйматися як «чуже» для учасників дискурсу. Але, питання стоїть так: яке відношення мають специфічні відмінності комуніканта до комунікативного акту і дискурсу в цілому? На думку науковців, які серйозно досліджували цю проблему, на успіх дискурсу на рівні міжмовної і міжкультурної комунікації помітно впливають ті чинники лінгвістичного і екстралінгвістичного плану, які не сприймаються як свої, а насторожують як інші, чужі. Якщо ця чужинність партнера помічена учасником комунікативного акту, то вона призводить до зміщення у багатьох параметрах комунікативного акту. Дані етології показують зокрема що специфічне відношення до чужого, до чужинця має дуже давню, ще біологічну природу, що підтверджується тим, що чужий вигляд та чужа поведінка тварин викликають агресію і відторгнення.

Цікаво, що й у поведінці дитини вчені відзначають періоди, коли вона боїться, цурається і відторгає чужих. На основі таких фактів вчені зробили висновок про те, що подібне відношення до чужих закладено у людині природою. Воно носить прагматичний характер і стосується всіх «чужаків» незалежно від раси, національності, релігії тощо та протікає в значній мірі несвідомо, скоріше інстинктивно. На основі співставлень відмінностей особистостей створюються відповідні стереотипи або іміджі.

Висновок. Співставлення та аналіз специфічних елементів екстралінгвістичної природи дискурсу дає можливість виявити особливості національних культур, що є важливим для здійснення успішної міжкультурної комунікації.

Список використаних джерел

1. Арутюнова Н.Д. Фактор адресата / Н.Д. Арутюнова // Изв. АН СССР. Сер.лит. и яз. – 1981. – Т. 40. – Вып. № 4. – С. 356-367.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Підручник. Київ: вид-во «Академія», 2004.
3. Донець П.М. Національно-культурна специфіка дискурсу//Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. – Харків, 2005.
4. Дюбуа Ж. и др. Общая риторика. – М.: Прогресс, 1985.
5. Ильченко О.М. Етикет англомовного наукового дискурсу. – К. ІВЦ «Політехніка», 2002.
6. Селивнова Е.А. Основи лингвистической теории текста и коммуникации. – К., 2002.
7. Карпчук Н.П. Адресованість в офіційному та неофіційному англомовному дискурсі. Автореф. дис. кандфілол наук: 10.02.04. – Х., 2005.
8. Кубрякова Е.С. Понятия «дискурс» и «анализ дискурса» в современной лингвистике. / Дискурс, речь, речевая деятельность: Сб. науч-аналит. обзоров. – М.:ИНИОН РАН, 2001, – С. 3-15.
9. Леонтьев А.А. Психология общения. – М. 1999.
10. І.С. Шевченко, О.І. Морозова. Дискурс як мисленнево-комунікативна діяльність. / Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. – Харків, 2005.
11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>

Дегтярєва Євгенія Олександрівна
к.ф.н., доцент, доцент кафедри теорії
практики та перекладу французької мови
КПІ ім. Ігоря Сікорського

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РИТОРИЧНИХ ЗАПИТАНЬ У ЗАГОЛОВКАХ ФРАНЦУЗЬКИХ МЕДІАТЕКСТІВ

Актуальність цього дослідження зумовлена загальною тенденцією гуманітарної парадигми знання до вивчення лінгвопрагматичних аспектів мовленнєвої діяльності людини. Незважаючи на те, що риторичні запитання (далі – РЗ) неодноразово ставали об'єктом дослідницької уваги (І.В. Арнольд [1], І.Р. Гальперін [2], М.І. Жинкін [3], Н.А. Колотілова [4], Ю.М. Скребнєв [5], О. Reboul [6]), їх лінгвопрагматичний аспект залишається недостатньо висвітленим. Визначення місця і ролі РЗ в медіатексті робить можливим їх адекватну інтерпретацію, а розкриття їхнього прагматичного потенціалу сприяє виявленню прихованих і нових смислів, яких вони набувають у французьких масмедіа. Метою роботи є встановлення лінгвопрагматичних особливостей РЗ у заголовках сучасних французьких медіатекстів, а також виявлення основних тенденцій використання РЗ.

У текстах французького медійного дискурсу розповсюдженою практикою є вживання РЗ саме у заголовках статей: *Alain Delon et Valérie Trierweiler en couple? La journaliste dément!*[7]. В поданому прикладі автор ніби виступає у ролі допитливого читача. Він ставить запитання так, як сотні інших людей, чим і уподібнюється до аудиторії інформаційного ресурсу. Зустрівши такий заголовок, читач має два варіанти реакції: 1) чувши про ці чутки він розуміє, що зараз нарешті дадуть відповідь на запитання і поставлять крапку в цій історії, чим і втамує свою цікавість; 2) якщо читач вперше зустрів таку інформацію, в ньому розпалюється цікавість, і, прагнучи дізнатися чи дійсно це так, він починає читати статтю / переглядати новину. Наведене РЗ побудовано без питального займенника та без використання дієслова, що властиво заголовкам у французьких масмедіа, і надає запитанню більшої експресивності (порівняно з: *Est-ce que Alain Delon et Valérie Trierweiler sont en couple?*).

Проаналізуємо уривок, що є описом до радіопередачі, в якій розглядаються питання франкофонії: *L'Afrique est-elle l'avenir de la langue française? (...) Sur les 274 millions de francophones dans le monde, plus de la moitié se trouvent sur le continent africain. (...) Alors, l'Afrique est-elle vraiment l'avenir de la francophonie?* [8]. Заголовок у формі РЗ привертає увагу

та спонукає аудиторію шукати відповідь далі у повідомленні. Поданий заголовок не відповідає традиційним нормам їхнього оформлення, оскільки слово *Afrique* вживається з артиклем, що не є типовим для французьких медіа. Таке відхилення від норм надає заголовку додаткового забарвлення, а саме є проявом поваги до африканського континенту. Емоційний вплив пом'якшений використанням інверсії, порівняно з бездієслівним реченням: *Afrique, l'avenir de la langue française?* Це пояснюється тим, що останній варіант передає надто сильні емоції, схожі на роздратування чи обурення, що може інтерпретуватися як расова чи культурна нетерпимість, і є неприйнятним в умовах міжрасової міжнародної комунікації. У вступі до новини надаються статистичні дані, на основі яких автор будував своє припущення, висловлене у заголовку. Але він не дає остаточної відповіді, а ще раз повторює те ж саме переформульоване запитання. Таким чином автор інтригує читача і запрошує послухати радіоефір, присвячений цій темі.

Заголовок у формі РЗ неодмінно притягує увагу та викликає зацікавленість читача. Зазвичай такі заголовки лаконічні і чітко формулюють проблему, яка розглядатиметься далі у статті. Інтерес з'являється, тому що автор приховує певну інформацію, але натякає, що у статті саме це питання буде розкрито. РЗ виступає ключовою фігурою мови, яка бере активну участь у побудові дискурсу, формуючи його логіко-семантичну структуру та визначаючи ступінь інтенсивності висловлення.

З позицій функціонально-прагматичного підходу РЗ характеризується як ефективна фігура діалогізації монологічного мовлення, що слугує для смислового й емоційного виділення його семантичних центрів, для формування емоційно-оцінного відношення адресата до предмета мовлення, а також для досягнення перлокутивного ефекту. Лінгвопрагматичний потенціал РЗ реалізується в їхній іллокутивній силі, що призводить до певного перлокутивного впливу на думки та почуття адресата.

Отже, РЗ є експресивною конструкцією з широким спектром виражальних можливостей. Використання РЗ дозволяє емоційно виділити повідомлення, створити нерозривний зв'язок між комунікантами (адресантом і адресатом), що полягає, з одного боку, у відтворенні внутрішнього стану автора, передачі його особистих поглядів на повідомлюване, а з іншого – в інтелектуальному пробудженні читача через розмірковування над прочитаним.

Список використаних джерел:

1. Арнольд І.В. Лексикологія сучасного англійського мови / І.В. Арнольд. – Москва: Флінта, 2012. – 376 с.

2. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования/ И.Р. Гальперин. – Москва:КомКнига, 2007. – 144 с.
3. Жинкин Н.И. Язык. Речь. Творчество/ Н.И. Жинкин. – Москва: Лабиринт, 1998. – 368 с.
4. Колотілова Н.А. Риторика :навч. Посібник / Н. А. Колотілова. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
5. Скрєбнев Ю.М. Основы стилистики английского языка / Ю.М. Скрєбнев. – Москва:Астрель, 2003.
6. Reboul O. Introduction à la rhétorique/ O. Reboul. – Paris : Presses universitaires de France, coll.«Premier cycle»,1991 – 256 p.
7. Alain Delon et Valérie Trierweiler en couple? La journaliste dément! [Електронний ресурс] // Le Figaro – Режим доступу до ресурсу: <http://video.lefigaro.fr/figaro/video/alain-delon-et-valerie-trierweiler-en-couple-la-journaliste-dement/5641650616001/>
8. L'Afrique est-elle l'avenir de la langue française? [Електронний ресурс] // RFI – Режим доступу до ресурсу: <https://savoirs.rfi.fr/fr/comprendre-enrichir/francophonie/lafrrique-est-elle-lavenir-de-la-langue-francaise>

Жамардій Валерій Олександрович

студент 6 курсу спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Данилюк Людмила Всеволодівна

к.філол.н, доцент, професор кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

ТЕРМІНИ ЯК ОДИН ІЗ ШАРІВ СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ МОВИ

Лексика будь-якої мови відзначається великою різноманітністю і барвистістю. Одним із шарів словникового складу мови є терміни.

Бурхливий розвиток науки і техніки у ХХ столітті призвів до швидкого розвитку відповідних термінологій. Виникла необхідність у стандартизації термінів, а також в аналізі, врегулюванні й впорядкуванні термінологій різних галузей науки й техніки. Під упорядкуванням розуміється приведення термінологічної системи у відповідність до вимог, що висуваються до всіх до термінів.

Чимало науковців зверталися до дослідження проблем термінології (Л.Г. Верба, Г.О. Винокур, М.М. Глушко, В.П. Даниленко, О.І. Дуда, А.С. Дьяков, Е.Ю. Жарких, Т.Р. Кияк, А.Я. Коваленко, М.І. Мостовий та інші), проте тема залишається актуальною.

Не зважаючи на відносно тривале існування термінознавства, до нашого часу немає загальноприйнятого визначення поняття «термін». І це притому, що вчені наголошують на обов'язковості дефініції як умови для існування будь-якого терміну.

Виклад основного матеріалу. Нормативні вимоги до терміну вперше були сформульовані видатним лінгвістом Д.С. Лотте як системність термінології, незалежність терміну від контексту, стислість терміну, його абсолютна та відносна однозначність, простота і зрозумілість, ступінь упровадження терміну [3, с. 28].

Короткий глумачний словник дає визначення слова «термін» (лат. *Terminus* «гранича, кінець, межа») як спеціальне слово чи словосполучення, що прийняте в певній професійній сфері і застосовується в особливих умовах [1, с. 45]. Термін є словесним означенням поняття, яке входить в систему понять певної галузі професійних знань.

М.І. Мостовий визначає термін як слово або словосполучення з історично умовиваним чи умовно закріпленим значенням, що відбиває одне поняття в спеціалізованій галузі знання чи виробництва [4, с. 142].

В.І. Карабан визначає термін як мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки. Він вважає, що науково-технічні терміни становлять суттєву складову науково-технічних текстів [2, с. 49].

Аналіз наукової літератури з термінознавства свідчить, що на думку частини вчених термін є однозначним; друга частина вчених впевнена, що термін допускає багатозначність; третя частина переконана, що термін має тенденцію до однозначності. О.О. Реформатський вносить уточнення, що однозначність терміну слід розуміти в межах термінологічного поля, тобто певної термінології [5, с. 64] та вказує на тенденцію систематичності терміну.

Огляд наукових досліджень з питань термінології показав, що чимало науковців робили спробу класифікувати терміни та за структурно-семантичною ознакою поділяли їх на: терміни-слова, терміни-словосполучення, терміни-запозичення, терміни-аббревіатури.

1. Однослівні терміни, представлені іменниками (кореневими чи афіксальними), прикметниками та дієприкметниками, дієсловами (кореневими, суфіксальними та префіксальними), наприклад: *debt* (борг), *manager* (менеджер), *competitive* (конкуруючий).

2. Терміни-словосполучення різної структури складають значну частину спеціальних терміносистем, зокрема:

- терміни-словосполучення із сурядним зв'язком компонентів;
- терміни-словосполучення з підрядним зв'язком компонентів.

Існує три типи термінів-словосполучень[4, с. 144]. До першого типу належать терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, які можуть вживатися окремо і які зберігають своє значення: *tax* – *податок* → *taxfree* – *звільнення від податків*, *loan* – *позика* → *loanbusiness* – *позикові операції*.

До другого типу відносяться такі терміни-словосполучення, у яких один із компонентів – термін, а другий – компонент загальноновживаної лексики. Компонентами такого типу можуть бути два іменники, або іменник і прикметник, обидва компоненти є самостійними термінами: *pure profit* – *чистий прибуток*.

До третього типу відносяться терміни-словосполучення, обидва компоненти яких є словами загальноновживаної лексики, типу *face value* – *номінальна вартість*.

3. Терміни-запозичення. Значну частину термінів складають терміни, які запозичені з інших галузей знань (філософії, психології), мовами-донорами яких були грецька та латинська мови: *status*, *structure*.

4. Терміни-аббревіатури – буквенні скорочення словосполучень. В англійській термінології є багато складноскорочених назв-аббревіатур. Значення скорочених та повних варіантів повністю співпадають. Продуктивність такого способу словотворення в англійській мові доволі велика, що обумовлює велике розмаїття синтаксичних моделей-аббревіатур.

За структурними особливостями вихідних словосполучень лінгвісти виділяють чотири групи аббревіатур.

Перша група утворюється шляхом ініціальної аббревіації на основі словосполучень, що складаються з повнозначних слів: *EMS* (*European Monetary System*), *IMC* (*International Monetary Conference*).

Друга група утворена за допомогою словосполучень, ускладнених неповнозначними словами, які не беруть участі в утворенні аббревіатури: *OECD* (*Organization for Economic Cooperation and Development*), *FAO* (*Food and Agricultural Organization*).

Третя група утворюється на основі словосполучень, що містять слова складної структури: *ASA* (*American Soybean Association*), *CHIPS* (*Clearing House Interbank Paying System*).

Четверта група утворюється на основі трьох зазначених вище типів: *TQM* (*total quality management*), *MBWA* (*management by walking around*) [4, с. 65, 84, 97].

Крім вище зазначених класифікацій термінів існує і **лексико-семантична класифікація**.

Ще однією особливістю економічних термінів є їх полісемія. У загальноновживаній лексиці вона збагачує та розширює словниковий запас.

У термінологічній лексиці вона призводить до складнощів перекладу, а також до невпорядкованості конкретної термінології.

Близьким до полісемії є явище омонімії термінів. Одні вчені не диференціюють явище полісемії та омонімії, і називають здатність одного мовного знаку мати декілька значень, які відображають різні поняття, багатозначністю. Інші, даючи визначення омонімії та полісемії, підкреслюють, що омонімія – виключно міжсистемне явище, а полісемія – внутрішньо системне. Термінологічна омонімія – це позначення однаковими за формою мовними знаками низки понять в одній чи декількох системах понять спеціальної галузі знань чи діяльності, при тому, що в його значеннях немає однакових спеціальних сем або однаковими є лише семи загального, неспеціального характеру.

Численну групу англійської економічної термінологічної лексики становлять слова, які називають наукові поняття загальноновживаними словами і словосполученнями шляхом метафоричної номінації. Через двоплановість своєї семантичної структури терміни дають змогу отримати одне поняття через призму іншого. Утворені таким чином терміни збагачують терміносистеми новоутвореннями з ресурсів власної мови, захищаючи її від іншомовних інтерференцій.

Висновок. Поняття «термін» досліджувалось і вивчалось багатьма вченими-лінгвістами. Та, не зважаючи на це, остаточного та єдино правильного визначення поняття «термін» не існує. Проаналізувавши багато визначень, найбільш об'ємним вважається визначення терміну як мовної одиниці, що співвідноситься з поняттям і предметом певної професійної сфери та на основі цього співвідношення входить до певної терміносистеми як її невід'ємний елемент.

Усі терміни мають низку характерних ознак, до яких належать системність, наявність дефініції, однозначність терміну в межах однієї предметної галузі, однієї наукової дисципліни або сфери професійної діяльності; стилістична нейтральність, відсутність експресії, образності, суб'єктивно-оцінних відтінків.

Основними вимогами до терміну є кратність, однозначність, вмотивованість, системність. Термін повинен володіти абсолютною однозначністю; формальна структура термінів повинна виражати зв'язки між поняттями. Також повинна бути передбачена можливість формальних перетворень термінів з метою отримання нових термінів для позначення новоутворених понять, термін повинен бути коротким.

Численну групу англійської економічної термінологічної лексики становлять слова, які називають наукові поняття загальноновживаними словами і словосполученнями шляхом метафоричної номінації. Через дво-

плановість своєї семантичної структури терміни дають змогу отримати одне поняття через призму іншого. Утворені таким чином терміни збагачують терміносистеми новоутвореннями з ресурсів власної мови, захищаючи її від іншомовних інтерференцій.

Метафоричність термінів значно ускладнює їх переклад, оскільки, з одного боку, потрібна влучність передачі змісту, а з іншого – реципієнти не завжди бувають обізнаними з явищами, властивими світовому ринкові і, зокрема сучасній українській економіці. Тому перекладачі часто уникають дослівного перекладу образної лексики, вводячи у контекст пояснення її значення.

Список використаних джерел

1. Васильєва Н.В. Краткий словарь лингвистических терминов / Н.В. Васильєва, В.А. Виноградов, А.М. Шахнарович. – 2-е изд., доп. , 2003. – 213 с.
2. Карабан В.І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову / В.І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 323 с.
3. Лотте Д.С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов / Д.С. Лотте. – М.: Наука. 1981. – 149 с.
4. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови. Підручник для студентів ін-тів і фак. іноземної мови / М.І. Мостовий. – Харків: Основа, 1993. – 255 с.
5. Реформатский А.А. Введение в языковедение/ Изд. четвёртое, испр. и доп. / А.А. Реформатский. – М.: Просвещение, 1967. – 431 с.

Запотоцька Олена Василівна

студентка 6 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Рябокінь Наталія Олександрівна

к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

ПРЕЦЕДЕНТНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВОЗНАВСТВА І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

Останнім часом у зв'язку з розвитком вивчення когнітивних засад мовленнєвої діяльності, у фокусі уваги лінгвістів все частіше опиняється феномен «прецедентності». Однак сам термін «прецедентність» ще не остаточно закріпився в науці про мову. Що ж являє собою поняття преце-

дентності?

У працях низки вчених (Ю.Н. Варт, Ю.А. Сорокін, Ю.Е. Прохоров, В.Г. Костомаров, А.Е. Супрун, І.М. Міхалєва, Н.Д. Бурвікова й інші) зустрічаються поняття «прецедентний текст», «прецедентне висловлення», «текстова ремінісценція», «прецедентна текстова ремінісценція». На наш погляд, за даними термінами ховаються поняття близькі, найчастіше однієї природи (хоча й не завжди), але, разом з тим, різнопорядкові. Це пояснюється тим, що ключовим словом (і поняттям) у цьому випадку є слово «прецедентний», яке дослідники розуміють і трактують приблизно однаково. Різниця стосується, в першу чергу, самих аналізованих феноменів і ступеня (в інших термінах «глибини») прецедентності. Почнемо свій аналіз з терміна «прецедентний феномен» (далі ПФ), по відношенню до якого решта термінів знаходяться у гіпо-гіперонімічних відносинах.

Для визначення поняття ПФ скористаємося дефініцією Ю.Н. Караулова: під ПФ ми розуміємо феномени, «(1) значимі для тієї чи іншої особистості в пізнавальному й емотивному відношеннях, (2) такі, що мають надособистісний характер, тобто добре відомі й широкому оточенню даної особистості, включаючи її попередників та сучасників, і, (3) такі, звернення до яких відновлюється неодноразово в дискурсі даної мовної особистості» [1, с. 216].

За В.В. Красних, до числа прецедентних феноменів мають бути віднесені такі, що:

1) добре відомі всім представникам національно-лінгвокультурної спільноти («що мають надособистісний характер»), оскільки вони мають загальний, обов'язковий для всіх носіїв даного ментально-лінгвального комплексу, національно-детермінований і мінімізований інваріант його сприйняття;

2) актуальні в когнітивному (пізнавальному й емоційному) плані; за ПФ завжди стоїть якесь посилання до нього, загальне й обов'язкове для всіх носіїв того чи іншого національно-культурного менталітету, або інваріант його сприйняття, що і робить всі апеляції до прецедентного феномена прозорими, зрозумілими, конотативно забарвленими;

3) такі, звернення (апеляція) до яких, постійно відновляється в мовленні представників того або іншого національно-лінгвокультурного співтовариства; говорячи про постійну апеляцію до ПФ, ми маємо на увазі, що «відновлення» звернення до того або іншого прецедентного феномену може бути «потенційним», тобто апеляція до нього може й не бути частотною, але в кожному разі вона буде зрозуміла співрозмовникові без додаткової розшифровки й коментарю (інакше це буде апеляція не до прецедентного феномену).

Серед вербальних прецедентних феноменів ми виділяємо власне вербальні, тобто такі, що мають узуальну закріплену за ними форму: прецедентне ім'я й прецедентне висловлення – і вербалізовані (такі, що можуть бути представлені за допомогою мовних засобів, не обов'язково завжди одних і тих самих, але обов'язково зі збереженням тих елементів, що вказують на їх прецедентність (зокрема, це можуть бути і прецедентні імена, і висловлювання), тобто, поняття вербалізованого ПФ є ширшим за поняття вербального ПФ), до яких ми відносимо прецедентний текст і прецедентну ситуацію [2].

Прецедентним ім'ям (ПІ) ми називаємо індивідуальне ім'я, зв'язане або із широко відомим текстом, який, як правило, відноситься до прецедентних, або із прецедентною ситуацією; це свого роду складний знак, при вживанні якого в комунікації здійснюється апеляція власне не до денотата, а до набору диференціальних ознак даного ПІ; може складатися з одного або більше елементів, позначаючи при цьому одне поняття.

Прецедентне висловлення (ПВ) – це репродукований продукт мовленнєво-розумової діяльності; закінчена й самодостатня одиниця, що може бути або не бути предикативною; складний знак, сума значень компонентів якого не дорівнює його змісту; у когнітивну базу входить саме ПВ, як таке; ПВ неодноразово відтворюється в мовленні носіїв мови.

Прецедентне висловлення, на відміну від інших прецедентних феноменів (ПТ, ПС, ПІ), має свою особливу структуру: поверхнєве значення, глибинне значення й системний зміст, однак це не суперечить загальній концепції прецедентних феноменів, тому що при функціонуванні ПВ важливим є не тільки розуміння його значення, але й знання екстралінгвістичних, когнітивних факторів, що стоять за даною одиницею. До них можна віднести цитати, приказки, крилаті фрази, тощо.

Прецедентна ситуація (ПС) – це якась еталонна, ідеальна ситуація, пов'язана з набором певних конотацій, диференціальні ознаки якої входять у когнітивну базу; ознаками ПС можуть бути прецедентне висловлення або прецедентне ім'я [2, с. 17–29].

Прецедентний текст (ПТ) – це закінчений і самодостатній продукт мовленнєво-розумової діяльності; (полі)предикативна одиниця; складний знак, сума значень компонентів якого не дорівнює його змісту; ПТ добре знайомий будь-якому середньому члену національно-культурної спільноти; звернення до ПТ може багаторазово відновлятися в процесі комунікації через пов'язані із цим текстом прецедентні висловлення або прецедентні імена. До числа прецедентних текстів належать твори художньої літератури.

Ю.О. Сорокін та І.М. Міхальова трактують поняття прецедентного тексту таким чином: «ПТ – це номени... але такого характеру: це певні вербальні мікро- і макро- одиниці плану / сценарію, що вказують на когнітивно-емотивні й аксіологічні відносини в плані / сценарії, це певні ознаки, що зіставляються з іншими запозиченими і оригінальними ознаками для створення естетичної видимості типологічного образу, це, насамперед, засіб когнітивно-емотивного і аксіологічного фокусування значеннєвої маси художнього тексту, що вказують на глибину індивідуальної й групової (соціальної) пам'яті й художньої обробки, що свідчить про способи, актуальних для нас питань і проблем [4, с. 104, 113]. При цьому в ролі прецедентних текстів виступають також заголовки, цитати, імена персонажів і імена авторів творів [с. 104].

Ю.Е. Прохоров, говорячи про прецедентні тексти, пропонує ряд уточнень даного поняття: 1) прецедентні тексти є приналежністю мовної культури даного етносу, їх використання пов'язане з реалізацією в досить стереотипізованих формі в стандартних для даної культури ситуаціях мовного спілкування: саме в цьому випадку, будучи приналежністю прагматикона певної етнокультурної мовної особистості, прецедентний текст може бути використаний у спілкуванні, тому що мається на увазі, що аналогічна його наявність присутня в іншій особистості; 2) якщо сам текст входить у прагматикон особистості, сукупність особистих дієво-комунікативних потреб його використання в мовленні зв'язана вже з лінгво-когнітивним рівнем, тобто системою знань про світ і образ світу, які реалізуються в даній етнокulturі; 3) посилення на прецедентні тексти має як прагматичну спрямованість, виявляючи властивості мовної особистості, її цілі, мотиви й установки, ситуативні інтенціональності, так і лінгво-когнітивну спрямованість, реалізація якої включає особистість у мовне спілкування саме даної культури даною мовою [3, с. 155–156].

Розглядаючи прецедентні тексти, виходимо на лінгвокогнітивний рівень, де самі ПТ, належать мовній культурі (точніше було б сказати, що інваріант сприйняття ПТ входить у когнітивну базу, а сам ПТ, очевидно, належить національному культурному простору). Апелювання в мовленні до феноменів такого роду допомагає орієнтуватися в ситуації спілкування, проводячи ідентифікацію за шкалою «свій / чужий». Разом з тим, нам здаються виправданими й деякі уточнення й застереження.

По-перше, сам прецедентний текст, на наш погляд, не може бути використаний у мовленні, оскільки зберігається у когнітивній базі (і отже, в голові конкретного члена конкретної національно-лінгвокультурної спільноти) у вигляді інваріанта сприйняття, тобто є феноменом скоріше когнітивного, ніж власне лінгвістичного характеру; відповідно, у мовлен-

ні можуть уживатися феномени іншого плану: прецедентні імена й прецедентні висловлення, які можуть виступати в якості символів прецедентних текстів.

По-друге, і це випливає зі щойно сказаного, оскільки в когнітивній базі зберігається інваріант сприйняття прецедентного тексту, але не сам прецедентний текст, то, мабуть, апеляція до прецедентного тексту припускає в співрозмовника аналогічну наявність не самого тексту (оскільки такої наявності немає), а знов-таки інваріанта сприйняття. Наприклад, прецедентні феномени можуть бути національними та інтернаціональними, причому у представників різних народів може бути різний інваріант одного ПФ, а, отже, і різна модальність (від «+» до «-»).

Також наявність інваріанту не виключає можливості існування іншого індивідуального сприйняття того самого ПФ, адже у свідомості людини можуть одночасно існувати як інваріант ПФ, так і індивідуальне сприйняття цього ПФ. В цьому ПФ збігаються зі стереотипами.

Список використаних джерел:

1. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – 263 с.
2. Красных В.В. Когнитивная база и прецедентные феномены в системе других единиц в коммуникации / В.В. Красных, Д.Б. Гудков, И.В. Захаренко, Д.В. Багаева. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 274 с.
3. Прохоров Ю.Е. Национальные социокультурные стереотипы речевого общения и их роль в обучении руському языку иностранцев / Ю.Е. Прохоров. – М. : URSS, КомКнига, 1996. – 224 с.
4. Сорокин Ю.А. Прецедентный текст как способ фиксации языкового сознания / Ю.А. Сорокин, И.М. Михалева // Язык и сознание: парадоксальная рациональность. – 1993. – С. 98–117.

Існюк Ольга Юріївна

студентка 5 курсу, спеціальності «Філологія»

НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»

Науковий керівник: Тараненко Лариса Іванівна

професор, д.філол.н., професор кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ, НАПРЯМІВ ТА АСПЕКТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНА ІДІОСТИЛЮ

Проблема інтерпретації художнього тексту з урахуванням усіх мовних та позамовних аспектів в останні десятиліття посідає чільне місце серед філологічних досліджень і привертає увагу багатьох мовознавців (див., напр., праці В.В. Виноградова, Н.С. Болотнової, М.М. Бахтіна, О.П. Костецької, Л.Я. Брославської та ін.).

Водночас, незважаючи на появу значної кількості підходів до вивчення тексту як комплексного явища, відкритим залишається питання обґрунтування доцільності їхнього застосування у кожному конкретному дослідженні. На нашу думку, саме відсутність чіткого розмежування таких понять, як «індивідуальний стиль», «ідіостиль» та «ідіолект» і зумовлює пошук нових способів пояснення індивідуальної манери письма автора відповідно до різних дослідницьких підходів і аспектів.

Так, у площині *художньої стилістики* традиційно виокремлюють три напрями вивчення ідіостилю. Перший напрям зорієнтований на розгляді окремих складових художньої системи певного автора. Суттєвими характеристиками такого розгляду постає зосередження уваги дослідників на образній трансформації слів та аналіз динаміки мовленнєвих форм у межах тексту і їхньої взаємодії з композиційними прийомами, які у творах різних авторів проявляються неоднаково. Другий напрям вирізняється аналізом структурних і смислових форм організації лексичного матеріалу, а також експериментами щодо виявлення способів їхнього співвіднесення на стилістичному рівні. Цьому напрямку властиве орієнтування на дослідження загальних закономірностей у вживанні певних лексичних одиниць одним чи кількома письменниками. Третій напрям Н.С. Болотнова [1, с. 72] інтерпретує як такий, що формується під безпосереднім впливом когнітивної лінгвістики, базуючись на моделюванні можливих світів різних авторів. Важливим при цьому залишається вивчення особистісних смислів автора, авторських концептів та форм їх предствлення в тексті, а також семантичних і лінгвокультурологічних полів. Звідси стає зрозумілим, що другий і третій напрями репрезентують проблему вивчення ідіо-

стилю із зосередженням особливої уваги на первинній комунікативній діяльності автора.

Характеризуючи ідіостиль як складовий елемент стилістичної системи, Ю.М. Юріна наголошує на обов'язковості вивчення лінгвостилістичних особливостей художнього тексту під час лінгвістичного аналізу тексту і простеження їхнього зв'язку з головним задумом автора [4, с. 24]. Дослідники, що обрали образно-композиційний напрям дослідження ідіостилу автора, зосереджують увагу на неповторності індивідуальної динаміки мовленнєвих форм та винятковій унікальності побудови прозової строфи. Водночас стверджується, що така строфа у кожного автора є відносно незмінною, тобто може відображати творчий метод письменника в низці його творів. До того ж значущим ідіостилістичним елементом тексту, на її думку, є абзац, який постає у вигляді змістовного графічного оформлення лексико-синтаксичних одиниць та бере участь у логічно-стилістичному членуванні тексту.

У свою чергу, *системно-структурний* напрям спрямовує дослідника на системно-структурне вивчення стилю літературного твору, першочергове місце в якому посідає образ автора. Прихильником цього напрямку є В.В. Виноградов [2, с. 107], який стверджував, що для з'ясування внутрішньої єдності стилістичних прийомів певного тексту необхідно з'ясувати питання мовної структури образу письменника. На його думку, внутрішній зв'язок між компонентами ідіостилу окремого автора утворює певну художню єдність, обумовлену загальними тенденціями розвитку літературних жанрів у конкретний історичний період.

Зважаючи на багатоплановість стилю письменника, О. Горченко [3, с. 76] наголошує на необхідності залучення *лінгвокультурологічного* підходу до його вивчення. У межах лінгвокультурологічного аналізу художнього тексту вивчаються етнографізми, що розкривають змістовий план лексеми, зумовлений національно-культурною складовою, а також звертається увага на безеквівалентні лексичні одиниці, які трактуються як мовно-культурне явище. Крім того, вважається, що під час створення тексту автор використовує низку епітетів, метафор і традиційних фразеологізмів, які також демонструють зафіксовану у свідомості певного народу самотню картину світу.

Виходячи з викладеного вище, можна зробити узагальнення, що для комплексного аналізу ідіостилу автора дослідники залучають різні підходи, спрямовані на вивчення як окремого аспекту індивідуального мовлення автора, так і цілісного твору й образу автора в ньому. При цьому вбачаємо доцільним поєднувати декілька підходів до аналізу ідіостилу письменника, що сприятиме різноаспектній й об'єктивній інтерпретації художніх творів та

виявленню індивідуальних і культурно-обумовлених особливостей стилю митця.

Список використаних джерел:

1. Болотнова Н.С. Изучение идиостиля в современной коммуникативной стилистике художественного текста. Москва: МГУ, 2004. С. 63-99.
2. Виноградов В.В. Проблемы русской стилистики. Москва: Высшая школа, 1981. 320 с.
3. Горченко О. Проблематика підходів до дослідження ідіостилю. *Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія*. 2015. Вип. 751. С. 73-79.
4. Юріна Ю.М. Ідіостиль Олени Теліги : дис. ... канд. філол. наук. Херсон, 2016. 194 с.

Калатур Ольга Олегівна

студентка 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ВЛАСНИХ ІМЕН ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

У першу чергу варто відмітити той факт, що власна ім'я (ВІ) – це об'єкт ономастики, лінгвістичної науки, і, за визначенням М. Блоха, це «слово або словосполучення, яке служить для виділення іменованого об'єкту серед інших об'єктів для його індивідуалізації та ідентифікації» [1, с. 105].

У тлумачному словнику сучасної української мови ономастика визначається як: «1. Розділ мовознавства, що вивчає власні назви. 2. лінгв. Сукупність власних назв у словниковому складі мови» [2, с. 671]. Є. Мурзаєв зазначає, що ономастика – розділ мовознавства, який вивчає власні назви: імена та прізвища, прізвиська людей, клички тварин, географічні назви та етноніми [9, с. 20]. А. Попов стверджує, що сучасна ономастика – це комплексна наукова лінгвістична дисципліна, яка має своє коло проблем та методів. Ономастичні дослідження допомагають вивчити шляхи міграції окремих етносів, виявити місця їх попереднього проживання, визначити древніший стан окремих мов, визначити мовні і культурні контакти різних етносів [11].

Питання про значення ВІ досі залишається одним з найбільш гострих у дослідженнях з ономастики. Існують різні теорії семантики ВІ. Д. Єрмолович поділяє лінгвістичні концепції ВІ умовно на три групи за відношенням учених до теорії Дж. Мілля, згідно з якою власні імена не мають значення, будучи «відміткою, яку ми зв'язуємо у своєму розумі з ідеєю предмета». До них відносяться: 1) «теорія розрізняльної форми»; 2) «теорія попереднього знання»; 3) «теорія мовної індивідуалізації» [3, с. 13].

За останній час в ономастичній літературі намітився функціональний підхід до проблеми семантичної структури ВІ. Функціональний підхід дає змогу прийняти положення, запропоноване К. Гріхановою: «власні назви не мають значення в мові» [4, с. 76]. Проте в мові художнього твору ВІ наповнюється змістом, який містить усі знання комунікантів стосовно певного об'єкту, і розрізняються повнотою якісної і кількісної інформації, але «обов'язково містять суб'єктивне відношення до референта» [4, с. 77].

Ономастика вивчає основні закономірності історії, розвитку і функціонування ВІ. Маючи свій матеріал і методику його вивчення, ономастика не може не бути самостійною дисципліною. Проте в ономастиці домінує лінгвістичний компонент, тому що кожне ім'я – це слово, що розвивається за законами мови, а також тому, що імена містять інформацію, яка «здобувається» за допомогою лінгвістичних засобів.

Залежно від типу імен, що вивчаються, ономастика підрозділяється на окремі області, а саме антропоніміку, топонімію тощо. ВІ будь-якого типу є невід'ємним компонентом в арсеналі засобів художньої виразності твору словесно-художньої творчості.

При виборі імен для своїх персонажів письменник звертає увагу на фонемний і морфемний склад, які здатні передавати додаткові емоційно-експресивні відтінки. При цьому автор орієнтується на реальний іменник, загальноприйняту в цій культурі формулу, за допомогою якої можна передати інформацію про національне, вікове, соціальне положення героя.

Отже, під власним іменем (назвою) розуміють слово, словосполучення або речення, що слугує для виділення об'єкта, який називають, із ряду подібних, приводячи до індивідуалізації та ідентифікації цього об'єкта [8, с. 473]. Оними є назвами індивідуалізованих предметів, вираженням абсолютної одиничності [10, с. 21; 12, с. 166].

К. Гріханова відмічає той факт, що ВІ настільки численні і різноманітні за своїм лексичним значенням і структурою, що абсолютно природно постає питання про їх систематизацію. У лінгвістичній

літературі, як вітчизняній, так і зарубіжній, робилися численні спроби дати різні варіанти класифікації ономастичної лексики (В. Бондалетов, М. Морозова, В. Петрунина, А. Реформатський, А. Смирницький, А. Суперанська, М. Шарашова та інші). Ці класифікаційні схеми дуже різноманітні і часом значно відрізняються один від одного. Немає єдиної думки відносно прізвиськ, псевдонімів, кличок. Спірними залишаються питання про «літературні антропоніми», не розв'язана проблема з сортовими і фірмовими назвами [4, с. 81].

ВІ є назвами одиничних понять, місцевостей і предметів. Сюди ж відносяться особисті імена, назви місяців і днів тижня, свят і національностей. Усі вони пишуться з прописної букви, а якщо назва складається з декількох слів, то усі слова пишуться з прописної букви, за винятком артиклів, применників та сполучників.

Як зазначає Є. Курилович, «якщо серед іменників конкретні загальні імена є центральною семантичною категорією, те це саме тому, що вони володіють двома здатностями: значити (signifier) і позначати (designer), у них є певний семантичний зміст, і в той же час вони застосовні до реальних об'єктів. Загальні імена мають повну семантичну структуру» [7, с. 252]. Власні імена, на протигагу загальним, обмежуються однією функцією – позначення, що дає змогу їм тільки розрізняти, пізнавати позначувані предмети, особи, без вказівки на якісну, змістовну характеристику даного індивідуума або одиничного предмета, факту.

Основним дефектом ВІ, за словами С. Ульмана, є «нездатність» виражати узагальнене поняття; їхня роль у мові чисто називна, у силу чого їх називають «розпізнавальними знаками» [14, с. 73].

М. Рут пропонує класифікацію власних імен за предметною сферою, тобто за позначуваними предметам: 1) назви осіб (ім'я, прізвище, по батькові); 2) назви (клички) тварин, птахів і т.п.; 3) топографічні імена – річок, океанів, морів, заток, проток, озер, країн, океанів, гір, гірських хребтів, міст, поселень, парків, вулиць, доріг і т.д.; 4) імена будинків, установ, пароплавів, літаків і інших засобів пересувань; 5) назви книг, журналів п'ес, музичних груп і виконавців і т.п. [12, с. 13].

Л. Булаховський стверджує, що «межа, яка відокремлює загальні іменники від власних, звичайно, не абсолютна. Більшість власних імен походять від загальних слів, що раніше вказували на якусь ознаку (зміст)» [5, с. 102-103]. Загальновідомий і той факт, що значна кількість загальних імен походять у результаті «лексикалізації», тобто в результаті процесу вторинного перейменування власних імен у загальні.

Поряд із денотативною функцією індивідуалізації, ВІ властива прагматична функція, яка виявляється в тому, що ідентифікуючі знаки, як

і ті, що характеризують, використовуються в мові як засіб вираження емоційно-оцінних значень. «Сам спосіб найменування по імені, або по імені та по батькові, або по прізвищу, – пише Д. Шмельов, – певним чином відбиває й взаємостосунки осіб, і суспільне становище називаного» [13, с. 141].

М. Кочерган зазначає, що власні імена, на відміну від загальних, служать для виділення названого ними об'єкта з низки подібних для його індивідуалізації та ідентифікації, і пропонує таку класифікацію власних назв:

- Антропоніми – одиничні власні імена або сукупність власних назв, що ідентифікують людину. У ширшому сенсі це ім'я будь-якої особи – вигаданої або реальної: Elizabeth – Елізабет, Beaufort – Бофорт.
 - Топоніми – географічні назви: the Caucasus – Кавказ, the Atlantic Ocean – Атлантичний океан, the Volga – Волга, France – Франція, London – Лондон.
 - Теоніми – назви божеств: Dazhboh – Дажбог, Svitovid – Світовид, Perun – Перун, Dido – Дідо, Lada – Лада, Volos – Волос.
 - Зооніми – клички тварин: Spot – Спот (кличка собаки), Pussy – Пуссі (кличка кішки).
 - Астроніми – назви небесних тіл: the Sun – Сонце, the Earth – Земля.
 - Космоніми – назви зон космічного простору і сузір'їв: Virgo – Діва, Caricorn – Козеріг, the Milky Way – Чумацький шлях.
 - Хрононіми («квазівласні імена») – назви відрізків часу, пов'язані з історичними подіями: Renaissance – Відродження, Hundred Years' War – Столітня війна, Jurassic period – Юрський період.
 - Идеоніми – назви об'єктів духовної культури: House of Commons – Палата громад, the New Testament – Новий Заповіт.
 - Хремотоніми – назви об'єктів матеріальної культури: the Coronation Chair – Коронаційне крісло, the Philosopher's Stone – Філософський камінь, the Holy Grail – Святий Грааль.
 - Ергономіми – назви об'єднань людей: товариства, організації тощо: «Piere Cardin», «Lady Braska», «Reporter», «Adidas», «Megasport», «Стокер», «Тигрес», «Дарлінг», «Тет-а-тет».
 - Гідроніми – назви водоймища (річки, озера, ставка, моря, болота): the Thames – Темза, Potomacriver – Потомак, Dnepr river – Дніпро.
 - Етноніми – назви народів, етнічних груп: Congolese – конголезці, Moldovan – молдавани, Belorussian – білоруси, Bosnian – боснійці[6, с. 187].
- На підставі наведеного вище, можемо зробити висновок про те, що різні імена і назви складають значну частину словарного складу будь-якої

мови. Імена власні по-своєму відбивають історію, релігійні вірування і культуру країни, якою вони належать. Дослідженню ВІ приділяло увагу чимало відомих науковців, що знайшло своє відображення у різноманітних визначеннях ВІ і їх класифікаціях.

Список використаних джерел:

1. Блох М. Я. Имена личные в парадигматике, синтагматике и прагматике // М. Я. Блох, Т. Н. Семёнова. – М. : Готика, 2001. – 194 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
3. Ермолович Д. И. Функционально-семантические особенности индивидуализирующих знаков : автореф. дис. канд. фил. наук. : 10. 01.01 / Д. И. Ермолович. – М. : МГПИИЯ им. М. Тореца, 1981. – 27 с.
4. Ириханова, К. М. Функционирование топонимов в художественной литературе (английский язык): автореф. дис. канд. филол. наук / Ириханова Ксения Максимовна – М, 1978. – 20 с.
5. Кам'янець В. М. Структурні, семантичні та функціональні особливості ВН сучасної німецької мови : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.04 / В. М. Кам'янець. – Л., 2001. – 18 с.
6. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства/ М. П.Кочерган. – К. : Академія, 2005. – 368 с.
7. Курилович Е. Положение имени собственного в языке / Е. Курилович // Очерки по лингвистике. – М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1982. – С. 251–266.
8. Лакофф Д. Метафоры, которыми мы живём [Электронный ресурс] / Дж. Лакофф, М. Джонсон. – Режим доступа: http://www.metaphor.narod.ru/lacoff_main.htm.
9. Мурзаев Э. М. Очерки топонимики / Э. М. Мурзаев. – М. : Мысль, 1984. – 382 с.
10. Пасік Н. М. Роль ономастичних компонентів у формуванні фразеологічного та пареміологічного значення / Н. М. Пасік // Мовознавство. – Л. : 1999. – № 2–3. – С. 21–30.
11. Попов А. И. Географические названия (Введение в топонимику) / А. И. Попов – М. : Наука, 1985. – 181 с.
12. Попова Т. Г. Сложное существительное с ИС в современном немецком языке / Т. Г. Попова // Морфемика и словообразование. – Ленинград : Изд-во Ленинградского ун-та, 1983. – Вып 2. – С. 165–174.
13. Шмелев Д. Н. Очерки по семасиологии русского языка / Д. Н. Шмелев. – М. : УРСС, 2003. – 244 с.
14. Ullmann S. The Principles of semantics / Ullmann S. – Glasgow : Jackson, 1989. – P. 73.

Клименко Валерія Ігорівна

магістрантка факультету філології та журналістики
спеціальність 014.02 Середня освіта
(Мова та література (англійська))

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г.Короленка

Науковий керівник: Кравченко Вікторія Леонідівна

к. філол. н., доцент, доцент
кафедри англійської та німецької філології
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г.Короленка

АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ BREXIT (УКР. «БРЕКСИТ»), «БРЕГЗИТ») У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ САЙТІВ ЄС)

Метою когнітивних досліджень є побудова інтегральної картини процесів мовлення, мислення та інтелектуальної поведінки людини. Когнітивній лінгвістиці відводиться пріоритетна роль у когнітивній науці, тому що когнітивний підхід ототожнюється саме з пізнанням через мову, в центрі дослідження стоїть людина, а мовна здатність є частиною людської когнітивної діяльності.

Когнітологія репрезентує знання людини у вигляді інтелектуальних структур, які наповнені змістовим навантаженням (мають певний зміст, значення, володіють певною семантикою) та реалізуються і функціонують певним чином у процесі здійснення людиною того чи іншого виду діяльності. Саме тому дослідження пізнання й знання когнітивними методами здійснюється в комплексній тріаді «структура – зміст – функція». Досліджуючи когнітивну спрямованість оцінних висловлень слід враховувати всі аспекти (психологічний, мовний, соціальний, культурний та ін.) формування, зберігання та функціонування людського знання [3].

Мова нерозривно пов'язана з мисленням, культурою індивіда чи етносу, світоглядом, творцем якої є людина, тому і виникла необхідність розглядати мову з точки зору її участі в пізнавальній діяльності людини (Н. Арутюнова, А. Вежбицька, С. Воркачов, І. Голубовська, В. Карасик, Ю. Степанов).

У центрі уваги сучасних досліджень перебуває вербальний образ світу, сформований у свідомості носіїв певної мови, а культурологічна орієнтація стає провідним напрямом праць із когнітивної семантики (Є.С. Лашук О.М., 2011 Випуск 19. 65 Бартмінський, В. Красних, О. Лев-

ченко, В. Маслова, І. Ольшанський, О. Опаріна, В. Телія, М. Фабіан). Для сучасної мовознавчої науки ідеї щодо вивчення лінгвосистеми у плані її взаємозв'язків із такими константними величинами, як ментальність, культура, звичаї і традиції українського народу, виступають надзвичайно важливими – одними з пріоритетних.

Ключовим терміном когнітивної лінгвістики виступає концепт. В перекладі з англійської мови слово *concept* має значення поняття, ідея, загальне уявлення, але цим не вичерпується зміст цього міждисциплінарного терміна. Як зазначає В.І. Карасік, під концептом розуміється складне мисленнєве утворення, в якому виділяються образний, поняттєвий та ціннісний компоненти [2, с. 9]. Концептом є зосередження, «згусток» найрізноманітніших смислів, які об'єктивуються в системі значень окремо взятої мови і виникають в процесі пізнавальної (відображальної) діяльності людини. Концепт, тобто «одиниця свідомості та інформаційної структури, що відображає людський досвід», «оперативна одиниця пам'яті, квант знання»[3, с. 90], є важливим фрагментом мовної картини світу, і дослідження інтеграційних процесів у ньому.

Поняття концепту прийшло із філософії та логіки. Трактують терміну «концепт» базується в основному на семантиці латинського *conceptus*: 1) «збирати, вбирати у себе»; 2) «уявляти»; 3) «написати, сформулювати»; 4) «формувати»; 5) «походити, з'являється, виникати» [1, с. 222-224]. Наведені значення можна звести до узагальненого: «сформульований як збірний, який містить у собі та який є їх початком».

Останні десятиліття поняття концепту переживає період актуалізації та переосмислення. Цей термін ще й досі не має єдиного визначення, хоча й міцно закріпився у сучасній лінгвістиці.

Події, що відбуваються в сучасному світі, швидко отримують міжнародний розголос і стають предметом бурхливих обговорень, що тягне за собою появу великої кількості неологізмів в суспільно-політичному лексичі і переосмислення значень знайомих усім загальноновживаних слів. Примітно, що це явище не залишило байдужим не тільки вчених-лінгвістів, а й пересічних носіїв мови. Питання лексикографії та етимології вийшли за межі наукових кіл і обговорюються на сторінках серйозних газет, в блогах і коментарях інтернет-користувачів. Лексикографічні видання відреагували на появу «модних слів» номінацією «Слово року» («Word of the Year»), що має під собою серйозні лінгвістичні дослідження, але при цьому цілком вкладається в формат популярної масової культури.

Лексикографів, журналістів і пересічних читачів і користувачів Інтернету приваблюють не самі слова, а концепти, які стоять за ними. Пріоритетним стає завдання вивчити особливості новоутворених сучасних концептів у англomовному дискурсі. Одним із таких є концепт BREXIT, що став центром уваги дослідження.

Проблематика концепту Brexit, його наслідків та впливу на різні сфери суспільного життя ЄС та Великої Британії є сьогодні надзвичайно актуальною, через що вона постійно перебуває у сфері наукових інтересів європейських науковців, широко коментується експертами в мас-медіа. Більше того, у міру розвитку переговорного процесу виникають нові деталі або проблеми, до обговорення яких долучаються нові зацікавлені сторони. Дослідженню впливу Brexit на різні напрями політики та галузі економіки присвячені аналітичні матеріали Європейської Комісії, комітетів та дослідницької служби Європейського Парламенту. Змістовними є аналітичні матеріали, підготовлені бібліотеками Палати громад та Палати лордів парламенту Великої Британії. Важливим джерелом інформації щодо наслідків Brexit, зокрема для регіональних та місцевих органів держав-членів ЄС, є заяви для преси головного представника ЄС у переговорах про вихід Великої Британії з ЄС Мішеля Барньє, які він регулярно робить за результатами чергового раунду переговорів, або його промови на засіданнях інститутів та органів ЄС. Актуальна інформація щодо впливу Brexit на регіональному та місцевому рівнях міститься також у матеріалах пленарних сесій європейського Комітету регіонів та резюме за результатами зустрічей його членів з представниками регіональних та місцевих органів влади Великої Британії.

Метою статті є актуалізація концепту BREXIT у сучасному англomовному дискурсі.

Походження самого слова «Brexit» має прямий вплив на значення даного концепту. Воно стало використовуватися для пояснення факту того, що Великобританія залишає Європейський Союз після проведення референдуму шляхом злиття скорочених слів «Britain» (Британія) «Exit» (Вихід), утворюючи «Brexit». За тим же принципом для пояснення можливого виходу Греції з ЄС використовується термін «Grexit» [17].

«Brexit» означає «Британія, яка виходить з ЄС». ЄС – це група з 28 країн. Всі вони працюють разом, щоб спробувати полегшити такі речі, як купівля та продаж продуктів один одному, а також жити та працювати в країнах один одного.

Існують різні точки зору на те, яким чином форма слова вплинула на сприйняття британцями можливості виходу з Євросоюзу. Згідно

К. Максвелл, слово *Brexit* вказує на сучасну тенденцію підбирати імена, що легко запам'ятовуються, для того, щоб привабливо охарактеризувати події, що відбуваються [13].

Змішування форматів, жанрів і пластів лексики характерно для сучасності, а залучення розмовної лексики або порушення мовних форм стало наслідком розширення аудиторії. За короткий термін були придумані і закріпилися в англійській мові такі похідні слова, як *Brexit* – прибічників Брексита, *Brexit* – противник Брексита, *Brexit* – згадка про Брексил в спробі пояснити свої невдачі, *Brexit* – масовий від'їзд приватних осіб і компаній з Великобританії в зв'язку з Брекситом, *Brexit* – нові слова і вирази, які використовуються для обговорення Брексита.

Примітно, що статті про слово *Brexit* написані не тільки лінгвістами, а й політичними репортерами, оглядачами, журналістами, для яких *Brexit* цікавий не як лексична одиниця, а як слово, це репрезентує певний концепт, який став частиною суспільно-політичного сучасного англomовного дискурсу. Як справедливо вказує Е.Р. Левенкова, «мовна презентація та осмислення суспільно-політичної реальності здійснюється в першу чергу через концепти» [4, с. 226]. При цьому відмінною характеристикою концептів є їх ціннісна складова, концепт завжди показує відношення до явища або об'єкту, прийняте в певній культурі в контексті емоцій, переживань, асоціацій.

Ставлення до *Brexit* виражається через використання оціночних прикметників, яскравих метафор і фраз, які легко запам'ятовуються (catchphrases) для опису процесу виходу країни з ЄС, наприклад: *hard Brexit* [12] – жорсткий сценарій Брексита, *soft Brexit*[12] – м'який сценарій Брексита, *bad-tempered Brexit*[18] – злий Брексид, *Brexit circus*[7] –цирк Брексита, *Brexit madness*[5]– безумство Брексита, *Brexit soap* [10] – мильна опера під назвою «Брексит». Виносячи в заголовок питання «*Is The Brexit Juice Worth The Squeeze?*»[11] / Чи варто Брексил свічок? або порівнюючи надії на референдум з примарними ілюзіями у фразі «*Brexit wonderland*»[14]. / країна чудес Брексита, автори статей однозначно дають зрозуміти про свої політичні погляди і ставлення до виходу з ЄС і нав'язують своє бачення і розуміння проблеми

Найпоширенішою фразою в контексті виходу країни з ЄС стала цитата з промови прем'єр міністра Великобританії Терези Мей 2016 року *Brexit means Brexit*[15] / Брексит значить Брексит. Фраза лаконічна, відрізняється категоричністю висловлювання і однозначно виражає відношення глави уряду до підсумків референдуму. При цьому при буквальному прочитанні вона не розкриває ні значення зазначеного

слова, ні значимість майбутнього процесу.

Фраза *Brexit means breakfast* [8] / Брексит значить сніданок з'явилася як результат повторюваних застережень, допущених учасниками політичної комунікації через схожість звучання двох слів в англійській мові. Багаторазове цитування в засобах масової інформації призвело до обговорення виходу країни з ЄС в контексті його наслідків для ранкового прийому їжі, наприклад: «*Brexit breaks breakfast? Hard Brexit could mean hard luck for fry-upfans*»[6]. / Брексит руйнує сніданок? У разі жорсткого Брексита любителям щільно поснідати може не пощастити; «*What Brexit Means for Britain, It Also Means for Breakfast*»[16]. / Що значить Брексит для Великобританії, те ж саме означає він і для сніданку. З огляду на особливе ставлення англійців до сніданку, дане порівняння сприймається як цілком очевидне і допомагає легше зрозуміти наслідки виходу країни з ЄС для простого обивателя. Однак, не знаючи передісторії, важко зрозуміти такий заголовок, як, наприклад: «*Brexit means Brexit: breakfast does not necessarily mean breakfast*»[9]. / Брексил значить Брексил: сніданок не обов'язково означає сніданок.

Таким чином, аналіз особливостей реалізації концепту *Brexit* в сучасному англомовному дискурсі свідчить про динамічну смислову структуру досліджуваного концепту. Завдяки засобам масової інформації політичний неологізм *Brexit* став частиною суспільно-політичного сучасного дискурсу, ставлення до процесу виходу країни з ЄС виражається через використання оціночних прикметників і яскравих фраз, що дозволяє авторам медіатекстів цілеспрямовано модифікувати смислову структуру концепту для зміни домінуючих установок і понять в суспільно-політичній сфері.

Отже, являючи собою інформацію про дійсний або можливе стан речей в світі в контексті ставлення, емоцій і відносин, концепт *Brexit* відображає прагматичну і соціокультурну специфіку сучасного англомовного дискурсу, основною метою якого є вплив на індивідуальну і масову свідомість за допомогою різноманітних мовних засобів.

Список використаних джерел:

1. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь/ И. Х. Дворецкий. – М., 1976. –С.222–224.
2. Карасик В.И. Религиозный дискурс. // Языковая личность: проблемы лингвокультурологии и функциональной семантики: сб. науч. тр. Волгоград : Перемена, 1999. –С.5–19.
3. Краткий словарь когнитивных терминов / Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. –М. : Филол. ф-т МГУ

- им. М. В. Ломоносова, 1997. –245 с.
4. Левенкова Е. Р. Концептосфера политического дискурса Великобритании на рубеже XX-XXI веков / Е. Р. Левенкова// Известия Самарского научного центра Российской академии наук. 2009. –Т. 11. –№ 4. –С. 226–231.
 5. Art 50: The Sound of Britain review – canartstoptheBrexitmadness? // TheGuardian: web-site. URL: <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2019/mar/25/art-50-the-sound-of-britain-review> (Last accessed: 27.10.2019)
 6. Brexit breaks breakfast? Hard Brexit could mean hard luck for fry-up fans// The Guardian: web-site. URL: <https://www.theguardian.com/business/2017/jul/10/hard-brexit-english-breakfast-hard-luck-fry-up-fans> (Last accessed: 27.10.2019)
 7. Brexit circus back on the road – but to where? // The Sunday Times : web-site. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/brexit-circus-back-on-the-road-but-to-where-6krk2qdm> (Last accessed: 27.10.2019)
 8. Brexit means breakfast: behind the scene sat a Brusselsall-nighter// The Guardian : web-site. URL: <https://www.theguardian.com/news/audio/2019/apr/12/behind-the-scenes-at-a-brexit-all-nighter-podcast> (Last accessed: 27.10.2019)
 9. Brexit means Brexit: breakfast doesn't necessarily mean breakfast// The Guardian: web-site. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2016/oct/31/brexit-means-brexit-regulations-supermarket-bosses> (Last accessed: 27.10.2019)
 10. In this Brexit soap opera, it's time for Emmerdale-plus-plus// The Guardian: web-site. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/dec/07/brexit-soap-opera-jacob-rees-mogg-nigel-farage> (Last accessed: 27.10.2019)
 11. Is The Brexit Juice Worth the Squeeze? // Blogactiv : web-site. URL: <https://financialguy.blogactiv.eu/2017/12/21/brexit/> (Last accessed: 27.10.2019)
 12. Macmillan Dictionary: web-site. URL: <https://www.macmillandictionary.com/> (Last accessed: 27.10.2019)
 13. Maxwell K. Definition of Brexit.// BuzzWord: web-site. URL: <https://www.macmillandictionary.com/buzzword/entries/brexit.html>(Last accessed: 27.10.2019)
 14. Theresa May is walking in a «Brexit wonderland», claim influential Europeans// Daily Star: web-site. URL: <https://www.dailystar.co.uk/news/latest-news/theresa-brexit-wonderland-european-union-17083640> (Last accessed: 27.10.2019)

15. Theresa Maysays «Brexit means Brexit» and there will be no attempt to remain inside EU// Independent : web-site. URL: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/theresa-may-brexit-means-brexit-conservative-leadership-no-attempt-remain-inside-eu-leave-europe-a7130596.html> (Last accessed: 27.10.2019)
16. What Brexit Means for Britain, It Also Means for Breakfast// Bloomberg: web-site. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-07-09/what-brexit-means-for-breakfast-it-also-means-for-britain> (Last accessed: 27.10.2019)
17. What is Brexit? //BBC.Newsround : web-site. URL: <https://www.bbc.co.uk/newsround/38518527> (Last accessed: 27.10.2019)
18. What the grim reality of a «bad-tempered» Brexit mean //The Guardian : web-site. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2017/oct/15/grim-reality-of-bad-tempered-brexit> (Last accessed: 27.10.2019)

The article is about the real Brexit case in contemporary English discourse. The purpose of this work is to describe the research concept as being shaped and widely developed in contemporary English discourse. The scientific news is caused by insufficient knowledge, developed and existing concepts of this discourse type. The research texts of actualized researches in the English media are analyzed. Special attention is paid to conceptual phrases that make it possible to understand and convey the Brexit concept in English.

Key words: concept; English discourse; Brexit.

Ковальова Ірина Олександрівна
магістрантка спеціальності «Філологія (переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Данилюк Людмила Всеволодівна
канд.філол.наук, доцент, професор
кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ТЕРМІН І ТЕРМІНОСИСТЕМА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Вступ. Зміна життєвих пріоритетів, на які впливають політичні та економічні чинники, а також основні напрямки розвитку держави на сучасному етапі знаходять своє відображення у мові. Особливо ця тенденція проявляється в засобах масової інформації, де у повному обсязі

відображається ставлення суспільства до соціально-економічних і політичних перетворень.

Глобалізаційні процеси охопили всі сфери життєдіяльності людини. Значні перетворення у політичному, економічному, культурному житті країни призводять до змін у мовній політиці, що веде до поповнення лексичної системи мови новими одиницями, які запозичуються разом із новими явищами та поняттями.

Дослідження проблем політичної мови набуває в Україні все більшої **актуальності**. Підвищення наукового інтересу до цього питання зумовлюється, в першу чергу, активізацією політичної діяльності і потребою вирішення практичних проблем політичної комунікації. Науковці аналізують різні аспекти функціонування мови в політиці, відтак термін „політична мова» став уже звичним. Проте дослідники й досі не виробили єдиного підходу до розуміння цього феномена. Навіть термін „політична мова» не є на сьогодні загальноприйнятим. Тому існує необхідність визначити сутність політичної мови, її особливості, з'ясувати основний зміст цього поняття та уточнити термінологію, пов'язану з ним.

Політичні терміни часто вживаються як в англійській, так і в українській мовах, вони необхідні для розуміння політичних ситуацій в різних країнах. Тож дослідження особливостей їх перекладу залишається актуальною темою в українському перекладознавстві.

Метою статті є дослідження особливостей функціонування термінів англійської мови в українському суспільно-політичному дискурсі та їх відтворення в українських перекладах.

Виклад основного матеріалу. Під суспільно-політичною термінологією розуміють відкриту систему номінативних одиниць різних за походженням, які спеціалізовані лексично, семантично і фразеологічно для вираження понять, що відбивають сферу суспільно-політичного життя.

Суспільно-політична лексика характеризується розмитістю своїх меж, тематичною дисперсією та широтою сфери вживання. З метою систематизації мовного матеріалу необхідно виокремити основні лексико-семантичні поля (ЛСП) досліджуваних лексичних одиниць, у межах яких здійснити аналіз динамічних процесів у суспільно-політичній лексиці в їх кореляції з чинниками соціального характеру.

Дослідження терміносистеми англійської мови в українському суспільно-політичному дискурсі, проводились вітчизняними та зарубіжними лінгвістами. В українській лінгвістиці питаннями термінології займалися такі дослідники як В.К. Зернова [4], Т.Р. Кияк [5], Л.М. Черноватий [9] та ін.

І.В. Арнольд визначає суспільно-політичну термінологію як особливу лексико-семантичну підсистему мови, до якої входить найбільш вживана частина суспільно-політичної термінології, назви державних, партійних та інших громадських організацій та закладів, соціальних інститутів, найменування соціальних реалій та явищ життя різних країн тощо [1, с.16].

Аналіз спеціальної літератури з теми дослідження показує, що, по-перше, суспільно-політичні терміни є соціально спрямованими, по-друге, основною системою дослідники вважають систему понятійно-сміслових сфер, на яких базується ця лексична група.

Термін, (лат. *Terminus* «рубіж, межа, кінець») – це спеціальне слово чи словосполучення, прийняте в певній професійній сфері та вживане в особливих умовах сфери функціонування. Термін є словесним позначенням поняття, що входить до системи понять певної області професійних знань [6, с.248]. Терміни кожної галузі (науки, техніки, виробництва тощо) формують свої системи, які визначаються, в першу чергу, понятійними зв'язками професійного знання при прагненні виразити ці зв'язки мовними засобами.

Серед великої кількості термінів кожної галузі вирізняють дві складові частини: термінологію і терміносистему. Термінологія – це така підмножина термінів, яка відображає поняття, що утворились та функціонують у кожній галузі стихійно.

На відміну від термінології, терміносистема – це система термінів у певній галузі/підгалузі наукового або технічного знання, що обслуговує наукову теорію або наукову концепцію. Вона формується на певному етапі розвитку певної галузі наукового знання, коли вже створено наукову теорію, позначено об'єкти та зв'язки між ними [5, с. 28].

Як зазначає О.О. Реформатський, термінології і терміни (як їх складові частини) є інструментом, за допомогою якого формуються наукові теорії, закони, принципи, положення», тобто в термінах відбивається соціально організована дійсність, тому терміни мають соціально обов'язковий характер [7, с. 105].

Термін є членом певної термінологічної системи, що відноситься до тієї чи іншої галузі науки, техніки, виробництва, і його концептуальний зміст визначається його місцем у системі. Кожен термін має свою дефініцію (точне наукове визначення) у ряді інших термінів у певній галузі. Терміни у межах свого термінологічного поля зазвичай однозначні, одне й те ж слово може бути терміном різних галузей знань, але це не полісемія, а омонімія. Терміни протиставляються загальній лексиці у тому, що вони пов'язані з певною науковою концепцією: у

терміні відображаються результати наукових досліджень і їх теоретичне осмислення.

Конкретний зміст поняття, визначеного терміном, буде зрозумілим лише завдяки його дефініції – лаконічному, логічному визначенню, яке зазначає суттєві ознаки предмета.

Ф. Циткіна висуває такі вимоги до термінів:

1) короткість і точність терміну;
2) специфічність – в ідеалі термінологічне найменування повинне бути однозначним у межах окремої галузевої термінології і не мати синонімів;

3) відсутність емоційно-експресивного забарвлення [8, с. 85].

Термін багато в чому схожий з професіоналізмами. Проте, якщо терміни – це, як правило, абстрактні поняття, то професіоналізми – конкретні, тому, що детально диференціюють ті предмети, дії, якості, що безпосередньо пов'язані зі сферою діяльності відповідної професії. Професіоналізми виступають як неофіційні синоніми до термінів.

Отже, сукупність перелічених ознак, як показує практика, існує лише в ідеалі для невеликої кількості термінів. У дійсності ж та чи інша ознака або відсутня, або існує у послабленому стані. Звідси й випливають основні проблеми, пов'язані з перекладом термінології.

Хоча для мови політики безумовно є наявність спеціального словника, та все ж він відрізняється від інших спеціальних мов цілою низкою особливостей, основна з яких полягає в тому, що спеціальний словник політики використовується не тільки в політичних текстах, але і в різних сферах повсякденного життя [3, с.51].

Крім того, політичні тексти можуть належати до різних жанрів, що, у свою чергу, зумовлює існування різних стилів у межах політичної мови. Як зазначає В. Шмідт, найточніше зміст цього феномена відображають такі терміни, як «спеціальний словник політики» та «мова політики». Перший термін включає всю термінологію міжнародних відносин і сферу економіки, реалії внутрішньополітичного та економічного життя, визначення, пов'язані з політичним устроєм і суспільно-політичним життям окремих держав. Термін же «мова політики» об'єднує спеціальний словник політики і особливий, прагматичний аспект його застосування [3, с.57].

Отже, до політичної мови можна віднести і всю економічну термінологію, оскільки до політичної лексики входить досить багато термінів із сфери економіки («інфляція», «бюджет», «транш» тощо).

Особливості «спеціального словника політики» досить детально досліджені німецькими лінгвістами, які зазначають, що цей словник за

своєю внутрішньою структурою дуже неоднорідний і що в політичній мові використовується не тільки спеціальна політична лексика й термінологія (так звані «ідеологічно пов'язані слова»), а й інші, в принципі політично не забарвлені мовні одиниці.

Відомий науковець Р. Фрайтанг пропонує таку структуру «суспільно-політичної лексики»: власне політична лексика (до якої вчений відносить і терміни, і слова гасел, і жаргонізми) та потенційна політична лексика, що охоплює лексику загального словникового запасу, мовні явища, які мають характер слів-гасел, назви організацій, партій, держав тощо [3, с.58].

Як показує аналіз спеціальної літератури, особливістю словника мови політики є його тісний зв'язок із словником загальнонародної мови. Політична термінологія проникає в загальнонародну мову через засоби масової інформації. Основною особливістю мови політики, на думку О.О. Гайдуліна, є її тісний зв'язок з ідеологією, тобто семантичною детермінованістю слів політичної мови, їх приналежністю до термінологічної системи певної ідеології та їх місцем у ній [2, с.43].

Отже, політичну мову не можна ставити в один ряд з так званими «спеціальними мовами», оскільки вона тісно переплітається із загальнонародною мовою. До того ж, «спеціальні мови» використовуються переважно фахівцями у певній сфері, тоді як політична мова в тій чи іншій мірі використовується представниками широких верств населення.

Ряд науковців, досліджуючи проблеми функціонування політичної мови, вживають для означення цього феномена термін «політичний дискурс». Сучасні науковці пропонують різні визначення політичного дискурсу.

Так, О. О. Гайдулін зазначає, що політичний дискурс, як правило, розуміється як практичне структурування вербально-сміслових реальностей через комунікативну взаємодію суб'єктів владних інтенцій у політичній реальності [2, с.24]. На його думку, політичний дискурс – це вербалізація політичних ідей для їх реалізації у політичній дії.

Е. Шейгал вважає, що під політичним дискурсом слід розуміти будь-які мовні утворення, суб'єкт, адресат або зміст яких належить до сфери політики [10, с.341].

Проаналізувавши й узагальнивши різні підходи до розуміння проблеми, політичну мову можна визначити як сукупність вербальних структур, що використовуються у сфері політики і справляють вплив на політичну свідомість індивідів та їх участь у перебігу політичних процесів. До політичної мови можна віднести, перш за все, мову

публічних виступів політичних діячів у різних її проявах: заяви, інтерв'ю, радіо- і телезвернення, прес-конференції, радіо- і теледебати, виступи в будь-якій аудиторії та з будь-якої нагоди. Важливим видом політичної мови є мова функціонування політичних інститутів (мова урядових засідань, партійних з'їздів тощо). Особливо тут привертає увагу парламентська мова, головна складова якої – мова дебатів. До політичної мови належить і мова політичної пропаганди і політичної реклами як в усній, так і в письмовій формі (у першу чергу – мова листівок, плакатів, радіо- та відеороликів). Специфічним видом політичної мови є мова політичних документів (закони, договори, угоди, меморандуми, декларації, програми і статuti політичних партій, протоколи засідань).

Політична мова за стилем близька до публіцистичної і характеризується переважно спрямованістю на масову аудиторію. Для політичної мови характерна заданість на вплив: спрямованість на навіювання певних поглядів, зміну намірів, думок, мотивацій дій. Тому вона використовується владою і стає засобом поширення потрібних цій владі політичних ідей і цінностей.

Серед основних характеристик політичної мови можна виділити її невизначеність; відсутність логічної стрункості; перевага надається загальним формулюванням, а не конкретним фактам; використанню мовних шаблонів і стереотипів. Важливою особливістю політичної мови є спрямованість її аргументів переважно на почуття, а не на розум.

Висновок. Отже, політична мова є складним і різноаспектним феноменом, який має багато проявів та особливостей, що унеможливорює його однозначне розуміння. Існує чимало підходів до трактування поняття політичної мови, що, в основному, зумовлюється міждисциплінарним характером її дослідження.

Список використаних джерел:

1. Арнольд І.В. Лексикология современного английского языка. – М.: Наука, 1993. – 335 с.
2. Гайдулін О.О. Політичний дискурс як праксіологічна складова політологічного навчання // Соціально-гуманітарна освіта України та шляхи її розбудови. Матеріали Всеукр. наради завідуючих каф. соціально-гуманітарних дисциплін. – К.: Генеза, 1997. – С. 23-25.
3. Горюнов В.К. Приемы использования языка политики в целях идеологического воздействия // Язык как средство идеологического воздействия. Сб. обзоров. – М.: ИНИОН, 1983. – С. 153 - 168.
4. Зернова В.К. Структурно-семантическая характеристика медицинской терминосистемы (на материале английского языка) / В.К. Зернова,

- И.В. Знаменская // Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної: матеріали п'ятої міжнародної науково-практичної конференції. – Полтава, 2004. – С. 64-67.
5. Кияк Т.Р. Лингвистические аспекты терминоведения : Учеб. Пособие / Т.Р. Кияк; М-во высш. и сред. спец. образования УССР Учеб.-метод. каб. по высш. Образованию, Черновицкий государственный университет – Киев : УИКВЩ, 1989. – 103 с.
 6. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник/І. В. Корунець. – Вінниця: Нова Книга, 2001. – 448 с.
 7. Реформатский А.А. Что такое термин и терминология? // Вопросы терминологии. – М.: «Просвещение», 1961. – 450с.
 8. Циткіна Ф.О. Термінологія переклад Ф.О. Циткіна. – Львів:ВЛІ, 2003. – 187 с.
 9. Черноватий Л.М. Особливості перекладу громадсько-політичної термінології українською мовою / Л.М. Черноватий, І.А. Гайдабура // Актуальні проблеми філології\ та перекладознавства. – 2009. – Вип. 4. – С. 244-247.
 10. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. – Волгоград: Перемена, 2000. – 367 с.

Козловська Марина Іванівна

студентка 6 курсу, спеціальності

«014 середня освіта (мова і література (англійська))»

Харківський національний педагогічний університет

ім. Г.С. Сковороди

Науковий керівник: Жарковська Інна Валеріївна

к.ф.н, доцент, доцент кафедри філології

Харківського національного педагогічного університету

ім. Г.С. Сковороди

ЛЕКСИКА НА ПОЗНАЧЕННІ КОШТОВНОГО КАМІННЯ: БАЗОВІ АСОЦІАТИВНІ КОРЕЛЯЦІЇ

У статті розглядаються приклади використання асоціативності як словотворчої моделі. Розглянуті основні асоціації, за якими утворюються переносні значення номінацій на позначення коштовного каміння.

Мета даної публікації – аналіз основних принципів використання асоціації, як способу опису людини чи предмету.

У результаті дослідження було проведено аналіз та систематика-

цію асоціативних смислів.

Ключові слова: *переносне значення, асоціація, асоціативна кореляція.*

The article deals with the examples of using the phenomenon of association as a derivational model to create figurative meanings of the nominative units denoting gemstones.

The purpose of this publication is to analyze the basic principles of using associations as a means of describing a human or a thing.

As the result of the study, analysis and systematizing of associations producing figurative meanings was carried out.

Key words: *figurative meaning, association, associative correlation.*

Асоціативність, як поняття у лінгвістиці з'явилося не так давно, але вже існує багато робіт присвячених цьому феномену. Першим з лінгвістів про термін «асоціація» заговорив Фердинанд де Соссюр.

Вчений одним із перших дає повне визначення поняттю про асоціацію в лінгвістиці, а саме: «Асоціативність у лексичній підсистемі мови – це одне з ключових понять, що дає змогу репрезентувати парадигматичне (за смислом) та синтагматичне (на основі контактного та дистантного контекстів) групування слів. Семантико-стилістичний підхід до вивчення явища асоціативності зумовлює дослідження лексико-семантичної системи національної мови з позиції значення слів та їх уживання» (Ф. Соссюр). Далі проблематику асоціативних значень розробляли Дж. Ліч (G. Leech), Л. Залевська, Л. Чернейко, Н. Болотнова та інші.

В процесі дослідження виявлено, що номінативні одиниці на позначення коштовного каміння функціонують в англійській мові в якості іменників та прикметників, що називають або описують певні риси людини та предмету, встановлюючи асоціативні кореляції між найбільш значущими рисами каменю та якістю що описується.

Першим видом асоціативних кореляцій є **асоціація за кольором**. Так, співвіднесення, наприклад, рубіну з червоним кольором, а смарагда – з зеленим є прикладом візуально закріпленої асоціативної кореляції:

They pop, morph and unravel turquoise, purple and indigo skin like membranes. Sticky snaps of roundness protruding glass spikes float from the centre (Timothy B. Layden «The Shape of Sounds»). В цьому реченні ми бачимо, що слово turquoise (бірюза) втрачає своє референтне значення як коштовності і здобуває значення непряме або ж переносне у якості ознаки бірюзового кольору.

Проаналізуємо ще декілька прикладів асоціацій за кольором: *Medium-deep ruby/garnet color; seductive black cherry and roasted nut nose;*

soft, ripe, plush, black cherry/ nutty oak flavor, round, elegant finis. (E. Elia «Quarterly Review of Wines») – тут ми спостерігаємо, як номінації на позначення коштовностей *garnet* (гранат) та *ruby* (рубін), здобувають переносне значення та демонструють різні відтінки червоного кольору.

Ще одна коштовність, яка може асоціюватися з кольором це «сапфір» (*sapphire*) *It was sapphire blue and perfect, and it was mine – at least for the moment. I was lying in bed, cradling a one-inch cube, intoxicated by its alien symmetry, by its sharp chemical smell, by the strange lettering it bore* (M.G. Ratnayake «That Blue Thing: An Engineer's Travel»).

Наступний вид асоціації це **асоціація за формою** (*shape*): *...common motif was a diamond shape representing the universe and the path of the sun across the sky. Their mathematical system also involved the use of symbols – a dot represented one unit; a straight line, five units; and a shell, zero* (M. Gauding «The Signs and Symbols Bible: The Definitive Guide to Mysterious Markings»). Слово «*diamond*» (діамант), вживається тут як прикметник, тобто описує форму предмета, а саме форму двох однакових ромбів.

Ще одним видом асоціації є **асоціація за значимістю** (*value*). В цьому випадку перше, що спадає на думку – це коштовний, сліпучий і рідкий камінь діамант (*diamond*). Наприклад: *Diamond smile – a blinding light, perfect as an angel's view of the morning* (Maria James-Thiaw, «Talking White»).

Інший приклад: *In the same way, you are unique; you have your own essence – that is, the pearl within you. You are a pearl of great value as you desire to follow your God-given path that God created for you* (Linda M. Holub, «Pearl of Great Value: Women in Search of a Purposeful Life»). Це речення ілюструє саме елемент опису та порівняння людини з коштовністю. Риси, які притаманні перлині (*pearl*), а саме її цінність стає асоціацією з унікальною та цінною людиною.

Підсумовуючи увесь вище наданий матеріал ми можемо зробити висновок, що асоціативний аналіз слів, а в даному випадку аналіз номінативних одиниць коштовного каміння у текстах дає змогу говорити про дериваційну значимість асоціацій в мові та мовленні. Так, аналіз номінативних одиниць на позначення коштовного каміння дає змогу виділяти переносні значення цих одиниць, в основі котрих лежать асоціативні кореляції за кольором, формою та значимістю.

Список використаних джерел:

1. Сосюр Ф. Курс общей лингвистики : посібник. Москва: Видавничий дім «Ліброкорм», 1933. 387с.

2. Березин Ф. М. История лингвистических учений: науч. посібник. Москва: Академія, 1984. 189с .
3. Залевская А.А. Слово в лексиконе человека: Психолінгвістическое исследование: монографія. Воронеж: Воронежский университет, 1990, 205с.

Корносенко Оксана Костянтинівна
магістрантка спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Данилюк Людмила Всеволодівна
к. філол. н, доцент, професор кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

СТИЛІСТИЧНІ ТА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ ФЕНТЕЗІ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Вступ. Відомо, що твори, які належать до фантастичних жанрів характеризуються низкою специфічних мовних особливостей обумовлених тим, що світ, який описується в них цілком або частково є змодельованим автором. Унаслідок цього об'єкти і закономірності реального світу доповнені або заміщені в ньому вигаданими, однак, вони підносяться автором як можливі: цей світ логічний і внутрішньо несуперечливий, а також особливим чином співвіднесений з реальністю (метафора, гіпербола або алегорія реального світу). Описуючи створений авторською уявою світ, де реальні об'єкти і явища співіснують з вигаданими, письменник-фантаст практично не може обійтися існуючим словниковим фондом.

Мета статті – проаналізувати спеціальні праці з жанру фентезі й з'ясувати їх лексико-стилістичні та лексико-семантичні особливості.

Виклад основного матеріалу. Аналіз спеціальної літератури показує, що для позначення оказіональних лексичних одиниць, що використовуються в творах літературної фантастики та фентезі, поки не запропоновано єдиного загальноприйнятого терміну: вони позначаються як «квазілексми»[3, с. 8], «квазітерміни», «лжетерміни», «вигадані терміни», чим підкреслюється їх певна спорідненість з термінологічними одиницями наукового стилю[1, с. 3].

Квазілексми (від лат. Quasi«майже», «зразок», «начебто») в певних рисах подібні з художніми окказіоналізмами, але багато в чому і відмінні від них. Це лексичні одиниці семантичного рівня, їх основна функція – передача деякого об'єму логіко-предметної інформації, хоча предметом

позначення є неіснуючий денотат. Для ідентифікації квазілексем використовуються два критерії: 1) екстралінгвальний (відсутність реалії, позначеної даними словом, в оточуючій нас дійсності), 2) лінгвістичний (відсутність даного слова або значення слова в словнику). Семантика квазілексем фантастики вельми своєрідна. Визначальним для семантики мовних одиниць є обов'язкова наявність в їх мовному значенні денотата або / і сигніфікату, характер їх взаємин в рамках одного і того ж означає, домінуюче положення денотата над сигніфікатом в одних типах імен, сигніфікат над денотатом – в інших [2, с.197].

Переважає більшість предметних імен в будь-якій мові являє словесні знаки, в семантиці яких, денотат і сигніфікат знаходяться один до одного у відношенні змісту поняття до його обсягу. Такі слова є назвою цілого класу, сукупності предметів і володіють денотативно-сигніфікативним типом значення. У основі знакового значення слів даного типу лежить денотат, типізоване уявлення предмета, і сигніфікат, поняття, зміст якого становить істотні ознаки предметів даного класу. референтом в даному випадку виступає конкретний предмет, який є представником даного класу. До цього типу слів належать імена реальних предметів матеріального світу, видимих, відчутних. У випадках спеціалізованої, термінологічної лексики денотат домінує над понятійним компонентом, внаслідок чого словесний знак служить спеціалізованою назвою. Знакове значення подібних імен носить чисто денотативний характер. Третій семіологічний тип слів-назв складають слова з сигніфікативним значенням – назви абстрактних понять та імена ірреальних, неіснуючих об'єктів. Це слова, що не мають референта, типу *direwolve, sentinel-tree, dargon* etc.[2, с. 3].

Внутрішню форму слова, навіть коли вона абсолютно ясна і прозора, слід відрізнити від концептуального значення. Нерідкі випадки, коли структурно-семантичне значення квазілексем зрозуміло, але її фактичне значення не охоплюється повністю взаємодією частин, а являє собою семантичну надбавку. Сам факт її виникнення передбачений системою мови, хоча надбавка не визначена. А в фантастичному тексті ця надбавка може виявитися найнесподіванішою. У подібних випадках значення квазілексем може бути сприйняте лише на підставі знання ситуації. У творі фентезі часто виступає персонаж – посередник (або декілька персонажів) між читачем і зображуваним гіпотетичним світом. Їм, а через них і читачеві пояснюють все незрозуміле, нове. У пояснення природно включаються і квазілексем, настільки ж незвичайні для персонажа посередника, як і для читача, але звичні для тих, хто пояснює. Аналіз квазілексем в парадигматичному аспекті дозволяє відзначити в їх струк-

турі діалектичну єдність двох тенденцій – прагнення до новизни і прагнення до традиційності, що обумовлено комунікативною і прагматичною установкою фантастичного тексту: з одного боку, необхідно підтримати враження незвичайності, з іншого – не можна допускати затемнення сенсу, читач повинен його сприймати хоча б у загальних рисах. Звідси дві протилежні тенденції в словотворенні, простежуються на квазілексемах.

З одного боку, письменники-фантасти широко використовують існуючі словотвірні моделі, враховують правила сполучуваності, з іншого – прагнуть використовувати всі потенційні можливості, надані їм структурою, і при цьому можуть навмисно допускати порушення словотворчих норм, оскільки жанр фентезі володіє високою толерантністю до всякого роду відхилень від мовного стандарту. Існуючі словотвірні моделі в англійській мові, з точки зору Г.Б. Антрушина, О.В. Афанасьєвої, Н.Н. Морозовой припускають: афіксацію (деривацію), конверсію, словоскладання, скорочення [1, с.78–79].

Синтаксичний спосіб утворення складних слів являє собою зафіксовані відрізки мовлення, які зберігають у своїй структурі синтагматичні зв'язки, властиві мові: артикли, прийменники, прислівники.

Художній текст, створюваний за допомогою уяви автора, у своєму втіленні є так званим «можливим світом». Таким чином, твори наукової фантастики, і фентезі як різновиду художнього тексту можна віднести до можливих світів.

Слід зазначити, що дуже багато теоретиків намагалися дати універсальну класифікацію жанрових ознак. Але ці спроби не мали успіху, оскільки різні літератури та літературні напрями припускають різні жанрові принципи. За класифікацією низки авторів до жанрових принципів ставляться: 1) пізнавальний аспект (власний, тематичний); 2) обсяг (новела, розповідь, роман); 3) оцінна сторона творчості (ода, елегія, комедія, трагедія); 4) ступінь участі фантазії; 5) прямий чи опосередкований сенс образності. Інші праці визначають такі жанрові принципи: 1) естетична «система» (трагічне, комічне тощо); 2) композиційна система; 3) тематична система (охоплення дійсності); 4) стилістична система.

У сучасному мовознавстві проблемами перекладу творів у жанрі фентезі займається чималдо зарубіжних дослідників (G. Damien, L. Miller) [4; 5]. Розвитку фентезі в Радянському Союзі перешкоджав розквіт наукової фантастики. Відповідно з радянською ідеологією, навіть фантастичне обов'язково повинно було мати наукове обґрунтування. Фентезійні твори розглядалися як дитяча, «несерйозна» література.

Крім того, класичні зразки англо-американського фентезі, в тому числі книги професора Джона Рональда Руела Толкіна, перекладалися на російську мову у вигляді рідкісного винятку. Перші, переклади епопеї Дж. Р. Р. Толкіна, виконали З. Бобир «Повість про Кільце», 1990 р. та М. Григор'євої та В. Грушецьким «Володар Кілець», 1993 р. Вони є, по суті, вільним переказом сюжету, нехитрим перекладанням оригіналу. Наявність великої кількості переказів фентезійного твору Дж. Р. Р. Толкіна пов'язано з бажанням перекладачів представити читачеві нову інтерпретацію оригіналу. Думки перекладачів про те, як слід перекладати епопею «Володар Кілець» дуже різні. Зокрема, з позицій перекладу розглядалися релігійно-філософські питання роману «Володар Кілець». Разом з тим багато аспектів перекладу текстів даної категорії продовжують залишатися до кінця не вивченими. Нині недостатньо описані труднощі перекладу фентезійних творів, і, відповідно, не розроблені типології перекладацьких помилок і перекладацькі стратегії на основі порівняльно-порівняльного аналізу].

Висновок. Враховуючи синтез чарівної казки і міфу в структурі фентезійного твору, можна прийти до висновку, що при переведенні фентезі-творів необхідно враховувати основні вимоги до перекладу чарівних казок і міфу, а саме дбайливо ставитися до образної системи твору-оригіналу, до засобів первинної та вторинної образності; зберегти відтворення індивідуального стилю автора та передача певного естетичного впливу з урахуванням можливого прочитання та інтерпретації твору на декількох рівнях.

Мовна гра є одним з домінуючих авторських прийомів і є однією з причин надзвичайної привабливості книг-фентезі, а отже, потребує адекватної передачі на українську мову. Мовна гра покликана не лише розважати, а й розвивати мислення і мову, креативні здібності читача (а при перекладі цього в творі – це дуже важливо), його уявлення про граматичне значення слова, розкривати прикордонні, парадоксальні випадки функціонування мовного знака.

Список використаних джерел:

1. Антрушина Г.Б. Лексикология английского языка : учеб. пособ. для студентов / Г.Б. Антрушина. – М.: Дрофа, 2000. – 288с.
2. Кошелев С. Л. К вопросу о жанровых модификациях романа в филологической фантастике / С. Л. Кошелев // Проблемы метода и жанра в зарубежной литературе. – М., 1984. – С. 133– 142.
3. Соскина С.Н. Квазилексемы научной фантастики как особый вид художественных окказионализмов/ С.Н. Соскина// Структура текста и

семантика языковых единиц. – Калининград, 2001. – С.196–203.

4. Damien G. Walter. George RR Martin's fantasy is not far from reality [Electronic resource] / Walter G. Damien. – Mode of access: <https://www.theguardian.com/books/2011/jul/26/george-r-r-martin-fantasy-reality> (Viewed on May 22, 2019).
5. Laura Miller. Just Write It! A fantasy author and his impatient fans [Electronic resource] / Laura Miller. – Mode of access: <https://longreads.com/picks/just-write-it-a-fantasy-author-and-his-impatient-fans/> (Viewed on April 13, 2011).

Корчан Леонід Миколайович

студент 6 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Рябокінь Наталія Олександрівна

к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

РОЗВИТОК МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ, ОСОБЛИВОСТІ І ВИДИ ТЕКСТІВ МЕДИЧНОЇ ТЕМАТИКИ

Для сучасного перекладача справжньою складністю є пошук відповідників у мові перекладу. Для перекладача медичної лексики фаховість підходу визначає кінцевий успішний результат, адже мова йде не лише про те, щоб бути почутим і зрозумілим для співрозмовника, а й про правильність перекладу сенсового значення терміну. Певим чином полегшити таку задачу може вивчення історії становлення медичної термінології, адже почасті походження терміну відіграє ключову роль у пошуку правильного відповідника. Історію розвитку медичної термінології краще простежувати через появу медичних словників [1]. Перші словники з медичної термінології почали з'являтися ще в XVI – XVII століттях. З медичних словників того часу варто звернути увагу на «Лексирь» Зизанія-Тугтановського (1596р.) та «Лексиконь словенороский» П. Беринди (1627р.). Також увагу привертає «Лексикон греко-словено-латинський» середини XVI століття. Наявність в ньому грецьких та латинських термінів свідчить про вживання в науковій і практичній медицині цих мов у той період розвитку нашої держави. Це – показник високого рівня розвитку медичної науки, а наявність словникової медичної лексики свідчить про дуже високий рівень розвитку медичної термінології у цій мові.

Розподіл українських земель між сусідніми державами спричинив деякий занепад медичної науки і термінології в Україні. Шляхи розвитку медицини та медичної лексики в нашій державі після першої половини XVII ст. ще чекають своїх дослідників. Скоріше за все, українська термінологія була штучно витіснена з наукового вжитку, проте продовжувала існувати у народному середовищі та серед лікарів-практиків. Деякі узагальнення, що стосуються української медичної термінології, зробили члени Наукового товариства ім. Т. Шевченка. Крім цього, утворення УНР в 1918 р. сприяло організації Всеукраїнської академії наук, в установах якої працювали вчені над створенням медичного словника.

У 1920 р. вийшов друком «Латинсько-український словник» М. Галина, у 1925 р. – за редакцією професорів Ф. Цешківського, О. Черняхівського та О. Курила було опубліковано «Nomina anatomica ukrainica», а в 1927р. академік О. Корчак-Чепурківський видає словник «Номенклатура хвороб» (латинсько-українські назви хвороб та російський покажчик до них). До цих видань можна додати ще 2 словники. Зокрема, у 1927 р. вийшов «Медичний російсько-український словник» В. Кисільова, а у 1931 р. – «Практичний словник медичних термінів» В. Крамаровського. Видання українських медичних словників в умовах військового, а пізніше радянського режиму, коли українська мова всіляко пригноблювалась, було величезним досягненням, що допомогло збереженню української медичної лексики до наших часів.

Аналіз змісту цих словників засвідчує, що в них автори використали досвід світової науки про переклад медичних слів рідною мовою з латини та грецької мови [8]. Це вказує на високий рівень освіченості вчених, що склали ці словники. У цих працях більшість тлумачень – дуже вдалі, проте зустрічаються і незрозумілі визначення.

Значний внесок у розвиток медичної термінології зробила видавнича спілка «Словник» при Львівському державному університеті. Колектив спілки за 7 років опублікував 2 словники. У 1993р. побачив світ «Орфографічний словник української медичної термінології» за редакцією професора Л. Петруха, доцента О. Головка і доцента О. Тамашівської. Словник містить 29000 основних термінів, які охоплюють майже всі галузі і стосуються 36 спеціальностей [3]. Цінність цього словника полягає в наступному:

1. уперше в Україні в такому обсязі наведені медичні терміни, що задовольняють потреби науковців, лікарів, викладачів та студентів;
2. урахування авторами досвіду попередників з адаптації правопису;
3. у підготовці словника брали участь завідуючі кафедрами,

професори, доценти та викладачі Львівського медичного університету, що дозволило врахувати потреби всіх галузей медичної науки.

Інший словник за редакцією акад. М. Павловського, проф. Л. Петруха і доцента І. Головка став не тільки словником, а й фундаментальною науковою працею. Це – «Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник», виданий «Спілкою» у 1995р. У передмові до праці наведено глибокий історичний аналіз видання словників в Україні, особливостей стану медичної термінології, а також надано поради стосовно користування словником. Основна частина праці – тлумачний словник з перекладом українських термінів латинською та англійською мовами. Словник вийшов у двох томах об'ємом 130 видавничих аркушів, подано близько 66000 слів.

Отже, сучасні перекладачі мають змогу використати увесь досвід попередніх фахівців-медиків і віднайти найточніший відповідник під час роботи.

Розвиток науково-технічного прогресу передбачає і розвиток суміжних галузь точних і природних наук, включаючи медицину і фармакологію. Проте, такий розвиток не призводить до універсальності знань з точки зору мовної специфіки, і лише невелика частка фахівців при спілкуванні між собою може знайти спільну мову в прямому розумінні цього слова. Найчастіше спеціалісти повинні звернутися до перекладача, щоб зрозуміти сенс наукової інформації, викладеної у статті, книзі, тезах конференції тощо [7]. При цьому слід бути впевненим, що перекладач є фахівцем у цій галузі перекладу, має досвід роботи з цією тематикою і володіє відповідними мовними знаннями. Медицина та фармакологія – галузі знань, дуже специфічні для перекладу, тому виконувати такі переклади повинні лише професіонали.

Медичний переклад вирізняє від інших обов'язкове знання перекладачем термінів латиною, або вміння правильного пошуку цих термінів в словниках. Однак не тільки це є важливим. Перекладач має зрозуміти, про що саме йдеться, уявляти/відчувати/усвідомлювати, що хотів сказати автор. Переклад медичних текстів вимагає колосальної відповідальності, оскільки від правильності перекладу документів, медичних довідок та діагнозів залежить життя людини [5]. Тому в процесі роботи над текстом, перекладач має постійно вдаватися до консультацій з фахівцями з медицини, чи-то хірурги, фармакологи, терапевти, невропатологи та інші, або ж, в ідеальному випадку, мати медичну (біологічну) освіту. Зробити дійсно якісний переклад медичної літератури – це дуже непросте та відповідальна праця. У більшості випадків **роботу зі сторони замовника приймають професійні медики**. При цьому багато із

них мають і негативний досвід роботи із перекладачами. Тому із самого початку вони ставляться з упередженням до самої можливості виконання якісного медичного перекладу сторонньою особою і дуже ретельно вишукують помилки та недоладності у формулюваннях або термінології, що використовуються.

Досвід показує, що найбільш ефективний спосіб отримання **якісного медичного перекладу**— це залучення до тісної спільної роботи професійного перекладача, який роками спеціалізується на перекладі медичної літератури, і, в якості наукового редактора, професійного медика. Такий тандем здатний зрозуміти всі нюанси кожного речення, будь-якого формулювання та фрази оригіналу, що гарантує максимально коректний переклад. Зрозуміло, що в подальшому текст доопрацьовується коректором і, при необхідності, літературним редактором, але це уже шліфування. Аналогічної схеми виконання перекладу слід дотримуватися при роботі над спеціалізованими текстами інших тематик.

Розрізняють декілька основних напрямів медичних перекладів [6; 9]:

- медична документація (епікризи, виписки, історії хвороби, результати лабораторних та інструментальних обстежень, протоколи операцій, висновки фахівців);

- документація по клінічних дослідженнях лікарських препаратів (договір про проведення клінічного дослідження, протокол дослідження, брошура дослідника, форма інформованої згоди, індивідуальна реєстраційна карта);

- фармацевтична документація (досьє лікарських препаратів, листки-вкладиші, інформація для лікарів і пацієнтів, документація з контролю якості);

- документація до медичного устаткування та інструментарію (інструкції з експлуатації, посібники, описи, рекламні матеріали, каталоги, презентації);

- сайти з медицини, фармацевтики, клінічних випробувань, медичного устаткування та інструментарію;

- науково-популярна література з медицини;

- наукова медична література (наукові статті, матеріали конференцій, огляди, автореферати, дисертації, монографії, довідники, посібники, навчальні посібники для лікарів і студентів медичних ВУЗів).

Відповідно до специфікації, напрями текстів медичної тематики також можуть відрізнятися за галуззю медицини, а саме [2]:

- анестезіологія;

- біостатистика;

- кардіологія;

- стоматологія;
- діагностика;
- електродіагностика;
- ендоскопія;
- ендокринологія;
- терапія;
- протезування;
- токсикологія;
- гінекологія та акушерство;
- хірургія;
- фармакологія;
- офтальмологія;
- пульмонологія;
- фтизіатрія;
- гастроентерологія;
- геронтологія;
- педіатрія;
- урологія;
- оториноларингологія;
- генетика тощо.

З усього вищевказаного можна дійти певного висновку, що перекладач має орієнтуватися у наведених галузях, слідкувати за новітніми розробками та винаходами в медичній науці, мати свою власну словникову базу, яку потрібно постійно оновлювати, а також, що найголовніше, йти в ногу з науково-технічним прогресом.

Як вже зазначалося вище, перекладач має знати і правильно користуватися термінами, вказаними латиною, тобто вміти відмінювати і правильно вживати множину і одну, правильно складати речення та розпізнавати подібні слова у текстах. Також головним є дотримання стилістики, адже кожен тип документу володіє власним стилем та власними нормами. Перекладач повинен знати лексику та правильно її використовувати відповідно до ситуації.

Список використаних джерел:

1. Барсукова М.П. К вопросу изучения медицинского дискурса. Саратовский научно – медицинский вестник 2002. –№1. — С. 70 – 77.
2. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. – М.: Международные отношения, 1980. – С. 78—93.
3. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: У 2-х ч. Вінниця: Нова книга, 2001. – 220 с.

4. Лапин И.П. Загрязненный русский язык в современном психологическом и медицинском научном лексиконе. Социальная и клиническая психиатрия 2002. –№1. –С. 100-102.
5. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Українська медична термінологія у фаховій мові лікаря. – Київ. – 2000. – 213 с.
6. Пиріг Л. А. Українська медична термінологія – багатоаспектність проблеми. // Медична газета України – 1996 — №29 (серпень). – С. 10 – 18.
7. Семантико–синтаксические проблемы теории языка и перевода. – М., 1986. – 220 с.
8. Циммерман Я.С. Терминологические проблемы в кардиологии и других разделах медицины. Клиническая медицина 1998. –№3. –62 с.
9. Чекман І. OPUS LAUDAT ARTIFICEM – По роботі пізнати майстра: Українська медична термінологія. Стан справ.// Ваше здоров'я. – 1998. – 4 лютого – С.17 – 22.

Кузьменко Лариса Михайлівна
студентка 6 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

НАУКОВА ДИСКУСІЯ СТОСОВНО «ТЕРМІНУ» І «ТЕРМІНОСИСТЕМИ» В МОВОЗНАВСТВІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ В РОБОТІ ПЕРЕКЛАДАЧА

Для фахового перекладача неабияке значення має усвідомлення того факту, що в основі перекладу завжди перебуває «термін», який інколи навіть не має відповідника іноземною мовою. Коли ж низка таких термінів формують терміносистему загалом, мова вже може йти про передачу сенсових аспектів під час перекладу. Ця тема є вкрай актуальною, адже на сьогодні українські філологи нараховують тисячі термінів, що не мають відповідників, зокрема в англійській мові. Лінгвісти пострадянського простору сутнісно привернули увагу до цієї теми. Зокрема, К.Я. Авербух, Ю.Д. Апресян, О.С. Ахманова, Л.С. Бархударов, Л.Ю. Буянова, В.В. Виноградов, В.Г. Гак, Б.Ю. Городецький, В.Ф. Новодранова, Р.Г. Піотровський, Л.В. Попова, В.М. Прохорова, М.І. Фомина, З.А. Харитончик, А.Д. Хаютин, С.П. Хижняк, С.Д. Шелов та

інші, активно вказують на наявні прогалини під час перекладу з англійської чи навпаки, підкреслюючи, що освітній процес найбільше потерпає від браку відповідників.

Натомість в Україні є вкрай важлива проблема аналізу терміносистеми вищої освіти, тобто вивчення категоріального апарату, яким послуговується вища школа на викладацькому рівні і рівні законотворчому, адже швидкість міжнародних контактів зростає й підписання міжнародних угод про співпрацю стає нагальною проблемою освітян. Ця проблема загострилася в час переходу «до інформаційного суспільства» [1, с.3]. Оскільки Україна інтегрується в єдиний європейський освітній простір велике значення має уніфікація академічних термінів, а це стає можливим лише завдячуючи фаховому лінгвістичному осмисленню їхнього змісту та їхній фаховій лінгвістичній систематизації. Тож філолог-перекладач відіграє ключову роль ще й в розробленні теоретичних підходів для розуміння термінології, якою послуговуються фахівці вищої школи під час контактів з колегами на міжнародному рівні.

Найбільш дискусійні питання в частині термінознавства як наукового напрямку потребують свого окреслення. Насамперед, це поява нової лінгвістичної дисципліни «термінознавство», фундаторами якої стали у другій половині ХХ ст. О.О. Реформатський, Д.С. Лотте, В.П. Даниленко. Зокрема, О. Реформатський, фундатор лабораторії спеціальної фонетики, ще в далекому 1947 р. став автором першого класичного підручника «Вступ до мовознавства», в якому вже тоді звернув увагу на необхідність вивчати термінознавство як окрему дисципліну. У 70-ті роки ХХ ст. А.Д. Хаютін, дослідник складників лінгвістичних одиниць і їхніх відповідників запропонував виокремити в новому науковому дискурсі три напрями:

- 1) термінологічний, в якому на основі загальнолінгвістичних принципів визначаються основи термінології як системи;
- 2) термінографічний, метою якого є укладання фахових спеціальних галузевих словників;
- 3) термінознавчий, в якому лінгвісти вивчають конкретні терміносистеми окремих мов [13, с.115-116].

Саме О. Хаютіну вдалося залучитися підтримкою колег стосовно такого підходу, але в 1970-х рр. спроби виокремити вивчення термінів в одну конкретну дисципліну були марними. На наш погляд, закритість кордонів в СРСР не сприяла міжнародній співпраці і особливо в царині вищої школи, тож ця тема не була в ті часи такою нагальною як зараз. Сучасні ж лінгвісти, навпаки поставили її на порядок денний, адже без фундації цього питання робота над двосторонніми угодами, обміні

досвідом може зайти в глухий кут, оскільки мова йде не лише про точність перекладу термінів в царині вищої школи (чи інших царинах національної економіки), а й про правильне розуміння сенсу вкладеного обома сторонами в термінологію, якою послуговуються на вищому рівні. Звернемо увагу, що російські колеги, аналізуючи цю тему посилаються на Енциклопедичний словник В. Татарінова, в якому термінознавство визначене як *«отрасль языкознания, изучающая в качестве объекта термины и терминосистемы национальных языков»* [12, с.221].

Також важливо розуміти, що серед вчених мовознавців немає єдиної думки стосовно можливості розмежування понять «термінологія» та «терміносистема». Зокрема, В.М. Лейчик був першим дослідником, який запропонував розрізнити ці поняття. У книзі «Термінознавство: предмет, методи, структура» він остаточно зумів обґрунтувати цей підхід «Терминоведение: предмет, методы, структура» (4-е изд. 2009). Він писав, що термінологія є сукупністю термінів, які утворюються стихійно, а терміносистеми – навпаки, формується штучно, за потребою, необхідністю тощо»[8, с.116]. Проте, його науковий опонент, противник цієї теорії Б. Головін вважає, що поділ сукупності термінів на впорядковані і неупорядковані нелогічний, адже не пов'язаних між собою логічними чи семантичними зв'язками термінів не існує[4, с.35-40]. На погляд Б. Головіна, поняття «термінологія» і «терміносистема» синонімічні, адже термінологія системна за своєю сутністю, а рівень організації предметних зв'язків (зв'язків між термінами) залежить від рівня розвитку певної галузі знань [4]. Проте, на наш погляд варто схилитися до підходів В.М. Лейчика, який наполіг на розмежуванні дефініцій «термінологія» і «терміносистема». В.М. Лейчик визначає *термінологію* як *«сукупність лексичних одиниць природної мови, що означають поняття певної соціальної області (галузі) знань чи діяльності, які стихійно склалися в процесі зародження і розвитку цієї області (галузі)»* [7, с.65]. Натомість, *терміносистема*, на його погляд – це *«знакова модель певної теорії спеціальної галузі знань і діяльності»*, де головними елементами є *«лексичні одиниці певної мови для спеціальної мети»*, а структура загалом співвідносна з *«системою понять певної теорії»*. На погляд М. Володіної термінологія вбирає в себе професіоналізми, професійні жаргонізми, квазітерміни, терміноіди, передтерміни тощо [3].

Зрештою значною часткою дискусії є визначення сутності терміну. Ще в 1977 р. В.П. Даниленко навів 19 визначень поняття «термін» і дослідив найрізноманітніші погляди вчених стосовно цього і сам визнав, що вивчив лише незначну частку загального числа визначень, які існують

в кожному дослідженні зі спеціальної лексики. [5, с.86]. Через 30 років С.Д. Шелов вивчив існуючі погляди на це питання, порівнявши й оцінивши різні визначення дефініції «термін», використовуючи не лише наукові, а й довідкові джерела та навіть підручники [14]. Зрештою, вивчивши десятки джерел він дійшов висновків:

1. Розуміння «слова» чи «словосполучення» для визначення терміну є родовим.

2. Достатніми, але необов'язковими є умови «професійності», наявності дефініції поняття, визначеного мовним знаком і точність теж не така обов'язкова [14, с.796].

На наш погляд, причиною того, що допоки жоден із підходів не знайшов остаточного визнання є проблема неможливості об'єднати різні властивості терміну, які слугують постулатом для його визначення наприклад, точність поняття, умова приналежності до професіоналізмів, належність до класу словосполучень тощо). Зрештою, на сьогодні однозначно не викликає сумнівів лише прямий зв'язок «терміну» з «поняттям». Якщо процитувати російських мовознавців В. Кулебакіна та Я. Климовицького, то на їхній погляд термін є *«единством звукового знака и соотносенного (связанного) с ним существующегопонятия в системе понятий данной области науки и техники»* [6, с.12]. і найвпливовіші вчені поділяють їхню точку зору.

Найбільшу складність для напрацювання спільних підходів і спільної думки стосовно дефініції терміну становить визначення його семіотичних аспектів. Тож на сьогодні існують різні погляди стосовно злиття понять «профеіоналізми» та «терміни», не досліджені глибоко й межі природної мови і мови фахової (для спеціальної мети), в якій термін є смисловим рядом, оскільки в процесі розвитку науки вчорашні терміни можуть стати частиною повсякденної лексики і таких прикладів безліч. Як вказує російський дослідник Г.О. Вінокур, *«в роли термина может выступать всякое слово, термины – это не особые слова, а слова в особой функции, в которой выступает слово в качестве термина, эта функция – назывная»* [2, с.3].

Тож на наш погляд перспективним напрямом у визначенні сутності терміну є вивчення його властивостей в різних понятійних галузях, оскільки, як підкреслював професор В.М. Лейчик, «універсальне визначення поняття «термін» може стати фікцією, адже термін є складним феноменом і об'єктом для вивчення з різних наукових поглядів» [8, с.20-22]. А отже, кожна проблемна ситуація і предметна галузь знань буде по-різному вибудовувати ієрархію значимих

характеристик терміну, оскільки кожна галузь знань оперує власними термінами, які становлять терміносистему певної науки.

На сьогодні не викликає сумніву дворівнева система змісту будь-якого терміну – на рівні лексики і логоса. Їх треба розрізняти, адже сенс і лексична оболонка це складники, які потребують осмислення, тож і становлять для перекладача почасти справжню проблему[11, с.46-54]. Звісно ж термін не існує сам по собі і обов'язково має глибокий зв'язок з іншими термінами в системі, а це – на наш погляд, полегшує його розуміння, переклад, передачу сенсу[8, с.25].

Головними властивостями терміну в лінгвістичній парадигмі слід вважати його знаковість, номінативність в конкретній галузі знань і професійність вживання. Автори Лінгвістичного словника в Росії відносять до головних властивостей терміну «*системность, наличие дефиниции, тенденцию к моносемичности в пределах своего терминологического поля, отсутствие экспрессии и стилистическую нейтральность*» [10, с.508].

Отже, якщо за основу взяти вищевикладене, а також погляди С.Д. Шелова то визначення терміну може бути таким: *Мовний знак (слово, словосполучення, сполучення слова з особливими символами, яке має певне тлумачення на яке спираються під час дискусії і свідомо вживають)*[14, с.796]. Аналіз накопичених знань про змістовні характеристики терміну в лінгвоаспекті дає змогу виокремити його унікальність, міждисциплінарність, системність. Наприклад, унікальність визначається можливістю застосування нових термінів ученими-лінгвістами, можливістю фундації нових теорій, створених на основі нових термоодиноць. Так, лінгвістичний термін М. Хеллідея *clause* (частина складного речення) є вдалим прикладом унікальності термінів. *Міждисциплінарність* терміну характеризується його здатністю до асиміляції нових знань. Наприклад, достатньо згадати появу таких термінів як «міждисциплінарна компетенція»/«міжкультурна компетенція», «лінгвокультурний концепт», «скетч-фрейм», «мовнакогніція» тощо. Міждисциплінарність терміну обов'язково також позначається його універсальністю. Як приклад, терміни «денотат», «дефініція» були запозичені з логіки, але міцно прижилися в лінгвосистемі. Так же і термін «парадигма» ми вже зустрічаємо в спеціальній фаховій літературі багатьох галузей знань (філософії, мовознавства, політології тощо).

Системність терміну визначається наявністю асоціативних відносин між термінами. Можливість вибудови логічних відносин між термінами з урахуванням тематики, синонімії, антонімії, функціональної схожості,

родо-видових відносин а також логічного підходу «частка-ціле», дає лінгвістам необхідний алгоритм у побудові словників/глосаріїв. Саме на підставі системності виникає потреба впорядкування спеціалізованих терміносистем, що підкреслює їхню штучну природу. Отже, можна визначити терміносистему, погоджуючись з В.М. Лейчиком, який описує її як «знакову модель певної теорії спеціальної галузі знань і діяльності», в якій головними елементами є лексичні одиниці певної мови для спеціальної мети, а структура загалом співвідносна з системою понять певної теорії» [8, с.129].

Таким чином, всі терміни можна поділити на дві групи: загальні терміни (вони входять до кількох терміносистем (як приклад «парадигма» «інвентаризація» та ін.) та вузькоспеціальні – якими послуговуються конкретні науки. І насамперед варто усвідомити, що створення терміносистеми в будь-якій мові (українська, англійська тощо) полягає в певній «інвентаризації» (збору, опису всіх термінів з певної царини знань), уніфікації, кодифікації (укладанні глосаріїв). На наш погляд найбільш коректним способом опису будь-якої термінологічної системи є визначення місця простої термінологічної одиниці в змісті, в логіці. Це складна і енергозатратна робота, оскільки в нашому сьогоденні таку систематизацію слід співвідносити з міжнародними викликами. Не може така діяльність відбуватися поза узгодження з міжнародними підходами, що робить працю перекладача ще складнішою, а враховуючи появу нових наукових напрямів, появу нових термінів, їхню міждисциплінарність – це справжній виклик професійності. Ситуація ускладнюється і крайньою необхідністю заповнення прогалін, «лінгво-лакун», які не мають відповідників, проте використовуються на найвищому рівні.

Список використаних джерел:

1. Виноградов С.Н. Терминкакредство и объектописания (на материале русской лингвистической терминологии): С.Н. Виноградов. Монография. – Нижний Новгород: Изд-во Нижегородского ГУ им. Н.И. Лобачевского, 2005. – 229 с.
2. Винокур Г.О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии / Г.О.Винокур // Труды МИФ ЛИ. – Т.5. – М., 1939. – С.3-54.
3. Володина М.Н. Когнитивно-информационная природа термина и терминологическая номинация: дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.04 / Володина Майя Никитична. – М., 1998. –345 с.
4. Головин Б.Н. Лингвистические основыучения о терминах/ Б.Н. Головин, Р.Ю. Кобрин. – М.: Высшая школа, 1987. – 104 с.

5. Даниленко В.П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания / В.П.Даниленко. – М.: «Наука», 1977. – 246 с.
6. Кулебакин В.С. Работа по построению научнотехнической терминологии в СССР. Советская терминологическая школа / В.С. Кулебакин, Я.А. Климовицкий // Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. – М., Наука, 1970. – С.122-127.
7. Лейчик В.М. Оптимальная длина и оптимальная структура термина / В.М. Лейчик // Вопросы языкознания. – М., 1981. – № 2. – С. 63 –73.
8. Лейчик В.М. Терминоведение: Предмет, методы, структура. [Изд. 2е, испр: и доп.] / В.М. Лейчик. – М.: КомКнига, 2006. – 256 с.
9. Лейчик В.М. Терминоведение: Предмет, методы, структура. [Изд. 3е, испр: и доп.] / В.М. Лейчик. – М.: КомКнига, 2009. – 256 с.
10. ЛЭС – Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 685с.
11. Реформатский А.А. Что такое термин и терминология / А.А.°Реформатский // Вопросы терминологии (Материалы Всесоюзного терминологического совещания). – М.: Изд-во АН СССР, 1961. – С.46-54.
12. Татаринов В.А. История и теория основания терминоведения како траслиотечественного языкознания: дис....д-ра филол.наук: 10.02.19 / Татаринов Виктор Андреевич. – М., 1996. – 403с.
13. Хаютин А.Д. Термин, терминология, номенклатура: Учебное пособие / А.Д.°Хаютин. – Самарканд: Самарканд. ГУ им. Навои, 1972. – 129 с.
14. Шелов С.Д. Еще раз об определении понятия «термин» / С.Д.Шелов // Вестник Нижегородско гоун-та им.Н.И. Лобачевского, 2010. – №4(2). – С.795-799.

Лебідь Олександра Геннадіївна
магістрантка факультету філології та журналістики
спеціальність 014.02 Середня освіта
(Мова та література (англійська))
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г.Короленка
Науковий керівник: Кравченко Вікторія Леонідівна
к. філол. н., доцент, доцент
кафедри англійської та німецької філології
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г.Короленка

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСУ

У даній статті зроблена спроба дослідити своєрідності віртуального спілкування на сучасному етапі, підкреслено різноманітність і неоднозначність вирішення багатьох проблем, пов'язаних з Інтернет-комунікацією, зокрема: це дефініція Інтернет-дискурсу; відмінність даного типу дискурсу від інших: електронного, віртуального, комп'ютерного; жанрова класифікація Інтернет-дискурсу. Ілюстративний матеріал отриманий в процесі дослідження таких складових Інтернет-дискурсу, як блог, чат, соціальна мережа, форум, електронна пошта. На прикладі англомовних користувачів розглянуто лінгвістичні особливості інтернет-дискурсу як особливого типу мовного спілкування, розроблена характеристика його жанрів. Одночасно проаналізовано емотивну складову дискурсу Інтернет і основні способи її мовного вираження.

Ключові слова: Інтернет-дискурс, лінгвістична особливість, жанр, користувач, дефініція, соціальна мережа.

В умовах глобалізації та поширення Інтернету серед суспільства, він відіграє домінуючу роль у багатьох сферах людської діяльності. На сьогодні, мережа Інтернет позначає певне інформаційно-комунікаційне середовище, в якому формуються і розвиваються різні комунікативні жанри. У зв'язку з цим поняття Інтернет-дискурс набирає свою популярність і становиться предметом лінгвістичних досліджень багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених. Тому є відомими різноманітні підходи для позначення цього широкогої неоднозначного поняття.

Дослідники по-різному інтерпретують поняття Інтернет-дискурс, доповнюючи і розвиваючи ідеї один одного. Так, Е.В. Горіна вважає, що Інтернет-дискурсом є сукупність мережових продуктів, створених та

існуючих у віртуально-реальних умовах, в рамках лінгвістичного контексту і вони сприймаються адресатом з урахуванням реалізації комунікативної і когнітивної діяльності [2, с. 65].

На думку Т.І. Рязанцевої, інтернет-дискурс являє собою частину мовної діяльності людини, що здійснюється в особливих умовах [8, с. 203]. Л.С. Патрушева розглядає це поняття як підвид віртуального дискурсу, певний когнітивно-комунікативний простір, що складається з численних жанрових форм онлайн і оффлайн комунікацій [6, с. 128].

З точки зору Букіної Л.М., Інтернет-дискурсом є своєрідний комунікативний сегмент, що володіє певними лінгвістичними особливостями. Мається на увазі окрема нова форма мови, що виникає в результаті віртуальної взаємодії людей і володіє своїм комунікативним кодом, який реалізує в спеціальних графічних, лексичних і стилістичних засобах [1, с. 2]. Саме таке розуміння Інтернет-дискурсу дозволяє продовжувати дослідження явища з лінгвістичної точки зору.

Через відсутності узгодженості на рівні досліджуваного об'єкта для вчених поняття електронний, віртуальний, комп'ютерний або Інтернет-дискурс не є взаємозамінними. Так, О.В. Лутовінова вважає, що терміни «Комп'ютерний дискурс» і «Електронний дискурс» є синонімічні і позначають текст, поміщений у ситуацію спілкування за допомогою електронних засобів зв'язку, а точніше – за допомогою комп'ютера. Інтернет-дискурс передбачає спілкування в мережі Інтернет. Віртуальний дискурс має на увазі не тільки зміни в каналі зв'язку, але і специфічні особливості, що накладаються віртуальною реальністю [3, с. 11]. На думку Є.Ю. Распопіної, комп'ютерний Інтернет-дискурс чітко диференціюється від віртуального та електронного типів дискурсу і характеризується специфікою жанрів. Згідно з її дослідженням поняття «віртуальний дискурс» набагато ширше, ніж поняття «електронний дискурс» і «комп'ютерний дискурс». Будь-який дискурс за допомогою електронних засобів зв'язку може бути розглянутий як електронний. Комп'ютерний дискурс на відміну від інтернет-дискурсу може здійснюватися поза мережею Інтернет [7, с. 130].

Питання про класифікацію жанрів інтернет-дискурсу є далеко неоднозначним. Л.В. Мерзлякова вважає, що Інтернет-комунікація представлена сьогодні чатами, блогами, живими журналами, електронною поштою, програмами ICQ, FAQ, мобільним зв'язком (SMS) [4, с. 40].

Інтернет-дискурс являє собою віртуальну комунікацію за допомогою Інтернету. Абревіатура SMS перекладається з англійської мови як сервіс коротких повідомлень. А короткі текстові повідомлення є альтернатив-

ною формою зв'язку за допомогою мобільного телефону, необов'язково підключеного до мережі Інтернет. У зв'язку з цим, можна розглядати SMS не як складову інтернет-дискурсу, а як окрему структуру, яка заслуговує на особливу увагу в рамках спеціального лінгвістичного дослідження.

Найбільш точну класифікацію основних жанрів інтернет-дискурсу пропонує А.А. Ушаков. Він виділяє наступні складові віртуальної комунікації: електронна пошта, чат (з якого, на думку Н.Б. Мечковської, з'явився форум [5, с.448]), блог, мікроблог, соціальні мережі, спілкування за допомогою програми Skype [9, с. 171]. Аналіз зазначених жанрів показує, що всі вони актуальні і широко представлені в сучасній мережі Інтернет. Кожен жанр має низку властивих йому лінгвістичних особливостей, короткий огляд яких представлений в цій статті.

Електронною поштою називають технологію і надані нею послуги з пересилання і отримання електронних повідомлень, які називаються «листи», або «електронні листи», по розподіленій (в тому числі глобальній) комп'ютерній мережі (10). Говорячи про жанр «електронні листи», мається на увазі, що мова йде про оффлайн-комунікації, відмінною рисою яких є часовий інтервал між листами. Порівняння продуктів електронної пошти з іншими жанрами інтернет-дискурсу виявляє ряд її особливостей, таких, як найбільшу відповідність вимогам ділового листа, більш суворе дотримання мовного стандарту, менша кількість неповних еліптичних речень, повторів, присутність звернення до конкретної особи, наявність певної структури, дотримання норм етикету. Найчастіше електронне листування є прикладом грамотної ділової розмовної мови, наприклад:

Dear Charles Milton,

I would like to invite you to a seminar that I'm confident will interest you. The 3D Technologies Seminar held at the Moscow Crocus Congress Centre on June 13 will feature lectures by several key programmers and designers in the field of 3D modeling, with topics including trilinear filtering, anti-aliasing and mipmapping.

I am enclosing 3 tickets for you. I hope that you decide to attend and I am looking forward to seeing you there.

Best regards,

Igor Petrov,

Managing Director Ltd. The company «Center» (11).

Приклад електронного листа ілюструє, що повідомлення починається з вітання, потім слід основна інформація, закінчується лист прощальною фразою, що повністю відповідає етикету листування, і електронного теж.

При написанні листа вибір лексичних одиниць залежить від ступеня офіційності. Якщо мова йде про формальне ділове спілкування, то при вітанні та прощанні адресант вживає офіційно-ділову лексику, а саме: *Dear Mr. Jones, / Dear Ms. Jones, Dear Sir, или Dear Madam, Dear SirorMadam, Dearpartners, / Dearmanagers* (12). При написанні листа друзям і близьким вдаються до інших формулами вітання і прощання: *Hi Nick, або Hello Nick*. Закінчують лист, зазвичай, такими виразами: *Yours faithfully, Yours sincerely, Kind regards, Regards, Yours Truly, Sincerely Yours* (12).

Блог являє собою віртуальний щоденник, записи в якому датуються, а також діляться за темами і категоріям. Веб-щоденник відрізняється від звичайного сайту формою контенту і відкритий усім користувачам віртуального простору. В своїх особистих віртуальних щоденниках блогери викладають фотографії, залишають коментарі, діляться новинами. Майже кожен блог має лічильник відвідувань і коментарів, що дозволяє визначити його актуальність. Саме на можливості коментувати запис в блозі і будується комунікація. Лінгвістичний аспект спілкування цього жанру інтернет-дискурсу характеризується серйозним відступом від граматичних норм: вільні скорочення, орфографічні помилки, відсутність заголовних букв, розділових знаків, використання скорочень і заміна букв цифрами, використання трьох крапок в кінці речення, наприклад:

This year, I've found myself reaching for the same few things in my closet over and over. (Do you do the same?) Here are seven things I've been wearing on rotation, and I'd love to hear yours (13).

Наступним популярним жанром Інтернет-дискурсу є мікроблог в Твіттері (англ. Twitter), онлайн сервісі для ведення блогів, повідомлення яких повинні складати не більше 140 символів, включаючи пробіли. Мікроблог був створений американським архітектором програмного забезпечення Джеком Дорсі 21 березня 2006 р. У лютому 2012 р. кількість користувачів склала 500 мільйонів, що свідчить про його популярність. До основних призначень Твіттера можна віднести:

- 1) знайомство і спілкування з друзями;
- 2) перегляд новин;
- 3) можливість розвитку власного бізнесу;
- 4) пошук інформації про спеціальні пропозиції магазинів;
- 5) пошук роботи.

Можна припустити, що деякі користувачі мікроблога зустрічаються з певними лінгвістичними труднощами, такими, як велика кількість аббревіатур і спеціальної лексики англійською мовою, наприклад: *Tweet, Tweeter, RT, Nick, Following, Followers, Twittos, Mention, Hashtag, FF*,

Timeline, NSFW, FoTD, Twunch, Twitcam, #TT, #PP. Дієслово *to tweet* позначає розміщення і публікацію в мережі повідомлень. Абrevіатура *DM* розшифровується як

Direct Message, тобто приватне адресне повідомлення, закрите від інших користувачів. Скорочення *FF (#FF) (FollowFriday)* служить для позначення користувачів, з якими вдалося познайомитися в Мережі, і твітти яких цікаві для учасників комунікації.

Особливу популярність сьогодні має такий жанр як спілкування в соціальній мережі. Термін вперше був ужитий Джеймсом Барнзом в 1954 р. Особливість цієї складової віртуального дискурсу визначається вмістом контенту, який наповнюється самими учасниками мережі, що знаходяться в контакті. Вони є унікальним джерелом даних про життя, інтереси людей, їх смаки та уподобання.

В рамках цього жанру Ушаков виділяє дві групи комунікативних інструментів:

1) власне комунікативні інструменти, які використовуються для запису, зберігання та подання комунікативних даних, найчастіше в текстовому вигляді, але все більше в аудіо- і відеоформатах;

2) інтерактивні інструменти, які використовуються для підтримки даних різних медіа форматів взаємодії між окремими користувачами і їх групами [9, с. 172].

Спілкування в соціальній мережі фактично відповідає комунікації віч-на-віч, незалежно від віддалення користувачів один від одного. У випадку миттєвого обміну повідомленнями, відсутності можливості подумати, звернутися до словника виникають помилки, які досить часто не сприймаються комунікантами.

Global Seal of Biliteracy(4 жовтня о 15:21):

We are SO Excited to support Community-Based Heritage Language Schools to sustain and grow heritage languages. Congratulations ABSA for your passionate efforts. National Heritage Language Resource Center (NHLRC)

Commentaries:

Angela Hasheva THANK YOU, the Global Seal of Biliteracy Committee for your support to our Bulgarian heritage language learners and community-based schools across the United States! Best wishes from all of us in ABSA! – Angela

Author Global Seal of Biliteracy Angela Hasheva You're welcome. It's our mission.

PatakiIldikó Mónika Congratulation (14).

Сучасна лінгвістична наука не дає єдиного трактування та інтерпретації поняття «Інтернет-дискурс». Через відсутність його чіткої і однозначної дефініції поки відсутня можливість існування єдиної класифікації жанрів віртуального спілкування. Кожен з названих жанрів має мовностилістичні і прагматичні особливості, які заслуговують ретельного вивчення.

Бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сприяє розвитку нових способів комунікації. Інтернет-дискурс є напрямком сучасної лінгвістики, який активно розвивається і викликає великий інтерес з боку дослідників варіантів спілкування в мережі Інтернет.

На сучасному етапі в лінгвістиці не існує єдиного підходу до номінації досліджуваного об'єкта. Вчені пропонують взаємозамінні визначення для позначення комп'ютерного Інтернет-дискурсу. До того ж немає чіткого поняття для позначення жанрового розмаїття даного феномену. Інтернет-дискурс, будучи частиною комунікативного простору, має низку лінгвістичних ознак, які знаходять своє відображення в мові комунікантів Глобальної Мережі Інтернет.

Список використаних джерел:

1. Букіна Л. М. Лінгвістичні і паралінгвістичні аспекти Інтернет-дискурсу / Л. М. Букіна // Вісник РУДН. Теорія мови. Семантика. Семіотика. – 2016. – №4. – С. 2–5.
2. Горіна О. В. Дискурс Інтернету: визначення поняття і методологія дослідження / О. В. Горіна // Фіолологічні науки. Питання теорії і практики. – 2014. – №11. – С. 64–67.
3. Лутовинова О. В. Лінгвокультурологічні характеристики віртуального дискурсу : дис. докт. філ. наук / Лотовинова О. В. – Волгоград, 2009. – С. 10–11.
4. Мерзлякова Л. В. Лінгвістичний формат віртуального дискурсу [Електронний ресурс] / Л. В. Мерзлякова. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://elibrary.ru/download/71832101.pdf>
5. Мечковська Н. Б. Історія мови й історія комунікації: від клинопису до Інтернету / Н. Б. Мечковська. – Москва: Наука, 2009. – 448 с.
6. Патрушева Л. С. Функціонально-стилістичні особливості форуму як жанру інтернет-комунікації / Л. С. Патрушева // Вісник Удмуртського університету. – 2013. – №5. – С. 128–134.
7. Растопіна О. Ю. Диференціальні і жанрові особливості комп'ютерного інтернет-дискурсу / О. Ю. Растопіна // Вісник Іркутського державного лінгвістичного університету. – 2010. – №1. – С. 125–132.
8. Рязанцева Т. М. Деякі особливості реалізації комунікативних принципів і стратегій в умовах комп'ютерно-опосередкованого

- спілкування / Т. М. Рязанцева. // Вісник Московського університету. – 2007. – №1. – С. 202–211.
9. Ушаков А. А. Інтернет-дискурс як особливий тип мовлення / А. А. Ушаков. // Вісник Адигейського державного університету.. – 2010. – №4. – С. 170–174.
10. Електронна пошта [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org>
11. Деловое письмо на английском [Електронний ресурс] // Бизнес английский. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://ienglish.ru/blog/business-angliiskiy-po-skype>
12. Joky K. «Dear Sir or Madam» – Learn When to Use It and Some Alternatives [Електронний ресурс] / Kimberly Joky. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.grammarly.com/blog/dear-sir-or-madam/>
13. GoddardJ. SevenEverydayClothesISwearBy [Електронний ресурс] / JoannaGoddard. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://cupofjo.com/2018/03/clothes-i-wear-all-the-time/>.

The article deals with Internet communication, emphasizes the diversity and ambiguity of solving many problems associated with Internet communication. The linguistic features of Internet discourse are considered as a special type of linguistic communication, the characteristics of its genres are developed. The emotional component of the Internet discourse and the main ways of its linguistic expression are analyzed.

Keywords: Internet discourse, linguistic feature, genre, user, definition, social network.

Льотка Антон Миколайович
студент 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Рябокінь Наталія Олександрівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИЙМЕННИКІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

В англійській мові є ряд прийменників, які хоч і перекладаються на українську мову однаково, проте вживаються в різних і навіть абсолютно

протилежних значеннях.

Часом однакові за значенням прийменники, вжиті з одними й тими ж частинами мови в однакових чи подібних конструкціях, передають або підкреслюють різні смислові відтінки (with – to).

Ці та інші властиві певному прийменникові риси чітко з'ясовуються при порівняльному вживанні прийменників у реченнях. Тільки точне знання особливостей прийменників дає можливість правильно вживати їх на письмі і в розмовній мові.

Для англійської мови характерні такі два випадки вживання прийменників:

1. Прийменник і наступне за ним слово утворюють прийменниковий зворот, який виконує функцію означення або обставини. Вибір прийменника в таких зворотах залежить від змісту.

Put the book *on* the shelf.

2. Прийменник і наступне за ним слово утворюють прийменниковий додаток. Вживання прийменників залежить від дієслова або прикметника.

Ann is very good *at* arithmetic.

Прийменники в реченні, як правило, не мають наголосу і ставляться звичайно перед іменником або його еквівалентом, до якого вони відносяться, причому означення і артиклі стоять між прийменником та іменником.

Прийменники, як правило, багатозначні, внаслідок чого одному й тому ж прийменнику англійської мови відповідає кілька українських і навпаки.

Між англійськими і українськими прийменниками немає постійної відповідності. Той самий англійський прийменник може перекладатися різними українськими прийменниками:

He is standing *at* the door. – Він стоїть *біля* дверей.

I get up *at* eight o'clock. – Я прокидаюсь *о* восьмій годині.

They work *at* a factory. – Він працює *на* заводі.

I laughed *at* him. – Я глузував *із* нього.

Одному і тому самому українському прийменнику можуть відповідати різні англійські прийменники:

Том живе у моря. – Tom lives *by* the sea.

Залишайся у нас на вихідні. – Stay *with* us for the weekend.

Нік позичив гроші у сусідів. – Nick borrowed some money *from* the neighbours.

Вона зараз у перукаря. – She is *at* the hairdresser's.

Можливі також випадки, коли у зв'язку з особливостями вираження граматичних зв'язків між словами в українській мові прийменники в

українському перекладі взагалі відсутні, або, навпаки, при перекладі з англійської на українську потрібен певний прийменник. З іншого боку, в англійській мові є ряд дієслів, які не вимагають після себе прийменника, тоді як відповідні їм українські дієслова потребують службове слово.

Отже, різні значення, у яких вживаються англійські прийменники, і розбіжність у вживанні прийменників в англійській і українській мовах роблять їхнє засвоєння важким для тих, хто вивчає англійську мову. Крім засвоєння значення окремих прийменників, необхідно заучувати дієслова, прикметники й іменники в сполученні з прийменниками, яких вони вимагають, а також сполучення і вирази з прийменниками.

Маленко Олена Олегівна

д.ф.н., професор, завідувач кафедри
українознавства і лінгводидактики
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

Рябокінь Наталія Олександрівна

к.ф.н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

«ЕКОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС» ТА «ЕКОНОМІЧНА ПУБЛІЦИСТИКА»

Однією із важливих сфер життєдіяльності суспільства є економіка, відношення у процесі матеріального виробництва (виготовлення, розподіл та споживання матеріальних благ). Тому в системі інституційного спілкування об'єктивно виділяється економічний дискурс, адже комунікація у сфері економіки останнім часом набула широкого розповсюдження, що пов'язано із розкриттям міждержавних кордонів, глобалізацією економіки та, як результат, залученням все більшої кількості людей до економічного життя.

Соціальна взаємодія, як відомо, значною мірою відбувається через тексти, які породжує та сприймає особистість. Зрозуміло, що розв'язання багатьох економічних проблем залежить від того, наскільки коректно та адекватно ці проблеми будуть лінгвістично інтерпретуватись. Успішність інтеракцій у діловій сфері великою мірою залежить від уміння, із одного боку, формулювати правильні, переконливі, ефективне повідомлення, а з іншого, сприймати та розуміти репрезентовану інформацію. Саме тому кількість досліджень економічного дискурсу останнім часом значно зросла. Науковці досліджують як економічний (О.Г. Петушинська,

К.В. Томашевська, О.Ю. Махницька, С.В. Губик, О.О. Точкіна), так і діловий (або бізнес) дискурс (Н.Г. Наумова, Л.П. Науменко, Б.Е. Азнаур'ян, Т.В. Чрділелі, Т.О. Ширяєва, О.Ю. Кланцакова). Серед наукових розвідок зустрічаються такі, що ототожнюють ці два типи дискурсу (Н.Г. Наумова, О.Г. Петушинська, Н.М. Щьокіна [9], Р.Є. Пилипенко [5]), а також такі, у яких діловий дискурс вважається різновидом економічного (Л.П. Науменко).

На сучасному етапі розвитку лінгвістики ще не виявлено єдиної думки щодо терміна, який повинен позначати мову економічної науки. Деякі науковці вважають, що вираз «економічна мова» для позначення цього феномену не є достатньо науковим. Не є вдалим у цьому випадку і запозичений термін «мова для спеціальних цілей», бо це викликає уявлення про існування «особливої мови», що має суттєві відмінності від мови загальнонживаної [10, с. 110]. Деякі вчені надають перевагу термінові «професійно скерований дискурс», бо сфера економічної діяльності охоплює численні та різні дискурси [5, с. 56] і не може бути зведена лише до сфери економіки. Професійно скерований дискурс у вузькому значенні слова розуміється як певна сукупність текстів та висловлювань з економічної тематики (у найширшому суспільному та культурно-історичному контексті), структурованих за допомогою лексико-семантичних, фразеологічних та граматичних засобів. Як зазначає Р.Є. Пилипенко, у широкому значенні – це сукупність комунікативних подій, відображених у галузі економічної діяльності». Комунікативні події розглядаються із урахуванням їхніх цінностей, історичних, суспільних та культурних контекстів, специфіки сприймання економічного світу мовцями.

Тлумачення поняття «економічний дискурс» можна проводити у двох напрямках. Виходячи із розуміння дискурсу як тексту у нерозривному зв'язку із ситуативним контекстом та розширюючи його на сукупність текстів, економічний дискурс можна розглядати як «систему текстів, поєднаних однією тематикою, які виникають у процесі комунікації в сфері економіки під впливом різноманітних факторів (екстралінгвістичних, прагматичних, соціокультурних та ін.)» [9, с. 124].

Другий підхід до визначення економічного дискурсу є більш широким та розглядає це поняття як комунікативну подію, що виступає як інтегративна сукупність окремих комунікативних актів, результатом якої є змістовно-тематична сукупність багатьох економічних текстів, поєднаних єдиною тематикою. Такі тексти створюються в процесі комунікації в сфері економіки під впливом різноманітних факторів і функціонують у певному соціумі на основі їхньої референційної

подібності у межах однієї предметної області. У такій інтерпретації, за словами Н.М.Щекіной, економічний дискурс відповідає критеріям смислової та формальної єдності, логічній і семантичній зв'язності.

З цього слідує, що обидва підходи визнають, що головною складовою та «домінантою» [2, с. 6] економічного дискурсу є тексти з економічних та бізнес джерел. Під економічним текстом розуміється текст, написаний професіоналом-економістом (теоретиком чи практиком), предметом якого є тлумачення економічних понять, подій та явищ, інформування про сучасний стан економіки, а також про виробництво, розподіл та споживання благ, і який є адресованим суб'єкту, що має інтуїтивне або свідоме уявлення про гроші та їхні функції як засіб обігу, вимір вартості та засіб збереження [6, с. 131-132]. Економічний текст представляє собою особливий тип тексту, призначений для фіксації, збереження та передачі економічних знань, який є вербальним результатом економічної дискурсивної діяльності, що передувала його створенню [2, с. 6]. Таке тлумачення зменшує кількість текстів, предметом яких є економіка та які можна віднести до економічного дискурсу, воно виключає з цього ряду тексти, написані не економістами (наприклад, художні тексти).

Економічний дискурс є відносно «молодим» поняттям, яке стрімко та впевнено займає вагоме місце у сучасних лінгвістичних дослідженнях. Під економічним дискурсом ми розуміємо спілкування у сфері економіки, все сказане та написане про економіку професіоналами, не спеціалістами та журналістами [9, с. 7]. Особливості цього типу дискурсу зумовлюються його залежністю від розвитку самої економічної науки та економічного стану країн, а також тісним зв'язком з іншими сферами людської комунікації. Економічний текст – це цілісна концептуально та структурно організована одиниця психомовленнєвої діяльності людини, функціонально вбудована в універсальний або обмежений часом і простором економічний дискурс [4, с. 19]. Він слугує засобом комунікації в економічній сфері буття і, як домінанта економічного дискурсу, характеризується певними особливостями, зумовленими адресованістю таких текстів широкому ряду реципієнтів та контекстом.

Основними цілями економічного дискурсу вважаються:

- 1) опис подій, що відбуваються в економічному житті суспільства; інформування про стан економіки, її розвиток або занепад, формування певного ставлення до цих подій та заохочення до певних дій;
- 2) дослідження економічних теорій;
- 3) дослідження напрямків розвитку економіки, рівня життя населення.

Навіть якщо економічні тексти представлені підручниками з економіки, вони все одно спрямовані на масового реципієнта, що пов'язано із тотальною зацікавленістю суспільства економікою. Спрямованість економічних текстів на переконання реципієнтів збагачує їх системою доказів, що зближує її з науковими текстами [8, с. 14].

Керуючись обраною темою нашого дослідження, вважаємо за доцільне також дослідити поняття «економічна публіцистика».

У відображенні складних процесів сучасних економічних відносин важливу роль відіграє економічна публіцистика як важливий інститут демократії, що сприяє формуванню економічної свідомості населення. Значення преси як джерела і каналу економічної інформації визначає вплив журналістики на економічне життя суспільства. Саме засоби масової інформації загалом і преса зокрема відіграли важливу роль у висвітленні найважливіших економічних подій.

Перш, ніж визначити основні засади поняття «економічна публіцистика», простежимо дефініцію самої «публіцистики».

Інтенсивний розвиток економічної публіцистики припадає на 70-80-і рр. ХХ ст., Коли вже більш чітко визначилося її місце в системі масової комунікації, соціального управління і контролю. Об'єктом публіцистики є суспільство. Об'єкт – це певна частина дійсності, від якої потерпають, досліджується публіцистикою. Предмет – це зміст, система категорій і законів, що відображають об'єкт. Відповідно до цього, під об'єктом економічної публіцистики розуміється економіка і життя суспільства в цілому і суспільні явища, їх функціонування і розвиток. А предметом економічної публіцистики виступає концептуальна, тобто понятійна, схема соціальної реальності, динамічна картина суспільства, економічні відносини і проблеми.

Одинадцятитомний тлумачний словник української мови за редакцією І. К. Білодіда подає таке визначення: «Публіцистика – це рід літератури, що висвітлює актуальні проблеми сучасності; сукупність літературних творів цього роду... Відбиття актуальних проблем сучасності у творах інших родів літератури» [1, с. 383].

У короткому тлумачному словнику журналістських термінів і понять Г.І. Вартанова знаходимо отаке визначення: «публіцистика – рід літературної творчої діяльності, що оперативно досліджує, узагальнює й трактує з авторських позицій актуальні проблеми дійсності з метою збудження громадської думки, оперуючи при цьому засобами логічного мислення та емоційного впливу» [2, с. 42].

У спеціалізованій літературі визначення публіцистики відходить від площини літератури, прямуючи до власне журналістики (як самодостат-

ньої та рівноправної з літературою сфери). Так, російський науковець Г.В. Прутцко вважає, що публіцистика – це своєрідний ступінь між журналістикою та літературою, вищий вид журналістики, що зародився в Древній Греції, разом із публікою, яка вміла самостійно мислити і потребувала обговорення насущних проблем суспільства і влади [7, с. 4].

Отже, публіцистика – це складний соціокультурний феномен, що одночасно виявляє себе у сферах журналістики (газетна/журнальна, теле-, радіопубліцистика), літератури (художня публіцистика), філософії (світоглядна публіцистика); актуалізується на різних рівнях (стиль, метод, жанр, метатекст, професія, наука, світогляд, явище) з метою продуктивного впливу на об'єкт (особа-людство, країна-світ), який в результаті стає суб'єктом (співтворцем-відтворювачем) феномену, впроваджуючи його в приватне та суспільне життя (від самопізнання і світопізнання – до самореалізації та світоперетворення), забезпечуючи історичну константацію феномену в просторі і часі.

Економічна публіцистика вважається одним із стилів економічного тексту. Вона має специфічні організаційні та жанрові форми. Економічна проблематика, через притаманні їй ретельність, соціальну та суспільну гостроту, реальність усіх фактів, котрі використовуються, не має змоги активно оперувати образністю, чуттєвістю, надмірною стилістичною окрасою тексту. Економічно-публіцистичні тексти поєднуються у двох підстилях. Тексти інформаційно-публіцистичного економічного підстилю:

- хроніка;
- замітка;
- інформаційна кореспонденція;
- інформаційне інтерв'ю;
- інформаційний звіт;
- репортаж [39, с. 97-140].

Такі тексти скеровані на відображення економічного життя суспільства.

Публіцистичні економічні тексти аналітичних жанрів, у порівнянні з текстами інформаційних жанрів, ширше охоплюють фактичний матеріал, масштабніше впливають на свідомість та емоційне сприйняття у реципієнта. До жанрів аналітико-публіцистичного економічного підстилю ми відносимо:

- тексти аналітичного інтерв'ю;
- тексти аналітичної кореспонденції;
- тексти аналітичного коментаря;
- тексти економічного огляду;

- тексти аналітичного звіту;
- рецензії [4, с. 100].

Таким чином, матеріальною базою нашого дослідження метафори в англomовній економічній публіцистиці стало щоденне періодичне видання «The Wall Street Journal», одне з найбільших та найвпливовіших американських видань, яке публікується шість разів на тиждень. Видається у місті Нью-Йорк (штат Нью-Йорк) компанією Dow Jones&Company з 1889. У 2013 році щоденний тираж газети становив майже 2,4 млн екземплярів, включаючи близько 900 тис. платних підписок в Інтернеті. Існують європейське та азіатське видання газети.

Назва газети безпосередньо пов'язана з Уолл-стріт, вулицею Нью-Йорка і фінансовим центром США. Саме видання присвячено, в першу чергу, американським та міжнародним діловим і фінансовим новинам.

Отже, економічний текст передбачає знання про економіку, він містить мову економічної науки та актуалізується у спілкуванні спеціалістів-теоретиків. Комунікантами економічного тексту виступають журналісти, держава, вчені, викладачі, наукові співробітники та інші учасники економічного процесу. У відображенні складних, часом суперечливих процесів сучасного періоду, а також революційних досягнень в побудові основ суспільства з новими виробничими відносинами і реалізації економічних реформ величезну роль відіграє економічна публіцистика, яка дедалі більше стає найважливішим інститутом демократії. Економічна публіцистика активно сприяє формуванню складного нового економічного свідомості населення, множить ряди послідовних прихильників і учасників радикальних реформ, що проводяться в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Білодід І.К. Словник української мови[Текст] : [В 11 т.]. Т. 8. Природа –Ряхтливий / АН УРСР, Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні ; [редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. ; уклад.: В.М. Білоноженко, В.В. Жайворонок, В.П. Забеліна та ін. ; ред. тому: В.О. Винник, В.В. Жайворонок, Л.О. Родніна, Т.К. Черторизька].– К. : Наук.думка, 1977. – 927 с.
2. Валько Н.А. Футуральність в газетном тексте экономической тематики : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Н.А. Валько. – Краснодар, 2006. – 29 с.
3. Вартанов Г.І. Засоби масової інформації. Короткий словник термінів і понять / За ред. проф. А.А. Чічановського. – К.: Грамота, 2005. – 64 с.
4. Лікунь М. Російський економічний текст у функціонально-стилістичному та соціолінгвістичному аспектах. – Автор.дис. на

- здобуття наук. ступеня канд. фiлол. наук : спец. 10. 02. 02 «Росiйська мова» / Май Лiкунь. – Сiмферополь, 2008. – 20 с.
5. Пилипенко Р.Є. Інституцiйний комунікативний простiр Нiмеччини (фахова мова економiки) : дис. доктора фiлол. наук: 10. 02. 04 / Пилипенко Ростислав Євгенович. – Київ, 2007. – 426 с.
 6. Попов А.Ю. Формы экономических текстов и дискурсов / А.Ю. Попов // Текст и дискурс: проблемы экономического дискурса : сб. научн. ст. – СПб. : Изд-во СПбУЭФ, 2001. – С. 130-137.
 7. Прутцков Г.В. Введение в мировую журналистику: Антология в двух томах: Учебное пособие по курсу «История зарубежной журналистики. Введение в мировую журналистику». – М.: Омега-Л, ИМПЭ им. А.С. Грибоедова, 2003. – Т. 1. – 416 с.
 8. Томашевская К.В. Лексическое представление языковой личности в современном экономическом дискурсе / К. В. Томашевская. – СПб. : Изд-во СПб гос. ун-та экономики и финансов, 1998. – 134 с.
 9. Шереметьева А.А. Метафоры немецкого экономического дискурса: Автореф. дис. на стиск. учен. степени канд. филол. наук: спец. 10. 02. 04 «Германские языки». – Иркутск, 2009. – 17 с.
 10. Щекина Н.М. Типы текста в экономическом дискурсе / Н.М. Щекина // Текст и дискурс: проблемы экономического дискурса: сб. научн. ст. – СПб. : Изд-во СПбУЭФ, 2001. – С. 123 – 130.
 11. Ямшанова В.А. Дидактические уроки лингвистического анализа экономического текста / дискурса / В.А. Ямшанова // Текст и дискурс: проблемы экономического дискурса: сб. научн. ст. – СПб: Изд-во СПбУЭФ, 2001. – С. 110-123.

Марценюк Вікторія Василівна

студентка 5 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад включно)»
Національний технічний університет України
«КПІ ім. Ігоря Сікорського»

Науковий керівник: Тараненко Лариса Іванівна

доктор філологічних наук, доцент
професор кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ВИЗНАЧЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОГО СТАТУСУ АФОРИЗМУ ЯК ТЕКСТУ МАЛОЇ ФОРМИ

Мова як знакова багатофункціональна система пов'язана зі створенням, передачею і збереженням інформації. Вона реалізується в процесі конкретної мовленнєвої діяльності, кінцевим продуктом якої є текст. Віднайдені людиною жанрові різновиди текстів різноманітні за обсягом, тематикою, структурою і мовою. До одного з таких різновидів належить і текст малої форми універсального характеру і високого рівня абстракції – афоризм, який узагальнює різноманітні прояви особистого та суспільного життя і співіснує в спілкуванні як його органічна частина, як форма художнього відображення дійсності та як вираження відношення носія мови до неї.

В останні десятиліття спостерігається тенденція до активного використання, варіювання і переосмислення афоризмів в художній і публіцистичній літературі, періодичній пресі та повсякденному мовленні. Проблемам афористики присвячуються численні наукові дослідження у галузі мовознавства та перекладу (Федоренко Н. Т., Сокольська Л. І., Куньч З., Манякіна Т. Н. та ін.). Такий інтерес до афористики зумовлений тим, що в силу своєї універсальності афоризми відповідають духу будь-якої епохи, вони однаково близькі як до науки, так і до мистецтва, в них органічно взаємодіють принципи наукової і художньої творчості. Попри незначний обсяг тексту та лаконічність викладу, афоризм визнано дієвим інструментом впливу на свідомість та позасвідоме людини.

Традиційно під афоризмом (від лат. *aphorism* – визначення, вислів) розуміють логічне, образне судження узагальнюючого характеру, що в категоріях раціональності чи парадоксальності відображає навколишній світ і виступає еквівалентом предикативної структури [4, с.128].

Згідно зі спостереженнями Т.Н. Манякіної [5, с. 56], афоризм належить до нестандартних текстів, у яких відсутній заголовок і структурне розмаїття

та які характеризуються високим ступенем компресії стилістичних засобів. Вони вирізняються й тим, що в них закладена суб'єктивна оцінка реальності, а двозначність є їхньою жанровою нормою та власне диференційною ознакою.

Афоризми поділяються на вставні (наявні у творах різних жанрів) та відокремлені (власне афористичний літературний жанр), а за викладом змісту розрізняються афоризми логічні й поетичні. При цьому, подібно до прислів'я й сентенції, афоризми можуть «інкрустуватися» в тексті й характеризуються інтертекстуальністю [3, с. 276].

Найбільш повну класифікацію літературних афоризмів подано у праці [6], в якій літературні афоризми диференційовано за походженням на анонімні й авторські; за способом висловлення – на дефінітивні та лозунгові; за змістовим наповненням – на повчально-однозначні й парадоксально-багатозначні, а також практичної і теоретичної спрямованості.

Т.О. Буйницька надає перевагу логічно-семантичній класифікації афоризмів як «висловлюванням певного логічного судження». Досліджуючи тексти Е. Канетті, вона поділяє афоризми на такі, що характеризують та виявляють найсуттєвішу ознаку поняття або одну з найважливіших його властивостей, а також екзистенціальні ознаки, що констатують наявність або відсутність предметів, явищ, можливостей тощо [2, с. 56].

З плином часу афористична тематика стала надзвичайно широкою і різноманітною, що ускладнює її вичерпну класифікацію. Загалом прийнято розрізняти суспільно-політичні (*A paranoid is someone who knows a little of what's going on, William S. Burroughs* [1]); етичні; філософські (*There is nothing either good or bad, but thinking makes it so, William Shakespeare* [1]) педагогічні (*The past has no power over the present moment, Eckhart Tolle* [1]) та життєво-побутові афоризми. Оскільки центральними категоріями узагальнення, яким вирізняються афоризмом, є поняття «людина», «простір», «час» і їхні ознаки, афоризм звертається, переважно, до абстрактних понять. Як бачимо, тематика афоризмів спрямована, як правило, на «вічні питання», висловлені письменниками або філософами-класиками та сучасниками.

У більшості випадків, афоризми складаються з двох елементів: головної думки і кінцевого висновку, які не завжди можна формально розділити, але їхня присутність, хоча й імпліцитна, обов'язкова. Часто висновок включає в себе суть афоризму – авторську оцінку його першої частини. Тобто можна сказати, що афоризм має дваструктурно-семантичних елементи, які знаходяться в причинно-наслідковій єдності.

Зважаючи на викладене, набуваємо підстав трактувати афоризм як текст малої формивисокого рівня абстракції, який в лапідарній художній формі узагальнює універсальні життєві істини.

Список використаних джерел:

1. Афоризмы, высказывания, фразы на английском языке с переводом [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.portalatattoo.ru/british_sayings.html
2. Буйницька Т. О. Мовностилістична структура афоризмів Е. Канетті / Т.О. Буйницька // Іноземна філологія.– Львів: Світ, 1996. – С. 50-55.
3. Карасик В.И. Язык социального статуса / И. В. Карасик – М.: ИТДГК «Гнозис», 2002. – 325 с.
4. Колоїз Ж. В. Українська пареміологія : [навчальний посібник] / Ж. В. Колоїз, Н. М. Малюга, Н. М. Шарманова. – 128с.
5. Манякина Т. Н. Языково-стилистическая характеристика жанра афоризмов (на материале немецкого языка): автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / Т. Н. Манякина. – Днепропетровск, 1980. – 230 с.
6. Ткаченко А. Мистецтво слова (вступ до літературознавства). – К.: Правда Ярославичів, 1998. – 448 с.

Мирошніченко Аліна Олександрівна

студентка 4 курсу спеціальності «Філологія (Переклад)»

Науковий керівник: Данилюк Людмила Всеволодівна

канд. філол. наук, професор кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМИ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ГАЗЕТНИХ СТАТЕЙ)

Вступ. В останнє десятиріччя ХХ ст. та на початку ХХІ ст. в мову почали інтенсивніше проникати слова на позначення суспільно-політичних явищ (мітинг, парламент, бюджет, страйк, рекет, бойкот, саміт), які відбивають реалії сучасного політичного життя, зміни життєвих пріоритетів. Зміни в політичному житті України, включення її в міжнародні суспільні процеси призвели до значного збільшення кількості інтернаціональної лексики із відповідних сфер, появи нових англомовних елементів, що використовуються в міжнародних стосунках.

Виклад основного матеріалу. Як показує аналіз спеціальної літератури, інтернаціоналізми становлять більшу частину запозичень, які досить широко використовуються в газетах, журналах та інших засобах масової інформації, і це є характерним як для української, так і для англійської мови [1, с. 5].

Мета роботи полягає у здійсненні порівняльного дослідження інтернаціональної лексики у сучасних англійських та українських суспільно-політичних дискурсах, її етимології, структури, особливостей частоти вживання, що є актуальним для українського перекладознавства, яке лише нещодавно почало розвиватися як самостійна галузь прикладної лінгвістики. Суспільно-політичний дискурс обраний об'єктом дослідження не випадково, адже саме в ньому перш за все віддзеркалюються усі ті зміни, що відбуваються у мові. Одним із цікавих процесів у цьому аспекті є інтенсивне запозичення українською мовою іншомовної лексики, що безперечно знаходить відображення спочатку у суспільно-політичному дискурсі, а пізніше вже і в інших дискурсах, зокрема у художньому. Процеси, що відбуваються у мові, взагалі, та запозичена іншомовна лексика, зокрема, не перестають бути предметом дослідження науковців [1; 4]. Під суспільно-політичним дискурсом розуміємо ту інформацію, ті тексти, які стосуються суспільно-політичного життя і мають свою лексичну специфіку. Інтернет-енциклопедія «Вікіпедія» дає таке визначення дискурсу: «Діскурс (фр. discours – промова, виступ, слова) – у широкому сенсі складна єдність мовної практики і надмовних чинників, необхідних для розуміння тексту, єдність, що дає уявлення про учасників спілкування, їхні установки й цілі, умови вироблення і сприйняття повідомлення. Традиційно дискурс мав значення упорядкованого письмового, найчастіше мовного, повідомлення окремого суб'єкта. В останні десятиліття термін отримав широке поширення в гуманітаристиці і набув нових відтінків значення» [5].

Інтернаціональні слова – це слова або словосполучення, що існують у багатьох мовах з однаковими значеннями, хоч оформлені згідно із закономірностями певних мов. Так, спеціальні терміни більшості наук, назви технічних пристроїв (мікроскоп, телефон, супутник, Інтернет), громадських інститутів (поліція, республіка, академія), спортивна лексика (насамперед слово спорт), різного роду «екзотизми» (самурай, томагавк тощо) – є інтернаціоналізмами [3].

Існує декілька підходів щодо класифікації інтернаціоналізмів за способом та джерелом запозичення. Так, як зазначає І.В. Корунець, за способом запозичення інтернаціоналізми поділяються на інтернаціоналізми зі спільною зовнішньою та внутрішньою формою та на інтернаціоналізми зі

спільною лише внутрішньою формою [2, с. 22]. За вибором джерела запозичення виділяють чотири типи інтернаціональних форм:

- суто латинські або грецькі слова (Client походить від лат. Clientis «підопічний») – юридична або фізична особа, яка користується послугами іншої фізичної особи або компанії;
- національні латинізми та еллінізми, які мають греко-латинські корені та національні закінчення (лат. industria, англ. industry, нім. Industrie);
- національні слова, що стали інтернаціоналізмами (типу рос. спутник);
- народно-латинські (романські) варіанти латинських коренів які асимілюються (іт. flusso, ісп. Flujo – від лат. Fluxus) [2, с. 35].

Еволюцію суспільно-політичного життя, яке повсякденно зазнає бурхливих змін як в Україні, так і в багатьох державах світу, відображають новозапозичені англіцизми й американізми: спойлер (англ. spoiler від spoil – псувати) – партія або кандидат, створені політтехнологами однієї політичної сили для боротьби зі своїми опонентами; спуксмен – представник якої-небудь офіційної особи, який публічно висловлює її позицію з тих чи тих питань [3, с. 34].

Аналіз конкретного англомовного та україномовного тексту газетних статей «KyivPost» [7] дозволив всебічно розглянути інтернаціональні слова, вжиті у дискурсах, що розглядаються. Проведений кількісний підрахунок показав, що в українському варіанті тексту інтернаціоналізми становлять сім одиниць, в англійському їх дев'ять.

Висновок. Таким чином, інтернаціоналізми це слова які існують у багатьох мовах з однаковим значенням, а суспільно-політична лексика – відкрита система, яка постійно поповнюється новими лексичними одиницями, а також запозиченнями іншомовної лексики. Інтернаціоналізми – особливий шар лексики, притаманний як українській, так і англійській мовам, проте етимологія інтернаціональної лексики та особливості функціонуванні неоднакові у мовах, що порівнюються: частка інтернаціоналізмів у англомовному політичному дискурсі становлять 60%, в той час як інтернаціональна лексика україномовного політичного дискурсу становить і 40%.

Список використаних джерел:

1. Гурко О.В. Іншомовні слова у засобах масової інформації. Посібник – Дніпропетровськ, 2019.
2. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. – Вінниця. «Нова Книга», 2000 – 448 с.
3. Нарійчук М.Ф. Англомовний політичний дискурс і міжкультурна комунікація : лінгводидактичний аспект // Наукові записки [Національ-

- ного університету «Острозька академія»] – 2013. – 130 с.
4. Панько Т.І. Співвідношення національного й інтернаціонального в суспільно-політичній термінології слов'янських мов. // Функціонування і розвиток сучасних слов'янських мов. – 1991. – 160 с.
 5. Дискурс [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://uk.wikipedia.org/wiki>
 6. Інтернаціоналізми.[Електронний дискурс] – Режим доступу:
<https://uk.wikipedia.org/wiki>
 7. Bigmoney: Ukraine releases Hr 1,000 bill : KyivPost, 2019, November, 27.

Могильна Яніна Володимирівна

студентка 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Рябокінь Наталія Олександрівна

к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБОВИХ ІМЕН

Власні назви виступають і компонентами фігур синтаксичної симетрії (повтору, анафори й епіфори), які увиразнюють семантичні зв'язки і відношення між компонентами висловлення. Ономастичні повтори сприяють зосередженню уваги на об'єкті зображення, підкреслюють його особливості, підсилюють емоції, настрої ліричного героя.

Повторення особових імен в тексті підкреслює риси характеру, поведінку та вчинки людини. Отже, для вираження ставлення до особи на лексично-стилістичному рівні служать такі засоби як анафора, епіфора, кільцеві повторення, прізвиська і тон як «емоційний коефіцієнт тексту»[1, с.14]. За допомогою онімної анафори локалізується увага на дійовій особі:

Schulz kommt, mit seinen schwarzen, gesalbten Locken, ..., Schulz, der Elegant von Ducherow ..., Schulz, Königaller Dienstmädchenherzen, Idolder Ladnerinnen, auf den sie abends vor dem Geschäft warten...

Schulz kommt.

Schulz sagt: «Morjen».

Онімна епіфора в ролі звертання формує висловлювання, метою якого є переконливий вплив на адресата:

Reiß dich zusammen, Schubert!

Attention, Schubert!

Et was mehr Aufmerksamkeit!
Sogehes nicht, Schubert!
Du bist zu spät, Schubert!
Hilf dem Chimiani bei der Reinschrift, Schubert.

Кільцеве повторення як вживання одних і тих же онімних елементів на початку і в кінці речення чи тексту акцентує своєрідність ставлення до особи, про яку йде мова:

«Lila», sagte Friedrich langsam und sehr genießend, «Lila! Natürlich kann sie gar nicht anders heißen: Lila!».

Особливою формою імен, які підкреслюють певні типові ознаки носія, є прізвиська. Вони поєднують ознаки як власних, так і загальних імен. Номінативна функція прізвиськ послаблена у зв'язку з їхніми обмеженими можливостями реалізації, а також у зв'язку з неможливістю їх вживання в певних мовних ситуаціях. Причинами виникнення прізвиськ є типові для особи властивості будови тіла, фізичні вади, звички, вподобання та ін. Як показують дослідження лінгвістів, прізвиська утворюються за допомогою таких способів: 1) редукцією імен та прізвищ: «Sibille – Bille, Mirbach – Mikki, Monica – Моса; 2) пропріалізацією апелятива: Ratte, Igel, Gans; 3) фонетичними асоціаціями: Zwieback (продукт харчування) замість Zwiebeck; 4) семантичними асоціаціями: Bäumchen замість Kiefer, Gelbsucht замість Gelber» [2, С. 8].

Галерею літературних образів із прізвиськами створює Ф. Дюрренматт у «Гостині старої дами». Багата дама Клер Цаханасьян дає прізвиська багатьом особам з її оточення, яких вона розглядає не інакше як річ, що, з одного боку, свідчить про її ставлення до них, і, з іншого боку, ці прізвиська характеризують їхнього «творця» – саму ж Клер Цаханасьян.

Звертаючи увагу на прагматичних та семантико-стилістичних особливостях прізвиськ помітним є те, що у функціональному плані вони поєднують ознаки як онімів так і апелятивів. З одного боку, це власна назва, а, з іншого, як апелятиви, виступають у функції характерологічного засобу. Номінативна функція прізвиськ послаблюється обмеженістю її реалізації, а часто й неможливістю їх вживання у певних мовленнєвих ситуаціях. Аналіз фактологічного матеріалу показав, що прізвиська у німецькій мові утворюються: 1) шляхом силабічної редукції імен і прізвищ, порівн.: *Bille*<*Sibille*, *Palle*<*Palluscheck*, *Mikki*<*Mirbach*; 2) шляхом онімізації апелятивів, порівн.: *Ratte*, *Igel*, *Gans* тощо; 3) через фонетичні асоціації: *Zwieback*(*сухар*) замість *Zwiebeck*; 4) через семантичні асоціації, порівн.: *Bäumchen* (*дереце*) замість *Kiefer* (*сосна*), *Gelbsucht* (*жовтуха*) замість *Gelber* тощо. Причинами надання прізвиська тій чи іншій особі виступа-

ють, як правило, певні характерні для неї фізичні риси, вади, звички, хобі тощо. Так, одному із терористів німецька поліція дала прізвисько *Ratte* (*щур*), оскільки його характерною ознакою були два передні зуби, що виступали наперед: *Die «Ratte», dassollte Christoph Seidlersein. Den Namen haben ihm dieTerrorfahn der wegen seiner auf fälligen Schneide zähne gegeben.* Один із персонажів роману В.Бертгольда мав прізвисько *Ricco* (італ. *їжак*), оскільки його характерною ознакою було волосся, що стирчало догори: «[...]wieder Informant heißt, sienen nenihn *Ricco, den Igel, er hat so nach oben stehende Haare*» Такі процеси можна розглядати як наслідок метафоричних та метонімічних асоціацій.

Прізвиська можуть виступати також у ролі оксиморона, тим самим підкреслюючи ставлення однієї особи до іншої, роблячи картину подій більш жвавою:

...durch Moos und Laub ging mit wehen den roten Haaren, bigsam, gerten schlank, zart, eine verteufelt schöne Hexe.

За допомогою прізвиськ можна побачити наскільки близькими є відповідні герої, у яких вони стосунках:

Claire Zachanassian Brausen sie mit Ihrem Zugdavon.

Gatte VII Aberdie Presse, Maus, die Presseist noch nicht ausgestiegen.

Прізвиська утворюються часто на основі порівнянь з тваринами, казковими персонажами, тоді вони підкреслюють певний настрій персонажів, їх вік, соціальний статус:

Claire Zachanassian Nennemich wie du mich immer genannt hast.

III Mein Wildkätzchen.

Claire Zachanassianschnurt wie eine alte Katze Wienoch?

III Mein Zauberhexchen.

Claire Zachanassian Ich nannte dich: meischwarzer Panter.

III Derbinich noch.

Прізвиська можуть показувати також негативне ставлення до особи, презирство, зверхність, з однієї сторони і підданність, покірність з іншої:

Claire Zachanassian Komm, Moby, verneig dich. Eigentlich heißter Pedro, doch macht sich Moby schöner. Es pass tauch besser zu Boby, wieder Kammer diener heißt.

Der Polizist Wer seid den nihr?

Die Beiden Wirgehören zu ralten Dame, wirgehören zur alten Dame. Sienenntuns Koby und Loby.

Крім основної, мовної, функції, онім виконує ще й додаткові – характеристичну, темпоральну, локальну, ідеологічну, культурно-історичну, емоційно-оцінну й соціально-оцінну (О. Фоянкова), естетичну, алузивну, символічну, експресивну (В. Калінкін). Загалом же власна

назва у художньому тексті поліфункціональна: можна сказати, що, поєднуючи основні мовні функції і специфічні стилістичні, поетонім відзначається індивідуалізаційними особливостями в кожному конкретному випадку художнього ономавжитку.

Список використаних джерел:

1. Гінка Б.І. Скарбничка з германістики: Посібник-порадник для германістів. – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 352 с.
2. Гнаповська Л.В. Лінгвокогнітивні та лінгвокультурологічні характеристики англійських антропонімів германського походження: Афтореф. дис. канд. філол. наук – Київ, 1999. – 19 с.
3. Кам'янець В.М. Відтворення німецьких власних назв українською мовою / Кам'янець В. М. // Іноземна філологія. – Вип. 111. – Л.: ЛНУ, 1999. – С. 262–270.

Рябокінь Антон Вячеславович

студент 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Рябокінь Наталія Олександрівна

к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНА ЛЕКСИКА: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА СФЕРИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Науково-технічний прогрес і пов'язана з ним міжнародна інтеграція наукових процесів, культурний обмін, розвиток засобів масової інформації, соціальна діяльність та інші важливі явища цивілізації призводять до небувалого розвитку різноманітних контактів між країнами та різномовними суспільствами людей. У таких умовах з'являється велика кількість інтернаціональної лексики, що повноцінно функціонує у різних сферах людської діяльності. За ступенем поширеності в німецькій та українській мовах інтернаціональна лексика займає доволі важливе місце і відіграє важливе значення у процесі мовлення [6, с.76]. Це відбувається через загальну інтеграцію особливостей сучасних лексичних форм. Міжнародними (інтернаціональними) прийнято вважати слова, що мають в результаті взаємовпливу або випадкових збігів зовні схожу графічну і фонетичну форму і деякі однакові значення в різних мовах [11, с. 258].

Відомо, що інтернаціональні слова потрапляють в ту чи іншу мову або завдяки запозиченню з іншої мови, або унаслідок того, що дві дані мови запозичили відповідне слово з якої-небудь третьої мови. Традиційно джерелами інтернаціональної лексики вважались грецька та латинська мови, що пояснюється великим впливом, що його здійснила антична культура на розвиток світової культури [8, с. 7]. Зараз спостерігається створення особливого пласту інтернаціональної лексики англійського походження, що пояснюється престижністю англійської мови та її глобальним статусом у світі. [3, с. 58].

Варто зазначити, що інтернаціоналізми можуть як повністю, так і частково зберігати свою звукову та графічну форму і відповідне значення у тих мовах, в яких вони повноцінно функціонують.

Інтернаціоналізми, що повністю збігаються за значенням, зустрічаються дуже рідко. Між тим, слова, що асоціюються та співвідносяться (завдяки схожості в плані вираження) в двох мовах, в плані змісту або за вживанням не повністю збігаються або навіть повністю не збігаються один з одним. Це так звані псевдоінтернаціональні слова – лексичні одиниці в різних мовах, що близькі за формою, але відрізняються за значенням.

Якщо вже говорити про співвідношення німецьких та українських інтернаціоналізмів, то варто звернути увагу на те, що українське слово збігається з німецьким в одному (рідше двох) значеннях. До цієї групи інтернаціоналізмів входить порівняно велика кількість слів, переклад яких представляє значні труднощі. Наступний випадок – в українського слова є значення, що відсутнє у його німецького відповідника [5, с.96]. Таке зустрічається значно рідше: українське слово має ряд значень і лише одне з них відповідає німецькому. Зазвичай це спостерігається тоді, коли слово запозичене з якої-небудь третьої мови: так, українське слово «аудиторія» ширше за значенням німецького *Auditorium*. По-українськи можна сказати «аудиторія читачів», по-німецьки слово *Auditorium* в такому значенні практично не вживається, і еквівалентами в німецькій мові для передачі цього значення будуть такі одиниці, як *Hörerkreis*, *Leserkreis*, *Publikum*.

Як і слова будь-якої розвиненої мови, із плином часу інтернаціоналізми зазнають змін. Термін *Logistik* – логістика, першочергово був пов'язаний із розділом математики, що займається обґрунтуванням логіки математичними методами – а зараз і з її можливостями у конструюванні, інформатиці і т.д.

Інтернаціоналізм *Alternative* (фран. *Alternative* від лат. *Alter* – один з двох) – альтернатива спочатку означав необхідність вибору однієї з двох

наєвних можливостей. На сьогоднішній день слово видозмінилося. Воно розширило значеннєвий зміст і вживається для позначення єдино можливого варіанту чогось, а також у значенні більшості (більше двох) варіантів.

Великий масив інтернаціональної лексики формує термінологія. Терміни за походженням та призначенням у мові мають бути однозначними. Вони фіксуються у словниках за певними галузями науки і техніки. При цьому слід пам'ятати, що відхилення від усталених еквівалентів є недопустимим. Наприклад: *Relativitätstheorie* – теорія відносності, *konventionelle Waffen* – загальне озброєння, *Software* – програмне забезпечення.

У багатьох випадках в однаковому значенні можуть вживатися і термін-інтернаціоналізм, і слово національної мови, наприклад, *Laser* – лазер або оптичний квантовий генератор, *Absorption* – абсорбція або поглинання.

Інтернаціоналізми-терміни, як правило, не повинні викликати труднощі при перекладі, оскільки на допомогу приходять спеціалізовані словники та довідники. Що ж стосується іншої групи інтернаціоналізмів – не термінів, тобто загальноновживаної лексики, то тут у процесі перекладу можуть виникати значні труднощі.

Справа в тому, що знайомий у рідній мові звуко-буквенний образ слова іноді створює ілюзію правильного розуміння значення інтернаціонального слова. Але у деяких випадках такі співпадіння графофонетичного образу інтернаціоналізму і слова національної мови є випадковими. Такі слова часто називають «фальшивими друзями перекладача».

Це пояснюється тим, що шлях слова з однієї мови до іншої проходить через ряд мов, що впливають на розвиток його значень; слово може також проходити певну асиміляцію у системі конкретної мови.

Розглянемо кілька прикладів. *Lektorm 1. Lehrer an einer Hochschule für praktische Übungen in Sprache, Musik, Zeichnen, 2. wissenschaftlicher Mitarbeiter an einem Verlag, der die eingereichten Manuskripte prüft, begutachtet und bearbeitet.*

Лектор – той, хто читає лекцію.

Прийменник *elementar* має значення «стихійний» – *elementare Gewalten*; дієслово *reklamieren* означає пред'являти претензії (звідси *Reklamation* – рекламація). Українському дієслову рекламувати відповідає *Reklamemachen*. У німецькій мові дієслово *reklamieren* має ще таке значення: *etw., jmdn beanspruchen*.

Таким чином можна сказати, що «фальшиві друзі перекладача» є результатом взаємодії мов, в обмеженій кількості випадків можуть виникати в результаті випадкових збігів, а в споріднених, особливо близькоспоріднених, мовах базуються на споріднених словах, що належать до прототипів у мові-основі [1, с.158].

Існує також ряд труднощів, пов'язаних з передачею тих інтернаціональних слів, які в одній мові застаріли, а в іншій – активно вживаються. Так, наприклад, в німецькій мові, слово *Billett* застаріло у значенні проїзний білет (Fahrkarte) і білет в театр, кіно (Eintrittskarte); воно вживається у розмовній мові у значенні «записочка» (Briefchen). В українській же мові слово білет активно вживається у кількох значеннях: 1. проїзний білет/ квиток, 2. екзаменаційний білет, 3. лотерейний білет і т.д.

У деяких випадках вагому роль відіграє число. Наприклад, *Effekt* (однина) – ефект; *Effekten* (множина) – 1. речі, рухоме майно; 2. цінні папери; 3. знаки відзнаки (на військовій формі). Як бачимо, у множині слово має абсолютно інші значення.

Але інтернаціональними можуть бути не лише лексичні одиниці – слова, фрази, групи слів, але також і морфеми – префікси, суфікси, навіть закінчення, вже не говорячи про кореневі морфеми, що проникають у мови світу і мають здатність комбінуватися з національними афіксами: *Fonds* – фонд, *Gas* – газ, *Lord* – лорд, *Ohm* – ом, *Park* – парк, *Smog* – смог, *Disk* – диск, *Hit* – хіт, *Bank* – банк.

До інтернаціональних афіксів, що найчастіше зустрічаються в німецькій та українській мовах є наступні:

1. Префікси: *anti-*/ анти-, *ex-*/ екс-, *inter-*/ інтер-, *ultra-*/ ультра-, як у словах *antidemokratisch* – антидемократичний, *Export* – експорт, *Exmeister* – екс-чемпіон, *international* – інтернаціональний, *Ultraschall* – ультразвук.

2. Суфікси: *-ar/ -ар, -яр, -ist/ -іст, -tion/ -ція, -ent / -ент* і т.д. як у словах *Formular* – формуляр, *Humanist* – гуманіст, *Kommunikation* – комунікація, *Parlament* – парламент, *Management* – менеджмент.

3. Закінчення: *-um/ -ум, (Memorandum/ меморандум), -us/ -ус, (Radius – радіус), -a/ -а (Formula – формула)*.

Коли мова йде про поширеність інтернаціональних афіксів, слід зазначити, що широко вживаються світовими мовами не лише слова англійського походження, але і словотворчі елементи, такі як морфеми *cyber, mega-, super-* та інші. Не дивлячись на те, що деякі з них були запозичені в німецьку мову, статус інтернаціональних вони набувають сьогодні саме завдяки явищу глобалізації.

Нема таких мов, які б розвивались в абсолютній ізоляції. Будь-яка мова обов'язково зазнає іншомовного впливу або навіть впливає на інші мови. З іншого боку, термінологічне планування може мати ознаки як інтернаціоналізації, так і «націоналізації». Термінотворці більшості країн світу прагнуть у сучасних умовах обміну інформацією поєднати елементи як інтернаціональності терміносистем (для полегшення міжнародного спілкування), так і національної самобутності [3, с.27].

Інтернаціоналізм характеризується тим, що будь-який елемент може називатися інтернаціональним тільки тоді, коли він існує принаймі в трьох неспоріднених мовах. Якщо такої умови немає, тоді немає підстав називати таке слово інтернаціоналізмом. З іншого боку, інтернаціональною може бути не лише зовнішня, а й внутрішня форма [3, с.25].

Необхідність засвоєння нових інтернаціональних елементів, за словами І.К. Білодіда, постає тоді, коли міжмовні тенденції до їх прояву збігаються з власними внутрішніми потребами та можливостями окремо взятої мови. Поповнення інтернаціональної лексики, і зокрема, у сфері економіки, полегшує двомовне спілкування та економить зусилля в процесі засвоєння будь-якої мови [4, с. 23].

На думку В.В. Акуленка, методами вивчення інтернаціоналізмів, що відображають істотні ознаки цієї об'єктивної міжмовної категорії, є:

- 1) арсенальний, що дозволяє встановити онемасіологічні ізоглоси та райони розповсюдження інтернаціоналізмів на лінгвістичній мапі світу,
- 2) синхронно-зіставний, що відображає основну схожість та різницю в масі інтернаціоналізмів пар або груп зіставлених мов,
- 3) методи аналізу індивідуального мовлення в умовах двомовності та багатомовності, що дозволяє перевірити реальну здібність інтернаціоналізмів регулярно ототожнюватись і полегшувати передавання інформації від мови до мови.

Питання про інтернаціональне та національне в пов'язане, з проблемою встановлення критеріїв, які визначають поняття інтернаціонального та відрізняють інтернаціональні слова від звичайних національних запозичень [2, с.55].

Кажучи про схожість форм інтернаціональних знаків, слід мати на увазі не тільки звучання чи написання, але й вмотивованість чи «внутрішню форму» знаків (як їх синхронічну характеристику, «буквальне значення», що враховуються носіями даної мови). При цьому роль можуть відігравати всі три принципово можливі типи вмотивованості:

1. фонетична, тобто прямий зв'язок звучання зі значенням,
2. морфологічна, тобто словотворча структура складних і похідних слів,

3. семантична, тобто синхронічно відчувана переносність значення в межах семантичної структури багатозначного слова [9, с.127].

По суті, з морфологічною вмотивованістю слів можна також зіставити вмотивованість усталених (зокрема термінологічних) словосполучень, яка визначається значеннями зіставлених слів, їх морфологічною формою та синтаксичними відношеннями. В інтернаціоналізмів значення майже завжди схожі, тоді як схожість форм може спиратися на певну низку ознак [7, с.17].

Інтернаціоналізми, як правило, не вважаються елементами окремо взятої мови, бо таким чином заперечуватиметься їхній інтернаціональний характер. З іншого боку, їх приналежність до тієї чи іншої мови теж виділити досить важко, бо це знову приведе до заперечення їх інтернаціонального характеру (інтернаціональне не може бути для когось чужим, якщо воно дійсно інтернаціональне). Звідси можна сказати, що поняття «інтернаціональне» виходить за межі двох протилежних та взаємовиключних понять «своє-чуже». Це, радше, своє та чуже одночасно. Якщо в будь-якій мові будь-який іншомовний елемент вважається чужим, його інтернаціональність у такому разі ставиться під сумнів. Будь-який іншомовний елемент вважається своїм, якщо він добре засвоєний, і, навпаки, чужим він вважається тоді, коли в його засвоєнні немає ніякої необхідності [3, с.31].

Відсоткове співвідношення інтернаціонального та національного не є однаковим у різних мовах. Усе залежить від преференційних тенденцій у кожній конкретній мові. Проте присутність інтернаціонального елемента в будь-якому відношенні значно полегшує спілкування між носіями різних мов.

Питання інтернаціоналізмів розглядало багато вчених-лінгвістів, серед них, зокрема, В.В. Акуленко, І.К. Білодід, І.В. Корунець, В.І. Карабан, та ін. і саме тому існує не одне, а декілька визначень поняття «інтернаціоналізм». Основними з них є наступні [1, 3, 12, 10].

В.В. Акуленко характеризує інтернаціоналізми як слова, що збігаються за своєю зовнішньою формою (з урахуванням закономірних відповідностей звуків та графічних одиниць) зі значенням, що повністю чи частково співпадає і виражає поняття міжнародного значення і співіснуюче в різних мовах, в тому числі неспоріднених і неблизькоспоріднених [1, с.30]. Найважливішою умовою інтернаціональних слів є спільність їхньої семантики: українська мова – «*ситуація*», англійська, німецька, французька мови – «*situation*», італійська – «*situazione*», іспанська – «*situacion*».

І.К. Білодід називає інтернаціоналізмами такі мовні одиниці, що запозичені з однієї і тієї ж мови оригіналу по меншій мірі в трьох неспоріднених мовах в однаковій чи схожій лінгвальній формі і з однаковим значенням (напр. *Dollar* – *долар*, *Atom* – *атом*, *Interesse* – *інтерес*, *Direktor* – *директор*, *stadium* – *стадія*, *Theater* – *театр*, *Mathematik* – *математика* і т.д.) [4, с.22].

А.Е. Рицарева визначає інтернаціоналізми як лексичні одиниці, що функціонують в кількох (не менше, ніж в трьох) світових мовах, близькі за звучанням, графічною та семантичною формою, що є наслідком мовного контакту, і виражають загальні для багатьох культур поняття з галузей науки, техніки, бізнесу, політики, мистецтва, засобів комунікації [10, с.9].

В.І. Карабан дає наступне визначення інтернаціоналізму: – це слово, що виникло спочатку в одній мові і потім з неї запозичене до більшості (майже усіх) інших мов для позначення цього поняття [12, с.153]. Такими перш за все є спеціальні терміни більшості наук, назви технічних приладів (*Mikroskop* – *мікроскоп*, *Telefon* – *телефон*, *Internet* – *Інтернет*), громадських інститутів (*Polizei* – *поліція*, *Republik* – *республіка*, *Akademie* – *академія*), спортивна лексика (перш за все саме слово *Sport* – *спорт*), різного роду «екзотизми» (*Samurai* – *самурай*, *Tomahawk* – *томагавк*). Інтернаціоналізми (окрім останнього випадку) рідко бувають стовідсотковими, так як у ряді мов для них часто створюються не запозичення, а кальки.

Варто відмітити, що спільними рисами цих визначень поняття «інтернаціоналізми» є наступні:

– це такі мовні одиниці, що запозичені з однієї тієї ж мови оригіналу по меншій мірі в трьох неспоріднених мовах;

– ці слова є близькими за звучанням, графічною та семантичною формою. Отже, можна сказати, що найбільш повно розкриває зміст поняття «інтернаціоналізми» визначення, яке було сформульовано А.Е. Рицаревою.

Хоча і тут не слід абсолютизувати інтернаціональні знаки щодо їхньої присутності у неспоріднених мовах, бо, на думку В.В. Акуленка, їх відносність проявляється в багатьох питаннях, у тому числі таких, як генетичне відношення мов, що входять до ізоглот інтернаціоналізмів, а також співвідношення їх форм та значень. Що стосується присутності інтернаціоналізмів у неспоріднених мовах, то тут існують думки про неспоріднені мовні сім'ї. Іноді, як критерій, висувається вимога, аби не менш ніж дві з таких мов були «світовими». Проте такий критерій, на думку В.В. Акуленка, є лише умовним робочим припущенням [2, с.52].

Щодо сфери функціонування інтернаціоналізмів, можна виділити кілька галузей. Однією зі сфер, що найбільш збагачена інтернаціональною лексикою, є фінансово-економічна. Це пояснюється поглибленням ділових відносин на світовому рівні та прагненням людей зробити ділове спілкування простішим та зрозумілішим. Прикладами інтернаціоналізмів даної групи є наступні: *Audit* – *аудит*, *Bank* – *банк*, *Barter* – *бартер*, *invest* – *інвестувати* та ін. політико-юридична термінологія охоплює правові, юридичні, політичні терміни, що мають переважно латинське та грецьке походження. До цієї групи можна віднести наступні слова: *Konstitution* – *конституція*, *President* – *президент*. До інтернаціоналізмів групи соціальної термінології можна віднести наступні слова: *Speculation* – *спекуляція*, *Propaganda* – *пропаганда*, *Theater* – *театр*, *Direktor* – *директор*, *Interesse* – *інтерес* та ін. Як бачимо, дана група охоплює поняття абсолютно різної направленості, оскільки соціальна термінологія містить у собі лексичні поняття із різних сфер суспільного життя людей.

Якщо взяти науково-технічну сферу функціонування інтернаціоналізмів, то можна виділити наступні приклади інтернаціональної лексики: *Physik* – *фізика*, *Mathematik* – *математика*, *Genetik* – *генетика*, *Chemie* – *хімія*, *Experiment* – *експеримент*, *Maschine* – *машина*. Звичайно, лексика даного типу вживається не лише в суто науковій, але і в науково-популярній літературі та засобах масової інформації (*Gen* – *ген*, *Pneumonie* – *пневмонія*). Слід звернути увагу на те, що, наприклад, технічні терміни охоплюють наступні підвиди: назви машин та їх частин (*Motor* – *мотор*, *Starter* – *стартер*, *Akkumulator* – *акумулятор*, *Accelerator* – *акселератор*, *Batterie* – *батарея*), слова, що означають засоби пересування (*Bus* – *автобус*, *Metro* – *метро*, *Taxi* – *таксі*) та комунікацій (*Fax* – *факс*, *Telegraf* – *телеграф*, *Telex* – *телекс*, *Radio* – *радіо* і т. д.).

Отже, можна сказати, що інтернаціоналізми є особливою групою слів, що вживаються у трьох неспоріднених мовах і мають схожу форму написання чи звучання. Інтернаціоналізми вживаються у різних сферах суспільної діяльності і відповідно до тієї чи іншої сфери діяльності можуть зустрічатися частіше чи рідше. Також інтернаціональними можуть бути не лише самі слова, а і словотворчі афікси, які мають свої відповідники в українській мові.

Список використаної літератури:

1. Акуленко В.В. Вопросы интернационализации словарного состава языка. Харьков: Изд-во Харьк. ун-та, 1972. – 215 с.
2. Акуленко В.В. Лексически-интернационализмы и методы их изучения // В

- опросыязыкознания. 1976. –№6. –С.50-63.
3. Бархударов Л.С.Язык и перевод. М.:Международ.отношения,1975. – 240с.
 4. Белодед И.К.Интернациональные элементы в лексике и терминологии. Харьков: Вища школа,1980. 208с.
 5. Виноградов В.В.Основные типы лексических значений//Вопросы языкознания.1953. –№5. –С.10-17.
 6. Дзенс Н.И., Перевышина И.Р., Кошкарров В.А. Теория и практика перевода. СПбЖАнтология, 2007. – С. 278 – 294.
 7. Карабан В.І. Переклад англійської наукової та технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова Книга,2002. –564с.
 8. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена,2002. –447с.
 9. Крушельницкая К.Г., Попов М.Н. Советы переводчику. М.: Астрель, 2004. – 316 с.
 10. Офіційний сайт Іноземного Торгівельного Представництва Австрії у Сполучених Штатах Америки:<http://www.ausrianttrade.org/>.
 11. DijkT.van.The Study of Discourse //Discourse as Structure and Process/Ed.byT.van.Dijk. Vol.I. L.:SagePubl., 1998. –P.1-34.

Сасенко Надія Анатоліївна
студентка 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

Аналіз перекладу реалій фентезійного світу потребує, перш за все, розгляду релевантних перекладознавчих проблем.

Відомо, що на початку розвитку перекладознавства, ведучі мову про переклад, його теоретики та практики мали на увазі художній переклад. З часом не художній, фаховий переклад став набувати все більшої питомої ваги. Але це жодним чином не применшує значущості проблематики художнього перекладу.

Оскільки фентезійні твори є творами художніми, першою проблемою, якій ми приділили увагу у цьому розділі, є з'ясування суті худож-

нього перекладу.

Реалії, до вивчення яких ми звертаємось, заслуговують на особливу увагу під кутом зору погляду на переклад як міжкультурну комунікацію.

З цієї причини у фокус нашої подальшої уваги потрапляє трактування перекладу як міжкультурної комунікації та визначення реалії / слів-реалії, а також способів перекладу слів-реалії.

Специфіка жанру фентезі, його відмінність від інших літературних жанрів, обумовили потребу висвітлення основних характеристик фентезійних творів.

Переклад – це, безперечно, дуже давній вид людської діяльності. Як тільки в історії людства утворились групи людей, мови яких відрізнялись, з'явилися і «білінгви», що допомагали спілкуванню між «різномовними» колективами. З виникненням писемності до усних перекладачів приєдналися перекладачі, що перекладали різноманітні тексти офіційного, релігійного й ділового характеру. Із самого початку переклад виконував найважливішу соціальну функцію, робивши можливим міжмове спілкування людей.

Поширення писемних перекладів відкрило людям широкий доступ до культурних досягнень інших народів, зробило можливою взаємодію та взаємозбагачення літератур і культур [7].

Художній переклад є окремим, самостійним видом перекладу. Його виділення, як окремого наукового напрямку, можливе на тій основі, що текст художнього твору може бути типологічно протиставлений усім текстам нехудожнього характеру. Художнім текстом називають текст, основною функцією якого є естетичний вплив на читача або слухача. Ця функція «реалізується на основі естетизації автором тексту зображуваної ним дійсності за допомогою художніх прийомів, які найбільш адекватно підходять для створення бажаного емоційного ефекту [8, С. 21]

Цінність художнього перекладу полягає головним чином у тому, що читач отримує можливість ознайомитися з художніми творами рідною мовою. Переклад є важливим чинником, що впливає на літературний процес, адже кожен вид літератури послуговується певним видом перекладу. Зокрема, художня література послуговується художнім перекладом, який, в свою чергу, є одним з найбільш поширених проявів взаємодії між культурами різних країн. Фактично він є важливою частиною національно-літературного процесу, оскільки виступає посередником між літературами, і складає ланку частину процесу взаємодії та взаємного збагачення світових літератур. Отже, художній переклад можна розглядати як особливий вид перекладу, що відображає думки та почуття автора прозового або поетичного першотвору за

допомогою іншої мови, а також перевтілює образи оригінального твору за допомогою засобів іншої мови. У художньому творі відображаються не лише певні події, а й естетичні, філософські погляди його автора, які або становлять продуману та чітко визначену систему, або являють собою суміш різних теорій та вподобань [6].

Художній переклад є синтезом науки та мистецтва. Зокрема, науковий аспект художнього перекладу складають знання найширшого кола проблем, пов'язаних із самим поняттям художнього тексту, міри художності та межі між художнім і нехудожнім, сюди ж входять і знання в області суміжних мов, культурних та літературних традицій, усвідомленість про особистий та соціальний світ автора, якого перекладають, знання з психології літературної творчості і т. д. Творчий аспект передбачає особисту літературну майстерність перекладача, його здібності, передбачення літературних потреб свого часу та вміння відповідати на наявні питання в літературному і ширше – в міжлітературному спілкуванні [3, с. 5].

Загалом і в цілому, перед художнім перекладом, стоять ті ж самі задачі, що і перед іншими видами перекладу. Так, художній переклад, як і будь-який інший, полягає у відтворенні засобами мови-референта інформації, переданої мовою оригіналу. Особливості художнього перекладу та специфіка пов'язаних із ним проблем визначаються, насамперед, специфікою самого художнього тексту та його суттєвими відмінностями від інших видів текстів.

Якість перекладу багато в чому залежить від мети, яку ставить перед собою перекладач. Критеріями оцінки якості художнього перекладу є його адекватність і еквівалентність. Для досягнення високого ступеня адекватності перекладу необхідно максимально повно й точно передати зміст тексту оригіналу, зберегти форму мови і стиль розповіді оригінального тексту, при цьому не порушуючи граматичні та лексичні норми мови, на яку здійснюється переклад [5].

Еквівалентний переклад має відповідати наступним критеріям: точність, стислість, ясність, літературність. Ці критерії пояснюються таким чином: «Перекладачеві потрібно донести до читача головну ідею автора твору, зберігши основні положення й нюанси висловлювання, слід уникати різного роду додатків і пояснень. Необхідно передати основну ідею тексту в максимально стислій і лаконічній формі. Перекладений текст має бути викладений в максимально простій і зрозумілій формі мови; необхідно уникати складних, двозначних конструкцій, які ускладнюють сприйняття тексту» [1].

Однак, жоден переклад не може бути абсолютно точним, оскільки сама мовна система приймаючої літератури за своїми об'єктивними

даними не може досконало передати зміст оригіналу, що неминуче призводить до втрати певного об'єму інформації. Тут також замішана особистість перекладача, який при перекодуванні тексту обов'язково випустить щось зі змісту, та його схильність продемонструвати чи не продемонструвати усі особливості оригіналу [11]. При перекладі перед перекладачем постає проблема неспівпадання у смисловому навантаженні і стилістичній виразності слів та зворотів різних мов. Не можна змінити один компонент, щоб це не вплинуло на загальну структуру твору. Зміна одного компоненту обов'язково спричинює зміну усєї системи. В. Комісаров указував, що художній твір повинен перекладатися «не від звуку до звуку, не від слова до слова, не від фрази до фрази, а від ланки ідейно-образної структури оригіналу до відповідної ланки перекладу» [4].

Іншою проблемою художнього перекладу є співвідношення контексту автора і контексту перекладача. Критерієм збіжності, або, навпаки, розходження обох контекстів виступає міра співвідношення даних дійсності і даних, взятих з літератури. Письменник іде від дійсності і свого сприйняття її до закріпленого словами образу. Якщо переважають дані дійсності, то ідеться про авторську діяльність. Перекладач іде від існуючого тексту і відтворюваної в уяві дійсності через її «вторинне», «наведене» сприйняття до нового образного втілення, закріпленого в тексті перекладу [10].

Також перекладачеві необхідно звертати велику увагу на проблему збереження національного забарвлення та передачі його історичного колориту в перекладах художньої літератури. Зрозуміло, що виконання цих завдань є дуже складним в плані як практичного рішення, так і теоретичного аналізу. Можливості вирішення цієї проблеми на практиці пов'язані із ступенем тих фонових знань про життя, зображених в оригіналі, що реально виникають у перекладача і читача [9, С. 378]. А. Фьодоров стверджує, що «передача національного забарвлення перебуває в найтіснішій залежності від повноцінності перекладу в цілому: а) з одного боку, від ступеня вірності в передачі художніх образів, пов'язаних з мовленнєвим смислом слів і з їх граматичним оформленням, і б) з іншого боку, від характеру засобів загальнонаціональної мови, вживаних в перекладі» [9, С. 382]. А досягнення збереження історичного забарвлення твору можливо тільки шляхом стилістичних відповідностей оригіналу, адже стилістичні засоби утілюють ті образи, які були специфічні для письменників певної епохи. Отже, питання про передачу історичного забарвлення твору не обмежується тільки однією категорією мовних елементів, а охоплює цілу систему стилістичних засобів.

Будь-який переклад – це творчий процес, який характеризується індивідуальністю перекладача, однак його основним завданням є передача основних рис оригіналу, причому для створення ідентичного художнього і емоційного враження перекладач повинен знайти найкращі мовні засоби.

Список використаних джерел:

1. Ахмедова С.Н.к. Особенности перевода художественных текстов // Филология и литературоведение. 2014. № 8 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://philology.snauka.ru/2014/08/888>
2. Дюришин Д. Художественный перевод в межлитературном процессе [Проблемы особах межлитературных общностей] – М.: Прогресс, 1993. – 456 С.
3. Казакова Т. А. Художественный перевод. Учебное пособие / Т. А. Казакова. – СПб. : ИВЭСЭП, Знание, 2002. – 112 с.
4. Комиссаров В.Н. Общая теория перевода [Проблемы переводоведения в освещении зарубежных ученых] – М. : ЭТС, 1999. – 136 с.
5. Мошкочич В. В. Оценка качества перевода и использование адекватности и эквивалентности как критериев оценки качества перевода // Вестник ЧГПУ. – 2013. – №10. – с.291-297
6. Особливості художнього перекладу [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://studfiles.net/preview/6342212/>
7. Паршин, А. Теория и практика перевода / А. Паршин. – СПб.: СГУ, 1999. – 202 С.
8. Солодуб, Ю.П. Теорія та практика художнього переклада: навч. посібник для студ. лінгв, фак. вищ. навч. закладів / Ю. П. Солодуб. – М. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 304 с.
9. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) : [Учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз.] /А. В. Федоров – 5-е изд. – М. : «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. – 416 с.
10. Языковые реалии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://study-english.info/article001.php>

Совгіря Світлана Миколаївна

Филенко Борис Миколайович

студенти 6 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Рябокінь Наталія Олександрівна

к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ ВІДПОВІДНО ДО ЇХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ПАРАМЕТРІВ ТА СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

Сучасна медична термінологія – це макротерміносистема, зміст якої різноманітний: морфологічні структури та процеси, характерні для організму людини в нормі та при патологіях на різних стадіях їх розвитку; хвороби та патологічні стани людини; форми їх перебігу й ознаки, збудники та переносники хвороб; оперативні доступи й хірургічні операції; організаційні форми надання лікувально-профілактичної допомоги населенню; прилади, інструменти та інші технічні засоби, тощо [5].

У межах макротерміносистеми провідна роль належить таким підсистемам, як:

- 1) анатомічна та гістологічна;
- 2) комплекс патолого-анатомічної, патолого-фізіологічної та клінічної терміносистем;
- 3) фармацевтична термінологія.

Медичні терміни характеризуються такими особливостями, як наявність дефініції, максимальна абстрактність, відсутність експресії та емоційного забарвлення, стилістична нейтральність, співвіднесеність зі спеціальними поняттями, а також суворі логічність.

У визначенні терміну немає цілковитої одноставності. Основну функцію терміну В. В. Виноградов убачає у визначенні певного поняття [1]. Б. М. Головін визначає термін як «слово чи словосполучення, що має професійне поняття й застосовується в процесі (і для) пізнання та освоєння певного кола об'єктів і відношень між ними – під кутом певної професії» [2]. Такої самої думки дотримуються С. М. Бурдін, Я. А. Климовицький, О. В. Суперанська [4]. У визначенні сутності терміну на першому плані перебуває співвідношення терміну й поняття, тому що будь-яка наука є чіткою системою взаємопов'язаних між собою понять, виділення яких відбувається на основі наукового узагальнення ознак.

Проаналізовані близько 500 термінів були розподілені на функціональні групи, відповідно до яких сформовано класифікацію медичних термінів за функціональними параметрами та підтерміносистемами, до яких вони відносяться:

– загальногалузеві терміни, що вживаються в практично усіх термінологіях («model» – модель, «effect» – ефект, «method» – метод та ін.);

– ретермінологізована лексика – терміни, які були безпосередньо запозичені з іншої сфери вживання («stemcell» – стовбурова клітина (у гематології), «Kaiser Fleischerrings» – кільця Кайзера-Флейшера) [6];

– вузькогалузєва лексика. Такі терміни є однозначними і на даному етапі розвитку мови та науки використовуються лише в одній галузі, однак не виключена можлива ретермінологізація деяких із них. Було визначено наступні найбільш поширені категорії медичних вузькогалузєвих терміносистем:

1) анатоמו-гістологічні терміни (назви органів та систем), наприклад: «colon» – товста кишка, «mucousmembrane» – слизова оболонка, «hematopoieticcell» – гемопоетична клітина, «rectal» – ректальний та ін. [7, 8,9];

2) фармакологічні терміни (описують назви та специфічні характеристики лікарських препаратів), наприклад «protonpompinhibitors» – інгібітори протонної помпи, «acetate» – ацетат, «pharmacokinetics» – фармакокінетика та ін. [7, 8,9];

3) назви процесів (фізіологічних і патологічних, у тому числі назви хвороб): «rubella» – краснуха, «metabolism» – обмін речовин, «inflammation» – запалення і т. д. [7, 8, 9];

4) назви методів діагностики, профілактики та лікування (клінічних, лабораторних та інструментальних), наприклад: «striptest» – тест-система з використанням індикаторних смужок, «immunization» – щеплення, «completebloodcount» – загальний аналіз крові [7, 8,9];

5) загальнонаукові терміни, наприклад: «analysis» – аналіз, «evidence-based» – той, що базується на засадах доказовості, «criteria» – критерій та ін. [7, 8,9];

6) суміжні біологічні терміни (у тому числі назви збудників хвороб, терміни молекулярної біології): «genotype» – генотип, «Enterococcae» – ентерококи, «Wistarrats» – пацюки лінії Вістар [7, 8,9];

7) інші, серед яких такі загальноновживані терміни, як «hospital» – лікарня, «disorder» – розлад; назви медичних галузей «gastroenterology» – гастроентерологія і т. д. [7, 8,9].

Окрім функціональних параметрів, медичні терміни необхідно розрізняти й за морфемними характеристиками. Науковці Т. Р. Кияк, А. М. Науменко та О. Д. Огуй пропонують наступну класифікацію термінів за структурними одиницями [3]:

- терміни-кореневі слова:
 - а) власна непохідна лексика (moan, meal, nail);
 - б) запозичена непохідна лексика (object, acid, acne);
- похідна лексика: терміни, утворені шляхом префіксації (shortage, constriction, antidote, hemisphere, hemorrhage);
- терміни-складні слова (flywheel, roentgenography, afterpotential);
- терміни-словосполучення (homeaccident, boneage, retinaldetachment);
- терміни-абревіатури (RN = registerednurse, AIDS = acquire dimmunod eficiency syndrome, IQ = Intelligence Quotient);
- буквені умовні позначення (T-cellsurface, Typ- As, Typ- Bs, Typ- Cs);
- символи (знаки) – наприклад: математичні, хімічні та інші (Au – Gold, Ag – Silber);
- номенклатури – («jumping determinant» – детермінанта, що мігрує).

До складу сучасної медичної термінології входить кілька сотень тисяч слів і стійких словосполучень, які складають термінологічну базу цілого ряду медико-біологічних дисциплін. Це природно сформована терміносистема, яка має багатотисячову традицію. Характерна особливість української медичної термінології – використання латинської та грецької мов для утворення термінів. У ній також зустрічаються й терміни арабського, італійського, німецького, англійського та французького походження.

Більшість клінічних термінів, які означають назви захворювань, патологічних станів, способів лікування тощо, є складними словами, утвореними шляхом сполучення кількох компонентів (префіксів, суфіксів, коренів, терміноелементів), в основному грецького походження.

Однослівні клінічні терміни здебільшого цілком зберегли основні елементи значень класичних мов, наприклад: грецькі *asthma*, *ascītes*, *anamnēsis*, *diagnōsis*, *emphysēma* або латинські *abscessus*, *rabies*, *ulcus*, *scabies*, *pulsus* та ін. Однак є цілий ряд термінів, які набули іншого значення в порівнянні з тим, яке вони мали в класичних мовах. Наприклад, лат. *lens* і грецьк. *phakos* у класичних мовах означали сочевиця, а пізніше наукова термінологія використала ці слова для позначення кришталика, який за формою подібний до сочевичного зерна. У стародавній медицині деякі терміни вживалися в дещо іншому значенні, ніж у сучасній. Так, словом «*typhos*» (чад, дим) грецькі лікарі

називали будь-який гострий гарячковий стан, що супроводжувався затьмаренням свідомості. У сучасній медицині слово «тиф» служить складовою частиною термінів, що означають деякі інфекційні хвороби, для яких характерна наявність тифозного стану. Наприклад: «*tuphoidfever*» – «черевний тиф».

До іншої групи однослівних клінічних термінів, що складають переважну більшість у клінічній термінології, належать похідні і складні терміни, утворені шляхом сполучення декількох словотворчих елементів.

Похідні терміни утворюються шляхом сполучення: а) префіксу та кореня (*hyper* + *ergia* – підвищена реактивність організму; *dia* + *rrhoea* – пронос; *dys* + *rhoë* – задишка); б) префіксу, кореня і суфікса (*peri* + *metr* + *itis* – запалення очеревини, яка покриває матку) або кореня і суфікса (*gastr* + *itis* – гастрит, запалення слизової оболонки шлунку; *lip* + *oma* – жирова пухлина, ліпома).

Складні однослівні терміни утворюються шляхом сполучення двох або кількох коренів (основ) слів грецького походження за допомогою спеціальної голосної -o- чи без неї. Наприклад: *ile-o-stasis* – скупчення кишкового вмісту в клубовій кишці; *nephro-ptosis* – опущення нирки (нирок); *brady-cardia* – зменшена частота серцевих скорочень.

При утворенні клінічних термінів використовуються, як правило, основи іменників грецького, рідше латинського або грецького походження, які знаходять шляхом відкидання закінчення від родового відмінка однини, наприклад: *haema*, *haemat-os* – кров (основа *haemat-*).

Однак бувають випадки, коли при утворенні клінічних термінів уживається не справжня основа грецького іменника, а так звана основа називного відмінка, наприклад, *haem-o-globinum* – гемоглобін; *haem-orphthalmus* – крововилив в око.

Двослівні та багатослівні клінічні терміни за своєю структурою подібні до анатоми-гістологічних і так само, як і вони, утворюються згідно з правилами латинської граматики.

Отже, щоб краще розуміти значення медичних термінів, правильно і усвідомлено користуватися ними, треба знати принципи їх утворення, паралельно з латинськими словами вивчати їх грецькі еквіваленти, а також кінцеві терміноелементи.

Стрімкий розвиток медицини породжує формування термінів-неологізмів, що становлять окрему групу термінів, яка постійно оновлюється. Серед них терміни-абревіатури, номенклатури та терміни-символи.

Таким чином, за структурними властивостями медичні терміни можна розділити на:

- 1) прості однослівні (з наступним підрозділом на частини мови: іменники, прикметники, дієслова і т. д.);
- 2) поліморфемні однослівні (що об'єднує складні та похідні терміни);
- 3) складені (серед яких доцільно виділити категорії:
 - а) епоніми/інші; б) однослівні/двослівні/багатослівні);
- 4) терміни-аббревіатури;
- 5) номенклатури;
- 6) терміни-символи.

Таблиця 1

Грецькі еквіваленти латинських іменників

Латинський іменник	Грецький еквівалент і його основа		Значення
aqua	hydor	hydr-	вода
cellŭla	cytos	cyt-	клітина
hernia	cele	-cele	кила
lingua	glossa	gloss-	язик
medulla	myelos	myel-	мозок
vertēbra	spondylos	spondyl-	хребець
vita	bios	bio-	життя

Отже, медичні терміни поряд із загальноприйнятими характеристиками термінів мають низку специфічних ознак, на основі чого їх можна класифікувати за функціональними та морфологічними ознаками.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
2. Головин Б. Н., Корбин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах / Б.Н. Головин, Р.Ю. Корбин. – М.: Высшая школа, 1987. – 105 с.
3. Кияк Т. Р. Нормалізація термінології: стан, проблеми, перспективи // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк, 2008. – № 4: Філологічні науки. – С. 181-185.
4. Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Общая терминология: Вопросы теории / А.В. Суперанская, Н.В. Подольская, Н.В. Васильева. – М., 1989. – 243 с.
5. Хацер Г. О. Особливості перекладу термінологічної лексики на прикладі текстів медичного спрямування / Г.О. Хацер. – Філологічні науки. – 2013. – Книга 3. – С. 151-154.

6. Чернявський М. Н. Короткий нарис історії проблем упорядкування медичної термінології // Енциклопедичний словник медичних термінів: У 3 т./Гол. ред. Б. В. Петровський.– М.: Радянська енциклопедія, 1983. – Т. 3 – С. 410-425.
7. Gastroenterology / edited by M. Bishr Omary. – Elsevier, 2015. – Volume 149. Number 4. – P. 830-957. Режим доступу: [http://www.gastrojournal.org/issue/S0016-5085\(15\)X0010-2](http://www.gastrojournal.org/issue/S0016-5085(15)X0010-2)
8. Український науково-практичний спеціалізований журнал «Сучасна гастроентерологія» / під ред. Г.Д. Фадеєнко. – К.: Віт-А-Пол, 2017. – № 4 (90) 2016. – 135 с. Режим доступу: http://www.sgastro.com.ua/svizhij_nomer.php?nid=90
9. Український науково-практичний спеціалізований журнал «Сучасна гастроентерологія» / під ред. Г.Д. Фадеєнко. – К.: Віт-А-Пол, 2017. – № 4 (96) 2017. – 139 с. Режим доступу: http://www.sgastro.com.ua/svizhij_nomer.php?nid=96

Тесленко Наталія Олександрівна
студентка 6 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ВИНИКНЕННЯ Й РОЗВИТОК КОНТРАКТНОГО ПРАВА

Фахова компетентність є невід'ємною частиною перекладацького процесу. Вона тлумачиться як здатність перекладати на фаховому рівні, а також як сукупність навичок, умінь та знань, що є необхідними для забезпечення цієї здатності. Дослідники виділяють наступні 5 компетенцій, що входять до складу фахової компетентності: білінгвальна, екстралінгвістична, перекладацька, особистісна та стратегічна [15, с. 85]. У даній роботі подано виклад змісту 2 компетенцій, а саме екстралінгвістичної та перекладацької. Екстралінгвістичну компетенцію складають фонові та предметні знання. У цьому розділі ми розглянемо саме їх, адже без усвідомлення цих аспектів переклад текстів у галузі контрактного права є надзвичайно ускладненим.

Фонові знання – це сукупність знань, що є необхідними для розуміння тексту у певній галузі, а також знання історії розвитку цієї галузі [15, с. 85].

Право в реальному житті виступає у вигляді загальнообов'язкових правил та норм поведінки, що безпосередньо видаються або затверджуються державою. Норми видаються у формі різних нормативно-правових актів, тобто законів, постанов, указів, інструкцій і т. п., які прийнято називати «формальна закріпленість норм». Вся сукупність правових норм об'єднується в єдину систему прав, притаманну певній державі, в силу чого право виступає як система норм. За порушення цих правил та норм до порушника застосовуються різні заходи державного впливу [1, с. 19].

Договірне (контрактне) право як галузь права – це система правових норм, що регулюють договірні відносини [7]. У сучасному розумінні, договором (контрактом) признається угода двох або більше сторін про встановлення, зміну чи припинення громадянських прав чи обов'язків [4, с. 1].

Вивчення проблем договірних відносин має як теоретичне, так і практичне значення, саме тому їх розгляду історичному аспекті є дуже важливим [13, с. 7]. Шлях розвитку зобов'язального права, як і права в цілому, є досить складним та суперечливим. У найдавніший період історії людства діяла сила звичаїв, традицій та общин, що перешкождало зародженню нових правових норм, становленню та розвитку кодифікації. Однак, утворення держав, процеси розпаду общин та виникнення приватної власності створили необхідні передумови для правової діяльності [13, с. 12]. Об'єктивний історичний процес сприяв тому що договірні відносини виникали в багатьох сферах суспільного життя – починаючи від сімейної сфери і завершуючи сферою господарського обороту. Це пояснює те, що приватні відносини є об'єктом регулювання не однієї, а багатьох галузей права, а договір є наскрізним інститутом абсолютно всіх приватно-правових галузей права [6, с. 132].

Розвиток та становлення такої юридичної галузі як контрактне право бере свій початок з часів Римської імперії [9, с. 13]. Римське право займає в історії людства дуже важливе місце. Коли Рим почав ставати центром політичного життя світу, він також став центром всесвітнього торговельного обігу. На його території постійно зав'язувалися численні ділові відносини між представниками різних країн, що зумовило необхідність створити нове право задля того, щоб розв'язувати спори, які виникали в цих відносин. Це право повинно було бути вільним від національних особливостей, бути всесвітнім, універсальним, та таким, що має юридичну ясність та міцність [9, с. 14].

Договірне право Риму є зобов'язальним правом, яке стало основою його кодифікації. Багато видів договорів, що базуються на римському

праві, існують і в наш час [2, с. 134]. Ще римські юристи зазначали, що договори є найбільш розповсюдженим джерелом виникнення цивільних зобов'язань і надавали їм особливого значення. Римське право мало цілісну й досконалу систему договірних конструкцій, у якій були визначені особливості укладання, зміни та припинення договірних зобов'язань [3, с. 4].

Саме римське право представило ранній розподіл між різними видами контрактів залежно від природи угоди. Існувало чотири категорії консенсуальних контрактів, та чотири види контрактів на утворення прав на власність, таких як застава (*pignus*) або гарантована застава (*mutuum*) [17, с. 165]

Формування та розвиток римського права відбувалися протягом майже тисячоліття. На ранніх етапах розвитку Римської держави відносини між жителями Риму регламентувалися нормами *jus Quiritium* (*juscivile*) – права квіритів (права цивільного), тобто національного римського права [8, с. 36].

У Давньому Римі право в цілому та зобов'язальне право зокрема досягло найбільшого рівня розвитку. Діяльність римських юристів сприяла створенню принципово нових інститутів договірного права, які потім неодноразово реципувалися різними державами пізніших епох. Римське право позначило структуру всієї системи договірних відносин шляхом проведення їх чіткої класифікації, засновуючись на визначенні кожного окремого виду договору [13, с. 29].

У давні часи, на ранньому етапі розвитку суспільства, не існувало поняття «будь-який договір сам по собі створює обов'язок між сторонами» [9, с. 357]. Усі відомі нам найдавніші угоди римського права характеризувалися строгим формалізмом, який цілком відповідав часу свого існування: соціально-економічному строю римської давньо-республіканської держави, малорухомості майнового обігу через натуральну форму господарства, відсутності карбованої монети [2, с. 136].

Основною частиною у договорі був не намір сторін, а форма, яку приймала їх угода. Вважається, що найдавнішими є угоди мени – *Mancipatio*, *Sponsio* та *Nexum*. *Mancipatio* – це договір, під час укладання якого відбувалася передача речі та метала між сторонами. *Sponsio* – це договір більш релігійного характеру (той, хто давав обіцянку, промовляв клятву). *Nexum* – це договір власного займу, який укладався як і *mancipatio*, але тут речі не передавалися, а замість цього зважувалася певна кількість металу (пізніше – монет) [2, с. 135]. Це були вербальні договори, які укладалися на підставі усного проголошення певних слів, формул або фраз. Юридичну чинність вони набували з моменту їх

проголошення [8, с. 377]. Ритуал відбувався у присутності сторін, п'яти свідків, вагаря, за допомогою міді та ваг. Волевиявлення сторін супроводжувалося символічними діями та ритуальними фразами. Ці фрази були строго визначеними та виражали суть угоди, яку не можна було порушити. Обов'язків між сторонами угоди не виникало [2, с. 135].

Тільки коли держава встановила гарантовану відповідальність за порушення вказаних видів договорів, виникав обов'язок. Крім того, сам термін «*contractus*» не використовувався у давньому римському праві у значенні джерела виникнення зобов'язання. Терміни *contrahere*, *contractus* «лише вказували на зобов'язальні ланцюги, саме зобов'язання» [10, с. 239]. В класичному праві уявлення про зобов'язальні угоди змінюється, змінюється й значення терміну «*contractus*» – погодження суб'єктів стає його необхідним елементом поняття [13, с. 30].

Однак, не будь-яку угоду можна вважати договором (контрактом). За римським правом, тільки деякі угоди надавали право на позов, та саме вони встановлювали цивільні зобов'язання. Римські юристи розрізняли 2 види угод: *pactum* або *pactio* у технічному сенсі слова, та *contractus* [2, с. 131].

За римським правом, контракт («*contractus*») – це дозволена угода, визнана цивільним правом як основа зобов'язальних відносин між сторонами (*itaiusesto*) [13, с. 29].

На відміну від *contractus*, пакти (*pactum*) – це неформальні угоди будь-якого змісту, які за загальним правилом не користувалися позовним захистом [2, с. 166]. З часом, деякі з них отримали позовний захист та стали називатися «вдягнутими» пактами. А ті, що так і не були визнані цивільним правом, називалися «голими» пактами. Таким чином, у класичному римському праві до контрактів стали відносити тільки певні угоди, які були визнані *iuscivile* та мали позовний захист [13, с. 30].

Із розвитком економічного життя Риму, на яке мали вплив збільшення території держави, поява карбованої монети, збільшення кількості рабів, зростання товарообігу, виникла необхідність у нових договірних формах. У зв'язку зі змінами в економічному розвитку нові відносини потребували урегулювання, а старі форми договорів вже не могли задовольняти новим вимогам. Тому після створення Законів XII таблиці з'являються нові форми угод: *stipulatio*, *expensilatio* та *mutuum* [2, с. 136].

Стипуляція (*stipulatio*) – це формальний, абстрактний та усний контракт, що встановлює зобов'язання. Він укладався шляхом використання усталеної словесної формули, за якою одна сторона обіцяє дати чи зробити те, що в неї попросили [21].

Expensilatio, у свою чергу, є письмовим контрактом, а *mutuum* – неформальна позика, що з'явилася наприкінці республіканського періоду [2, с. 136].

Закони XII Таблиць (лат. *duodecimtabularum*) є пам'ятником давньоримського права та датуються 451-449 роками до н. е. [11, с. 21– 33]. Це кодифікація державного закону від народу (*lexpublica*) у Стародавньому Римі. Закони XII Таблиць були створені спеціальною комісією з 10 осіб (*decemvirilegibusscribendis*) і регулювали практично усі сфери життя (в юридичному плані – дії/події, що мали місце повсякчас) [21]. У 449 році до н.е. децемвіри намагалися узурпувати владу. Спроба не вдалася, але всі закони, які вони прийняли і які були ухвалені сенатом та центуріатними комісіями, зберегли свою дію. Вони були записані на 12 таблицях, але знищені під час нашествия галлів [16]. На жаль, оригінальний текст Законів XII Таблиць не зберігся та реконструюється на основі гадувань та посилянь у працях римських письменників та юристів (Цицерон, Гай, Ульпіан та ін) [12].

Сучасні вчені неодноразово намагалися зібрати разом усі ці окремо передані нам положення Законів XII Таблиць та розташувати їх в тому порядку, в якому вони знаходилися на кожній з первісних таблиць. В Юстиніанівському зводі збереглися витримки із коментаря до XII таблиць(вона складалася з 6 книг), автором якого був Гай [9, с. 120]. Припускаючи, що Гай дотримувався порядку таблиць та кожен одну книгу коментаря присвячував двом таблицям дійсного законодавства, було зроблено такий розподіл: Таблиці I-III – процесуальне право, Таблиця IV – сімейне право, Таблиця V – спадкове право, Таблиця VI – зобов'язальне право, Таблиця VII – сусідське право, Таблиці VIII-IX – кримінальне право, Таблиця X – сакральне право, Таблиці XI-XII – різне (наприклад, заборона шлюбу між патриціями та плебеями, забезпечення боргу, крадіжка, підробка речей) [5, с. 54-63].

У цілому, Закони XII Таблиць є однією з перших пам'яток рабовласницького права античного світу, в якому зафіксовано засади життя римської цивільної общини та засади інституту приватної власності. Цей кодифікований звід відіграв значну роль у розвитку сучасного права, та також такої його галузі, як контрактне право[14, с. 61].

Контрактне право XXI сторіччя не може розглядатися відособлено, ізольовано: це єдиний історичний процес, де новий XXI вік є одним з наступних етапів [13, с. 5].

В теперішній час в процесі виникнення зобов'язань домінуючу роль відводиться договорам. Нині договір, поряд із правовими нормами, являє собою один з основних засобів регулювання суспільних відносин [3, с. 4].

На сучасному етапі на рівні національних систем права виділяють контрактне /договірне право (*contract law*), об'єктом якого є договірні відносини приватного характеру, а джерелами відповідно національне законодавство. В країнах континентального права контрактне право часто розглядається як інститут зобов'язального права, або як підгалузь цивільного права, наряду з сімейним, спадковим, майновим правом. Країни загального права наслідують багатовікові традиції виокремлення контрактного права в окремий інститут [6, с. 133]. В світі сучасного права, яке відзначається значним рівнем правової уніфікації, зокрема в рамках інституцій об'єднаної Європи, нагальною постає проблема фрагментації права, як децентралізуючого фактору. Однією з причин правової фрагментації є різне сприйняття однорідних правових явищ у правових системах різних країн, і як наслідок, їх різне регулювання [6, с. 131].

Історія англійського контрактного права зазнала значного впливу давньогрецької та римської філософської думки. У законах Платон приділяв мало уваги формам угод, але виокремив ті ж самі базові категорії скасування угод, що існують і сьогодні. Римське право визначило окремі категорії договірних відносин, кожна із власними вимогами, які необхідно виконати задля дотримання обіцянки [18].

За останнє сторіччя контрактне право разом із американським та англійським суспільством зазнало «значних змін» [20, с. 415]. Американське контрактне право здебільшого відноситься до Загального права. Загальне право, у свою чергу, отримало розвиток в Англії разом із зростанням централізованого уряду, включаючи централізовану правову систему. Перетворення англійського суспільства з феодального земельного у суспільство, що засновано на виробництві та торгівлі, зумовило значні зміни Загального права [19, с. 1].

Значний вплив на розвиток сучасного контрактного права мали закони, прийняті різними державами, які визначили засади контрактного права в усталеній формі. Історія сучасного американського договірного права починається з англійських суддів та письмених трактатів, які вийшли за межі всеохоплюючої процедурної структури англійських форм дій задля знайдення загальних принципів, що об'єднували судові рішення, за якими сторони могли б покласти на владу держави для отримання позовної сили [19, с. 2].

Список використаних джерел:

1. Алимов В. В. Юридический перевод: практический курс / В. В. Алимов. – М. : Ком Книга, 2005. – 160 с.
2. Барінова М. А. Римское частное право / М. А. Барінова, С. Т.

- Максименко. – М.: Юстицинформ, 2006. – 208 с.
3. Договірне право в умовах ринкової економіки: Конспект лекцій / [І. В. Жилінкова, В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін.]. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2008. – 116 с.
 4. Калеміна В. В. Договірне право. Курс лекцій / В. В. Калеміна, Е. А. Рябченко. – М.: Омега-Л, 2009. – 300 с.
 5. Карасевич А. О. Політологічна енциклопедія: у 9 т. / А. О. Карасевич, Л. С. Шачковська. – Умань : ФОП Жовтий О.О., 2016. – Т. 3: ЛІТЕРИ – Ж, З, І, К, Л. – 2016. – 768 с.
 6. Магрело М. В. Міжнародне контрактне право :проблеми визначення предмета / М. В. Магрело // Юридична наука. – 2013. – №4. – С. 131–139.
 7. Навчальні матеріали онлайн. Поняття та загальна характеристика договiрного права в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : http://pidruchniki.com/75067/mednedzhment/ponyattya_zagalna_harakteristika_dogovirnogo_prava_ukrayini.
 8. Підпригора О. А. Римське право / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов. – К.: ЮрінкомІнтер, 2009. – 528 с.
 9. Покровский И. А. История римского права / И. А. Покровский. – Минск: Харвест, 2002. – 387 с.
 10. Санфилиппо Ч. Курс римского частного права / Ч. Санфилиппо. – М.: БЕК, 2002. – 400 с.
 11. Струве В. В. Хрестоматия по истории Древнего мира : в 3 т. /В. В. Струве / М. : Учпедгиз, 1950. – Т. 3: *Древний Рим*. – 1953.– 275 с.
 12. Хронос: Всемирная история в интернете. Законы Двенадцати таблиц [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.hrono.ru/dokum/_000dok/12tablic.php.
 13. Чалая Л. А. История договорного права: учеб.пособие / Л. А. Чалая, А. В. Лядова. – Владимир: Изд-во Владимирского гос. ун-та, 2008. – 172 с.
 14. Чепурнова Н. М. История государства и права зарубежных стран / Н. М. Чепурнова, А. В. Серёгин. – М.: Евразийский открытый институт, 2007. – 198 с.
 15. Черноватий Л. М. Зміст поняття «фахова компетентність перекладача» як складової методики навчання / Л. М. Черноватий // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2014. – №2. – С. 84–86.
 16. Энциклопедия «Всемирная история». Законы XII таблиц (лат. *Leges XII Tabularum*) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://w.histrf.ru/articles/article/show/zakony_xii_tablits_lat_leges_xii_tabu

larum.

17. Barry N. An Introduction to Roman Law / Nicholas Barry. – Clarendon : Oxford University Press, 1963. – 320 p.
18. History of contract law [Electronic resource] // Wikipedia. The Free Encyclopedia. – Access : https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_contract_law.
19. Orsinger R. R. The Rise of Modern American Contract Law [Electronic resource] / Richard R. Orsinger // Anderson, L.L.P. – 2015. – Access : <http://www.orsinger.com/PDFFiles/the-Rise-of-American-Contract-Law.pdf>.
20. Prat W. American Contract Law at the Turn of the Century [Electronic resource] / Walter Prat // Notre Dame Law School. – 1988. – Access : http://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1575&context=law_faculty_scholarship.
21. Twelve Tables [Electronic resource] // Wikipedia. The Free Encyclopedia. – Access : https://en.wikipedia.org/wiki/Twelve_Tables.

Тімашова Вікторія Михайлівна
студентка 6 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ФЕНОМЕН «МОВНОЇ ГРИ»

Розповсюдження мовної гри в різних видах мовлення (як усного, так і письмового) призвело до її активного вивчення в когнітології та лінгвістиці. Мовна гра – термін, в який різні автори вкладають різний зміст. Це пояснюється, зокрема, складністю самого даного феномену:

«Багатоплановість мовної гри ускладнює можливість її несуперечливого та вичерпного визначення» [5, с. 79]. В мовознавстві існує досить велика кількість робіт, в яких так або інакше розглядаються різні аспекти мовної гри, наприклад дослідження В. В. Виноградова, Е. М. Береговської, Ю. І. Левина, Б. Б. Нормана, О. В. Падучевої та інших [1].

Погляд на мовну гру, відповідно до якої вся мовленнєва діяльність людини і навіть частково позамовленнєва діяльність є сукупністю мовних ігор. Це точка зору Людвіга Вітгенштейна, австрійського філософа, автора терміну «мовна гра». Л. Вітгенштейн – філософ, який першим відмітив, що особи спілкуючись не тільки передають інформацію, але й

віддають розпорядження та виконують їх, характеризують об'єкти навколишньої дійсності, грають у театрі, співають хором, жартують, вирішують арифметичні завдання, прохають, дякують, проклинають тощо. Тобто, існує безкінечна кількість типів речень та ситуацій, які входять до мовлення і базуються на засобах мови: «Безкінечно різноманітні види вживання усього того, що ми називаємо «знаками», «словами», «реченнями». [2, с.12].

Більш широке розуміння мовної гри може бути пов'язане із її вивченням у сфері тексту взагалі. Наприклад, Е. М. Береговська, посилаючись на бачення мовної гри Л. Вітгенштейном, говорить, що навіть коли ми розуміємо мовну гру у вузько-лінгвістичному сенсі – вона є скрізь навколо нас та має різноманітні форми. Саме тому її можна простежити у всіх сферах життя – від повсякденності, де мовна гра існує у вигляді жарту, до рекламного тексту, газетної гуморески, ораторської промови та ліричного твору. Мовна гра так розповсюджена ще й тому, що засвоїла усі мовні рівні: фонетику, словотвір, лексику, синтаксис. Далі авторка зупиняється «на деяких найменш відомих формах мовної гри, пов'язаних із принципами організації цілого тексту», серед яких вона виділяє прийоми (які називає «принципами»), «побудування яких орієнтовано на певний звук/літеру, морфему, синтаксичну структуру, функціонально-стилістичну приналежність, сполучуваність, темарематичний баланс, тематику або прагматику»; а також прийоми, «для яких головними текстоутворюючими моментами є співвідношення довжини поетичних строк або напрям читання, перенос логічного наголосу, відображений у пунктуації, або взаємозамінюваність окремих частин...» [5, с.81].

Більш конкретне, хоч також достатньо широке розуміння мовної гри, запропоноване Т. А. Гридінною, з'єднує її з креативною мовленнєвою діяльністю особи (мовця). [5, с. 82].

Окрім вказівки на креативну сутність мовної гри та обмеження її сферою мовних/мовленнєвих одиниць, особливо суттєвою в даній теорії є думка про те, що правила мовної гри можна вивести тільки спираючись на мовний стереотип, який долається (порушується) завдяки використанню мовних прийомів, тобто мовна гра становить собою відхилення від норми.

Горелов та К. Ф. Сєдов стверджують, що, якщо освічена людина каже «ну побігли» або «куди», то вона розуміє, що це – відхилення від норми. Але сааме усвідомлення такого відхилення, навмисне змішування літературної норми та діалектів і перетворює такі висловлювання на мовну гру.

Подібного погляду дотримується також В. З. Санніков, чия книга «Русский язык в зеркале языковой игры» є наразі найбільш фундаментальним дослідженням, присвяченим даному явищу. У ній автор розглядає мовну гру як різновид лінгвістичного дослідження, який спонукає дослідника до серйозних роздумів про суть та функціонування мовних одиниць різних рівнів. Санніков вказує на те, що «мовна гра, так само як і комічне в цілому – це відхилення від норми». Мовна гра наочно навчає норми через свою патологічність. Автор також зауважує, що цей відступ від норми має бути зрозумілим. Слухач (читач) має зрозуміти намір автора, що «це було сказано так навмисно», і що це не є «помилкою» [2].

Мовна гра може використовуватися і як реалізація емотивної або експресивної функції мови, може виступати як засіб пом'якшення мовлення, може слугувати для більш точної передачі думки, для образної та виразної передачі повідомлення. Нарешті, мовна гра може мати зображувальний характер – слугувати для імітації людини, чії слова передає мовець, або для наочного зображення ситуації «мовлення» [2, с. 34]. Відповідно, вказані автори виділяють два різновиди мовної гри:

(1) жартування, не пов'язане із передаванням змісту мовлення;

(2) дотепність, за якої незвична форма вираження пов'язана із глибшим вираженням думок мовця та з більш образною, експресивною передачею змісту.

І жартування, і дотепність реалізуються у великій кількості стилістичних прийомів. Серед прийомів жартування вказуються: прийом римування, фонетичні деформації слів, «весела грамати́ка» (різного роду мутації форми слова), прийом мовленнєвої маски.

Серед прийомів дотепності згадуються прийом стильового контрасту, словотворча гра, порушення законів сполучуваності слів, прийом іронічного звеличення або приниження, перифрастичні номінації, цитатія, каламбури, паронімічна атракція тощо [6].

На близьких авторам «Русской разговорной речи» позиціях стоять деякі інші дослідники, наприклад Н. А. Ніколіна та О. А. Агеєва, які вважають, що «з точки зору сукупності прийомів реалізації та їх головного функціонального навантаження (жартування та дотепність), мовна гра в сучасному художньому тексті не відрізняється від мовної гри у сучасному розмовному мовленні» [2].

Ці автори відмічають, що в сучасній (переважно постмодерністській) прозі провідними принципами реалізації мовної гри стають висування на передній план звукової організації контексту та високий ступінь інтертекстуальності твору. Серед прийомів звукової організації тексту вони вказують на алітерації, асонанси, повтори-відлунування,

паронімічну атракцію, повтори, посилені схожістю чи тотожністю лексичного або словотвірного значення: контактні кореневі повтори, ізоструктурні повтори, словотворчість тощо [6].

Деякі дослідники феномена мовної гри вважають, що вона не завжди полягає у відхиленні від норми, від стереотипу. Зокрема, даної точки зору дотримується Н. П. Перфільєва [3].

У багатьох словниках (термінологічних, енциклопедичних, тлумачних) надається пояснення терміну гра слів (мовна гра при цьому не згадується), причому гра слів ототожнюється із каламбуром. Каламбур, у свою чергу, визначається як гра слів, використання багатозначності (полісемії), омонімії або звукової подібності з метою досягнення комічного ефекту. З нашої точки зору, поняття «гра слів» та «мовна гра» не можуть вважатися тотожними, оскільки мовна гра набагато ширша за ГРУ слів.

Мовна гра використовується в комунікативних іграх, у методиці викладання іноземних мов, при штучному створенні комунікантами ігрових ситуацій. Це – дидактична ситуація, яка має місце при вивченні іноземної мови [2].

Таким чином, проведений огляд точок зору стосовно феномену мовної гри дозволяє зробити наступний висновок: лінгвісти надають цьому поняттю більш-менш широкого змісту, наводячи при цьому певні докази для своїх теорій. В даній роботі мовна гра розглядається як відхилення від норми, за якого досягнення комізму – далеко не єдина мета.

Визначення Дірка Делабасті та терміну «гра слів» є стислим, але дуже повним: Гра слів – це загальна назва для різних текстових явищ, в яких використовуються структурні особливості мов(и), з метою досягнення комунікативно значної конфронтації двох (або більше) мовних структур з більш-менш подібними формами та більш-менш різними смислами [7, с. 128].

Із погляду семантики, декілька значень активуються у тексті в ідентичних або схожих формах. С погляду форми, визначення включає в себе омонімію (однакові звук і написання), омофонію (той самий звук), омографію (таке ж написання) та паронімію (схожа форма). З точки зору тексту, додає автор, каламбур може бути «горизонтальним» або «вертикальним» [7, с. 128].

Професор Гарварду з історії економіки Ніл Фергюсон пропонує взяти за приклад вертикального каламбуру заголовок одного з розділів книги про Америку «Хімерія». Як заголовок розділу «Хімерія» це вертикальний каламбур, оскільки різні значення об'єднуються в одну форму (маркер) на комунікативній осі. З одного боку, маркер хімерія відноситься до величез-

ної частки Китаю в американській економіці, з іншого до слова химера. В горизонтальних каламбурах декілька ідентичних або схожих маркерів з'являються в комунікаційному ланцюжку для того, щоб активувати різні значення: «How the US put US to shame» є прикладом омографу, який наводить Делабастіта [7, с. 129].

Каламбур Фергюсона «Хімеріка» показує, з одного боку, що гра слів не є підкатегорію гумору [8, с. 36]. Цей каламбур сприймається цілком серйозно. З іншого боку, гра слів, можливо навіть каламбур Фергюсона – насправді часто викликає деяку потіху, посмішку або навіть сміх. Якщо ми визнаємо, що гумор бере свій початок в перевазі, ми зрозуміємо, чому гра слів часто сприймається як гумор. Дійсно, оскільки наша наївна мовна інтуїція передбачає, що існує лише одна відповідність між словами та речами, гра слів може (наївно) сприйматися як лінгвістична несумісність [7] та з точки зору прагматики (дискурсу) ми, як правило, прагнемо до однозначного використання мови (дискурсу), таким чином, щоб використання гри слів було відчутно як прагматично несумісне.

Крім того, деякі форми гри слів активують механізми переваги: вони вимагають від нас активації відповідних фонових знань та змушують нас знайти тлумачні «рішення» до невідповідного спілкування [9] і саме це може бути «демонстрацією віртуозності» [8].

Список використаних джерел:

1. Виноградов В. С. Перевод: Общие и лексические вопросы : учеб.Пособие/ В. С. Виноградов. – [2-е изд., перераб.]. – М. : КДУ, 2004. – 240 с.
2. Донгак С. Я. Языковая игра и обманутое ожидание [Электронный ресурс]. / С. Я. Донгак –
Режим доступа: <http://www.nsu.ru/education/virtual/cs34dongak.htm>.
3. Каламбур [Электронный ресурс]. –
Режим доступа: <http://psi-logic.narod.ru/steb/steb9.htm>.
4. Левин Ю. Проблема переводной множественности / Ю. Левин // Литература и перевод: проблемы теории. – М. : Прогресс, 1992. – С. 213-223.
5. Сковородников А. П. О понятии и термине «языковая игра» / А.П. Сковородников // Филологические науки. – 2004. – №2. – С. 79-87.
6. Языковая игра [Электронный ресурс]. –
Режим доступа: <http://www.krugosvet.ru/articles/76/1007622a1.htm>.
7. Delabastita D. Wordplay and Translation: Special Issue of «The Translator» / D. Delabastita. – New York: Routledge, 1996. – 240p.
8. Henry J. La traduction des jeux de mots / J. Henry. – Paris: Presses de la

Sorbonne Nouvelle, 2003. – p.36.

9. Vandaele J. Si sérieux'abstenir: le discours sur l'humour traduit / J. Vandaele. – Oslo: John Benjamins Publishing Company, 2001. – p.29–44.

Черненко Вікторія Олександрівна

к. пед. н., доцент кафедри англійської та німецької філології
Полтавського національного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка

ПРОФЕСІЙНІ ПРОСТОРІЧЧЯ В АНГЛОМОВНОМУ МЕДИЧНОМУ ДИСКУРСІ

На сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається стрімкий розвиток в окремих галузях науки і техніки. Пріоритетним напрямком розвитку науки третього тисячоліття є розробки та винаходи в галузі медицини. Найбільш значущі досягнення в галузі доказової медицини спостерігаємо в США, країнах ЄС та Ізраїлі, що представлені на міжнародному науковому просторі мовою міжнародного спілкування, а саме англійської мовою. Це і зумовило актуальність теми нашого дослідження. Об'єктом даної наукової роботи є професійні просторіччя англомовного медичного дискурсу, котрий розглядається нами як процес спілкування фахівців у медичній галузі з проблем професійної тематики. Мета дослідження – розглянути специфічні риси англомовного медичного дискурсу.

Дослідженню проблеми дискурсу займалася низка науковців. Так аналіз понять «текст» і «дискурс» знаходимо в роботах Н.А. Слюсарєвої, Н. Д. Арутюнової, Т.А. van Dijk, M. Stubbs, G. Cook, G. Brown, G. Yule, В.В. Красних, Є.С. Кубрякової, О.В. Александрової, А.Ю. Попова, Т.М. Николаєвої тощо.

Найбільш вживаним, на нашу думку, є визначення поняття дискурс, запропоноване Г.Г. Буркитбаєвої: «Дискурс – це мовленнєва взаємодія двох і/або більше комунікантів в усній або писемній формі, що відбувається в певній комунікативній ситуації, результатом якої є текст і тематично об'єднані тексти [2, с. 5].

У руслі новітніх напрямів мовознавства об'єктами дослідження стають професійні або ділові дискурси. Діловий дискурс забезпечує обмін ідеями, поняттями та повідомленнями з метою досягнення професійних цілей. Організована діяльність людей уможливується завдяки дискурсам, в яких значення і дія нерозривно пов'язуються в комунікації.

Характерними ознаками медичного дискурсу є професіоналізм, сакральність, особлива етика і норми поведінки, термінологічність, система ритуальних знаків, науковість, точність, лаконічність, особливі форми спілкування лікарів.

Медичний дискурс – це складне організоване дискурсивне утворення, що включає історичний, енциклопедичний, соціальний та фармацевтичний дискурс. Параметрами англomовного медичного дискурсу є:

Соціально-професійні просторіччя працівників медичної сфери характеризуються особливою соціальною детермінованістю і функціонують в межах певного соціолекту – мови лікарів. Вони не є однорідними.

Професійні просторіччя медичних працівників ми розглядаємо як пласт лексики, до якого входять професійний жаргон та професійний сленг. Медичні професійні просторіччя відрізняється, з одного боку, від медичної термінології, а з іншого боку – від загального просторіччя, оскільки його використання має на меті зробити мову незрозумілою для пацієнта в ситуації «лікар – пацієнт», але всередині професійної групи медичних працівників полегшує взаєморозуміння. Медичні професійні просторіччя поєднують медичний професійний жаргон та медичний професійний сленг, але професійний жаргон, на відміну від професійного сленгу, не володіє яскраво вираженими конотаціями.

В процесі дослідження було обрано лексичні одиниці, марковані помітками «сленг» або «жаргон» із словників сучасних англійських медичних термінів, сленгу та жаргону. Аналіз смислової структури слів, маркованих в словнику як «сленг» та «жаргон», дозволило встановити, що сленг по відношенню до жаргону є вторинним, так як йому властива яскраво виражена експресивність. Зниженні конотації приховують зміст слів, що зазвичай означають ті предмети та явища, про які не прийнято говорити. На наш погляд, це визначається специфікою медичного соціолекту, оскільки слова, що сприймаються носіями мови як вульгаризми, використовуються лікарями для позначення певних понять в межах професійного медичного дискурсу.

Для професійного жаргону і сленгу взагалі і для медичного зокрема характерна значна метафоричність. В основу метафоричного переносу може бути покладена схожість за різними показникам (колір, форма, зовнішній вигляд, час).

Однією з найбільш продуктивних моделей асоціативного переносу в медичному просторіччі є метафора кольору. Наприклад: *golden hour* – золота година (короткий проміжок часу, протягом якого необхідно надати медичну допомогу, щоб спасти пацієнта); *pinkeye* – рожеве око (гострий контагіозний кон'юнктивіт); *black measles* – чорний кір (геморагічний кір);

yellow disease – жовта хвороба (жовтий колір будь-якої етіології); *pink puffer* та *blue bloater*, котрі позначають пацієнтів двох типів, які хворіють хронічним обструктивним захворюванням легенів. Метафоричний перенос пов'язаний із зовнішніми ознаками захворювання (зміна кольору шкіряного покриву). в першому випадку у пацієнтів спостерігається рожево-сірий відтінок шкіри. Зазвичай вони скаржаться на задишку, тому використовується слово *puffer* (англ. *to puff* – важко дихати). У другому випадку маються на увазі так звані «синюшні набряки». Такі пацієнти ціанотичні внаслідок вираженої гіпоксії і мають периферичні набряки як прояв серцевої недостатності.

На основі метафори кольору утворені сленгізми *black molly*, *black bird* (*black bomber*), *blue cheer*, оскільки метафоричний перенос пов'язаний із кольором капсули або пігулки, в котрій міститься наркотична речовина.

Прикладами сленгізмів на основі метафори форми є *feather appearance* = *Christmas tree pattern* – за формою пера або у вигляді новорічної ялинки (висип по тілу поширюється у вигляді ялинки, ланцюг ДНК має форму пера або ялинки); *ballerina skirt cell* – клітина у вигляді балетної пачки; *banana form* – форма банана (форма клітини, що наявна у крові пацієнта, котрий хворіє малярією) тощо.

На основі метафори з компонентом опису зовнішнього вигляду є сленгізми *pig skin appearance* – на вигляд як свиняча шкіра (дрібнозерниста поверхня кори нирки), *onion skin appearance* – зовні схожа на шкіру цибулі (концентричне розшарування), *pigeon breast deformity* – деформація грудної клітки у формі голуба.

Сленгізм *July phenomenon* – феномен липня містить метафору з компонентом час. Цей вираз означає період роботи лікарень, коли відбувається навчання інтернів, тому відбувається скорочення часу перебування хворих і зниження оплати за медичні послуги, як наслідок, зниження якості медичного обслуговування і підвищення рівня смертності.

Метафоричне переосмислення слів виконує особливу функцію у медичному просторіччі. Називаючи спеціальні явища існуючими лексичними одиницями, медичний сленг і жаргон образно представляють спеціальні терміни, що надає мовленню емоційно-експресивного забарвлення і полегшує сприйняття і розуміння складних медичних явищ. Таким є метафоричний перенос, в основі якого покладено образи відомих всім з дитинства літературних персонажів. Вираз *Cheshire cat syndrome* (синдром Чеширського kota) використовується для позначення складного клінічного випадку. Пацієнт, як правило, має ознаки і симптоми вже опи-

саного і виліковного захворювання, яке, однак, не підтверджується лабораторними аналізами. Також цей вираз використовується, якщо мова йде про захворювання, котре є недостатньо дослідженим. В такій ситуації лікар знаходиться нібито на місці Аліси із книги Л. Керолла «Аліса в країні чудес». З одного боку, він бачить ознаки і симптоми захворювання, а з іншого – не може їх довести або заперечити.

Словосполучення *Cinderella dermatosis* є метафорично переосмисленим синонімом медичного терміна *erythemadyschronicumperstans* (попелястий дерматоз). Метафоричний дерматоз здійснюється на основі схожості пацієнта з образом Попелюшки, котра була постійно забруднена попелом.

Аналіз прикладів просторіччя у медичному професійному дискурсі дало змогу зробити висновок про можливість розмежування професійного сленгу та жаргону в залежності від функціональних типів метафоричного переносу, покладених в їхню основу. Слід відмітити, що межі між цими двома поняттями досить нечіткі і в деяких випадках можна говорити про суб'єктивність оцінки. Під час проведення аналізу ми спиралися на функціональну класифікацію метафор В.П. Москвіна. Нами виділено наступні види:

1) номінативна метафора, котра використовується для найменування явищ: *pine tree appearance* синонім *Christmas tree pattern, hairbrush appearance*, що означає патологічний стан, коли кісткові голки виступають із стегового метафазу, що зовні нагадує розчіску;

2) метафора що базується на переосмисленні термінів. Наприклад, вираз *ping-pong infections* означає захворювання, котре передається статевим шляхом; вираз *cocktail party syndrome* описує поведінку дітей з купованою гідроцефалією, котрим властива надмірна балакучість; під виразом *ping-pong fracture* розуміють перелом черепа, котрий зовні нагадує вдавнену кульку для настільного тенісу; *puffy tumor of Pott* застосовується для позначення новоутворення, викликаного піднадкісним абсцесом;

3) оціночна метафора: *yellow professionalism* (хибний професіоналізм); вираз *white coat*, означає білий халат лікаря, котрий багатьма сприймається як символ чистоти, а в дійсності на ньому можна знайти безліч хвороботворних бактерій; вираз *cherry-picking (cream skimming)* описує діяльність страхових агентів, які продають фальшиві поліси людям, котрим вони на даний момент не потрібні, але ці поліси не зможуть покрити витрати за лікування, коли вони знадобляться;

4) метафора як прийом евфемізації, коли внутрішня форма відіграє роль прикриття: вирази *blue sky, blue velvet* відносяться до сленгу і

позначають різні види наркотиків.

Метафоричні найменування, засновані на переосмисленні термінів, і номінативні метафори характерні для професійного жаргону, оскільки у них відсутні оціночні конотації. Аналіз смислової структури виразу *Christmas tree deformity* показав, що у значення виразу відсутні оціночні конотації, при цьому легко виявляється експресивний компонент. Експресія заснована на тематичній невідповідності похідного значення слова вихідному.

Прикладом перехідного стану від професійного жаргону до професійного сленгу слід вважати вирази типу *yellow professionalism*. Даний вираз має стійке емоційне і оціночне забарвлення. Справа в тому, що під словом *yellow* маються на увазі жовті сторінки американських телефонних довідників, де рекламуються сумнівні послуги. Саме завдяки негативній оціночній конотації, котра виникає через те, що хороший лікар, на думку більшості, не рекламує себе подібним чином, ми розуміємо, що дані медичні послуги можуть бути сумнівної якості. Тим не менш, у цьому виразі відсутні грубі, фамільярно-оціночні конотації, як, наприклад, у слова *geezer* (старикань), що також відноситься до медичного сленгу. В загальному сленгу дане слово має скоріше позитивну конотацію, так як означає старого приятеля, надійного друга. В медичному дискурсі це слово одержує негативні фамільярно-оціночні конотації, так як воно зазвичай застосовується до старого, сварливого, часто малоосвіченого пацієнта чоловічого роду. Вираз *black rose* з поміткою «slang» у словнику одержує негативне забарвлення за рахунок чорного кольору, котрий символізує щось недобре. У медичному дискурсі цей вираз означає підозру на наявність у пацієнта захворювань, котрі передається статевим шляхом.

Таким чином, медичні професійні просторіччя включають нестандартну лексику, а саме професійний сленг і жаргон. Основними прагматичними функціями, котрі виконують просторіччя у медичному дискурсі, є приховання змісту повідомлення від сторонніх, полегшення взаєморозуміння між професіоналами, що дозволяє не використовувати у мовленні складних термінів. Такі лексичні одиниці формуються на основі нейтральної лексики або медичної термінології шляхом метафоричного переосмислення, що свідчить про єдність понять та образів серед професійних лікарів.

Список використаних джерел:

1. Арутюнова Н.Д. Дискурс / Н.Д. Арутюнова //Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия. – 1990. –

- С. 136-137.
2. Буркитбаева Г.Г. Деловой дискурс. Онтология и жанры / Г.Г. Буркитбаева. – Алматы, 2005. – 230 с.
 3. Ван Дейк Т.А. К определению дискурса / Ван Дейк Т.А. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/vandijk2.htm>.
 4. Кудоярова О.В. Дискурсотворча роль теми у професійному конфліктному спілкуванні англомовних медиків (на основі персонажного мовлення). Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Харківськ. нац. ун-т імені В.Н. Каразіна. – Харків, 2007. – 20 с.
 5. Рюмин Р.В. Проблематика социолектной терминологии в англоязычной лексикографической практике / Р.В. Рюмин // Известия ВГПУ. Новое в науке о языке. – 2008. – № 5. – С. 105-109.
 6. Чрділелі Т.В. структура, семантика і прагматика ділового дискурсу (на матеріалі сучасної англійської мови): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Харківськ. нац. ун-т імені В.Н. Каразіна. – Харків, 2004. – 20 с.

Шелько Тетяна Петрівна

Студентка 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Рябокінь Наталія Олександрівна

к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

МЕТАФОРА В ІСТОРІЇ ЛІНГВІСТИКИ. ПОНЯТТЯ «МЕТАФОРА» В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Метафора має тривалу історію вивчення. Як об'єкт філософської та теоретичної рефлексії метафору було виокремлено ще в античності, з тих пір теоретичне знання постійно повертається до осмислення цього феномена мови й свідомості людини. Метафора, за образним висловом В.В. Петрова, являє собою золоту жилу, в якій «багато самородків і найбільші ще не знайдені» [14, с.143]. Кожен напрямок в лінгвістиці пропонує своє розуміння метафори, свою класифікацію її функцій, нові методи вивчення. Перехід на антропоцентричну парадигму дослідження мовних фактів зумовив нові шляхи дослідження одиниць метафоричного плану, а метафора стала ключовим поняттям при вивченні концептуальних систем.

Більш ранні теорії, починаючи з античності, розглядали метафору переважно з точки зору мовної форми (перенесення назви на невластивий їй денотат) і трактували її як засіб прикрашати мову і реалізації її поетичної функції, тобто метафора вивчалася як виключно мовне явище, пов'язане зі словом, а не з думкою або ментальними операціями [12, с. 28].

Дослідження в теорії метафори розпочаті Аристотелем налічують понад дві тисячі років. У процесі пізнання поезики і риторики, Аристотель розглядав метафору виключно як мовну фігуру, але не говорив про метафору як про індивідуальне у мовному явищі: «Будь-яке ім'я буває або загальнозживане, або метафора, або прикраса, або знову складене, або розтягнуте, або скорочене, або змінене» [2, с. 123]. Сам Аристотель, наполягаючи на тому, що в процесі формулювання власної думки, слід уникати зловживання метафорами, високо цінував їх як спосіб опису не того, «що було, а того, що могло бути, існуючи можливо в силу ймовірності або необхідності».

Дослідник висловив припущення, що метафора – це концептуальне поняття, тобто, «при метафоризації як перенесенні деякої ознаки з одного об'єкта на інший, цей процес здійснюється на основі концептуальних відносин – категоріальних або за аналогією» [15, с. 161].

Завдяки розвитку когнітивної теорії метафору розглядають не як порівняння двох застиглих семантичних форм, а як розумову структуру, як результат взаємодії значень. Як наслідок, метафору стали сприймати не лише як номінативні одиниці мови, але й як «будь-які осмислені відрізки тексту – починаючи від висловлювання та закінчуючи цілим текстом» [5, с. 71]. І. Річардс у своїх наукових працях стверджував, що «мислення метафоричне і звідти [з мислення] відбуваються мовні метафори», а К. Льюїс припустив, що розуміння однієї історії фігурально, за допомогою іншої історії, має відношення не стільки до процесів вираження, і не стільки до літератури, скільки до мислення в цілому, і являє собою основний когнітивний інструмент [15, с. 161-162].

Таким чином, положення про можливість отримувати та висловлювати нові знання за допомогою метафор спочатку було виражено імпліцитно (роботи Аристотеля, К. Льюїса, Ф. Ніцше, І. Річардса і ін.), знаходилося на далекій периферії дослідницької уваги, і лише відносно недавно воно стало провідним. У метафорі чітко побачили «ключ до розуміння основ мислення і процесів створення не тільки національно-специфічного образу світу, але й його універсального образу» [4, с.6].

Оскільки метафора, як вже зазначалось, виникає завдяки образному мисленню, питання її ролі в мові, мовленні та мисленні в цілому

розглядалось різними філософами. Мислителі раціоналістичних та позитивістських поглядів, прибічники логічного аналізу вважали, що метафора як спосіб вираження змісту непотрібна та навіть зайва, оскільки дає неточне, розмите уявлення про предмет, тому потрібно вживати слова лише в їхньому прямому значенні. Філософи романтичних поглядів називали метафору єдиним способом вираження думки, визначення об'єктів високого ступеня абстракції та навіть мислення, взагалі. Вони стверджували, що пізнання є метафоричним, а й метафора – невід'ємна складова мислення, мовлення та мови. Саме таке величезне значення надавав метафорі Хосе Ортега-і-Гассет: «Від наших уявлень про свідомість залежить наша концепція світу, а вона в свою чергу визначає нашу мораль, нашу політику, наше мистецтво. Виходить, що вся величезна споруда Всесвіту, сповнена життя, лежить на крихтінному та легкому тільці метафори» [13, с.77]. Насамперед, ці дві абсолютно протилежні позиції можуть здаватися занадто категоричними. Точність вираження думки дійсно необхідна у комунікативному процесі, навіть, у науково-технічному, однак не можна виключати метафору з мовлення неможливо і одночасно вважати її як єдиний спосіб пізнання. Твердження Х. Ортега-і-Гассета стосувалось не лише метафори, але й метафоричного мислення. Ці дві метафори він розрізняв, головним чином, за функціями, які вони виконують. По-перше, метафора дає найменування новим поняттям, які складно пояснити словами у прямому значенні в результаті перенесення на основі певних ознак(метафора у вузькому смислі). По-друге, метафора слугує мисленню, тобто вона допомагає не лише назвати об'єкт таким чином, щоб він став зрозумілим для інших, але й по суті придумати його. Остання функція стосується саме метафори, яку ще можна назвати метафоричним мисленням.

Перш ніж визначити поняття метафори в лінгвістичних студіях, прослідкуємо етимологію цього слова. Термін «метафора» походить з грецької мови та означає «перенесення». Вперше визначення цього терміну зустрічається в «Поетиці» Аристотеля в розділі «Про мистецтво поезії», згідно з яким «метафора – це перенесення слова зі змінним значенням з роду на вид, або з виду на вид, або за аналогією» [1, с.1097]. З даного визначення витікає, що метафора виникає на основі перенесення властивостей, тому її можна назвати скороченим порівнянням: відбувається заміщення того, що мовець має на увазі, іншим висловом. Важливо підкреслити, що метафора – це саме «перенесення... за аналогією», тобто за схожістю або подібністю, за асоціацією тощо. Поняття асоціації стосується мисленневих процесів мовця, тому воно є причиною або поштовхом до виникнення метафори[7, с. 29].

Зростання теоретичного інтересу до метафори був стимульований збільшенням її присутності в різних видах текстів, починаючи з поетичної мови і публіцистики і закінчуючи мовами різних галузей наукового знання. Природно, що експансія метафори в різні види дискурсу не пройшла непоміченою. Мистецтвознавці, філософи і психологи, науковці та лінгвісти звернулися до проблеми метафори зі зрослим інтересом. Винесений метафорі «вотум довіри» викликав суттєве розширення «матеріальної бази» її вивчення: з'явилися дослідження метафори в різних термінологічних системах, в дитячій мові і дидактичній літературі, в різних видах мас-медіа, в мові реклами, в найменуваннях товарів, в заголовках, в спорті, й навіть у мові глухонімих [3, с. 13].

Розглянемо деякі визначення поняття «метафори» в лінгвістиці.

Д. Девідсон вважав, що «метафора – це марення, сон мови. Тлумачення снів потребує співпраці сновидіння і тлумача, навіть якщо вони зійшлися в одній особі. Точно так тлумачення метафор несе на собі відбиток і творця, і інтерпретатора» [11, с. 178]. Метафора примушує нас звернути увагу на деяку схожість – часто нове й несподіване – між двома чи більше предметами. Метафора – це трафарет, який ми накладаємо на об'єкти навколишнього світу, щоб вони нам стали зрозумілішими, щоб вони відкрили нам іншу сторону для розуміння [6, с. 41]. За допомогою метафор ми можемо по-новому інтерпретувати, розуміти дійсність, що оточує нас, бо метафора «надає прозріння, проникає в суть речей, передає істину й брехню про світ» [11, с. 184]. Видатний російський та український філолог О. Потебня вважав, що метафоризація дійсності є загальним законом розвитку мови, його постійним семантичним рухом. «Якщо під метафоричністю мови, – писав автор, – розуміти ту її властивість, за якою всяке подальше значення може створитися не інакше, як за допомогою відмінного від нього попереднього, у результаті чого з обмеженої кількості елементарних слів може створитися нескінченна кількість похідних, то метафоричність є повсякчасною властивістю мови, і перекладати ми можемо лише з метафори на метафору» [10, с. 182]. Дослідження відомого російського лінгвіста В. Гака показують, що універсальність метафори виявляється в просторі та часі, а вона сама «властива всім мовам і в усі епохи» [9, с. 11].

На думку Х. Ортега-і-Гассета, «метафора потрібна нам не тільки для того, щоб, завдяки отриманому найменуванню, зробити нашу думку доступною для інших людей; вона необхідна нам самим для того, щоб об'єкт став доступний нашій думки. Метафора не тільки засіб вираження, метафора ще й важливе знаряддя мислення» [13, с. 71]

У підручнику «Теорія літератури» за редакцією О. Галича метафора визначається як слово, значення якого переноситься на найменування іншого предмета, пов'язаного із предметом, на який звичайно вказує це слово, рисами подібності. Метафора ставить за мету конкретизувати уявлення про предмет, про який ідеться, через указівку на певну його ознаку, що висувається на перший план, але вказує на цю ознаку, замінюючи її словом, що містить у собі дану ознаку [8, с. 213–214].

Усе це надає підстави стверджувати, що метафора є одним з основних засобів формування наукового уявлення про реальну дійсність, це таке вживання слова чи виразу в переносному значенні, яке ґрунтується на схожості.

Отже, дослідивши поняття «метафора», ми змогли виявити, що вона поширюється у всіх жанрах мовної діяльності, що призначені для впливу на емоцію та відображення інших людей. Її можна включити до багатьох засобів мислення, поряд із твердженнями, аналогією та іншими. Вона виконує номінативну та когнітивну функції, що дозволяє людині осягнути світ навколо; це засіб комунікації та переосмислення, який широко використовується у лінгвістичному тексті.

Список використаних джерел:

1. Аристотель. Об искусстве поэзии / Аристотель // Этика. Политика. Риторика. Поэтика. Категории. – Минск: Литература, 1998. – С. 1064–1112.
2. Аристотель. Риторика / Аристотель // Античные риторики. – М. : Изд-во Московского университета, 1978. – С. 15–164.
3. Арутюнова Н.Д. Теория метафоры: Сборник: Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. / Общ. ред. Арутюновой Н.Д. и Журиной М.А. – М.: Прогресс, 1990. – 512 с.
4. Арутюнова, Н.Д. Метафора [Текст] / Н.Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1998. – 685 с.
5. Бойко Ю.І., Метафора як лінгвокогнітивний феномен та її роль в функціонуванні політичного дискурсу / Бойко Ю.І. // Глухівські наукові читання : матеріали міжнар. наук.-практ.конф. молодих учених та студентів, присвяченої 20-річчю Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року. / редкол.О.І. Курок та ін. – Глухів, РВВ ГНПУ ім. О. Довженка. – 2011. – С. 202–207.
6. Василенко О.М. Роль метафори та визначення ефективних прийомів перекладу у сучасній лінгвістиці / О.М. Василенко, В.В. Ляшенко // Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова]. Сер. : Педагогічні та історичні науки. – 2014. –

Вип. 119. – С. 40-50.

7. Гаврилук А.П. Метафора, її природа та роль у мові та мовленні / А.П. Гаврилук // Вісник НТУУ «КПІ». Філологія. Педагогіка : збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 2. – С. 29-33.
8. Галич О. Теорія літератури: [підручник] / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв; за наук. ред. О. Галича. – [3-тє вид., стереотип.]. – К.: Либідь, 2006. – 488 с.
9. Гром'як Р.Т. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю.І. Ковалівтаїн. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
10. Девидсон Д. Что означают метафоры / Д. Девидсон // Теория метафоры: сб. / пер. с англ., фр., нем., исп., пол. под ред. Н.Д. Арутюновой и М.А. Журиной. – М. : Прогресс, 1990. – С. 173-194.
11. Комісаров В.Н. Лінгвістика перекладу / В. Н. Комісаров. – М.: Міжнародні відносини – 1980. – 167 с.
12. Маслова В.А. Теория концептуальной метафоры и её роль в современных лингвистических исследованиях. / [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://lingvodnu.com.ua/archiv-nomeriv/lingvistika-lingvokulturologiya-2012/>
13. Ортега-и-Гассет, Х. Две великие метафоры / Хосе Ортега-и-Гассет // Теория метафоры: Сб.: Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. / Общ.ред. Арутюновой Н.Д. и Журиной М.А. М.: Прогресс, 1990. – С. 68-82.
14. Петров В.В. Метафора: от семантических представлений к когнитивному анализу / В.В. Петров // Вопросы языкознания. – 1990. – №3. – С. 135-146.
15. Шабанова Е. Л. Концептуальная метафора: Направления в исследовании (обзор) / Е. Л. Шабанова // Реферативный журнал. Языкознание. – 1999. – № 1. – С. 158-176.

СЕКЦІЯ 2 ДИСКУРС І ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА

Амірханова Клара Гаррівна
студентка 4-го курсу спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Данилюк Людмила Всеволодівна
к.філол.н, доцент, проф. кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

АНГЛОМОВНІ ВЛАСНІ НАЗВИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Вступ. В час широких міжнародних зв'язків іноземні імена й назви утворюють значну частину словникового складу української мови. Важко уявити собі працівника науки і культури, фахівця з будь-якої галузі діяльності, який не вживав би назв, запозичених з іноземних мов. Багато з них (журналісти, вчені, редактори, перекладачі та інші) повсякденно стикаються з необхідністю писати іноземні імена і назви.

Виклад основного матеріалу. Питання про іношомовні власні назви (оніми) посідає в мовознавстві важливе місце насамперед через своє практичне значення, адже мовні контакти здавна цікавили лінгвістів.

У своєму початковому мовному середовищі власні назви мають складну смислову структуру, унікальні особливості форми та етимології, можливості видозміни та словотвору, чисельні зв'язки з іншими одиницями та категоріями мови. При передачі імені чи назви іншою мовою більшість таких властивостей втрачається. Незнання чи ігнорування таких властивостей тільки ускладнює ідентифікацію носія імені.

Власні назви (оніми) є однією з мовних універсалій, науковий інтерес до яких, зумовлений специфікою їх утворення та функціонування в мові. Існує чимало визначень поняття "власна назва". Розглянемо деякі з них.

За визначенням В. Виноградова, власні назви (оніми) – це слова, що називають дійсний чи вигаданий об'єкт, особу чи місцевість єдиною у своєму роді [1, с.150].

На думку В.І. Карабана, власні назви, на противагу загальним, обмежуються однією функцією – функцією позначення, що дозволяє їм тільки розрізняти, пізнавати позначувані предмети, особи, без вказівки на якість, змістовну характеристику даного індивідуума або одиничного

предмета, факту [2, с.95].

М. Кочерган зазначає, що власні назви, на відміну від загальних, служать для виділення названого ними об'єкта з низки подібних, його індивідуалізації та ідентифікації [5, с.186].

У лінгвістиці існує низка різних класифікацій власних назв. Найбільш детальною та цікавою є класифікація, яку наводить М. Кочерган. Він зазначає розгалужену класифікацію власних назв, яка включає 12 груп онімів: антропоніми, топоніми, теоніми, зооніми, астроніми, космоніми, хрононіми, идеоніми, хремотоніми, ергоніми, гідроніми, етноніми [5, с.187].

Важливе місце в лінгвістиці посідає переклад власних назв. Як свідчить аналіз спеціальної літератури, у перекладознавстві існує чотири способи відтворення іноземних власних назв іншою мовою: **транскрипція, транслітерація, транспозиція, калькування**.

Більшість англомовних власних назв в наш час передається засобами графіки, тобто за допомогою **транскрипції**.

При транскрипції використовується історично встановлена орфографічна система тієї мови, якою передаються іноземні імена і назви [4, с.187].

Транслітерація – це формальне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем перекладаємої мови, фонетична імітація вихідного слова [7, с.45].

При транслітерації кількість неоднозначностей менша ніж при транскрипції, оскільки слово перекладається побуквенно згідно з таблицею відповідностей символів, але побуквенне транскодування далеко не завжди відповідає реальному звучанню слова в мові оригіналу, крім того, його результат не завжди зручний для носіїв української мови [7, с.39].

Транспозиція полягає в тому, що власні назви в різних мовах, які розрізняються за формою, але мають загальне лінгвістичне походження, використовуються для передачі цих назв [3, с.328].

При транспозиції слово або частина оригінального слова передається з використанням тих самих лексичних засобів, які використовуються у вихідній мові.

Калькування – це засіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин (морфем або слів) їх лексичними відповідностями у мові перекладу [6, с.173]. Калькування як перекладацький прийом послужило основою для великого числа різного роду запозичень при міжкультурній комунікації у тих випадках, коли транслітерація була неприйнятною з естетичних, смислових або інших

міркувань[2, с.34].

Вибір калькування, транслітерації чи змішаного способу часто задається словником, однак існують багато випадків, особливо ті, що пов'язані з історико-культурними іменами, рідкісними географічними назвами, новими термінами, вимагають самостійного рішення перекладача.

Висновок. Проведений аналіз дозволяє констатувати, що вибір тієї або іншої можливості передачі власних імен, що зберегли певну семантику, зумовлюється традицією, з якою не можуть не рахуватися перекладачі навіть у тих випадках, коли вони зустрічаються з іменами вигаданими або прізвиськами. Що стосується власних імен, що не мають своєї семантики в сучасній мові, то по відношенню до них питання про переклад, природно, не постає, і аналогія з формами передачі реалій тут припиняється. Але у будь-якому випадку саме перекладач приймає остаточне рішення стосовно того, який спосіб перекладу використати, залежно від багатьох чинників, таких як встановлена традиція перекладу, комунікативна та прагматична мета використання власних назв, співвіднесеність фонетичних, графічних та морфологічних норм мов, між якими здійснюється переклад. Також варто враховувати, що доволі часто власні назви є реаліями, а тому необхідно, щоб перекладач володів певним колом фонових знань для їх адекватної передачі [5, с.62].

Список використаних джерел:

1. Виноградов В.С. Введение в переводоведение / В.С. Виноградов. – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця, Нова книга, 2004. – 576 с.
3. Карпенко О.Ю. Проблематика когнітивної ономастики / Карпенко О.Ю. – Одеса: Астропринт, 2006. – 325 с.
4. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Н. Комиссаров. – М. : Высш. шк., 1990. – 253 с.
5. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства, підруч. – 2.вид. / М.П. Кочерган. – К.: Академія, 2005. – 368 с.
6. Огуй О.Д. Теорія та історія англійської мови як другої іноземної : навч. посібник
7. Шапочка К. Сучасні проблеми перекладознавства та прикладної лінгвістики. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2010. – с. 421-424.

Афоніна Олександра Олександрівна
студентка 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Із розвитком інформаційних технологій, почалося стрімке поширення перекладацької діяльності, а саме її лінгвістичного напрямку. Завдяки якісним і кількісним змінам перекладацької діяльності, а також науковим розробкам, на перший план вийшов інформативний переклад, у якому особливості індивідуально-авторського стилю не такі суттєві.

При перекладі наукових текстів треба пам'ятати, що вони відрізняються від розмовної мови та мови художньої літератури – лексично, граматично та стилістично. Переклад наукового тексту дещо відрізняється за формою, мовними засобами, а також яскраво вираженою комунікативною направленістю. У процесі перекладу таких текстів, перекладачеві доводиться вирішувати як суто мовні, лінгвістичні проблеми, зумовлені розбіжностями у семантичній структурі і особливостями використання двох мов в процесі комунікації, так і проблеми соціолінгвістичної адаптації тексту.

Сьогодні переклад науково-технічних текстів став не тільки необхідним, а й повсякденним явищем життя світового співтовариства. При цьому знання теоретичних основ процесу є не тільки обов'язковою умовою, а й гарантією якості перекладу.

При перекладі наукових текстів перекладачеві необхідно бути обізнаним з тією термінологією, яка може зустрітися у тексті перекладу та мати уявлення про загальні положення теорії перекладу.

Для того, щоб переклад науково-технічного тексту був правильним, перекладачеві слід мати хоча б поверхові знання про ті терміни, які зустрічаються під час перекладу, тому що загальна характеристика текстів науково-технічного характеру полягає в тому, що вони насичені спеціальними термінами та фразеологією.

Як зазначав Я.І. Рецкер під час роботи з науковим текстом перекладач повинен враховувати мовленнєві звички носіїв мови перекладу, не порушуючи звичайного сприйняття документу чи тексту. Розбіжності лінгво-етнічного характеру між носіями іноземної мови та мови перекладу можуть носити як культурно-історичний, так і актуально-подвійний характер [3, С.110].

Крім того перекладач повинен пам'ятати, що граматична структура англійського тексту науково-технічної тематики відрізняється своєю конструктивною складністю. Такі тексти насичені неособовими формами дієслова, прикметниками, формами пасивного стану, дієприкметниковими і герундіальними зворотами, особовими займенниками першої особи однини, а також іншими граматичними конструкціями, які можуть обтяжувати розуміння тексту і ставлять перед перекладачем додаткові завдання.

Психолінгвістична класифікація перекладів, що враховує спосіб сприйняття оригінала і створення тексту перекладу, поділяє перекладацьку діяльність на письмовий переклад і усний переклад.

Письмовим називається такий вид перекладу, коли оригінал і текст перекладу виступають у вигляді фіксованих текстів, до яких перекладач може неодноразово звертатися. Це надає можливість перекладачеві повторно сприймати відрізки перекладеного тексту, порівнювати їх з відповідними частинами перекладу, вносити до тексту будь-які необхідні зміни до завершення процесу перекладу.

Усний переклад – це вид перекладу, коли оригінал і його переклад виступають у нефіксованій формі, що визначає однократність сприйняття перекладачем частин оригіналу і неможливість наступного порівняння чи виправлення перекладу після його виконання. Перекладач спілкується з рецептором або безпосередньо, або за допомогою доступних йому технічних засобів.

Відповідно різняться два підвиди усного перекладу:

а) синхронний переклад – це спосіб усного перекладу, коли перекладач, слухаючи оратора, практично одночасно (із малим відставанням у 2-3 сек.) проговорює переклад. Цей вид перекладу здійснюється за допомогою технічних засобів, при цьому перекладач має змогу, не перериваючи оратора, донести переклад до аудиторії;

б) послідовний переклад, який можливий лише тоді, коли те або інше висловлювання іноземною мовою переривається паузою для перекладу.

Крім того, серед перекладів, що розрізняються за загальною характеристикою суб'єкта перекладацької діяльності і за його відношенням до автора перекладацького тексту розрізняють традиційний переклад, тобто переклад, виконаний людиною, машинний (автоматичний) переклад – переклад, виконаний комп'ютером, а також змішаний переклад – це переклад з використанням значної частки традиційної (машинної) переробки тексту.

Переклади, виділені за ознакою характеру і якості відповідності тексту перекладу тексту-оригіналу поділяються на:

1) вільний переклад – це такий переклад, що відтворює основну

інформацію оригіналу з можливими відхиленнями, серед яких можна виділити додавання, пропуски і т. п. Такий вид наукового перекладу здійснюється на рівні тексту, тому для нього категорії еквівалентності мовних одиниць виявляються не релевантними;

2) інтерпретація – це вид перекладу, що базується на звертанні до немовних видів діяльності, на відміну від власне перекладу, здійсненого за заданими правилами переходу від засобів вираження, що належать іншій мовній системі;

3) адекватний переклад відповідає оригіналу і виражає ту ж комунікативну мету, що й оригінальний текст;

4) точний (правильний) переклад – це переклад наукового тексту, що характеризується семантичною точністю, тобто є семантично повно і правильно переданим планом змісту оригіналу;

5) автентичний переклад – це переклад офіційного документа, що має однакову юридичну чинність з оригіналом; відповідно до міжнародного права текст умови може бути зробленим і прийнятим на одній мові, але його автентичність встановлюється на двох і більше мовах;

6) завірений переклад, відповідність такого виду наукового перекладу до оригіналу підтверджується юридично[1].

Переклади науково-технічних текстів, що виділяються за ознаками повноти і способу передачі смислового змісту оригіналу можна поділити на:

1. Повний переклад – переклад, що передає смисловий зміст оригіналу без пропусків і скорочень.

2. Неповний переклад – переклад, що передає смисловий зміст оригіналу з пропусками і скороченнями. Такий вид перекладу наукового тексту можна поділити на:

– скорочений переклад, переклад, що передає смисловий зміст тексту в згорнутому вигляді, тобто зі скороченнями;

– фрагментарний переклад – це переклад не цілого тексту, а лише окремого уривка;

– аспектний переклад – переклад лише частини тексту відповідно до будь-якої заданої ознаки (аспекту);

– анотаційний переклад, що становить собою переклад, у якому відбуваються лише головна тема, предмет і призначення перекладного тексту;

– реферативний переклад – це переклад, у якому міститься досить докладна інформація про документ, який реферують – його призначення, тематика, методи дослідження, отримані результати.

Переклади науково-технічних текстів також виділяються за типом адекватності:

1) стилістично адекватний переклад – це семантично повний, точний і стилістично еквівалентний переклад, що відповідає функціонально-стилістичним нормам мови перекладу;

2) прагмантично-адекватний або, як його ще називають, функціонально-адекватний переклад – це переклад, що правильно передає основну (домінуючу) комунікативну функцію оригінального тексту;

3) дезиративно-адекватний переклад – це переклад, що повно і правильно відповідає на інформаційний запит споживача і не обов'язково передає повний смисловий зміст і основну комунікативну функцію оригіналу[1; 2].

Переклад наукової літератури – це та сфера перекладацької діяльності, у якій професійне виконання роботи можливе тільки висококваліфікованими спеціалістами, які досконало обізнані у сфері і специфічній термінології перекладу та які на достатньому рівні володіють іноземною мовою, і, що найголовніше, які вміють грамотно висловлювати свою думку, не відходячи від суті та стилю оригінала, на мові перекладу.

Список використаних джерел:

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Частина I. Граматичні труднощі. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 271 с.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Частина II. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 303 с.
3. Рецкер Я.И. Пособие по переводу из английского языка на русский. – М.: Просвещение, 1982. – 160 с.

Борзих Оксана Анатоліївна
студентка 6 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Попова Карина Володимирівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОГО ДИСКУРСУ В ПРИКЛАДНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Дослідження публіцистичного дискурсу найбільшою мірою відображає інноваційні процеси, що фіксують змінюваність стандартизованої мови, переважання функційних змін над системними, їх соціокультурну детермінованість. Нові тенденції інтенсивно виявляються в українській літературній мові, що потребує ґрунтовного переосмислення та оцінки. Творення текстів, уявляючи динаміку літературної норми, що виявляється у виборі лексичних, словотвірних, морфологічних, синтаксичних засобів, а також фонетичних і правописних [4]. Особливо актуальним є вивчення аспектів сучасного дискурсу в контексті проблеми, що розглядається. Дискурс (фр. *discours* – промова, виступ, слова, розмова) – у широкому сенсі складна єдність мовної практики і надмовних факторів (значима поведінка, що маніфестується в доступних почуттєвому сприйняттю формах), необхідних для розуміння тексту, єдність, що дає уявлення про учасників спілкування, їхні установки й цілі, умови вироблення і сприйняття повідомлення [2,3]. Тож актуальним є вивчення ролі сучасного дискурсу в умовах поширення міжмовного спілкування та професійної діяльності спеціалістів різного профілю.

Різна інтерпретація перекладу текстів в залежності від професійного напрямку є цікавим аспектом для розвитку майбутнього перекладача та є актуальним напрямком розвитку сучасного дискурсу в прикладній лінгвістиці. Особливо цікавим є вивчення інтерпретації перекладів в юридичній та медичній сферах, адже саме ці спеціальності є найбільш наближеними до потреб суспільства, нерідко пов'язані між собою професійно та є затребуваними в професійній сфері перекладача.

Складовими юридичного дискурсу, як одного з різновидів професійного спілкування, є основні лексичні мовні засоби, які дають змогу одержати цілісну картину мовного оформлення жанрів юридичного дискурсу на сучасному етапі розвитку юриспруденції. Жанрові моделі в юридичному дискурсі представлені як нормативно обумовлені

структуровані і інституціонально закріплені (у вигляді законів, постанов або неформальних угод) послідовності типів мовленнєвих дій, які використовують учасники взаємодії в тій або іншій ситуації при досягненні своїх цілей. Інтегральною ознакою юридичного дискурсу виступає ситуація спілкування в юридичній сфері, що поряд з екстралінгвістичними факторами визначає його диференціальні мовні ознаки. Ситуація спілкування визначає головну комунікативну установку будь-якого типу юридичного дискурсу [6].

Останніми роками у лінгвістиці спостерігається стрімке зростання інтересу до текстів медичного спрямування, що призводить до необхідності дослідження їх способів перекладу у світлі постійного розвитку термінології. Сучасний професійний медичний переклад тексту – один з найскладніших у практиці перекладу, а переклад спеціальної термінології є нагальним, адже термінологія, що функціонує в медичних колах, регулярно поповнюється новими назвами і визначеннями. Такий процес відбувається завдяки значній науковій роботі, яка проводиться у світових масштабах, новим відкриттям і досягненням в усіх сферах медицини [7].

Медична термінологія є сукупністю слів і словосполучень, що позначають медичні наукові та технічні поняття і використовуються для здійснення комунікації в галузі охорони здоров'я. Вона поділяється на такі види, як анатомічна і гістологічна номенклатура, патолого-анатомічна, патолого-фізіологічна й клінічна терміносистема та фармацевтична термінологія. Розвиток науки призводить до постійного збагачення словникового запасу сучасних англійської та української мов. Розвиток інформаційних технологій, поглиблене вивчення захворювань, синдромів та симптомів і способів їх лікування впливають на появу нових лексичних номінацій для обміну медичною інформацією у сфері охорони здоров'я [5].

Медична термінологія являє собою окремий пласт лексичного фонду, який через свою специфіку займає особливе місце в лексичній системі мови. Характерною особливістю є розширення міжнародного пласту як наслідок взаємодії різних мов через потребу в спілкуванні лікарів та медичних працівників. Інтернаціоналізація медичної термінології відбувається постійно, особливо в останні десятиліття. Для європейських мов джерелом нової термінології є, перш за все, англійська. Отже, переклад будь-якої медичної літератури є кропіткою працею. Перекладач повинен бути обізнаним у цій галузі та намагатися відтворити текст оригіналу не тільки правильно, але й зробити його зрозумілим для майбутнього читача, тому питання адаптації грає чималу роль у цьому процесі [1,7].

Дослідженню багатозначності слів англійської мови приділяли увагу багато дослідників, а саме: Білодід І. К., Арнольд І.В., Баллі Ш., Болтянська Р.І., Булаховський Л.А., Виноградов В.В., Малаховський Л.В., Плющ М.Я., Потєбня О.О., Смирницький О.І., Шмельов Д.Н., Gillieron J., Porzig W., Weisgerber L. та інші, але і зараз виникає чимало питань при перекладі на інші мови. Таким чином для автентичності міжмовних перекладів необхідно мати чітке тлумачення кожного слова.

Прикладами різного тлумачення слів при перекладі з урахуванням професійного спрямування є: *to release* – 1) звільнити (звільнення з тюрми), 2) позбавляти від хвороби; *to try* – 1) судити (особу, справу); 2) намагатися спробувати відновити кровопостачання (*make an attempt or effort to do something*); *a trial* – 1) процес судовий; 2) випробування (клінічні випробування); *a measure* – 1) захід, дія (юридична); 2) визначення показника життєвих функцій (наприклад артеріального тиску); *to treat* – 1) ставитися, поводитися; 2) лікувати; *treatment* – 1) ставлення, поводження; 2) лікування.

Прикладом подібної інтерпретації перекладу можемо відзначити: *equality* – рівноправність для жінок, рівнозначність симптомів та показників; *consequence* – наслідок (юридичних та медичних подій); *an incident* – інцидент (подія в юридичному чи медичному сенсі).

Наведені приклади є лише малою дециєю багатогранного віддзеркалення полісемії мовного перекладу та відображає складні взаємозв'язки сучасного мовного дискурсу в прикладній лінгвістиці.

Сучасний дискурс вимагає нових засобів та підходів до поширення міжмовного спілкування та професійної діяльності спеціалістів різного профілю.

Глибоке вивчення, обґрунтоване та осмислене використання перекладацьких трансформацій при перекладі текстів окремих макросистем термінології різного професійного спрямування, зокрема медичного та юридичного напрямку є нагальною потребою сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Борзих О.А. Сучасні аспекти перекладознавства в медичній освіті / О.А. Борзих // Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу: матеріали Міжн. наук.-практ. конф., м. Полтава, 22-23 травня 2019 р. : у 2 т. Т. 2. – К.: Університет «Україна», 2019. – 401 с.
2. Гончаренко В.Г. *Тлумачний словник* / В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П. Базова та ін.; за ред. В.Г. Гончаренка. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 2014. – 320 с.

3. Електронний ресурс. uk.wikipedia.org
4. Ніка О.І. Публіцистичний дискурс і літературна норма / О.І. Ніка // Українська мова. – 2019. – № 1. – С. 163 – 169
5. Радецька С. В. Англомовні та україномовні медичні веб-сайти: вживання та переклад медичної термінології. Прагматична адаптація перекладу / Радецька С. В., Туряниця К. С. // Філологічні науки. – 2017. – Книга 1 Наукові Записки Нду Ім. М. Гоголя. – С. 210-213
6. Руднева І. Жанрова специфіка юридичного дискурсу і його мовна реалізація. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов, 2017, (85), 101-107.
7. Хацер Г. О. Особливості перекладу термінологічної лексики на прикладі текстів медичного спрямування / Г. О. Хацер // Філологічні науки. – 2013. – Книга 3, Наукові Записки Нду Ім. М. Гоголя. – С. 151-154

Борута Назар Володимирович
учень 9-Ф класу КЗ «Полтавська гімназія №8
Полтавської міської ради Полтавської області»
Науковий керівник: Павельєва Анна Костянтинівна
к. філол. н., доцент, доцент кафедри
германської філології та перекладу
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ФІЛЬМОНІМИ В СУЧАСНОМУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

Процес перекладу кінофільмів українською мовою передбачає, що перекладач не лише чудово володітиме англійською й рідною мовами, але й матиме певні фоніві, екстралінгвістичні знання, творчі здібності й свого роду «відчуття мови». Перекладач має приділяти увагу найдрібнішим деталям, бути педантичним у відборі інформації, вивченні чужої культури, щоб гідно виконувати професійну місію перекладача – передавати не тільки слова й ідею перекладного тексту, але й властивий йому колорит культурного життя народу, забезпечуючи при цьому легкість сприйняття цієї культури реципієнтом і, таким чином, справляючи той же вплив на одержувача перекладного текстом, який має й текст оригіналу.

Основна складність кіноперекладу полягає у «можливості і ступеню адаптації тексту до іншомовної культури, що побудована на іншій системі цінностей та понять, і саме цей фактор обумовлює неминучу втрату у

сприйнятті перекладеного кіно з чужою тематикою та/або несумісними для іншої лінгвокультури уявленнями» [2, с. 155].

Мова кіно, так само, як і мова художньої літератури та публіцистики, вимагає глибокого і всебічного аналізу, оскільки в ній знаходять своє відображення усі активні процеси, що відбуваються в англійській та українській мовах на сучасному етапі, більше того, кіно значно впливає як на норми літературної мови, так і на смаки наших співвітчизників.

На жаль, необхідно визнати, що й професійні перекладачі дуже часто по різним, іноді зовсім незрозумілим причинам, зневажають основними принципами перекладу. І, незважаючи на величезну кількість популярних фільмів, які щорічно виходять у прокат, їх назвам та особливостям їх перекладу присвячено набагато менше праць, аніж перекладу заголовків художніх творів. Якщо літературні заголовки традиційно вивчаються в курсах стилістики художньої літератури й лінгвістичній поетиці, то назви кінофільмів і досі залишаються поза полем зору лінгвістів, попри те, що фільмоніми надають багато матеріалу для лінгвістичного аналізу, а також, у силу своєї мовної специфіки, можуть досліджуватися і як невід'ємні компоненти кінотексту, і як самостійні мовні одиниці.

Назви кінофільмів за своєю знаковою природою відносяться до особливого розряду власних назв, тобто онімів, але у сучасній ономастиці й досі немає одностайності щодо єдиної термінології. Так, О. В. Книш, Ю. М. Подимова та О. С. Руфова [5, 6, 7] запропонували для позначення назв кінофільмів використовувати термін «фільмонім», проте термін «кінореалія», запропонований Є. В. Жук [3], став більш уживаним у перекладознавстві. І. Г. Ігнат'єва для позначення «конкретних мовних одиниць, які активізують наявні у когнітивних системах комунікантів фонові знання» та потребують адекватного перекладу, вводить ту науковий обіг термін «вербальна репрезентація» [4]. Н. О. Грінченко, у свою чергу, прирівнює назви кінофільмів до вербальних репрезентацій (ВР), оскільки вони так чи інакше «містять культурно-специфічні компоненти», які «не можуть бути перекладені чи змінені на основі виключно лінгвістичних елементів, оскільки мають передавати певну екстралінгвістичну функцію» [1, с. 122]. Таким чином, як бачимо, у сучасному українському та російському кіноперекладі для позначення назв кінострічок увійшли у вжиток терміни «фільмонім», «кінореалія» та більш багатозначний за два попередні термін «вербальна репрезентація» (ВР).

Згідно останніх досліджень, щоб гарно провести вечір, більшість людей зараз обирають не гарну й цікаву книгу, а останній голлівудський кіношедевр. Американський кінематограф зараз надзвичайно сильно

впливає на культури інших країн. Більше того, кіноіндустрія не менш активно сприяє й наповненню світових мов американськими неологізмами, що змушує вітчизняний кінопереклад стрімко розвиватися й винаходити нові стратегії.

Назви кінофільмів (фільмоніми/кінореалії/кіноназви/ВР) мають надзвичайно важливе значення для успіху кінокартини у національному прокаті. Ще важливішим для комерційного успіху у міжнародному прокаті є переклад фільмонімів на національні мови та їх локалізація, оскільки вдалий чи неадекватний переклад може сприяти як високим касовим зборам, так і провалу кінофільму. Тому, на наш погляд, переклад назв кінофільмів з англійської мови на українську є надзвичайно актуальним, важливим і цікавим питанням українського перекладознавства, яке вимагає подальших досліджень.

Відтак, кінозагловки відображають відносини між назвою фільму й його сюжетом і слугують режисерам для створення стилістичних ефектів. Назви фільмів являються своєрідним ключем до їх інтерпретації, тому кіноглядач можна по праву назвати комунікативним співатором, оскільки кожен адресат підсвідомо робить власний прогноз стосовно змісту фільму уже на першому етапі сприйняття фільмоніму.

Усі ці особливості кіноназв суттєво впливають на вибір стратегій перекладу.

Список використаних джерел:

1. Грінченко Н.О. Стратегії адекватного перекладу назв англійських кінофільмів, що містять культурно-специфічні компоненти / Н.О. Грінченко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». – Острог : Вид-во НаУОА, 2018. – Вип. 1(69), ч. 1. – С. 121 – 123.
2. Денисова Г. Чужой среди своих: к вопросу о переводе художественных фильмов и их восприятии в рамках иноязычного культурного пространства / Г. Денисова // Университетское переводоведение. – Выпуск 7. – СПб., 2006. – С. 149 – 165.
3. Жук Е.В. Особенности перевода англо-американских реалий в области кино и телевидения / Е. В. Жук // Межкультурная коммуникация и профессионально ориентированное обучение иностранным языкам: материалы II Международной конференции, посвященной 87-летию образования Белорусского государственного университета, 30 октября 2008 г. / редкол.: В. Г. Шадурский [и др.]. – Минск : Тесей, 2008. – С. 85 – 86.
4. Игнатьева И.Г. Вербальные репрезентации фоновых знаний в

- медиатекстах и способы их передачи в переводе (на материале медиаиздания «TheEconomist») : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / И.Г. Игнатъева. – Москва, 2010. – 20 с.
5. Кныш Е.В. Лингвистический анализ наименований кинофильмов в русском языке [Текст] : дисс. ... к. филол. наук / Е.В. Кныш. – Одесса, 1992. – 191 с.
 6. Подымова Ю. Н. Названия фильмов в структурно-семантическом и функционально-прагматическом аспектах [Текст] : дисс. к. филол. наук / Ю. Н. Подымова. – Майкоп, 2006. – 205 с.
 7. Руфова Е.С. Семантическая интерпретация фильмонимов (на материале японского языка) / Е.С. Руфова // Филологические науки. Вопросы теории и практик. – Тамбов : Грамота, 2017. – № 6(72): в 3-х ч. – Ч. 1. – С. 127 – 129.

Бут Артур Олегович

студент 1 курсу Полтавського юридичного коледжу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Черненко Вікторія Олександрівна
к. пед. н., доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології
Полтавського національного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОГО ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ

В умовах посилення міжнародних зв'язків, розширення інтеграції та адаптації українського законодавства до європейського переклад юридичних документів (законів) стає нагальною потребою. Все більшої актуальності набуває вивчення юридичного дискурсу та питань його перекладу.

Метою роботи є спроба визначити специфічні риси англomовного законодавчого дискурсу та особливості його відтворення українською мовою. Об'єктом дослідження є специфічні риси англomовного законодавчого дискурсу в аспекті перекладу.

Незважаючи на наявність значного інтересу сучасних лінгвістичних досліджень до поняття «дискурс», його трактування залишається неоднозначним. Т.А. ван Дейк зазначив, що часто найбільш розпливчасті

поняття та ті, що найважче піддаються визначенню, стають найбільш популярними [2]. Найбільш адекватним та повним виглядає визначення поняття «дискурс», котре було запропоноване Н.Д. Арутюною, котра зазначила: «Дискурс – це зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; мовлення, що занурене вжиття» [1, с. 136-137].

Юридичний дискурс належить до типу інституційного дискурсу, що відноситься до сфери врегулювання соціальних взаємовідносин та характеризується жорсткою організацією та ієрархічною структурою. Він є орієнтованим на всі верстви суспільства та вважається одним з найбільш актуальних дискурсів сучасності. Право – це не тільки сукупність нормативних актів та законів, але і найважливіше досягнення культури усієї цивілізації, яке має бути твердим фундаментом життя як суспільства в цілому, так і окремого індивідуума. Традиційно виокремлюють такі основні типи юридичного дискурсу: законодавчий, усний судовий, письмовий судовий, освітньо-правовий. Отто Вальтер структурує юридичний дискурс за відповідними функціональними галузями права: 1) мова законів (законодавчі, абстрактні правові норми, призначені законодавцем як для фахівців, так і не юристів); 2) мова юридичної науки та експертиз (коментарі та обговорення спеціальних питань фахівцями для фахівців); 3) мова відомчого писемного спілкування (формуляри, пам'ятки, повістки та ін.); 4) адміністративний жаргон (неофіційне обговорення спеціальних питань фахівцями) [4, с. 44-57].

Для кожного функціонально-стильового різновиду юридичної мови властиві свої специфічні ознаки, норми і правила використання мовних засобів у відповідності до ситуації та комунікативного завдання. Інтегральною ознакою юридичного дискурсу є ситуація комунікації в юридичній сфері, яка разом з екстралінгвістичними факторами визначає його диференційні ознаки. Головною складовою юридичного дискурсу є текст юридичного документу, який врешті-решт є поштовхом до соціально-правового розвитку суспільства. Джерелом юридичних текстів є професіонали юристи, які створюють ці тексти, враховуючи особливості устрою суспільства. Статус права є надзвичайно високим та відповідальним, його мова є показником рівня культури законодавців, їх поваги до громадян. При формулюванні законів їх автори, а отже і перекладачі, просто зобов'язані дотримуватися існуючих норм мови. Юридичний текст виконує дві функції – пізнавальну та наказову, що поєднує його як з науковим текстом, так із текстом інструкції. Однак якими б не були закони за змістом, за своїми типологічними ознаками вони достатньо однорідні. Загальні мовні характеристики законодавчого

дискурсу в англійській та українській мають багато спільного. Мова законодавчого дискурсу типово є ритуальною та архаїчною, вона підпорядковується дуже суворим стилістичним нормам у відношенні способу висловлювання і регістру, а також високою мірою кодифікованих жанрових структур. Стиль більшості документів не повинен викликати додаткових асоціацій та відвертати увагу від суті документу, відсутні будь-які індивідуально-авторські риси. Нейтральне викладення юридичних норм підвищує ефективність правового регулювання. Існують жорсткі обмеження на всіх рівнях, починаючи з макроструктури тексту до абзаців, речень та зворотів, з неодмінним намаганням дотримуватися стандартизованих форм, часто рідкісних для звичайних текстів, кліше, сталих зворотів та особливих засобів вираження цілісності (когерентність, інтертекстуальність). Мова права є консервативною, тому що архаїчність надає їй авторитетності та навіть величності. Важкість інформаційного навантаження кожного речення та важливість повного та однозначного передавання кожного положення, коли виключається будь-яка можливість двозначного тлумачення, спричиняють використання надзвичайно довгих речень з складним синтаксисом, високим рівнем гіпотаксису, повторенням синтаксичної переривчастості. Поширені логічні структури зі значенням умови та причини.

Намагаючись бути якомога точними, юристи надають перевагу дуже гнучкій, розпливчистій, абстрактній мові, яка ідеально витримує випробування часом. Об'єктивність представлення інформації забезпечується переважанням абсолютного теперішнього часу дієслова та пасивними конструкціями. Не властива юридичному тексту компресивність (не є характерними скорочення, дужки та цифрові позначення; числівники зазвичай передаються словами і т.д.). Загальний характер інформації передається завдяки переважанню семантики підмету, де поряд з іменниками юридичної тематики широко вживаються іменники та займенники з узагальнюючою семантикою (кожний, ніхто, всі громадяни). Наказовий характер інформації забезпечується шляхом використання дієслівних структур зі значенням модальності необхідності та модальності можливості: *не можуть, має право*, наприклад: *In each of the Member States, the Union shall enjoy the most extensive legal capacity accorded to legal persons under their laws; it may, in particular, acquire or dispose of movable and immovable property and may be party to legal proceedings*[5]. Переклад власний: *У кожній державі-членові Союзу має найширший право- та дієздатність, надані юридичним особам за їхнім правом; він може, зокрема, набувати у власність рухоме та нерухоме майно та розпоряджатися ним, а також бути стороною в судовому*

провадженні.

Інформація правової спрямованості, яка підлягає перекладу, може стосуватися будь-якої сфери діяльності людини, і це може становити додаткові труднощі для перекладача. В подібній ситуації окрім фонових знань власне в юридичній сфері (розуміння реалій різних правових систем, спеціальної термінології, культурно-історичного контексту і т.д.) перекладачу потрібні фонові знання у специфічній галузі, якої стосується документ. Вищезгадані риси роблять мову юридичного дискурсу не тільки надзвичайно складною не лише для носіїв мови, які не мають юридичної освіти, але часто і незрозумілою, непрозорою.

У своїх інтерпретаціях перекладач постійно ризикує перейти межі своєї професійної компетенції. Переклад юридичного дискурсу становить труднощі, тісно пов'язані з природою юридичного дискурсу та специфічними рисами англійської та української правових систем і мов. По-перше, це труднощі, що виникають внаслідок відмінностей в правових системах. Кожна правова система діє в складних соціально-політичних межах, які відображають історію, традиції, звичаї та устрій певної соціальної групи. Ці складні межі рідко є ідентичними в різних країнах, навіть якщо правові системи мають спільне походження. Той, хто створює інформацію правової спрямованості не орієнтується на реципієнта, який незнайомий з правовими традиціями. Нерідко перед перекладачем постає задача перекласти термін, аналог якого просто відсутній у цільовій культурі. Наприклад, *Department of the Interior*, що перекладається як *Департамент (Міністерство) внутрішніх справ*, обов'язково передбачає уточнення, що в США та Україні це органи, що наділені різними повноваженнями. В США Департамент (Міністерство) внутрішніх справ є відповідальним за стан доріг, охорону навколишнього середовища, дотримання екологічних законів і тому не є силовим правоохоронним відомством.

По-друге, перед перекладачем постають труднощі, пов'язані з розбіжностями в будові мов, наборі їхніх граматичних категорій, форм та конструкцій; побудові речення. Англійська та українська належать до різних гілок індоєвропейської родини мов та різних структурних типів мов, наприклад: *Member States shall accord nationals of other Member States the same treatment as their own nationals as regards participation in the capital of companies or firms within the meaning of the second paragraph of Article III-27, without prejudice to the application of the other provisions of the Constitution* [6]. Переклад: *Без порушення застосування інших положень Конституції, держави-члени в питаннях їхньої участі в капіталі товариств у сенсі статті III-27, надають громадянам інших*

держав-членів однаковий режим із власними громадянами.

Перекладач також стикається із труднощами, що виникають внаслідок відсутності в українській мові відповідників деяких юридичних термінів. В порівнянні з українською мовою, юридична терміносистема англійської формувалась достатньо тривалий період, вона більш розвинена та розгалужена, наприклад: *misdemeanour* – місдімінор (категорія найменш серйозних злочинів, які межують з адміністративними правопорушеннями); *felony* – фелонія (категорія тяжких злочинів, яка за ступенем небезпеки знаходиться між державною зрадою та місдімінором); *abator* – особа, яка незаконно заволоділа нерухомістю до вступу спадкоємця у володіння. Внесення в право чужорідних елементів, без врахування національно-правової специфіки порушує системність функціонування права. Окремо слід відмітити нестійкість юридичної терміносистеми, яка є наслідком неспинного розвитку права.

При перекладі юридичних текстів виникають також труднощі, спричинені використанням незвичайної структури речень в англословному законодавчому дискурсі. Відомо, що англійська мова права зазнала значного впливу граматичних структур французької. Досить розповсюдженими є різновиди умовного способу, які вийшли з вживання в сучасній англійській, особливо в розмовній, наприклад: «*Be it enacted by the Queen's most Excellent Majesty, by and with the advice and consent of the Lords Spiritual and Temporal, and Commons, in this present Parliament assembled, and by the authority of the same....*» [3, p. 21].

Труднощі, пов'язані з перекладом загальних термінів, які мають незвичайне значення, наприклад, *counterpart* – копія документу; *prayer* – прохання, адресоване до суду; *without prejudice* – без втрати будь-яких прав. Спираючись на згадане вище, можна стверджувати, що юристи не можуть очікувати від перекладачів створення паралельних текстів, ідентичних за впливом, але вони очікують, що перекладені тексти будуть мати ідентичні правові наслідки. Якість юридичного перекладу певним чином впливає на ефективність правозастосування, ступінь регламентації конкретних відносин, отже мова перекладу має забезпечити реалізацію суспільного призначення та відповідати правовому узусу. Це вимагає від перекладача абсолютно чіткого розуміння ситуативних, соціальних, контекстуальних правил, яких дотримується в процесі правотворчості законодавець іншої держави та іншої культури. Це надзвичайно відповідальне завдання перекладачів обумовлює необхідність подальшого глибокого дослідження специфічних рис перекладу англословного юридичного дискурсу всіх типів з урахуванням прагматичних аспектів перекладу.

Список використаних джерел:

1. Арутюнова Н.Д. Дискурс / Н.Д. Арутюнова //Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия. – 1990. – С. 136-137.
2. Ван Дейк Т.А. К определению дискурса / Ван Дейк Т.А. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/vandijk2.htm>.
3. Gifford D J How to Understand an Act of the Parliament / Dr. D J Gifford, John Salter. – London: Cavendish Publishing Limited, 1996. – 195 p.
4. Otto W. Die Paradoxie einer Fremdsprache / Walter Otto. – Stuttgart: Der öffentliche Sprachgebrauch. Bandt II, 1981. – 678 s.
5. Ramses A. Wessel Immunities of the European Union / Ramses A. Wessel. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.utwente.nl/en/bms/pa/research/wessel/wessel104.pdf>
6. Treaty on the Functioning of the European Union. Article 55. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/09/9-01/tfeu_cons.xml#treaty-header2-4

Вернигора Віталій Вікторович

студент 5 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Рябокінь Наталія Олександрівна

к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ПЕРЕКЛАДУ

Структурно-семантичний підхід до перекладу з'явився разом із зародженням лінгвістичного напрямку у загальній теорії перекладу у 1950-х рр., що було цілком закономірно, адже у наукових працях 1950-х – 1960-х рр., на основі яких стала виникати лінгвістична теорія перекладу, переклад вивчався виключно з мовної точки зору. Такі піонери теоретичного перекладознавства, як А. Федоров (1906 – 1997) та Я. Рецкер (1897–1984) звертали першочергову увагу на такі аспекти перекладу, як умови вибору мовних засобів, в тому числі загальнолексикологічні питання перекладу (основні методи перекладу слова як лексичної одиниці, проблеми перекладу безеквівалентної лексики, переклад реалій, переклад власних імен, переклад фразеологічних одиниць) та граматичні питання перекладу (граматичні збіги і розбіжності мови оригіналу і мови перекладу, пере-

клад граматичних категорій мови оригіналу, які не мають формального відповідника у мові перекладу, вибір граматичного варіанта при перекладі, тощо).

Вважалося, що план змісту тексту перекладу тотожний плану змісту тексту оригіналу, а от план вираження складається з одиниць іншої мови, і таким чином процес перекладу розглядався в першу чергу як перевищовлення плану змісту тексту оригіналу мовними засобами тексту перекладу.

У своїй роботі «Теория перевода и переводческая практика» («Теорія перекладу та перекладацька практика»), Я. Рецкер стверджує, що «задача перекладача – використовуючи засоби мови перекладу, цілісно і точно передати зміст вихідного тексту, зберігши при цьому його стилістичні та експресивні особливості. Під «цілісністю» перекладу треба розуміти єдність плану змісту і плану вираження на основі нової мовної системи» [2, с. 10].

На думку Я. Рецкера, якщо критерієм точності перекладу вважати тотожність інформації, яка повідомляється різними мовами, то цілісним (повноцінним або адекватним) можна вважати лише такий переклад, який передає цю інформацію рівноцінними засобами: «Інакше кажучи, на відміну від переказу, переклад має передавати не тільки те, що виражено у вихідному тексті, але й те, як це було виражено у ньому» [2, с. 11].

У 1950 р. вийшла друком стаття Я. Рецкера «О закономерных соответствиях при переводе на родной язык» («Про закономірні відповідники при перекладі на рідну мову»), в якій висловив ідею, що «між двома мовами об'єктивно існує певне співвідношення, яке обумовлює вибір перекладачем одиниць перекладу. Таким чином, для багатьох одиниць мови можна знайти більш-менш регулярні відповідники» [1, с. 162]. Так була започаткована теорія закономірних відповідників.

А. Федоров, засновник лінгвістичної теорії перекладу, в основу своєї теорії заклав встановлення певних закономірностей шляхом зіставлення особливостей словникового складу, граматичної будови і стилістичного використання мовних засобів французької, німецької, англійської та російської мов з одного боку, та аналізу перекладацької практики – з іншого.

Як стверджував А. Федоров, при передачі значення слова в перекладі зазвичай необхідно обирати між кількома варіантами перекладу. А. Федоров виділяє три найбільш характерні випадки:

1) у мові перекладу нема словникового відповідника для певного слова вихідного тексту;

2) відповідність є неповною, тобто лише частково покриває значення іншомовного слова;

3) різним значенням багатозначного слова з мови оригіналу відповідають різні слова мови перекладу, які більш-менш точно передають ці різні значення.

І тільки той випадок, коли для цілковито однозначного слова знаходиться такий же цілковито однозначний (в різних контекстах) відповідник – є дуже рідким; така однозначність відповідників можлива в принципі по відношенню до певних шарів лексики – до термінів, позначенням календарних явищ (назви місяців, днів тижня), назв спорідненості (наприклад, *filz, son, Sohn* – сын; *fille, daughter, Tochter* – дочка; *neveu, nephew, Neffe* – небіж), назв деяких тварин, загальноновживаних предметів та особовим займенникам» [3, с. 151].

Серед західних дослідників можна відмітити статтю Жана-Поля Віне (1910–1999) та Жана Дарбельє (1904–1990) “*Stylistique comparée du français setdel’anglais*” («Порівняльна стилістика французької та англійської мов», 1958). У своєму дослідженні автори проводили порівняльний аналіз двох мов із метою визначення більш-менш регулярних еквівалентів, які можна використовувати при перекладі, та виділили такі методи перекладу, як «запозичення», «калькування», «дослівний переклад», «транспозиція», «модуляція», «еквіваленція» та «адаптація». Розглянемо окремо кожний із цих методів.

Запозичення – найпростіший спосіб перекладу, на думку вчених. Такий спосіб перекладу дозволяє заповнити прогалину металінгвістичного характеру (нова техніка, невідомі поняття). Дослідники стверджують, що перекладачу доволі часто потрібен метод запозичення для того, щоб створити певний стилістичний ефект. Наприклад, для того, щоб додати так званий місцевий колорит, можна використовувати іншомовні терміни і говорити про «долари» і «партії» в США, про «текілу» і «тортилью» в Мексиці і про «версти» і «пуди» в Росії.

Калькування – це особливий вид запозичення: ми запозичуємо з іноземної мови ту чи іншу синтагму і буквально перекладаємо елементи, з яких вона складається. Таким чином, ми отримуємо або «кальковані вислови», при чому використовуємо синтаксичні структури мови перекладу, додаючи до неї нові експресивні елементи, наприклад *Compliments de la Saison* (букв.: «сезонні привітання»), або «кальковані структури», при чому додаємо до мови нові структури, наприклад, *Science fiction* (букв.: «наукова фантастика»).

Дослівний переклад, або переклад «слово в слово», означає такий перехід від вихідної мови, до мови перекладу, при якому створюється

правильний та ідіоматичний текст, при цьому перекладач слідкує лише за дотриманням мовних норм, наприклад: *I left my spectacles on the table downstairs* – «Я лишив свої окуляри на столі вниз».

Транспозицією автори називають спосіб, при якому одну частину мови замінюють на іншу без втрати смислу всього повідомлення. Наприклад: *Il aannonçequ'ilreviendrait* – Він заявив,що повернеться. Тут іменник *reviendrait* замінили на дієслово «повернеться».

Модуляція – це варіація повідомлення, те, чого можна досягти, змінивши кут або точку зору. Такий спосіб зазвичай використовується тоді, коли дослівний переклад призводить до створення в мові перекладу граматично правильно конструкції, яка, однак, суперечить духу мови.

Еквіваленція – це ситуація, коли два тексти описують одну й ту саму ситуацію використовуючи різні стилістичні та структурні засоби. Автори підкреслюють, що еквіваленціями є більшість фразеологізмів. Наприклад: *Too many cooks spoil the broth*– «У семи нянек дитя без глазу».

Адаптація – це спосіб перекладу, який використовується у випадках, коли текст вихідної мови описує ситуацію, яка не існує в мові перекладу, і яку перекладач має передати через іншу ситуацію [4, с. 46-55].

Як ми можемо бачити зі списку перелічених досліджуваних проблем, еквівалентність тексту перекладу забезпечувалася в першу чергу на семантичному та структурному рівнях, а отже мала виключно мовний характер, закріплений у системних відповідниках на різних рівнях мовних систем, а тому визначалася як структурно-семантична.

Список використаних джерел:

1. Рецкер Я.И. О закономерных соответствиях при переводе на родной язык // Вопросы теории и методики ученого перевода: сборник статей. – М.: Изд-во Академии педагогических наук РСФСР, 1950. – С. 156-183.
2. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода/ Дополнения и комментарии Д.И. Ермоловича. – 3-е изд., стереотип. / Я.И. Рецкер – М.: «Р.Валент», 2007.– 244 с.
3. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для институтов и факультетов иностр. языков. Учеб. пособие. 5-е изд. / А В. Федоров – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. – 416 с.
4. Vinay J.-P. Stylistique comparée du français setdel'anglais. Methode de traduction / J.-P. Vinay, J. Darbelnet. – Paris, 1972. – 331 p.

Галушко Анна Олексіївна
студентка 5 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ ДЖЕРОМА СЕЛІНДЖЕРА «НАД ПІРВОЮ У ЖИТІ»

Сучасна теорія художнього перекладу дедалі досліджує проблему перекладності, яка постала одночасно із появою самого перекладу. Безліч дискусій точилося навколо перекладності. На території Радянського Союзу, зокрема, вони почалися ще в 30-ті роки ХХ століття, але варто зазначити, що про принцип перекладності писали ще раніше критики перекладу, такі як: В. Белінський, М. Гоголь, О. Пушкін, І. Тургенєв, К. Чуковський. Розглядаючи недосконалість окремих перекладів, усі вони наголошували на можливості адекватного відтворення оригіналу в цільовій мові.

Проблема неврахування перекладачами взаємозв'язку об'єктивно-мовних перетворень тексту оригіналу, яка зумовлює суб'єктивно-особистісні рішення і, врешті-решт, впливає на рецепцію перекладу всіма категоріями читачів, від «зразкового» до «пересічного», доволі гостро постає під час вивчення творів відомого американського письменника Дж.Д. Селінджера, творчість якого нині знову опинилася в полі зору читачів і дослідників. Американські та вітчизняні літературознавчі розвідки (М. Анастасьєв, К. Воннегут, І. Галінська, І. Гольтер, Т. Денисова, Б. Дон, М. Нагорна, Дж. Олдрідж, Ю. Покальчук, Дж. Ярдлі) суттєво відрізняються в окремих аспектах, іноді настільки, що можна навіть говорити про полярність тлумачень неоднозначних образів Дж. Д. Селінджера. Тому потреба в переосмисленні деяких рішень в українських і російських перекладах цього автора та піднесення їх на новий теоретико-практичний рівень вивчення залишається актуальною.

Сучасними транслятивними студіями давно розробляється питання суб'єктивної деформації оригінального тексту під час літературного перекладу, що призводить до відхилення від художнього задуму автора і до викривлення читацької рецепції. Інколи, як у випадку з романом Дж.Д. Селінджера «The Catcher in the Rye» [12], переклад визначає подальшу долю твору, формуючи певну соціокультурну модель його сприйняття упродовж понад півстоліття[2].

Роман «The Catcher in the Rye» (1951) – найвідоміший твір Джерома

Девіда Селінджера (1919-2010) – входить до списку 100 найкращих англомовних творів ХХ ст. Роман перекладений багатьма мовами світу; щороку продається близько 10 мільйонів екземплярів цього твору. Сприйняття цього роману як критиками, так і читачами було сповнене протиріч і шістдесят років тому, і сьогодні. Перша реакція на публікацію роману була дуже неоднозначною: у «Нью-Йорк Таймз» його охарактеризували як «надзвичайно блискучий дебютний роман» [10], але інші закидали роману монотонність мови і аморальність головного героя – підлітка Голдена, який постійно лається, вільно говорить про випадковий секс та проституцію. Але роман одразу набув популярності, і протягом перших двох місяців його перевидали вісім разів. Наприкінці 1950-х роман був таким популярним серед думаючих підлітків, що газети почали писати про «культ ловця» («Catcher Cult»), і роман заборонили в кількох країнах, а також у деяких школах США [13].

Від сьогоднішніх студентів вже не почуєш слова «ліпа», що міцно увійшло в обіг серед радянської молоді після знайомства з романом Селінджера в редакції Р. Райт-Ковальнової [5]. Та навряд чи можна сьогодні говорити про інше сприйняття цього «культового» («Catcher Cult») для кількох поколінь твору. Адже та назва – «Над прірвою у житті», під якою у 60-ті роки минулого століття радянський читач відкрив роман Селінджера, досі сприймається як канонічна. Вона так глибоко вросла у свідомість читацького загалу, що лишилася незмінною в українському [4] та в кількох нових російських версіях роману в перекладі С. Махова [8] й Я. Лотовського [6], а подальші спроби М. Немцова [9] і О. Логвиненка [3] «реанімувати» оригінал виявилися цілком марними.

Назва книжки пов'язана з уявленнями головного героя, коли він читав вірш: «(...) я собі уявляв, як табунець малечі грається серед поля – кругом жито й жито, куди не глянь. Тисячі дітлахів, і довкола – жодної людини, тобто жодної дорослої людини. Крім мене, звичайно. А я стою на краю страшної прірви. Нібито я повинен ловити малюків, якщо вони підбіжать дуже близько до прірви. Бо вони граються, гасають і не дивляться, куди біжать. А я повинен звідкись вискакувати й ловити їх, щоб не зірвались у прірву. Оце й усе, що я маю цілий день робити. Стерегти дітей над прірвою в житті. Дурниці, звичайно, я знаю, але це – єдине, чого мені хочеться по-справжньому. Дурниці, звичайно» [4, с. 45].

Роман Джерома Дейвіда Селінджера є знаковим твором доби «неонового покоління» і маніфестом літератури нонконформізму. Він, на перший погляд, несе у собі ристок традиційного американського роману виховання, де герой – підліток проходить через реальність, і реальність змінює його. Однак роман Селінджера суттєво відрізняється від мандрів

марк-твенівських героїв, які пливають «рікою життя» – Міссісіпі, спостерігаючи Велику Країну.

Система подій, що складають фабулу роману, відображає посвяту-ініціацію героя-підлітка у «доросле життя». Простір Нью-Йорку, в якому проводить три доби в черговий раз виключений зі школи Голден Колфілд, складається з мозаїки місць, що відвідує герой.

Роман «The Catcher in the Rye» в СРСР було опубліковано у перекладі російською 1965 р., незважаючи на скандальну репутацію роману, який називають одним із тих, що зазнав найбільших цензурних утисків у США. Україні, що завжди вважалася найдемократичнішою в світі, роман Дж. Д. Селінджера забороняли, принаймні, через три причини. По-перше, через відвертість та надмірне використання лайливої лексики. По-друге, твір ображав релігійні почуття громадян, оскільки серед слів-паразитів головного героя були і богохульства (Голден використовує «*goddam*» 237 разів, а «*Chrissake*» – 31). По-третє, як зазначив директор однієї з каліфорнійських шкіл, якщо цей романне заборонити, він «буде ослаблювати старшокласників морально, роблячи їх вразливими для комунізму». Радянська цензура роман пропустила, бо основною колізією твору був конфлікт із буржуазним суспільством підлітка, розчарованого у цінностях цього буржуазного суспільства. Що ж до лайки й вульгаризмів, під час перекладу і редакторської правки їх було вилучено або замінено чи пом'якшено, і 1965 р. читачі отримали доступ до російськомовного перекладу Р. Райт-Ковальнової, який з того часу багато разів перевидавався, в тому числі в Україні (зокрема, видавництвом Львівського університету у 1986 р. [7]); в Росії цей переклад публікувався кожні кілька років, за останні 10 років – принаймні тричі.

Р. Райт-Ковальова, працюючи над перекладом «The Catcher in the Rye», не могла уникнути цензурного втручання, у чому можна пересвідчитись, порівнявши будь-який фрагмент оригінального тексту з перекладом. Наприклад, в розмові головного героя з сусідом (Розділ 3) ми бачимо еліптичні речення (прим., *Nothim, though; Think they'll make ya pay for em*), графони, що передають недбалість мови підлітків (*ya, em, 'bout, hellya*), а також багаторазове вживання лексем *Chrissake* та *Goddam*, які хоч у сучасних словниках англійської мови подаються просто як *informal* [11], за часів створення оригіналу сприймалися як богохульство.

В перекладі Р. Райт-Ковальнової діалог втрачає свою різкість, відхилення від мовної норми. Щодозниженої лексики, перекладачка один раз *Goddam (book)* передає як «Не видишь (– книгу читаю)», а в інших випадках опускає, так само як *Chrissake* та *Whatthehell*.

Навіть переклад назви твору, на думку Я. Лотовського, містить в собі

ознаки втручання цензури, чи принаймні самоцензури: у фразі «Над пропастью во ржи» проглядає штамп «пропасть капитализма», оскільки в оригіналі взагалі не з'являється образ прірви, а є лише «*cliff*», тобто крутий обрив, скеля [6].

Переклад українською мовою О. Логвиненка було опубліковано лише у 1984 р. Перекладачеві вдалось передати розмовність оповіді, але цей переклад, очевидно, також зазнав цензурного впливу. Так, деякі фрази, що стосуються теми сексу, замінено або вилучено. Наприклад, фразу «*she wasn't exactly the type that drove you mad with desire*» перекладено як «тільки ж вона не з тих, у кого можна вклепатися по самі вуха», але «*desire*» та «*вклепатися*» описують зовсім різні почуття. Хоча зіншого боку, коли фразу «*this girl that I just missed having sexual intercourse with*» перекладено «дівчина, з якою в мене це ледве не вийшло», то такий переклад звучить для даного контексту природніше для україномовного читача і не протирічить характеру героя: незважаючи на зовнішню грубість, Голден є вразливим і нервує через відносини з протилежною статтю. Щодо лексики, яка спричинила цензурні утискування в США через богохульний характер, О. Логвиненко зберігає її характер в перекладі і залежно від контексту перекладає: *Goddam* – триклятуші, ідіотська, чорт бери, бісового батька; *Chrissake* – отуди к бісу, *Whathell*... – що в біса... В цілому, в перекладі українською мовою твір, побудований у формі розповіді підлітка про події його життя, сприймається дуже природно, і дійсно відтворює враження імпрізованої усної розповіді 16-річного хлопця – вразливого, неврівноваженого і обуреного лицемірністю світу дорослих. Цей переклад також пережив перевидання і на разі залишається єдиним опублікованим україномовним перекладом [4].

Щодо перекладів російською мовою, щойно перестала існувати радянська цензура, з'явилося кілька нових варіантів. Як критики, так і читачка аудиторія зустріли їх неоднозначно і скоріше негативно. На це були як об'єктивні причини (не всі з опублікованих перекладів були високої якості), так і суб'єктивні – особливості сприйняття перекладачами свого завдання у нових політичних умовах, а також особливості сприйняття нових перекладів пострадянською російськомовною аудиторією.

Як зазначає О. Борисенко, після відміни радянської цензури «всі настільки були зайняті тим, що вставляли назад лайливі слова, релігійні міркування та політичну крاملу, що на красу стилю вже не лишалось сил (а часто – і вміння)» [1]. Звісно, такий коментар є певним перебільшенням, але перекладач С. Махов, який першим оприлюднив новий переклад роману Селінджера у 1998 р., дійсно найбільшу увагу

приділив саме тому, щоб відтворити в новому перекладі ті риси оригіналу, які були причиною скандальної репутації останнього, але були втрачені у першому, цензурованому перекладі російською мовою.

Як зазначив С. Махов у передньому слові, про роман часто кажуть, що це – минуле сторіччя, і не знають, що свого часу оригінал забороняли через богохульства та нестаток патріотизму, оскільки читали його в перекладі «совковому, піднаглядному... читали зовсім не ту книгу, що написав Селінджер» [8, с. 3]. Не зважаючи на «бунтівний» настрій перекладача, переклад залишився поза увагою читацької аудиторії.

Наступний переклад російською побачив світ у 2008 р. під назвою «Ловець на хлебном поле». Перекладач М. Немцов також мав на меті донести до свого читача всі ознаки оригіналу, але, напевне, своїм завданням він вбачав також витіснити із свідомості читачів застарілий і не зовсім адекватний (не тільки через цензурні втручання) переклад Р. Райт-Ковальнової, який більшість російськомовних читачів сприймали тим не менш як абсолютний еквівалент оригіналу. Переклад М. Немцова спричинив жваві обговорення, появу великої кількості дуже критичних рецензій, і в цілому його сприйняття було негативним: перекладач не просто відтворив всі особливості оригінального твору, але й перебільшив деякі. Головний герой використовує сленг і зовсім різні соціолекти (прим.: кипиш, лохи, трындеть, шнобель, халдей, гроши (в нейтральному значенні «гроші»), брательник, не в жилу). Деякі зовсім нейтральні лексеми він замінює зниженою лексикою: «*onenicething*» – «путевая фигня», «*rearend*» – «пердак», «*parents*» – «предки», «*father*» – «штрик», тощо [9]. Це можна пояснити лише тим, що перекладач намагався відтворити емоційний тон оригіналу, а також той ефект, який останній справив у 1951 р. У будь-якому разі, переклад М. Немцова не витіснив попередника, і за два роки те саме видавництво «Ексмо», що опублікувало «Ловця на хлебном поле», знову звернулося до «Над пропастью во ржи» Р. Райт-Ковальнової.

Не викликав такої уваги переклад роману російською мовою Я. Лотовського, опублікований у журналі «Семь искусств» у 2010 р. [6], хоча він видається якраз-таки найбільш вірним оригіналу і адекватним. Перекладач не пом'якшує різкої та грубої манери говорити Голдена Колфілда, перекладаючи його слова-паразити *Goddam* та *Chrissake* залежно від контексту як «фигня, чертов, идиотский, гнусный». Водночас, він не надто акцентує увагу на лайці, відтворює комізм, де він присутній в оригіналі; переклад звучить невимушено і природно.

Не зважаючи на його очевидні переваги, цей переклад не набув наразі популярності. Це можна пояснити лише особливим ставленням до

появи нових перекладів, яке сформувалося у російськомовній пострадянської читацької аудиторії. Як зазначає О. Борисенко, «в нашій культурі новий переклад поганій за визначенням вже тому, що він «замахнувся на святе» [1].

Проведений аналіз дозволяє зробити певні висновки щодо впливу радянської цензури на переклад в сучасній Україні і Росії. Незважаючи на те, що ці країни мають спільне минуле, наслідки впливу радянської цензури на переклад українською і російською мовами принципово відрізняються. Оскільки в СРСР російська мова вважалася мовою міжнародного спілкування, іноземні твори перекладалися перш за все російською мовою; переклади національними мовами, якщо й виконувались, то значно пізніше. Це призвело до того, що україномовні читачі десятиріччями не мали змоги ознайомитись з іноземними творами у перекладі рідною мовою, проте пізніше отримували більш адекватні варіанти перекладу у зв'язку із ослабленням цензурного тиску; такі переклади і сьогодні залишаються актуальними. Щодо перекладів російською мовою, виконаних за часів СРСР, вони часто перевидаються в сучасній Росії, навіть якщо містять значні відхилення від оригіналу, спричинені цензурою, і написані вже певною мірою застарілою мовою. Варіант перекладу, схвалений радянською цензурою, що міцно увійшов у свідомість читача як повний еквівалент (заміна) оригіналу, і сьогодні сприймається як «канонічний»; багато читачів заздалегідь засуджують спроби виконання нового перекладу як замах на переробку самотубного – майже оригінального – тексту.

Список використаних джерел:

1. Борисенко А. Сэлинджер начинает и выигрывает [Электронный ресурс] / А. Борисенко // Иностранная литература. – 2009. – № 7. – Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/inostran/2009/7/bo16.html>.
2. Петренко Д. И. Язык оригинала – язык перевода в условиях эпистемологической ситуации, идеологизации, деидеологизации общества: на материале романа Дж. Д. Сэлинджера «The Catcher in the Rye» и его переводов на русский язык : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Петренко Д. И. – Ставрополь, 2007. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/yazyk-originala-yazyk-perevoda-vusloviyakh-epistemologicheskoi-situatsii-ideologizatsii-dei-> Назва з екрана.
3. Селінджер Дж. Д. Ловець у житті / Дж. Д. Селінджер ; пер. з англ. О. Логвиненко. – Х. : Фоліо, 2010.
4. Селінджер Дж.Д. Над прірвою у житті : [повісті, оповідання] /

- Дж.Д.Селінджер [пер.О. Логвиненко]. – К. : Молодь, 1984. – 272 с.
5. Сэлинджер Дж. Д. Над пропастью во ржи. Романы и рассказы / Дж. Д. Сэлинджер ; пер. с англ. Р. Райт-Ковалева. – М., 1965. – 640 с.
 6. Сэлинджер Дж. Д. Над пропастью во ржи [Электронный ресурс] / Дж. Д. Сэлинджер ; пер. с англ. Я. Лотовский // Семь искусств. – 2010. – № 2 (3). – Режим доступа: <http://7iskusstv.com/2010/Nomer2/Lotovskiy1.php>. – Назва з екрана.
 7. Сэлинджер Дж.Д. Над пропастью во ржи. Рассказы / Дж.Д. Сэлинджер [пер. с англ. Р. Райт-Ковалева, предисл. А.М. Гаврилюк]. – Львов : Вища шк. Изд-во при Львов. ун-те, 1986. – 200 с.
 8. Сэлинджер Дж.Д. Обрыв на краю ржаного поля детства / Дж.Д. Сэлинджер [пер. с англ. С. Махов]. – М. : Аякс, 1998. – 354 с.
 9. Сэлинджер Дж.Д. Собрание сочинений / Дж.Д. Сэлинджер [пер. с англ. М. Немцов]. – М. : Эксмо, 2008. – 704 с.
 10. Burger Nash K. Books of TheTimes[Електронний ресурс] / Nash K. Burger // The New York Times. – 1951 (July, 16). – Режим доступа : <http://partners.nytimes.com/books/98/09/13/specials/salinger98.html>.
 11. Oxford Dictionaries Online: [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://oxforddictionaries.com/definition/english/break?q=break>.
 12. Salinger J.D. The Catcher in the Rye. / J.D.Salinger. – Moscow, 1968. – 246 p.
 13. Yardley J. J.D. Salinger's Holden Caulfield, Aging Gracelessly [Електронний ресурс] / J. Yardley // The Washington Post, 2004. – Режим доступа : <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A43680-2004Oct18.html>.
- Hart C. The ultimate phrasal verb book / Carl W. Hart. – New York, United States of America: Barron's Educational Series, 2009. – 410 p.

Гладка Марина Анатоліївна
викладач кафедри романо-германської філології
та порівняльно-історичного й типологічного мовознавства
Український гуманітарний інститут

**ВИХОВАННЯ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ
ХРИСТІЯНСЬКИХ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ
(З ДОСВІДУ УКРАЇНСЬКОГО ГУМАНІТАРНОГО ІНСТИТУТУ)**

Вступ. Живучи в епоху постмодернізму, ми можемо спостерігати в суспільстві такі явища як проголошення відносності істини та цінностей,

недовіра до авторитетів, відсутність чітких моральних принципів. В таких умовах з кожним роком зростає небезпека втрати моральних орієнтирів для молоді, які перебувають в процесі свого становлення як особистостей. Ця проблема почала загострюватись в Україні після розпаду Радянського Союзу, коли нестримний потік інформації заповнив мас-медіа. Часто ці матеріали не піддають цензурі і на екранах телевізорів та на просторах інтернету поширюється велика кількість фільмів, мультфільмів, реклами, комп'ютерних ігор, які пропагують жорстокість, насилля, егоїзм, неповагу до старших, громадянський, «вільний» шлюб, статеву розбещеність, знецінення інституту сім'ї. Діти зростають, споглядаючи і поглинаючи цю інформацію, через її призму дивляться на світ і стаючи дорослими, втілюють засвоєне в життя.

Вклад основного матеріалу. Зважаючи на серйозність проблеми моралі та виховання, двадцять років тому в Київській області, у місті Буча був відкритий християнський вищий навчальний заклад, Український гуманітарний інститут.

Мета статті – висвітлити результати проведеного аналізу спеціальної літератури з теми виховання сучасної молоді загалом, та морального виховання, зокрема, та поділитися досвідом і вкладом Українського гуманітарного інституту у розв'язання зазначеної проблеми. Актуальність теми обумовлена кризою сучасної моралі в Україні та світі.

Питанню духовного виховання дітей та молоді присвятили свої наукові праці чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, як от: Бабій М. [1], Минів Р.П. [6], Огірко О.В., Євсюкова К.І. [4], Уайт Е. [8], Гастон К. [5], Стасюк О. [7]. Як показує аналіз спеціальної літератури, вагомий внесок у поширення моральних цінностей додали християнські навчальні заклади України. На початок 2016 року в державі нараховувалося 12179 шкіл, заснованих релігійними організаціями, з них: 8 – загальноосвітніх; 12171 недільні школи (серед яких 46% – православні, майже 40% – протестантські, 13% – католицькі). До системи релігійної освіти України входять також 198 вищих навчальних закладів, в яких навчалось 8195 слухачів денної і 11667 слухачів заочної форми навчання [1].

Як зазначала відома християнська письменниця Еллен Уайт: «Світ потребує не стільки мужів великого інтелекту, скільки шляхетного характеру. Він потребує людей, здібності котрих керовані непохитним принципом... Формування характеру – найважливіша справа, будь-коли доручена людям, і ще ніколи ретельне вивчення цього питання не було таким важливим, як зараз» [8]. Саме вихованню характеру приділене значне місце в християнській освіті. Вона є продовженням сімейного виховання і доповнює різні форми самовиховання людей, які відбуваються впродовж

усього життя. Християнське виховання – це виховання особистості, ґрунтоване на принципах висвітлених у Святому письмі, Біблії, яка є еталоном людських моральних цінностей. Ось, що ми читаємо тут про виховання: «Привчай юнака до дороги його, і він, як постаріється, не уступиться з неї» (Переклад І. Огієнка) [3]; Людина, в якій Господь є на першому місці, і яка з Божою допомогою прагне виконати Його настанови, знаходить радість і щастя від цього, вважається духовною людиною.

Виховання, зазвичай, здійснюється засобами мови. Мова – досить потужний засіб впливу на людину і, як відомо, існує у різних формах: усна, писемна, вербальна, невербальна, мова музики, образотворчого мистецтва тощо. В Українському гуманітарному інституті (УГІ) викладачі під час навчального процесу намагаються використовувати матеріал і форму подачі, яка розвиває у слухачів самостійне мислення та вміння аналізувати, заохочує прагнення до прекрасного, доброго, вічного. Наприклад, на заняттях англійської та німецької мови для вивчення граматичних конструкцій нерідко використовуються християнські пісні, для вивчення лексика – англійські та німецькомовні фільми з глибоким духовним змістом, які спонукають до дискусій, тобто розвивають критичне мислення і одночасно відбувається практика у спілкуванні іноземною мовою. В інституті проводяться цікаві семінари, лекції, молодіжні зустрічі, програми, дебати, круглі столи, конференції, які проводять як викладачі, так і безпосередньо самі студенти, де обговорюються актуальні теми сьогодення, християнські цінності. На прикладах біблійних героїв (тобто реальних людей, які мали подібні проблеми й хвилювання) студенти вчать застосовувати Божі заповіді в різних ситуаціях, починають розуміти, як Господь діє в їхньому житті, як проявляє любов, милість і турботу про них. Завдяки таким знанням, власному досвіду щоденного спілкування з Господом, та відповідям на їхні молитви, вони сповнюються вдячністю до Бога і прагнуть ставати кращими, проявляти любов, увагу, співчуття до інших та допомагати їм не тільки словом, а й ділом. Студенти беруть активну участь у житті міста Бучі. Вони надають посильну допомогу людям похилого віку, допомагають в «Школі самостійності» для дітей з обмеженими можливостями, проводять благодійні концерти, збираючи кошти для лікування хворих, дитячі програми про здоровий спосіб життя, допомагають продуктами та одягом людям, які втратили постійне місце проживання, відвідують дітей в будинках-інтернатах з інших міст. В Українському гуманітарному інституті діє навчально-пізнавальний центр «Light Hub» – де дорослі й діти можуть з користю провести вільний час, безкоштовно відвідуючи гуртки та цікаві семінари. Така позаурочна

діяльність корисна не лише для тих, хто потребує допомоги – це важлива практика моральних цінностей, зокрема для самих учасників. Вона сприяє розвитку позитивних якостей характеру, поширенню добра в країні та в світі.

Висновок. Християнські моральні цінності виховуються через віру в Бога та дотримання Його заповідей, які зберігають суспільство від духовного занепаду, розтління, злочинності, насилля, руйнування сімей, хабарництва, грубого поводження. Саме тому, якщо ми хочемо побудувати цивілізоване здорове демократичне суспільство, формування християнських моральних цінностей має займати чільне місце у навчальних закладах України.

Список використаних джерел:

1. Бабій М. Інкорпорація релігійного компоненту в систему державної освіти України: стан, проблеми / М. Бабій // Релігійна панорама. – К., 2003. – № 12 (40). – С. 49-53.
2. Библия. Книги священного писання ветхого и нового завета. – Минск, 2006. – С. 657.
3. Библия. Книги священного писма старого й нового заповіту. – Донецьк, 2013. – С. 729.
4. Євсюкова К. І. Духовно-моральне виховання в контексті християнських цінностей / К. І. Євсюкова // Нова парадигма. – 2014. – Вип. 119. – С. 122-130.
5. Куртуа Гастон. Искусство воспитания детей нашего времени / Г. Куртуа. – М., 2001. – 240 с.
6. Минів Р.П., Огірко О.В. Духовно-моральне виховання студентської молоді / Р.П. Минів, О.В. Огірко // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С. З. Гжицького. – Львів, 2011. – № 3 (49). – С. 230-235
7. Стасюк Ольга. Более, чем победитель / О. Стасюк – К.: Джерело життя, 2013. – 480 с.
8. Уайт Елен. Виховання та освіта / Е. Уайт. – К.: Джерело життя, 2013 – С. 229-230

Гуржій Тарас Олександрович
студент 6 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Грінченко Наталія Олександрівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ БІЗНЕС-ІДИОМ

Проблема перекладу ідіом завжди була актуальною, оскільки існує певна асиметричність у співвідношенні значень конститuentів ідіоми та значення самого вислову, і тому важко зберегти специфіку кожної ідіоми з етномаркованим компонентом при перекладі її на іншу мову. Спроби перекласти фразеологізми робилися багатьма видатними перекладознавцями, в т.ч. германістами, і вже досягнуто чималих успіхів у цій галузі. Зокрема, сформульовано головні способи передачі значення ідіом різних видів такими вченими, як І. Корунець, Б. Ажнюк та Р. Зорівчак. Однак переклад ідіом ділової тематики має свою специфіку і труднощі. Необхідність докладного дослідження способів передачі значення ідіом такого типу очевидна – інтенсивність міжкультурної комунікації зростає постійно, причому як на побутовому (між окремими представниками різних культур), так і на міжнародному рівні (політичні перемовини, інформаційні випуски мас-медіа, переклад літературних творів). Але до цього часу не існує єдиної думки щодо способів перекладу ідіом.

Як вже було вказано вище, ідіоми – особливий тип поєднань. Основною їх особливістю є «часткова або повна невідповідність плану змісту, плану вираження, що визначає специфіку ідіоми» [1, с. 151] і безумовно впливатиме на вибір прийомів і способів перекладу.

Практично в будь-якій мові відмічено декілька рівнів фразеологізмів, причому не усі вони загальновідомі, користуються широким попитом і зафіксовані словниками. Деякі з них використовуються лише певними групами носіїв мови і відсутні в словниках. Саме тому первинне завдання перекладача – уміти розпізнати ідіому в тексті, відрізнити стійке поєднання від змінного.

Варто також мати на увазі, що багатозначність і омонімія властиві не лише словам, але і ідіомам, тобто одне і те ж поєднання може одночасно бути і стійким, і вільним. Наприклад, *The girl next door* – 1. дівчина, що живе поруч, сусідка; 2. дівчина, яких багато [2, с. 135]. Тому уміння аналізувати мовні функції є ще однією умовою адекватного перекладу фразео-

логізмів іноземної мови. Іноді автори використовують ідіоми відразу в декількох значеннях для створення образних або емоційних асоціацій або гумористичного ефекту.

Бувають випадки, коли перекладачеві доводиться відновлювати ідіоми, що піддалися авторській трансформації і передати при перекладі ефект, що досягався ними. Ще однією неминучою трудністю є національно-культурні відмінності між близькими по сенсу ідіомами в різних мовах. Часто, співпадаючи за сенсом, ідіоми мають різну емотивну функцію або стилістичну забарвленість.

У цій роботі при перекладі ідіом і ділової тематики ми обрали та використали наступні способи перекладу:

1. Описове пояснення значення
2. Транслітерація з поясненням
3. Еквівалентний переклад
4. Фразеологічний аналог
5. Описове пояснення значення

На матеріалі мемуарів М. Тетчер «The Downing Street Years» та «Path To Power» розглянемо приклади перекладу бізнес-ідіом.

1. Описове пояснення значення. Якщо англійська ідіома не має в українській мові еквіваленту або аналогу, а дослівний переклад міг би привести до малозрозумілого буквалізму, перекладачеві необхідно відмовитись від передачі образності та використовувати описовий переклад – з поясненням змісту ідіоматичної одиниці за допомогою вільного сполучення слів:

Таблиця №1

Приклади перекладу бізнес-ідіом описовим поясненням значення

№	Бізнес-ідіома	Переклад
1	come straight to the point	перейти одразу до суті
2	red tape	бюрократичні перепони
3	back-benches	рядові члени парламенту
4	fight a losing battle	вести завідомо програшну війну
5	to be outoftouch	бути не в курсі
6	a case in point	яскравий приклад

2. Транслітерація з поясненням, тобто додатковим знанням, необхідним для розуміння ідіоми. З позицій когнітивної лінгвістики такий спосіб досить зручний для перекладу більшості фразеологічних одиниць із власними назвами, оскільки сприяє формуванню в свідомості читача певного фрейму, який буде з'являтися щоразу, коли читач / слухач натраплятиме на відповідний антропонім. Так, наприклад, ідіома **Downing**

Street – Даунінг Стріт мусить супроводжуватися уточненням, що мова йде про вулицю в Лондоні, де розміщувалось міністерство зовнішньої політики та офіційна резиденція прем'єр-міністра, в значенні ідіоми – це англійський уряд. У такому випадку можна буде уникнути плутанини значень при перекладі, і сприйняття ідіоми як просто географічної назви вулиці, якщо не знати про деталі, пов'язані з розміщенням уряду, котрі відомі пересічному англійцеві.

Наведемо приклад використання даного способу перекладу:

The press could not resist the temptation to suggest disputes between the Palace and Downing Street. – Преса не могла втриматись від спокуси спровокувати суперечки між королівською резиденцією та урядом.

3. Щораз більшої популярності в перекладі ідіоматичних виразів набуває **еквівалентний переклад**:

Такі образні фразеологічні одиниці в рідній мові, які повністю відповідають по змісту якому-небудь англійському фразеологізму і які базуються на одному з ним образі перекладаються за допомогою еквівалентів:

Таблиця №2. Приклади еквівалентного перекладу бізнес-ідіом

№	Бізнес-ідіома	Переклад
1	law of the jungle	закон джунглів
2	shadow cabinet	тіньовий кабінет
3	battleground	поле бою
4	cross fingers	схрестити пальці
5	hands tied	зв'язані руки
6	blood is up	скипає кров

4. Фразеологічні аналог. Кількість образних ідіом, які співпадають по змісту та образності в англійській та українській мовах, порівняно невелика. Значно частіше перекладачеві треба використовувати українську ідіому, аналогічну за змістом англійській, але, яка базується на іншому образі, як наприклад:

Таблиця №3

Використання фразеологічних аналогів при перекладі бізнес-ідіом

№	Бізнес-ідіома	Переклад
1.	bottom line	ключовий момент
2.	blow out of the water	рознести в пух і прах
3.	stick as well as a carrot	кнутом і пряником
4.	strike the right note	прямо в точку
5.	sterling work	служити вірою і правдою
6.	in the cold light of day	на світлу голову

5. Дослівний переклад (калькування) ідіом. Іноді перекладач, намагаючись зберегти образність оригіналу при перекладі ідіоми ділової тематики, для якої немає ні еквіваленту, ні аналогу в рідній мові, вдається до дослівної передачі образу. Такий спосіб може бути застосований в тому випадку, якщо в результаті калькування отримаємо вираз, образність якого легко сприймається українським читачем та не створює враження непридатності загальноприйнятим нормам української мови. Іноді при дослівному перекладі англійської ідіоми використовують вставні слова: як говориться, як кажуть; ніби підкреслюючи цим, що іноземна фраза приведена дослівно. Дослівний переклад не є фразеологічним перекладом, бо він не використовує готові ідіоми, які є у мові перекладу, а кожного разу створює новий образний зворот, чужий рідній мові, хоча і зрозумілий:

Таблиця №4

Приклади дослівного перекладу бізнес-ідіом

№	Бізнес-ідіома	Переклад
1	handbagging	сумкування
2	be haunted by tales	переслідуватись чутками
3	shake-up	стряска
4	bogg down in the details	зануритись у деталі
5	clinging to power	чіплятися за владу
6	hard-headed realism	тверезий реалізм

6. Контекстуальні заміни при перекладі полягають в тому, що перекладач намагається знайти таку українську ідіому, яка хоча і не відповідає за значенням англійській, але з достатньою точністю передає її зміст у даному конкретному контексті:

1. *He put his finger on the key issue.* – Він зметикував, в чому справа.

2. *Already large and unwieldy after its expansion in two world wars, the British Government very soon jammed a finger in every pie* – Ставши великим та неповоротким після світових воєн, Британський Уряд дуже скоро відмітувся всюди, де тільки зміг.

Таблиця №5

Відсоткове відношення способів перекладу бізнес-ідіом

№	Спосіб перекладу	Кількість	Відсоток
1	Описове пояснення значення	109	36,3%
2	Фразеологічний аналог	67	22,3%
3	Калькування	56	18,7%
4	Еквівалентний переклад	49	16,3%
5	Контекстуальні заміни	18	6,0%
6	Транслітерація з поясненням	1	0,3%

Окрім проблеми розрізнення ідіом ділової тематики, ми стикали з національно-культурними відмінностями між схожими за змістом ідіоматичними одиницями у двох різних мовах. Співпадаючи по змісту, ідіоми можуть мати різне стилістичне забарвлення, різну образну основу, різну емотивну функцію. В деяких випадках використання ідіоми ділової тематики у вихідному тексті будеться на використанні можливостей національно-культурного колориту.

Для здійснення перекладу ми не лише підбирали найбільш підходящий спосіб перекладу для досягнення найкращого результату, а також аналізували стилістичні та культурно-історичні аспекти вихідного тексту у порівнянні з можливостями української мови. При цьому враховували те, що часто схожі за значенням, але різні за формою ідіоми у різних мовах мають різне емоційно-асоціативне забарвлення і не завжди взаємозамінні. У будь-якому випадку під час роботи із ідіоматичними одиницями у вихідному тексті ми, окрім власної пам'яті, могли покладатися на цілий ряд глумачних фразеологічних словників.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В.В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке / В.В. Виноградов // Избранные труды. Лексикология и лексикография. – М.: Наука, 1986. – С. 140–161.
2. Кунин А.В. Курс современной фразеологии английского языка: Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – 2-е изд., перераб. – М.: Высшая школа, 1996. – 394 с.

Йосипенко Артур Ігорович

студент 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрiвна

к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

СЛОВОТВОРЧІ МОДЕЛІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕРМІНІВ ТА ЇХ ВІДПОВІДНИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Виникнення нових слів можна пояснити дією системних закономірностей загального характеру, тобто такі слова потенційно існують у внутрішньому лексиконі мовця, і, таким чином, відбувається вільне конструювання інновацій різних структурних типів. Ця думка виходить через виз-

нання варіативності фундаментальною властивістю мови, яку закладено в самій її системі, і відповідно до якої мова розглядається як "динамічна система, що розвивається в часі та просторі" [7, с.37].

Нові потреби комунікації зумовили зміни в засобах та способах збагачення словникового складу мови. Мова постійно поповнюється новими словами, словосполученнями, лексико-семантичними варіантами. При цьому враховується поліетнічність мови, інтерваріантна міграція лексики, внутрішньо мовна мобільність, що, безумовно, є чинниками інноваційного процесу на лексико-семантичному рівні. Назви численних комп'ютерних інновацій входять до складу української мови разом із розвитком науки і техніки. В умовах відсутності певного поняття для позначення явища або об'єкта, процес номінації відбувається двома шляхами: новий термін запозичується з іншої мови разом з асиміляцією явища або поняття; або номінації відбувається засобами, існуючими у мові (напр., надання нового значення існуючим словам).

Лексичні одиниці української мови, так само як і англійської, набувають нових значень для позначення нових понять і об'єктів. Прикладами функціонування лексичних одиниць у новому лексико-синтаксичному варіанті є такі терміни, як *мультиплікація «оживлення»*, *меню «список команд»*, *програма «комп'ютерна»*. Більшість із цих новоутворень пройшла синхронний шлях разом з англійськими термінами у процесі розвинення нового значення, тому точніше було б уважати, що було запозичене нове значення, а не лексична одиниця.

Останнім часом відбувається "перегрупування" продуктивних типів (морфологічного) словотворення: такі типи, як скорочення та бленд, які ще у 1993 році вважалися М.І. Мостовим другорядними, у 2003 році В.В. Слісєєва називає продуктивними [6, с.87].

Прийнято розрізняти морфологічний та лексико-семантичний типи словотворення. У першу чергу, розглянемо різновиди морфологічного типу, які розрізняють залежно від характеру словотворчих засобів. У наш час найбільш продуктивними є 5 типів морфологічного словотворення:

- 1) афіксація;
- 2) словоскладання;
- 3) конверсія;
- 4) реверсія чи зворотній словотвір;
- 5) контамінація (blending).

Розглянемо кожен з них окремо:

1. Афіксація – утворення нової лексичної одиниці шляхом додавання до основи афікса. Залежно від місця розташування розрізняють: суфікси, префікси, інтерфікси, конфікси, інфікси та ін. Найбільш продуктивним

підтипом для комп'ютерної лексики є суфіксація, що може пояснюватися великою кількістю понять, які мають агентивну чи інструментальну функції: *scanner, encoder, formatter, programmer*. Яскравим прикладом продуктивності суфіксації в комп'ютерній лексиці може бути ряд дериватів, утворених від дієслова *to hack*, що у свій час було утворено шляхом вторинної номінації та вже є зафіксованим у новому значенні у *Oxford English Dictionary: hacker, hackerdom, hackerism, hackerish, hackery, hackerly, hacked, hacking, hackitude, hackerese, hackishness* [9; 10, с.66]. Ця основа, до речі, характеризується досить високою сполучуваністю та фіксується у багатьох типах словотворення.

Окреме місце займає проблема визначення статусу таких морфем, як: *bio-, mini-, taxi-, poly-, micro-, -holic, -mania* та ін. Деякі вчені [6, 2, 1] використовують терміни *splinters* та *completives*. Їх називають комбінуючими формами [6, с.37] чи напів афіксами [5, с.53]. В.Г. Гака, В.В. Єлісеєва та Н.Ф. Алефіренко [4, с.77] схильні називають такі морфеми афіксоїдами – напівслужбовими морфемами, які частково втратили лексичне значення кореня та набувають службової ролі. Їх десемантизації, за словами В.Г. Гака, сприяє ряд синтаксичних та семантичних факторів: семантична надлишковість, транзитивне вживання, спеціалізація використання, абстрактність чи переносність значення [8, с.85]. Для комп'ютерної лексики характерні як афіксоїди, що притаманні англійській мові взагалі: *computerholic, gigabyte, microchip, microcircuit, macroassembler, macrocommand*, – так і суто власні "надбання". Наприклад, префіксоїд *e-*, що є апокопою слова *electronic*, уперше з'явився у слові *email*, спочатку через дефіс, а згодом і разом. На сьогодні він частково десемантизувався та породив цілу низку неологізмів, деякі з яких через новизну ще пишуться через дефіс: *e-commerce, e-learning, e-business, e-comment, e-back, e-girlfriend* та ін. Префіксоїд *e-* в цих словах не означає «електронний», а лише вказує на імпліцитний зв'язок з мережею Інтернет;

2. Словоскладання – об'єднання двох чи більше основ в одне слово-компонент, що відрізняється своєю цільнооформленістю. Розрізняють складні та складнопохідні слова. Численними є новоутворення, що виникли шляхом простого складання основ без з'єднувального елемента, наприклад: *database, motherboard, bitmap, netdead, hardcoded, hardwired, sandbender, wirehead*. Їхня відносно невелика кількість у комп'ютерній лексиці пояснюється ще недостатнім терміном існування цієї галузі як такої. Як правило, композити – це наступний рівень сталих словосполучень, що зумовлюється високою частотністю їх уживання. Ці терміни є прикладом новоутворень, значення яких є сумою значень

складових елементів. При утворенні нової лексичної одиниці не відбулося семантичного зсуву її складових частин;

3. Конверсія – утворення нового слова шляхом переходу з класу однієї частини мови в іншу. Найпродуктивнішими є дві схеми: $N > V$ та $V > N$. Для першої схеми конверсії типовою є наявність агентивних чи інструментальних відносин між старою та похідною основами. Для другої схеми – передача похідним результату дії, яку означає основа дієслова. Типовими для комп'ютерної лексики є конвертовані дієслова, що утворені відскладних чи скорочених іменників, та іменники, що утворені віддієслівних фраз: *tobackspace*, *toalt-tab*, *togensym*, *todatabase*, *todatestamp*, *todemo*, *tobookmark*, *download*, *backup*, *login*. Часто процесу конверсії зазнають іменники, що самі відносно нещодавно з'явилися у цій галузі шляхом вторинної номінації: *toboot*, *tobomb*, *tofreeze*, *tohang*, *tomailbomb*, *tosleep*;

4. Реверсія чи зворотній словотвір – деривація нових слів шляхом відсікання афіксів: *double click* від *double-clicking*. Слід зазначити, що цей тип в цьому випадку не є продуктивним внаслідок непродуктивності словоскладання у цій терміносистемі;

5. Контамінація (*blending*) – вплив одного слова на інше, результатом чого є виникнення нової форми (бленда), що містить ознаки обох слів. *Hackintosh*, *advermation*, *anticipointment*, *hacktivist*, *netizen*, *netiquette*, *slacktivism*, *webliography*. Зараз ще важко сказати, які з цих неологізмів залишаться у мові, а які зникнуть;

Лексико-семантичний спосіб також є одним з найпродуктивніших – велика кількість неологізмів з'являється шляхом переосмислення – метафори та метонімії – вже існуючих слів та словосполучень: *bug*, *skyscraper*, *firewall*, *mailbomb*, *mockingbird*, *Columbsite*, *chipmunkeffect*, *meatloaf*, *mousepotato*, *threefingersalute*, *warchalking*, *Easteregg*, *Swiss-knifeeffect*.

Класифікацію термінологічної лексики можна здійснювати за моделями утворення термінологічних інновацій або за семантичними групами. Найбільш поширеним способом утворення термінів-неологізмів для позначення понять у галузі інформаційних технологій є надання нового значення вже існуючим лексичним одиницям. Приклади таких новоутворень є найчисленнішими:

Menu – 1) a list of dishes available at a restaurant or to be served at a meal; 2)(computing) a list of possible actions from which a user can choose, displayed on a computer screen.

File – 1) any of various types of drawer, self, holder, cover, box, etc. usually with a wire or metal rod for keeping loose papers together and in

order, so they can be found easily;

2) (*computing*) *an organized collection of related data or material in a computer;*

Application – 1) the action or process of making a formal request; 2) the action or an instance of putting or spreading sth onto sth else; 3) the action or process of making a rule; 4) the action or an instance of putting a theory, discovery, etc. to practical use; 5) (computing) a program designed to perform a particular task for the user.

Так звані «синтаксичні» складні слова, сформовані з сегментів мовлення, зберігають у своїй структурі ознаки синтагматичних відносин, що є типовими для мовлення. Такий тип словотворення є типовим для англійської мови і широко представлений у сфері інформаційних технологій. Напр.: *ready-to-use, black-and-white, clear-to-send, digital-to-analog, dual-in-line, etc.*

Структура більшості складних слів у галузі інформаційних технологій є прозорою. Семантика похідного слова повністю відповідає семантиці його елементів. Очевидно, що такі складні слова походять від словосполучень. Утворення і вживання термінологічних словосполучень є функціонально виправданим, оскільки вони більш точно описують процес або об'єкт, ширше розкривають поняття. Такі словосполучення є цілісною лексичною одиницею. Зі структурної точки зору терміни поділяються на 7 груп, згідно з граматичною моделлю, за якою вони утворені. Структура англійських термінів може бути представлена за допомогою комбінації буквених символів А (Adjective), N (Noun), PI (Participle I or Gerund), PII (Participle II), PropN (proper Noun), Num (Numeral), а структура українських – за допомогою буквених символів П, Д, І, Ч, пр. (П – прикметник, Д – дієприкметник, І – іменник, Ч – числівник, пр – прийменник, присл – прислівник). Найбільш поширеними граматичними моделями утворення комп'ютерних термінів є:

1) N + N, наприклад: *systemtime* – *системний час*;

2) A + N, наприклад: *systolicprocessor* – *систолічний процесор*;

3) P. I (G) + N, наприклад: *sizingbutton* – *кнопка регулювання розміру*;

4) P. II + N, наприклад: *testedinteroperability* – *гарантована сумісність*;

5) Prop. N + N, наприклад: *Didotsystem* – *система Дідо*;

6) Num + N, наприклад: *nullstring* – *порожній рядок*;

7) A + PI, наприклад: *cooperativemultitasking* – *кооперативна багатозадачність*. Розглянемо детальніше кожну з цих моделей.

Модель N+N. Стислість і чіткість, простота утворення, смислова й семантична стрункість, широта лексичної сполучуваності й семантична місткість цієї моделі дають можливість простими синтаксичними

засобами, тобто одним контактним співрозміщенням двох іменників, виразити різноманітні й водночас складні атрибутивні відношення. Англійській моделі N+N відповідають такі основні українські еквіваленти:

1. П+І, наприклад: *addressbook* – адресна книжка.

2. Іназ+Ірод, наприклад: *speakervolume* – гучність динаміка, *fileseparator* – розподільник файлів, *accesslevel* – рівень доступу, *filename* – ім'я файлу.

3. Складне слово, наприклад: *faulttolerance* – відмовостійкість, *placeholder* – мітка-заповнювач.

4. Іназ+пр+Інепрям, наприклад: *recyclebin* – кошик для непотрібних паперів, *rebasenotes* – помітки для полегшення роботи.

5. Одночленний термін, наприклад: *interruptrequest* – переривання, *scratchpad* – блокнот.

6. Описовий вираз, наприклад: *Fibre Channel* – високошвидкісний інтерфейс передачі даних, що використовується для з'єднання разом робочих станцій, мейнфреймів, суперкомп'ютерів і пристроїв зберігання даних і т.д. Широко представленою в англійській комп'ютерній термінології є також **модель А+N**, що є цілком зручним засобом систематизації термінів. У двокомпонентних термінах цього типу іменник у більшості випадків називає узагальнене поняття (родове), а прикметник – відмінну, класифікаційну ознаку цього родового поняття (його видову відмінність). **Моделі А+N** англійської мови в основному відповідають такі українські еквіваленти:

1. П+І, наприклад: *operationalenvironment* – операційне середовище, *fatalerror* – фатальна помилка.

2. Іназ+Ірод, наприклад: *grayscale* – шкала градацій.

3. І+присл+присл, наприклад: *upwardcompatibility* – сумісність знизу вверх.

4. І+пр+П+І, наприклад: *electrostaticprotection* – захист від статичної електрики.

5. Одночленний термін, наприклад: *floppydisk* – дискета.

6. Описовий вираз, наприклад: *complimentarycopy* – копія електронного посилання, що відправляється третій особі, яка не є прямим адресатом і т.д. Англійська **модель РІ (G)+N** має такі перекладні еквіваленти в українській мові:

1. П+І, наприклад: *operatingsystem* – оперативна система, *conflictingdata* – суперечливі дані, *routingrecipient* – конкретний адресат, *existingfile* – наявний файл, *runninghead* – верхній колонтитул, *programmingcode* – програмний код, *multiprocessingplatform* –

багатопроцесорна платформа, liningnumerals – прописні цифри, incomingmail – вхідна кореспонденція.

2. Д+І, наприклад: *floating point – плаваюча крапка, recurring appointment – повторюваний захід* та ін.

3. Іназ+Ірод, наприклад: *sizinghandle – маркер розміру, samplingfrequency – частота опитування, mailinglist – список розсилання.*

3. Одночленний термін, наприклад: *filingssystem – картотека.*

4. Описовий вираз, наприклад: *hang ingindent – негативний відступ, абзац із виступаючим вперед першим рядком.* Англійська **модель Р П+Н** в українській мові має еквіваленти:

1) П+І, наприклад: *continued access – безперервний доступ, unauthorized access – несанкціонований доступ, shared name – мережне ім'я, screened host – екрановий хост, rooted hierarchy – коренева ієрархія, numbered outline – багаторівнева схема.*

2) Д+І, наприклад: *arbitratedloop – керована петля, testedinteroperability – гарантована сумісність.*

3) Описовий вираз, наприклад: *shared account – спільно використовуваний обліковий запис, shared libraries – бібліотеки колективного доступу і т. д.* Англійська **модель Prop N+N** має таку еквівалентну їй модель в українській мові: Іназ+Ірод, наприклад: *Didotsystem – система Дідо* Англійська **модель Num + N** має, як правило, такий еквівалент в українській мові: І+Ч, наприклад: *zero suppression – придушення нулів* і т.п.

Модель А+РІ українською мовою перекладається за моделлю П + І, наприклад: *electroniceaves dropping – електронне прослуховування, adaptive routing – адаптивна маршрутизація.* Термінологічні словосполучення можуть бути як двокомпонентними, так і багатоконпонентними (*disaster recovery disk*), але вони є структурно ідентичними – у препозиції використовуються іменники в атрибутивній функції (*default application*), прикметники (*personal computer*) або іменник + прикметник (*virtual machine manager*).

Скорочення – процес усічення слова шляхом апокопи, аферези чи синкопи: *op, param, char, doc, app.* Різновидом скорочення є абревіатури та акроніми. Скорочення як засіб утворення слів залишається одним із найбільш продуктивних у сучасній англійській мові, що пояснюється тенденцією до збільшення темпу життя і до економії мовних засобів. Наявність акронімів є однією з типологічних однак, притаманних науково-технічному типу тексту. Акроніми є одним із видів економії мовних засобів і слугують компресії інформації на лексичному рівні. Використання абревіатур/акронімів стає можливим завдяки тому, що

адресат володіє спільним з автором тезаурусом.

У сфері інформаційних технологій поширене вживання аббревіатур/акронімів спричинене відносною численністю багатокомпонентних термінологічних словосполучень, скорочення яких необхідне для економії місця.

Напр.: *ROM – Read Only Memory*

RAM – Random Access Memory

SIP – Single In-line Package

SDLC – Synchronous Data Link Control

TCP/IP – Transmission Control Protocol/Internet Protocol

Соколова І.В. дослідила способи утворення термінів-неологізмів та способи їх перекладу. Розглянемо їх. Для позначення понять у галузі інформаційних технологій одним із найпродуктивнішим способом словотворення є надання нового значення вже існуючим лексичним одиницям (*menu, to crunch, file, application*).

Приклади утворення комп'ютерних термінів шляхом афіксації не дуже численні, але й вони посідають чинне місце у термінологічній структурі англійської мови (*hacker – hackerese; bug – debugenter – reenter*).

Поширеним способом утворення комп'ютерних неологізмів також є композиція (*keyboard, filename, software, spreadsheet, backspace, chipset, etc*).

Так звані «синтаксичні» складні слова є типовими для англійської мови і досить часто зустрічаються у сфері інформаційних технологій (*ready-to-use, black-and-white, clear-to-send, object-oriented etc*).

Більш того, серед комп'ютерних термінів є приклади синтаксичних складних слів у формі акронімів, які передають граматично і синтаксично оформлену фразеологічну єдність.

Напр.: *WYDIWYS (What You Do Is What You See)*. *WYSIWYG (What You See Is What You Get)*. *PnP (Plug and Play)*. *FILO (First-In, Last-Out)*.

Продуктивність експлікації при перекладі на українську мову також пояснюється розбіжностями у засобах творення слів та словосполучень.

В англійській мові, аналітичній за своєю структурою, переважають багатокомпонентні безприменникові словосполучення, що не притаманні українській мові і створюють певні труднощі в процесі перекладу. Труднощі при перекладі багатокомпонентних словосполучень часто усуваються за допомогою калькування зі зміною послідовності компонентів словосполучення.

Пор.: *CSMA/CA (Carrier Sense Multiple Access /collision Avoidance)– колективний доступ з контролем несущої і вилученням конфліктів*;

BIOS (Basic Input / Output System) – базова система вводу-виводу.

Перевагою калькування над експлікацією є те, що експлікація багатослівна, а у випадку калькування кожному елементу словосполучення на мові оригіналу відповідає один елемент словосполучення мовою перекладу, отже, реалізується принцип економії мовних засобів. Іноді експлікація діє сумісно з калькуванням, як, наприклад:

MS-DOS (Micro Soft Disk Operating System) – дискова операційна система фірми Microsoft;

EISA (Extended Industry Standard Architecture) – розширений промисловий стандарт (шпінної) архітектури.

Лексичні одиниці української мови, так само, як і англійської, розвивають нові значення для позначення нових понять і об'єктів. Прикладами функціонування лексичних одиниць у новому лексико-синтаксичному варіанті є такі терміни, як *меню «список команд», програма «комп'ютерна»*. Більшість із цих новоутворень пройшла синхронний шлях разом з англійськими термінами у процесі розвинення нового значення, тому точніше було б вважати, що було запозичене нове значення, а не лексична одиниця [3].

Таким чином, термінологічна система галузі інформаційних технологій має динамічний характер, про що свідчить виникнення нових лексичних утворень для позначення інноваційних розробок у цій галузі.

Список використаних джерел:

1. Єнікєєва С.М. Формування та функціонування нових словотворчих елементів англійської мови: Дис...канд. філол. наук: 10.02.04 / Запорізький держ. ун-т – Запоріжжя, 1999. – 176 с.
2. Кабінет Міністрів України. Постанова „Про затвердження Порядку локалізації програмних продуктів (програмних засобів) для виконання Національної програми інформатизації» від 16 листопада 1998 р. N 1815.
3. Кацнельсон С. Д.: Содержание слова, значение и обозначение. – М., 1987. – С. 70.
4. Лилова А. Введение в общую теорию перевода. – М.: Высшая школа, 1995. – 256 с.
5. Лотте Д.С. Как работать над терминологией. Основы и методы. –М., 1968 – 63 с.
6. Науково-технічний переклад: Конспект лекцій і дидактичний матеріал для студентів лінгвістичних спеціальностей / Черкаський держ. технологічний ун-т / Л. О. Андрієнко (уклад.). – Черкаси: ЧДТУ, 2002. – 91 с.

7. Непийвода Н.Ф. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект): Монографія. – К.: ТОВ «Міжнародна фінансова агенція», 1997. – С. 303.
8. Проблеми української термінології // Вісник Львівського національного університету «Львівська політехніка». – № 453. – Львів, 2002. – С. 183–243.
9. Словарь по программированию. Английский, русский, немецкий, французский. – М: Русский язык, 1991. – 286 с.
10. English-Ukrainian Computer Glossary and Short Glossary of Audio-Visual Technology. Compiled by: Peter Fedynsky, Tamara Horodysky, Teresa Kikena, Richard Robin. Canadian Institute of Ukrainian Studies Press. University of Alberta. Edmonton, 1990. – 30 p.

Івко Марина Роппанівна

студентка 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Попова Карина Володимирівна

к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

СИНТАКТИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО КОНТРАКТУ

Офіційно-діловий стиль – функціональний різновид мови, який слугує для спілкування в державно-політичному, громадському й економічному житті, законодавстві, в управлінській діяльності. Це мовна діяльність, завданням якої є регулювання ділових стосунків між членами суспільства, задоволення потреб офіційного спілкування. Для офіційно-ділового стилю характерні точність, однозначність, логічність викладу змісту. Специфічною мовною ознакою офіційно-ділового стилю є ділова лексика, що містить юридичну, дипломатичну та адміністративну лексику, основний масив складає міжстильова, загальноновживана лексика. Синтаксичною ознакою офіційно-ділового стилю є широке використання односкладних речень, зокрема інфінітивних, безособових, що пояснюється імперативним характером документів, а також номінативних речень у заголовках різних документів: Заява про відкриття рахунка; Опис бланків суворої звітності.

Як свідчить аналіз спеціальної літератури, у цілому, граматичний лад будь-якого контракту характеризується як досить простий і формальний,

тому що тут використовується досить одноманітна граматика.

Відмінною рисою англомовного контракту є використання дієслівних часів, минулі часи майже не використовують.

У текстах зовнішньоторгових документів домінує вживання нейтральної форми The Present Indefinite Tense пасивного стану, безособових конструкцій. Проте зустрічаються інші часові форми: The Present Perfect Tense (характерніше для практично нестандартизованих документів), The Future Indefinite Tense, The Present Continuous Tense. Вживання майбутнього неозначеного часу виражає певну перспективність, теперішнього перфектного – логічність, послідовність, зв'язок попереднього з наступним. Найчастіше The Present Perfect Tense зустрічається у присудку преамбули зовнішньоторгових документів контрактного типу (have agreed), одночасно реалізуючи результативне та інклюзивне значення перфекту. Присудок преамбули поділяє інформацію на дві частини: перша – факт досягнення згоди, друга – зміст угоди, який повністю розкривається у наступних частинах документів. Таким чином форми The Present Perfect Tense і The Present Indefinite Tense набувають у преамбулі однакового значення. Форма теперішнього тривалого часу використовується у тексті зовнішньоторгових документів досить рідко. За її допомогою підкреслюється процес дії, що відбувається: «*We are now packing your order and hope to arrange for it to be shipped before 25 January*»; «*We are thinking of making our order...*».

До групи синтактико-граматичних засобів текстів зовнішньоторгових документів слід віднести модальні дієслова.

У створенні стильових рис офіційності, регламентованості, суворості зовнішньоторгових документів визначну роль відіграє вживання архаїчної, проте поширеної для фахових текстів зовнішньоторгових документів, структури The Present Subjunctive: «*Documents to be presented within 21 days of shipment but with incredit validity*» (акредитив), «*This Certificate not valid unless the Declaration besigned by...*» (страховий сертифікат).

Однією зі специфічних особливостей контракту, як вважає Лук'янова, є використання дієслова, shall [2]. Хоча дане дієслово не використовується в сучасній англійській мові, у діловій мові та документах, використовується досі. Наприклад:

<p><i>The result shall be considered.</i> =</p> <p><i>The result is to be considered/will be considered.</i></p>	Результат будуть розглядати = результат потрібно розглянути/розглядатиметься.
--	---

Покупці, які прописані в контракті як особи, що оплачують товар, можуть позначатися формою першої або третьої особи, як у множині так і однині. Наприклад:

Each party shall have the right to refuse any further fulfillment of the obligations.

Кожна сторона повинна мати право відмовитися від подальшого виконання зобов'язань. (3-я особа, однина),

Покупці повинні отримати ліцензію імпорту. (3-я особа, множина)

Комбінація дієслова Should (Повинна, повинен) і інфінітива також показує майбутню дію, але з меншим ступенем імовірності. Наприклад:

... If a delay in the delivery should exceed 3 months

... якщо затримка поставки перевищить 3 місяці.

Як показує аналіз спеціальної літератури, одна з найбільш характерних особливостей ділової англійської мови – широке використання безособових форм дієслова. Система безособових форм дієслова включає інфінітив -ing форми і причастя. Це – загальноприйнята істина, що віддієслівні форми широковикористовуються в англійській мові. Використання віддієслівних форм являє собою певні труднощі. Інфінітив є найбільшвикористовуваною віддієслівною формою в ділових листах. Він може служити доповненням до дієслів, іменником і прикметником.

Існує шість типіввразків, в яких інфінітив повинен бути розцінений як дієслівний додаток:

- доповнення до активного дієслова;
- доповнення до пасивного дієслова;
- складне доповнення до активного дієслова;
- прийменникове складне доповнення до активного дієслова;
- wh-інфінітивних доповнень.

Групи інфінітива як доповнення до активного дієслова, інфінітив як доповнення до пасивного дієслова і інфінітиву як складного доповнення до активного дієслова використовуються в контрактах.

Інфінітив як доповнення до активного дієслова завжди знаходиться у позиції за смисловим дієсловом. У діловій кореспонденції це дієслова: to agree (погоджуватися), to appear (з'являтися), to arrange (домовлятися), to continue (продовжуватися), to decide (вирішувати), to expect (очікувати), to fail (терпіти невдачу), to hesitate(Коливатися), to hope (сподіватися), to intend (намерівался), to like(Подобатися), to manage (керувати), to need (потребуватиме), to offer (пропонувати),to omit (пропускати), to plan (планувати), to prefer (віддавати перевагу), to prepare (підготовляти), to propose (пропонувати), to regret (жалкувати), to secure (оберігати), to try

(пробувати), to want (хотіти), to wish (бажати). Так, наприклад: They have arranged to produce the equipment. Вони домовилися виготовляти обладнання[1].

Синтактико-граматичними засобами вважаються також такі стилістичні ефекти як інверсія і пасивний стан дієслова. Головна мета речень з інверсією – привернення уваги реципієнта до факту інформації, виділення його з низки аналогічних. Пасивний стан відтворює тон нейтральності, офіційності, знеособленості. Наведемо приклади інверсії і вживання дієслова у пасивному стані у текстах зовнішньоторгових документів, укладених українськими та іноземними компаніями: «*No claim put forward in respect of any consignment of the goods can be used by the Buyer as a reason for refusal to accept all other goods to be delivered under the present Contract and to pay for them*» (контракт купівлі-продажу); «*Except as otherwise provided in Carrier's tariffs of conditions of carriage, in carriage to which the Warsaw Convention does not apply Carriers' liability shall not exceed US\$ 20,00 or the equivalent per kilogram of goods lost, damaged or delayed, unless a higher value is declared by the shipper and a supplementary charge paid*» (авіавантажна накладна).

До синтактико-граматичних засобів зв'язку текстів зовнішньоторгових документів відносяться дієприкметникові, дієприслівникові і герундіальні звороти. Наприклад, дієприкметникові звороти: «*The above order has now been completed and sent...*» (замовлення), «*In accordance with instructions received from...we hereby issue in your favour a Documentary Credit for... drawn on... available by your drafts at sight for the invoice value, accompanied by the following documents..., covering the following goods... to be shipped not later than...*» (акредитив); дієприслівникові звороти (часу і причини): «*Referring to your order of... we have now have pleasure in enclosing...*» (підтвердження замовлення), «*Having studied your prices, we would like...*» (замовлення); герундій і герундіальні звороти: «*Upon receiving the documents the Seller...*», «*...including any Party's breaking the conditions of the present Contract...*» (кліше з документів різних типів іноземних та українських підприємств)[1].

Грамаатичним засобом виступають також дієприкметникові звороти, що пов'язують денотативне минуле і майбутнє преамбули зовнішньоторгових документів контрактного типу: «*Tetra Pak Service GmbH, organised and performing under the laws of Germany and in accordance with the statutory document (registration No.1590), with the headquarters at Hochheim, and hereinafter referred to as the Seller of the one part, and Tetra Laval Ukraine Ltd, organised and performing under the laws of Ukraine and in accordance with the Statute of the Company signed in December 1994, with*

the headquarters in Kyiv, and hereinafter referred to as the Buyer of the other part, hereby have agreed to the following...» (контракт купівлі-продажу). Тенденція до ускладнення синтаксичної структури документів полягає у двох суперечливих причинах: по-перше, намагання в одному реченні передати якомога більше інформації, що призводить до ускладнення синтаксису, і, по-друге, відповідність вимогам ясності і чіткості висловлювання, що, у свою чергу, відбивається у розподілі тексту на абзаци[1].

У кожному контракті є покупці і продавці, і ці слова можуть використовуватися як з певним артиклем, так і без нього. Однак, вони завжди пишуться з великої літери Buyer, Seller – покупці, продавці.

Отже, можна зробити висновок, що контракт має свої власні граматичні та стилістичні особливості.

Список використаних джерел:

1. Ванслав М.В. Особливості перекладу ділових листів і контрактів // Філологія і лінгвістика: проблеми і перспективи (II): матеріали міжнар. заоч. науч. конф. – Челябінськ: Два комсомольця, 2013. – 150 с.
2. Лук'янова Н.А. Настільна книга бізнесмена. Курс англійської мови по комерційній діяльності та форм ділової комунікації. / Н.А. Лук'янова – М.: "ВТІ – Дейта Прес", 1993, 570 с.

Капоріна Альона Юріївна

студентка 5 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Шахова Валерія Володимирівна

старший викладач кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Глобальна інформатизація формує кіберсуспільство, спричиняючи розвиток відповідної фахової мови. Такий процес неминуче породжує необхідність всебічного розуміння нових термінів та їх адекватного перекладу. Сьогодні актуальність перекладу англійських комп'ютерних термінів продиктована необхідністю перекладу технічної документації, літератури й інших програмних продуктів.

Складність перекладу комп'ютерної тематики полягає в тому, що багато комп'ютерних термінів належать до безеквівалентної лексики, але

це не означає неможливість їх перекладу. Для комп'ютерної лексики характерне застосування мовної гри і засобів мовної експресії. Поступово комп'ютерні терміни здобувають перекладацькі відповідності, і цей процес вивчення проходить досить динамічно.

На сучасному етапі розвитку суспільства все більш вагому роль відіграє обмін інформацією у професійних сферах різних напрямків. Це особливо важливо для галузі кібернетики, комп'ютерних та інформаційних технологій, які отримали стрімкий розвиток в останні декілька років.

Процес навчання іноземним мовам у немовному виші повинен бути спрямований на засвоєння студентами професійного словникового запасу, підготовку до читання оригінальної літератури зі спеціальності та розвиток навичок та вмінь професійно зорієнтованого спілкування.

При підготовці студентів комп'ютерних спеціальностей основним напрямом у навчанні є письмовий переклад автентичних текстів з професійної тематики. Поряд із цим важливим також є навчання побудові усних висловів на професійну тематику, оскільки придбання таких навичок допоможе сьогоднішнім студентам у подальшому спілкуванні з фахівцями-носіями різних мов. Особлива увага при викладанні іноземної мови за професійним спрямуванням повинна приділятися термінам, тобто словам, які використовують фахівці конкретної галузі.

Розвиток мови – об'єктивний процес, у якому основну роль відіграє молоде покоління як найбільш гнучкий прошарок населення. Найяскравіше це явище проявляється на зламі епох, у періоди стрімких соціальних процесів, а також під час розвитку науки і техніки, а у нашому випадку – під час розвитку нових комп'ютерних технологій. У цьому питанні українська мова, безперечно, знаходиться під впливом англійської мови. І ми не зможемо зупинити цей процес доти, поки самі не станемо створювати щось нове в галузі комп'ютерних технологій.

Так, досліджуючи комп'ютерну термінологічну систему, І. Кучман зауважує, що комп'ютерна термінологія у своєму функціонуванні і словотворі підпорядкована законам української мови. Зокрема, найпоширенішими способами словотворення у комп'ютерній лексиці є афіксальний, безафіксний, а також лексикосемантичний [4].

Н. Монарцик приділяє увагу аналізу способів перекладу, які застосовуються для інтерпретації англійських комп'ютерних термінів засобами української мови та визначення особливостей перекладу відповідної фахової мови [5].

Через складність, питання перекладу комп'ютерних термінів не отримало повного дослідження. Багато авторів присвячує увагу одному з

аспектів їх перекладу, розглядаючи терміни у складі граматичних конструкцій, термінів-дериватів, термінів-скорочень та ін.

Для слова характерна єдність звучання, змісту й іменованої речі; для терміна головним виявляється зміст, зв'язок із поняттям. Проте за лексичними й синтаксичними зв'язками термін сприймається як слово. Терміни, які представляють окрему субмову в контексті перекладу, рідко стають предметом дослідження в наукових працях. Існує думка, що термін треба перекладати терміном, повним та абсолютним еквівалентом. Однак не завжди легко віднайти цей еквівалент, а іноді його взагалі немає.

Комп'ютерну лексику починають використовувати не лише комп'ютерники, але й люди, які зовсім не мають ніякого відношення до професійної інформаційної сфери, оскільки це явище досить швидко вливається в життя сучасного суспільства. Процес набуття нової лексики, більша частина якої є переробленими на місцевий лад англійськими словами, породило спочатку запозичення, а потім і терміни нової субкультури. Так, зрозумілі більшості слова, такі, як юзер, вінда, користуються більшою популярністю, ніж їхні літературні еквіваленти користувач, операційна система Windows.

У зв'язку з інформаційним бумом, коли загальна кількість інформації подвоюється через кожні 5–6 років, виникає проблема її опрацювання. Тут маємо чергове протиріччя: з одного боку, фахівець зобов'язаний стежити за новими досягненнями у своїй спеціальності, з іншого, – він не в змозі віднайти й засвоїти інформацію необхідного об'єму, бо не володіє сучасною термінологією. Та йому не обов'язково знайомитися з усією літературою, де можлива присутність для нього інформаційного «галасу», надлишкових чи відомих знань [3].

Фахова мова – сукупність усіх мовних засобів, уживаних в обмеженій професійною ділянкою сфері комунікації для забезпечення взаєморозуміння між людьми, які працюють у цій галузі. Функціонування фахової мови забезпечує докладно визначена термінологія. Словник професійних висловів містить вузькогалузеві лексеми, міжгалузеві наукові терміни, професіоналізми (виробничу лексику), номенклатурні назви, професійний жаргон, арготизми і загальноживані лексеми. [1]

Термінологічна концепція галузі інформаційних технологій належить до наймолодших, оскільки виникла наприкінці двадцятого сторіччя, одразу з виникненням і розвитком комп'ютерних та інформаційних технологій. Оскільки лідером розвитку галузі інформаційних технологій були й залишаються Сполучені Штати, природно, що первинна номінація нових розробок відбувається англійською мовою.

У мовознавчій літературі по-різному трактується співвідношення спеціальної й загальноживаної лексики. Між словами загальноживаної лексики і термінами не можна провести чіткої межі, адже практично будь-яке самостійне слово може увійти до розряду спеціальної лексики внаслідок його термінологізації. Таким чином, система термінів пов'язана із системою загальноживаної лексики, проте повністю з нею не збігається, адже терміни утворюються не тільки внаслідок надання словам загальноживаної мови спеціального значення, але й шляхом запозичень і штучного створення нових слів.

У процесі термінологізації загальної лексики відбувається зміна або обмеження денотата. Термінові властива абстракція, незалежне функціонування в межах термінологічного поля, осмисленість внутрішньої форми, обмеженість чисельності. Термін представляє видові відношення й потребує дефініції.

Однак слід зазначити, що у сфері спеціального мовлення професійне просторіччя поширене навіть більше, ніж термінологічні одиниці. Спільними рисами для термінології й професійної лексики є спеціалізація значення й утворення на цій основі специфічних лексико-семантичних систем, обмеження кількості користувачів цієї лексики і сфер уживання. Професіоналізми є неофіційними, але загальноприйнятими серед спеціалістів розмовними термінами.

Проте дослідники відмежовують професіоналізми від термінів. Межуючи одне з одним, терміни мають більш впорядкований та нормалізований характер, у той час як професіоналізми є напівофіційними лексичними одиницями, які вживаються вузьким колом фахівців, причому переважно в розмовній мові.

Незважаючи на ці істотні відмінності, між цими двома сферами лексики існує безперервний взаємобмін, і професіоналізм може існувати також і як синонім терміна [2]. Актуальність термінологічної проблематики весь час зростає, причому на перший план висувається зіставне вивчення терміносистем, оскільки воно допомагає глибше проникнути в суть специфіки кожної термінологічної системи. Основою зіставного методу є системно-функціональне вивчення мови як органічного цілого.

Підставою для порівняння при цьому є релевантні закономірності системи мови, що відкривають можливість поглибленого вивчення як внутрішньомовних явищ, так і міжмовних зв'язків. Інтерес сучасних дослідників, виявлених до зіставного вивчення мов, свідчить про його цінність і перспективність. Під час дослідження перекладу комп'ютерної термінології використовують декілька шляхів перекладу. Ми визначили

чотири основних.

1. Транскрипція та транслітерація.

За спостереженнями, ці засоби перекладу рідко застосовуються у чистому вигляді. Частіше використовують транскрипцію зі збереженням елементів транслітерації. Способом транслітерації / транскрипції перекладено, наприклад, такі англійські терміни: operator – оператор, monitor – монітор, portal – портал, server – сервер, laser – лазер, decoder – декодер, processor – процесор, buffer – буфер, hacker – хакер, browser – браузер, router – роутер, moderator – модератор.

Серед прикладів чистої транскрипції можна навести терміни cache – кеш, slash – слеш, BASIC – Бейсік. Приклади транслітерації більш численні: port – порт, adapter – адаптер, assembler – асемблер, cursor – курсор, supervisor – супервізор. Для адекватного перекладу термінів, виражених одним словом, необхідно враховувати, що подвоєння приголосних між голосними не передається, як, наприклад, у випадку з терміном processor – процесор. Літера r у кінці терміна передається як звук [r], незалежно від того, чи вимовляється він у слові-джерелі, наприклад: monitor – монітор, scanner – сканер.

Перевагою транслітерації/транскрипції у якості способу перекладу є їх надійність. Перекладаючи таким чином малознайоме, не досить вивчене поняття, перекладач, по суті, передає лише його звукову оболонку. А змістовна сторона цього поняття стає зрозумілою через контекст, і є змога уникнути пояснення та інтерпретації його особливих характеристик на мові перекладу. Ця модель перекладу на сьогодні найпоширеніша при перекладі комп'ютерних термінів. У цьому випадку англійський термін здобуває українську морфологію, парадигму відмінювань і дієвідмін, зберігаючи при цьому вихідний корінь у написанні кирилицею.

Транслітерація і транскрипція є надзвичайно продуктивними засобами перекладу і збагачують прошарок не тільки стандартної лексики, а й жаргонної, наприклад, upgrade – апгрейд, user – юзер, shareware – шаровари (ресурс, доступний для сумісного використання) [6]. Якщо транслітерація / транскрипція використовується, в основному, при перекладі окремих слів-термінів, то переклад термінологічних словосполучень здійснюється більше засобами калькування та експлікації.

2. Спосіб адаптованого транскодування.

Адаповане транскодування – це вид мовного посередництва, при якому відбувається не тільки транскодування (перенесення) інформації з однієї мови на іншу (що має місце й при перекладі), але і її перетворення (адаптація) з метою викласти її в іншій формі, обумовленій не

організацією цієї інформації в оригіналі, а особливим завданням міжмовної комунікації.

Специфіка адаптованого транскодування визначається орієнтацією мовного посередництва на конкретну групу рецепторів перекладу або на задану форму перетворення інформації, що міститься в оригіналі. Способом адаптованого транскодування перекладено такі терміни: profile – профіль, matrix – матриця, domain – домен, card – карта, directory – директорія, command – команда; viewer – в'ювер.

Цьому способу перекладу притаманні такі особливості, як використання в українській мові пом'якшення в кінці слова (модуль), родового закінчення в мові під час перекладу термінологічних словосполучень (device modification – модифікація пристрою), однієї приголосної замість подвоєння приголосних між голосними (buffer – буфер).

Особливо часто транскодування термінів відбувається в тих випадках, коли термін у мові перекладу складається з міжнародних терміноелементів латинського або давньогрецького походження. Також можна зустріти такий підвид транскодування, як змішане транскодування: on-line – он-лайн; interface – інтерфейс; organizer – організатор; device – девайс; chat – чат; chipset – чіпсет; adaptor адаптор; chorus – хорус.

Під час перекладу текстів комп'ютерної тематики вживаються повні семантичні кальки (тобто кальки, де всі терміноелементи вихідної мови послівно або поморфемно передані українськими елементами): process – handling procedure – процедура управління процесом; disk storage – дискова пам'ять; current drive – поточний дисковод; image recognition – розпізнання зображення, і неповні семантичні кальки (де частина терміноелементів перекладена не українським елементом, а способом транслітерації: cyberworld – кіберсвіт).

Кальковані слова найбільш схильні до асиміляції, та інколи їх виділяють в окрему групу translation loans (запозичення при перекладі). Калькування частіше застосовується для перекладу термінологічних словосполучень. За нашими спостереженнями, нерідко в процесі перекладу комп'ютерних термінів транскрипція і калькування використовуються одночасно. Наведемо такі приклади: control panel – панель управління, matrix printer – матричний принтер, file system – файлова система.

За допомогою калькування перекладаються назви технологічних стандартів, назви програмних продуктів, нових ресурсів комп'ютерного обладнання (movable table – рухомий стіл, self-cooling – самоохолодження, line service – лінійна служба, floating zero – плаваючий нуль, target search – пошук цілі, self-loading – самозавантаження),

корпорацій (Nvidia, AMD, Novell, Microsoft, Intel і ін.). Наприклад, назви двох фірм (Microsoft і Intel) вживаються частіше інших. Очевидно, через це вони іноді (особливо в публіцистиці, на відміну від офіційних документів) записуються кирилицею – Майкрософт або Мікрософт і Інтел.

Під час описового перекладу слово замінюється в мові перекладу словосполученням, яке адекватно передає зміст слова. При застосуванні описового перекладу важливо переконатися, що в мові перекладу відсутній перекладний відповідник, щоб не створювати термінологічні дублети в мові перекладу. Зрозуміло, що перекладні словники ще не могли його зафіксувати, проте він може бути зафіксований, зокрема, у вже перекладеній літературі.

Для того щоб правильно застосувати такий прийом перекладу, необхідно добре знати предметну сферу тексту, що перекладається, щоб правильно розкрити зміст позначеного терміном поняття. Розглянемо такі приклади: *burning* – запис компактдиска; *cross fade* – плавний перехід від одного звукового фрагмента або відеокліпа до іншого; *deluxe* – розширена версія програмного пакета, яка включає додаткові програми чи можливості; *freeware* – безкоштовне програмне забезпечення; *software* – програмне забезпечення; *log* – текстовий файл звіту, в який записують усі дії, які виконує програма, і їх результати; *shareware* – умовно-безкоштовне програмне забезпечення, з яким можна працювати протягом певного часу; *wizard* – інтерактивний інструмент для покрокового виконання різних операцій; *protocol* – метод передачі даних, *outscriber* – вихідний пристрій відтворення даних [2].

Термінологічні словосполучення часто використовуються у вигляді абревіатур / акронімів, більшість з яких є загальноживаними у галузі інформаційних технологій. Скорочення як засіб утворення слів залишається одним з найбільш продуктивних у сучасній англійській мові, що пояснюється тенденцією до збільшення темпу життя і до економії мовних засобів. Наявність акронімів є однією з типологічних ознак, притаманних науково-технічному типу тексту. Акроніми є одним з видів економії мовних засобів і слугують компресії інформації на лексичному рівні. Використання абревіатур / акронімів стає можливим завдяки тому, що адресат ІРТ володіє спільним з автором тезаурусом.

В ІРТ з інформаційних технологій поширене вживання акронімів спричиною відносною чисельністю багатоконпонентних термінологічних словосполучень, скорочення яких необхідно для економії місця. Наприклад: ROM – Read Only Memory, RAM – Random Access Memory, SIP – Single In-line Package, SDLC – Synchronous Data Link Control, TCP/IP –

Transmission Control Protocol/Internet Protocol. [1]

Для інтерпретації англомовних комп'ютерних термінів та породження на цій підставі українських відповідників використовуються такі найуживаніші способи перекладу: транслітерація, транскрипція, адаптоване транскодування, калькування, описовий переклад. Перспективи подальших вбачається у встановленні засобів перекладу неотермінів у галузі кібернетики, комп'ютерних та інформаційних технологій, а також в сукупній систематизації сучасних підходів перекладу у цих сферах. Розвиток методу перекладу комп'ютерної термінології стане актуальною відповіддю на сьогодишню потребу суспільства, серед стрімко розвинених технологій.

Список використаних джерел:

1. Н.В. Грицькова Проблеми перекладу технічних текстів/ Донецьк: Донбаський державний технічний університет комп'ютерної тематики, 2013. – С. 1 – 6.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вид. 4, випр. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.
3. Кияк Т. Функції та переклад термінів у фахових текстах / Т. Кияк // Вісник Національного ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2008. – № 620. – С. 3–5.
4. Кучман І. Переклад англійських термінів у галузі комп'ютерних технологій / І. Кучман // Вісник Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. – 2005. – № 23. – С. 164–166.
5. Монарцик Н. Специфіка перекладу англомовних термінів галузі комп'ютерних наук /Н. Монарцик // Вісник Луганськ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. – 2005. – № 10. –С. 25–32.
6. Новый російсько-українсько-англійський тлумачний словник з інформатики. Основні терміни : близько 3300 термінів / уклад. : М. Д. Гінзбург, Л. І. Білоусова, І. М. Корніловська та ін.; за ред. М. Д. Гінзбурга. – Харків : Корвін, 2002. – 656 с.

Каркач Андрій Володимирович
студент 4 курсу спеціальності «Філологія (переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Шахова Валерія Володимирівна
ст. викладач кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ЮРИДИЧНІ ТЕКСТИ В АСПЕКТІ ПЕРЕКЛАДУ

Юридичні тексти мають специфічні стилістичні характеристики. Слід відзначити юридичні тексти, до яких належать закони, проекти законів, акти, підзаконні акти, конвенції міжнародного права тощо. Закони досить однорідні за типологічними ознаками в різних мовах, і лише юрист у змозі їх вірно тлумачити та редагувати. [1, с. 103]

Основними характерними синтаксичними рисами англійської правової мови вважають велику кількість складнопідрядних речень з двома і більше підрядними, використання запозичень з французької і латинської мов та загальноновживаної лексики у вузькоспеціальних значеннях [2, с. 74], наприклад, (*To choose the actual trial jurors from among the ueniremen, lawyers conduct what is known a voir dire*).

Юридичним термінам, які несуть основну інформацію, притаманна однозначність, відсутність, емоційного забарвлення, незалежність від контексту. Значна їх частина широко відома, наприклад: **crime** – злочин, **private property** – приватна власність, **trial** – судовий розгляд, суд, **damage** – шкода, пошкодження.

Забарвлення юридичних термінів створює колорит високого стилю, що пов'язано з високим статусом даних текстів у суспільстві. Об'єктивність подачі інформації забезпечується пануванням абсолютного теперішнього часу дієслова та пасивними конструкціями, а її всеохоплюючий характер – семантикою підмета, вираженого не лише іменниками юридичної тематики, а й іменниками та займенниками з узагальнюючою семантикою. [3, с. 13]

Директивний характер інформації в юридичних текстах передається за допомогою дієслівних структур модальності необхідності та модальності можливості (Questions should be asked in systematic and chronological order. Matters of common interest may be discussed such as children, sport, military service or membership in civil organizations).

Щодо лексичних проблем перекладу, то вони пов'язані зі шляхами адекватного відтворення передачі термінів, інтернаціоналізмів, вільних словосполучень, багатозначних слів та безеквівалентних одиниць у мові

перекладу. Терміни, як правило, перекладаються одиничними відповідниками (*offense* – *правопорушення*, *criminal law* – *кримінальне право*, *plaintiff* – *позивач*), іноді вони передаються описовим шляхом (наприклад, *venireman* – *член сформованого складу присяжних*, *assault* – *образ та погроза фізичним насильством*). Можливий переклад одного слова словосполученням та навпаки, наприклад: *conversion* – *привласнення майна*, *recovery* – *стягнення в судовому порядку*. Інтернаціоналізми правової тематики транслітерують або транскрибують у мові перекладу (наприклад: *contract* – *контракт (або використовують український синонім "договір")*, *civil* – *цивільний*, *appeal* – *апелювати*, *diminished capacity* – *обмежена кримінальна відповідальність*), іноді використовуючи пояснюючі доповнення (наприклад, *felony* – *фелонія (тяжкий злочин, що стоїть між зрадою та місдиміномом)*). [4, с. 143]

Поряд з інтернаціоналізмами існує група так званих «фальшивих друзів перекладача», наприклад: *construction* – *тлумачення*, *conservator* – *охоронець*.

Однак багато інтернаціоналізмів мають відповідники не лише в плані вираження, а й у плані змісту. У певних лексико-семантичних варіантах інтернаціональні слова англійської мови можуть співпадати зі своїми фонетико-графічними аналогами в українській мові.

При перекладі юридичних текстів часто використовують описовий переклад для передачі значень безеквівалентної лексики, наприклад: *jury* – *суд присяжних*, *trial court* – *суд першої інстанції*, *a court of law* – *суд, що діє за нормами статутного або загального права*. [4, с. 144]

Список використаних джерел:

1. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). – м.: Высшая школа, 1983. – 303 с.
2. Скороходько Э. Ф. Вопросы перевода английской научно-технической литературы. – К.: Изд-во Киевского ун-та, 1963. – 92 с.
3. Рихло О. П. Відтворення мовно-стилістичних особливостей англійських юридичних текстів в українських перекладах: Автореф. дис.канд. філол. наук: 10.02.16 / О.П. Рихло / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2002. – 20 с.
4. Сапожник І. Алгоритм перекладу англійських юридичних термінів українською мовою. // Науковий вісник Чернівецького національного університету: збірник наукових праць Вип. 234: Германська філологія. – Чернівці: Рута, 2005. – С.143-149.

Клевака Леся Петрівна
студентка 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Шахова Валерія Володимирівна
старший викладач кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ВЛУЧНИЙ ПЕРЕКЛАД НАЗВИ ФІЛЬМУ – ПРАВИЛЬНЕ РОЗУМІННЯ ТА СПРИЙНЯТТЯ ЙОГО СЮЖЕТУ

Будь-який фільм може привернути світову увагу, адже несе в собі унікальність сюжету та формує картину сучасного світосприйняття. Фільми – це також артефакти окремих культур, котрі відображають ці культури і, у свою чергу, впливають на них. Кількість фільмів, що надходять у прокат із кожним роком збільшується. З'являються нові жанри, нові формати, нові технології, які сприяють ще бездоганнішій якості перегляду фільмів глядачами. Значна частина фільмів, які показують в українських кінотеатрах є англomовною. Назва будь-якого фільму відіграє важливу роль у правильному розумінні та сприйнятті сюжету. Вона несе певну функцію стиснення змісту всього фільму в коротку фразу. Більше того, ця фраза повинна давати уяву глядачеві про жанр фільму, натякати на зміст та врешті-решт привертати увагу. Отже, перекладач має бути особливо уважним, щоб надати назві такої ж звучності та неповторності, як в оригіналі. Виходячи з цього, написання та створення яскравого, правильного заголовку являє собою певний вид мистецтва та наявність творчих здібностей. Зазначимо, що переклад кінофільмів – важлива у наш час і в нашій країні галузь творчого і комерційного перекладу. Саме тому метою статті є висвітлення значення влучного перекладу назв художніх фільмів.

Художній фільм – це не тільки культурний феномен, що відображає соціокультурні пріоритети суспільства, але і спосіб формування картини світогляду як окремої особи, так і певного лінгвокультурного середовища в цілому [2, с. 143].

Назви фільмів можуть задавати тон, настрій, нести певний емоційний заряд, що приваблює потенційного глядача. Назва виокремлює певну точку зору, налаштовує на певне сприйняття та інтерпретацію тексту, чи то дає короткий зміст фільму. Головна функція назви кінофільму – ідентифікувати фільм. Без цього початкового визначення буде неможливим обговорення, реклама та аналіз фільму. За приказкою, «як назвеш корабель, так він і попливе». Навіть тексту ми маємо дати назву,

щоб його обговорити. Так само будь-який комп'ютерний файл повинен мати заголовок, але навіть перед тим, як файл отримає свій заголовок, система називає його Untitled.

Назва як одна з домінуючих позицій художнього твору відображає загальні тенденції перекладів і часто відрізняється різними замінами і змінами, що характеризують як особливості різних мовних, стилістичних, аксіологічних систем, так і відмінності в когнітивних процесах, пов'язаних із специфікою сприйняття і передачі тієї або іншої «чужої» реалії, події [5].

Сучасному глядачеві надається величезна кількість перекладеного артефакту в різних формах (дублювання, субтитри, подвійні субтитри). Окрім ідентифікаційної функції назви існують і інші. По-перше, назва робить можливим пошук фільму на телеканалах, в Інтернеті чи відгуки на нього в пресі. По-друге, назва – це ключ до інтерпретації твору, і згідно з нею глядач формує власний прогноз щодо змісту кінострічки ще на початку сприйняття назви. Кількість кіноматеріалу, що перекладається, позначається на його якості: переклади зарубіжних фільмів є хрестоматійним прикладом різного роду помилок, неточностей, інтерференцій тощо. Наприклад, вигук «вау» став загальновідомим і помітно потіснив в широкому вживанні українські «ого». Про це говорить і те, що при дублюванні зарубіжної кінопродукції вигук «wow» залишається без перекладу.

Аналіз перекладених назв фільмів дозволяє виявити три стратегії, до яких вдаються перекладачі, працюючи з назвами фільмів. Трансформації в перекладах обумовлені різними чинниками: лексичними, стилістичними, функціональними, прагматичними. В останній час трансформації досліджуються з позиції особливостей когнітивних процесів, специфіки картини миру, відображеної в художньому творі. Хоча сучасні традиції перекладу назв і складаються часом випадково і стихійно, проте помітно домінує тенденція прагматичного перекладу. Науковець В. Комісаров зазначає, що комунікативна здатність носіїв мови включає, окрім мовного знання, вміння інтерпретувати мовний зміст вислову і виводити з нього контекстуальний і імпліцитний сенс [4, с. 55].

Подібні навички необхідні перекладачеві фільмів, назви яких можуть бути і ключовою фразою фільму, і метафорою, і інтригуючою «оманою». Тому врахування прагматики відповідної оригіналу назви передбачає використання різних стратегій адаптації, що допомагають читачеві (потенційному глядачеві) виводити найбільш адекватний змісту фільму сенс, неможливий при буквальному перекладі.

При перекладі будь-якого тексту, перекладач користується певними технічними прийомами, які порушують формальну подібність перекладу оригіналу, але забезпечують досягнення більш високого рівня еквівалентності. Дослідник В. Комісарів виділяє найбільш загальні і широко поширені прийоми: переміщення, додавання і опущення лексичних одиниць в процесі перекладу. Так, прийом переміщення лексичних одиниць у висловленні дозволяє використовувати найближчим відповідність слів оригіналу в іншому місці висловлювання, якщо з яких-небудь причин його не можна вжити там, де воно стоїть в оригіналі. Переміщення слова в реченні може часто супроводжуватися різного роду граматичними замінами. Прикладом прийому переміщення може служити назва фільму «It's a Wonderful Life» (Френк Капра, 1946), який був перекладений на російську мову як «Життя прекрасне». В даному випадку ми спостерігаємо переміщення слова «життя», «life», яке в оригіналі стоїть на останньому місці. На обличчя також супутня граматична заміна: прикметник «wonderful», «прекрасний», замінюється на короткий прикметник «прекрасне» [4].

Широке застосування в процесі перекладу знаходить прийом лексичних додавань. Багато елементів сенсу, залишаються в оригіналі невираженими, якими мається на увазі, повинні бути виражені в перекладі з допомогою додаткових лексичних одиниць. У рецептора перекладу немає подібних знань семантичних особливостей текстів іноземною мовою, і для нього мається на увазі сенс повинен бути розкритий перекладачем. При виборі додаткового елемента в кожному конкретному випадку перекладач керується як правилами сполучуваності слів в перекладному мові, так і екстралінгвістичними факторами: Brave (Хоробра серцем) (Марк Ендрюс, 2012). При перекладі назви даного фільму на українську мову перекладач за допомогою лексичного додавання зробив уточнення: Хоробра серцем. В англійському варіанті назви є тільки слово «brave», «хоробрий». Skorиставшись лексичним додаванням, перекладачі внесли деякі уточнення: глядачеві зрозуміло, що головний герой картини – жіночого роду, і також те, що це саме вона хоробра, а не хто б то не був ще. Очевидно, що англійський варіант «brave» набагато менш інформативний [8].

Прийом опущення прямо протилежний додаванню і передбачає відмову від передачі в перекладі семантично надлишкових слів, значення яких виявляються нерелевантними або легко відновлюються в контексті. Прикладом семантичної надмірності може служити використання в англійській мові так званих «парних синонімів» – паралельно вживаних слів з близьким значенням. Українській мові це явище не властиво, і при

перекладі один із синонімів, як правило, опускається. Однак надлишкові елементи в тексті не зводяться до парних синонімів. Опуститися при перекладі можуть і інші частини висловлювання: «This Means War» (Значить, війна) (Мак Джі, 2012). У даному прикладі в англійському варіанті ми спостерігаємо вказівний займенник «this», в українському перекладі назви цього фільму вказівний займенник відсутній: «Значить, війна». Англійський варіант назви виразно більш конкретний: шляхом використання вказівного займенника автор назви домагається конкретизації причини війни. У самій назві причина і не вказується, зрозуміло, що вона буде розкрита в сюжеті картини. Український варіант звучить більше як загроза або прийняття виклику, в той час англійська назва більше схожа на констатацію факту. Легко відзначити, що, використавши прийом опущення при перекладі назви цього фільму українською мовою, перекладачі домоглися більшого емпатичного забарвлення, емоційності і навіть загадковості назви, ніж посилили вплив рекламної функції назви. До того ж, скоротивши довжину назви, перекладачі зробили його більш запам'ятовується: чим коротше назва, тим легше її запам'ятати. Прийом опущення може не бути пов'язаним з прагненням усунути надлишкові елементи оригіналу. Іншим розумінням на користь прийому опущення є необхідність здійснити, у міру можливості, компресію тексту при перекладі, враховуючи, що в ході процесу перекладу різні додавання, пояснення і опису, що використовуються перекладачем, можуть значно збільшити обсяг перекладу в порівнянні з оригіналом. Тому перекладач, щоб врівноважити цю тенденцію, прагне до скорочення загального обсягу тексту перекладу, опускаючи надлишкові елементи, де це можливо в межах мовних і стилістичних норм переказної мови [6, с. 54].

Оскільки переклад заголовків фільмів відноситься до групи перекладу художніх текстів, має сенс звернутися до основних перекладацьких трансформацій, які використовуються перекладачами при перекладі текстів і при перекладі назв фільмів. Перетворення, за допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу, називаються перекладацькими (міжмовними) трансформаціями. Оскільки перекладацькі трансформації здійснюються з мовними одиницями, що мають як план змісту, так і план вираження, вони носять формально-семантичний характер, перетворюючи як форму, так і значення вихідних одиниць [7, с. 101].

При перекладі назв фільмів застосовують певні прийоми і трансформації. Зазначимо, що основні типи лексичних трансформацій, що застосовуються в процесі перекладу, включають наступні

перекладацькі прийоми: перекладацьке транскрибування і транслітерацію, калькування та лексико-семантичні заміни (конкретизацію, генералізацію, модуляцію).

Перший з прийомів – калькування, або пряма передача назви фільму (дослівний переклад). Наведемо приклади: «The Adaptation» – «Адаптація» (2004), «Address Unknown» – «Адреса невідома» (2001), «Escape Plan» – «План втечі» (2013), «3 Days to Kill» – «Три дні на вбивство» (2014), «Dear John» – «Любий Джон», «Wrath of the Titans» – «Гнів Титанів», «Supernatural» – «Надприродне».

Другим перекладацьким прийомом є транслітерація (відтворення за літерами) і транскрипція (відтворення за звуками) власних назв. У такий спосіб перекладені такі назви фільмів: «Аватар» – «Avatar», «Avalon» – «Авалон», «Pearl Harbor» – «Перл Харбор», «John Carter» – «Джон Картер», «Gladiator» – «Гладіатор».

Третім способом перекладу є трансформація назви. Це робиться з урахуванням екстралінгвістичних чинників для того, щоб глядачі могли зрозуміти культурні елементи і вони не виявилися для них чужими. Така трансформація полягає в залученні певних смислових об'єктів, які мають відношення до сюжету фільму. Ми помітили застосування таких трансформацій у перекладі назв фільмів: додавання, вилучення, заміна. Цей метод вимагає від перекладача високого рівня кроскультурної компетенції [3].

Наведемо приклади застосування трансформації додавання лексичних одиниць при перекладі назви кінофільму. «The Grinch» – «Грінч, викрадач Різдва». Як бачимо, при перекладі було додане ціле словосполучення, яке охарактеризовує те, що це саме різдвяний фільм. Відзначаємо випадки, коли окремі фрази доповнюються до оригінальної назви, щоб фільм користувався великим успіхом у прокаті. Класичний приклад: «17 Again» – «Татові знову 17». Це американська кінокомедія режисера Берра Стірса про спробу виправити помилки молодості. Основна його ідея – перевтілення, коли герой, прокинувшись вранці, став іншою людиною. У назві було додано слово «тато», що надало назві фільму точніший зміст. Наступний приклад стосується стратегії вилучення лексичної одиниці: «Three Burials of Melquiades Estrada» – «Три могили». Це випущення виправдане тим, що через ім'я Мельхіадес Естрада назва стала б дуже важкою для сприйняття українським глядачем. Якщо для англомовного глядача власна назва є цілком зрозумілою, то для вітчизняного глядача іноземне ім'я ні про що не говорить та лише ускладнює сприйняття назви.

Ще один прийом, яким користуються українські перекладачі – це заміна назви фільмів. «The Cinderella Man» – «Нокдаун». Жанр цього фільму – драма, екшн. Це історія про чоловіка, який під час Великої депресії починає займатися боксом, щоб заробити гроші на життя. З'ясовується, що у Бреддока є справжній спортивний талант, який підносить його до вершин слави. А минуле бідняка стало приводом для появи його прізвиська – Попелюшка. Однак українські перекладачі не змогли поставити слово Попелюшка в чоловічому роді, тому їм довелося відмовитися від перекладу і знайти контекстуальну заміну – «Нокдаун». Інколи причиною заміни є неможливість передачі внутрішньої форми англomовної назви, як у такому випадку: «Nachi: A Dog's Tale» – «Хатіко: Найкращий друг». Наведений приклад яскраво ілюструє необхідність застосування трансформації заміни. Адже дослівний переклад: «Хатіко: казка про собаку» чи «Хатіко: розповідь про собаку» звучить не досить доречно, оскільки фільм знятий за реальними подіями. Переклад «Розповідь про собаку» – теж не є вдалим варіантом, така назва навряд чи зацікавила б глядача, бо вона є занадто загальною. Доцільно звернути увагу на назву фантастичного двосерійного фільму «Dark Kingdom: The Dragon King» – «Кільце Нібелунгів». Фільм заснований на середньовічній німецькій епічній поемі «Пісня про Нібелунгів». Ця поема і послужила українському перекладу фільму. Дослівний переклад фільму «Темне Королівство: Король Дракону». Але ця назва не несе лексичного значення і не дає глядачеві жодної підказки про зміст фільму і потенційні очікування від фільму [3].

Отже, назва – це орієнтир при виборі фільму. Придумати яскравий і правильний заголовок – певне мистецтво. Але не менше мистецтво – правильно перекласти назву фільму, щоб воно було рівноцінно вихідного назвою. Для цього необхідні не тільки відмінне володіння іноземною і рідною мовою, а й певні екстралінгвістичні знання, і творчі здібності.

Список використаних джерел:

1. Бреус Е. В. Теория и практика перевода с английского на русский / Е. В. Бреус. – М. : УРАО, 2001. – 104 с.
2. Домашнев А. И. Интерпретация художественного текста / А. И. Домашнев, И. П. Шишкина, Е. А. Гончарова. – М. : Просвещение, 1983. – 320 с.
3. Капустіна О. В., Фесенко І. Л. Проблеми перекладу титульних назв. URL : <http://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/21742>
4. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): учеб. / В. Н. Комиссаров. – М. : Высш. шк., 1990. – 325 с.

5. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. / В. В. Коптілов. – К. : Юніверс, 2003. – 280 с.
6. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова Книга, 2003. – 448 с.
7. Левицкая Т. Р. Теория и практика перевода с английского языка на русский / Т. Р. Левицкая, А. М. Фитерман. – М. : Издат-во литературы на иностранных языках, 1993. – 125 с.
8. Лесінська О. М. Особливості перекладу заголовків фільмів американського кінематографу українською мовою (на прикладі матеріалів за 2000–2015 роки) / О. М. Лесінська, Д. Д. Радішевська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. – 2018. – Вип. 32(2). – С. 169-171. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2018_32%282%29_47

Коваленко Олена Володимирівна
студентка 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

КПІ імені Ігоря Сікорського

Науковий керівник: Школяр Лілія Володимирівна
к.пед.н., доцент, доцент кафедри
теорії, практики та перекладу французької мови ФЛ
КПІ імені Ігоря Сікорського

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПІДЗАГОЛОВКІВ У ІНСТРУКЦІЯХ З ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Завдяки науково-технічному прогресу, людство активно використовує в своєму повсякденному житті різноманітну сучасну техніку, яка щороку замінює свого попередника, будучи більш вдосконаленою та маючи більше функцій. На міжнародному ринку конкуренція постійно зростає, тому щоб утримати своїх клієнтів, компанія повинна надавати максимально високий рівень сервісу. Одним з основних засобів комунікації між споживачем і виробником є інструкція з використання приладу. Вона повинна бути максимально зрозумілою та наочною, тому від якості перекладу інструкції залежить рівень вдовolenня клієнтів.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю подальшого вивчення питання перекладацьких стратегій при перекладі інструкцій з використання у зв'язку зі стрімким розвитком сучасних технологій.

Питанню перекладу іншомовних інструкцій приділяли увагу науковці Гладких І.А. [1], Дьяконова Н.А. [2], Моргун В.В. [3], організацію інформативно-інструктивного тексту вивчали Осипов П.І., Харитонova О.А.

Мета нашої роботи полягає у визначенні перекладацьких трансформацій при перекладі підзаголовків інструкцій з експлуатації франкомовних директивних текстів українською мовою.

Ціль роботи: визначити принцип вибору перекладацьких стратегій при перекладі підзаголовків директивних текстів, в основі яких лежать цілі речення (підзаголовок-речення).

Матеріалом дослідження слугує інструкція з експлуатації праски Electrolux EDB17xx.

Підзаголовками інструкцій найчастіше є короткі фрази, проте особливі труднощі виникають при перекладі підзаголовків-речень, які використовуються автором, задля привертання уваги до важливої інформації. Одним із таких підзаголовків у інструкції є *Évitez de repasser les traces sur les vêtements* і *Як уникнути слідів на тканині* відповідно. Отже, при перекладі відбувається **додавання** прислівника *як*. Дієслово *éviter* перекладено його еквівалентом *уникати*, однак у французькому варіанті дієслово використане у наказовому способі, а в українському – в інфінітиві, а це означає, що відбулася **функціональна заміна**. Дієслово *repasser* має прямий еквівалент *прасувати*, однак було **опущене** при перекладі. Іменник *trace* має прямий еквівалент *слід*, яким і був перекладений, тому трансформація не використана. Іменник *vêtement* має прямий еквівалент *одяг*, а використання замість нього іменника *тканина* означає, що відбулося **узагальнення**, оскільки одяг лише один з прикладів використання тканини; через те, що у французькому варіанті іменник *vêtement* був використаний у множині, а в українському варіанті іменник *тканина* використаний у однині, можна стверджувати, що відбулася **функціональна заміна**.

Ще один із підзаголовків звучить як *Lavez les vêtements avant de les repasser* і *Перш ніж прасувати, одяг слід випрати* відповідно. Отже, відбулася **перестановка** всередині речення, оскільки сполучник *avant de*, перекладений як *перш ніж*, в українському варіанті стоїть на початку. Дієслово *laver* перекладено його прямим еквівалентом *прати*, але у французькому варіанті дієслово вживається в наказовому способі, а в українському – в інфінітиві, отже відбулася **функціональна заміна**. Іменник *vêtement* перекладений його прямим еквівалентом *одяг*, тому трансформація використана не була. При перекладі займенник *les* був **опущений**, а також відбулося **додавання** модального дієслова *слід*. Дієслово *repasser* перекладене його прямим еквівалентом *прасувати*,

оскільки граматична форма збережена, перекладацька трансформація використана не була.

Отже, при перекладі підзаголовків-речень інструкцій, задля отримання адекватного перекладу, необхідно поєднати знання теоретичних основ перекладу для передачі комунікативної функції оригіналу та екстралінгвістичних реалій обох мов. Саме тому одними з найчастотніших трансформацій при перекладі підзаголовків-речень інструкцій є функціональна заміна, додавання і опущення.

Список використаних джерел:

1. Гладких И.А. Текст-инструкция в системе профессиональной подготовки иностранных студентов технических вузов / С.-Петербургский политехнический университет. – 256 с.
2. Дьяконова Н.А. Функциональные доминанты текста как фактор выбора стратегии перевода: диссертация кандидата филологических наук: 10.02.20. – М.: РГБ, 2003. – 185 с.
3. Моргун В.В. Теория и практика научно-технического перевода. Учеб. пособие / Киевский международный ун-т гражданской авиации. – К., 1997. – 70 с.

Kovalska Nataliia, Prisyashnyuk Nadia
senior lecturers, Linguistic faculty
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute «KPI»

THE CONFERENCE: CREATING ENABLING ENVIRONMENT FOR THE REFRESHER

The idea is to bring together theory and practice: to unite teaching and learning process with the help of arranging a faculty/university conference to achieve a set of learning objectives; language thus becomes a medium of expression and communication. The language is learnt through relation and interaction then[1].

From the very first steps at the University any refresher faces a lot of challenges of high school habits and traditions. We are speaking here about the first year students that must adapt to a completely new scheme of learning that differs a lot from what they were used to at schools.

First of all the students receive so much freedom that it sometimes may ruin their motivation and positive attitude towards the very process of learning. The University curriculum lately is more and more oriented on the students'

self-directed work and out-of-class activities that may take them away from the mainstream and from step-by-step absorbing into an adult life with self-organizing and self-concentration routine. In this context the role of the lecturer is of great importance.

In this article we provide a short review of our experience in creating enabling environment of foreign language learning for the first year students by means of organizing conference «Alma Mater» at the Linguistic faculty of Igor SikorskyKyiv Polytechnic Institute. The implicit aim is to propose the first-hand view of the University, its history and today's life, scientific and cultural events, etc. The project was launched 10 years ago and is still alive. It is now organized mostly by our graduates that are successful lecturers at our faculty.

For ten years already we have been accumulating knowledge and experience of organizing such a conference as valuable practice time for students. The scheme proposed here may be submitted for consideration in the form of triangle in which each corner symbolizes an important and dependent element. They are as follows:

1. Role-play (in class activity);
2. Self-directed project (out of class activity);
3. Presentation at the conference «Alma Mater» (taking part in the conference).

The idea of conducting role-play «Students' conference» in the foreign language subgroups was proposed after several years of launching the project itself. The first conferences, organized without preliminary role-plays, showered us that students often failed to present their self-directed projects with flying colours. It was sometimes difficult for them to face the audience of more than 100 people (all the students of the first year), their projects were too long and poorly organized, they often had too many slides and, what is more, the students' phonetics left much to be desired. Thus we were bound to introduce the idea of preliminary role-play «Students' conference» that is now held in every foreign language subgroups.

In their role-plays students have to practice their speaking skills including the aspects of pronunciation they learned, speaking as rapidly as possible in order to produce natural speech and to receive immediate feedback from the audience in order to see whether their interaction/ communication has been successful. Moreover, it is easier to have such a practice in the group because there have to be established a climate of personal and linguistic acceptance where the students can experiment without fear of error – the best enabling environment for language acquisition maintaining the connection between language and experience.

The second important element of the scheme proposed is project work of students. We determined success factors of students' project work and presentations in [2]. Being extremely popular these days project work is promoting cooperative learning complementing mainstream methods bearing in mind the shift from the lecturer oriented learning to the students' oriented one.

And the last part of our scheme is the conference itself. Conferences as teaching tools make teaching and learning creative and interesting. Lecturers and students can design many types of activities based on live or recorded/pre-recorded tasks. As a result the research context is wider: the teaching is dialogical rather than monological with emphasis on «ongoing discursive involvement of participants, constituted in a relation of reciprocity and reflexivity» [3].

It has to be stressed that the conference is a kind of competition for the students and their lecturers but in case it is well-managed it turned to be more collective than competitive as far many students are involved. The conference has become an annual event establishing a relationship between student motivation and interest to cope with challenging content-based tasks. The students are brought together to share ideas, demonstrate their research, writing and speaking skills, and promote English in both academic and social settings. The conference serves as a model for how to support the students in achieving higher standards in scholarship and fluency in English language.

References

1. Douglas H. Brown, *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*, 2nd ed. New York: Longman, 2001. – P. 159-164.
2. Ковальська Н.В., Присяжнюк Н.М. Success factors of students' presentations/ Н.В. Ковальська, Н.М. Присяжнюк // Наукові записки. – Вип.128.– Серія: Філологічні науки (мовознавство) –Кіровоград: ПВВ КДПУ ім. В.Вінніченка, 2014. –С.559-563
3. Burbules, Nicholas C., and Bertram C. Bruce. "Theory and Research on Teaching as Dialogue." in *Handbook of Research on Teaching* .Ed. Virginia Richardson. 4th ed. Washington, DC: American Educational Research Association, 2001. 1102-121. GoogleScholar.Web. May 2012, p.18.

Колос Юлія Зіновіївна

к. пед. н, доцент, доцент кафедри
загального мовознавства та іноземних мов
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

МАШИННИЙ ПЕРЕКЛАД: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Історія машинного перекладу (МП) почалася з 1950-х років. За час свого існування технології машинного перекладу еволюціонували, якість такого перекладу значно покращилася. Завдяки чому вдалося здійснити такий прорив у цій технології?

Із моменту виникнення ідеї машинного перекладу плани були дуже амбіційними: метою було створення високошвидкісної системи, що могла би перекладати довільний текст із високою якістю. На початку ця галузь отримала значне фінансування. Перші системи МП створювали послівний переклад, використовували морфологічний та синтаксичний аналіз речень (парсинг), та двомовні словники для аналізу вхідного речення, підстановки іншомовних еквівалентів і створення на основі набору граматичних правил синтаксичної структури, ідентичної оригінальній. Проте за допомогою лише цього інструментарію не вдалося досягти значного успіху. На заваді стала смислова неоднозначність мови та обмежені можливості тогочасних комп'ютерів. Одні й ті ж слова в різних контекстах набувають різного сенсу, а подекуди речення мають імплікативне, приховане значення. Щоб його зрозуміти треба мати певні фонові знання, які притаманні людині, а не машині. Тому було необхідно здійснювати пост-редагування результатів такого МП.

Після звіту комітету ALPAC (Automatic Language Processing Advisory Committee) в США в 1966 році, у якому йшлося про те, що машинний переклад повільніший, менш точний і вдвічі дорожчий за переклад, що виконується людиною, було рекомендовано скоротити витрати на розробку автоматичного машинного перекладу. Однією з небагатьох відносно успішних систем машинного перекладу того часу вважається система Météo, яка функціонувала в дуже обмеженій предметній галузі – для перекладу метеорологічних зведень. Звідси перший висновок – системи МП дають кращі результати, якщо «натренувати» їх у межах конкретної галузі та на речення певної синтаксичної структури.

Наступне десятиліття позначилося відходом від ідеї повністю автоматичного перекладу. У МП стали виділяти його підвиди за ступенем

автоматизації та участі людини в цьому процесі: fully automated machine translation – повністю автоматизований машинний переклад, який не потребує редагування людиною; human-assisted machine translation – переклад, що здійснюється комп'ютером за участю людини на етапі попереднього або постредагування, або ж у процесі перекладу (інтерредагування); machine-assisted human translation – переклад, що здійснюється людиною за допомогою комп'ютера – до цього класу програм належать електронні словники, програми перевірки правопису, менеджери термінології, а також САТ-системи (computer-aided translation systems), засновані на технології пам'яті перекладів; human translation – переклад, що здійснюється виключно людиною.

З подальшим розвитком комп'ютерних технологій та, зокрема, комп'ютерних мереж, почався новий етап еволюції МП. Були започатковані технології, що опиралися на паралельні тексти та статистичні методи обробки інформації.

На сьогодні системні підходи до МП поділяють на три групи: МП на основі правил (rule-based machine translation, RBMT), статистичний МП (Statistical Machine Translation, SMT) та МП на основі прикладів (Example-based Machine Translation, EBMT). Розглянемо кожен тип окремо.

МП на основі правил: спочатку здійснюється парсинг вхідного тексту; може створюватись проміжне лінгвістичне представлення аналізованого тексту; на основі морфологічних, синтаксичних та семантичних відповідників між двома мовами та генерується текст перекладу. В МП на основі правил можна виділити три групи:

Прямий МП (direct RBMT) – започаткований компанією ІВМ, що з'явився з першими системами МП. Заснований на послівному перекладі. Не враховує багатозначність слів, що може призвести до великої кількості помилок. Цей підхід успішно використовується в гібридних системах МП в поєднанні з іншими методами.

Трансферний МП (transfer RBMT) – здійснюється в три етапи: аналіз тексту на мові оригіналу, створення внутрішнього представлення на основі структур мови перекладу, генерація тексту мовою перекладу.

МП на основі проміжної мови (interlingua RBMT) – базується на створенні внутрішньої моделі вхідного тексту, незалежної від мов оригіналу та перекладу. Перевагою такого підходу є можливість перекладу на декілька мов одночасно.

Статистичний МП засновано на гіпотезі про те, що недоліки МП на основі правил можна подолати, якщо мати певний «досвід» (попередні переклади). Може бути здійснюватися на основі *слова* або *фрази*. У

першому випадку суть ідеї полягає у створенні статистичної моделі перекладу на основі паралельного корпусу обох мов (яка містить імовірності відповідників слів мови оригіналу словам мови перекладу), а також статистичної моделі мови на основі корпусу мовою перекладу (яка містить імовірності слідування слів за певною кількістю попередніх слів у цій мові). Найімовірнішим перекладом буде те слово, при якому добуток цих двох імовірностей буде максимальним. Недоліком таких систем є те, що не враховується багатозначність та омонімія слів. У статистичному перекладі *по фразам* модель перекладу містить відповідники словосполучень (фраз), а не слів. Таким чином, при такому підході враховується контекст кожного слова, що може бути неоднозначним.

Останнім часом великої популярності набув **статистичний переклад на основі нейронних мереж** (Neural Network-based machine translation, NMT). Саме цей підхід використовує усім відомий перекладач Google. Нейронні мережі – це напрямок наукових досліджень в галузі створення штучного інтелекту, у основі якого лежить імітація нервової системи людини, зокрема, здатність нервової системи виправляти помилки і самонавчатися. Такі системи прагнуть «зрозуміти» контекст того, що перекладається, щоб передбачити правильний вибір слова. Системи машинного перекладу на основі нейронних мереж набагато більше здатні виводити прагматику чи зміст речення, а тому швидко замінюють старі статистичні моделі. Це не просто заміна одного слова на інше на основі правила чи фрази. Натомість система NMT працює над тим, щоб «зрозуміти» мету вашого тексту, щоб відтворити повідомлення й правильний тон у перекладі.

МП на основі прикладів. Подібно до статистичних підходів, EBMT використовує двомовні корпуси, але вони містять дані у вигляді прикладів речень. Навчальний етап EBMT імітує прийом аналогії людей-перекладачів і схожий на заповнення бази даних системи пам'яті перекладів. На цьому етапі, EBMT система ділить вхідний текст навчального корпусу на речення та зіставляє кожне з цих речень із відповідними реченнями мови перекладу з того ж самого навчального набору даних. Коли використовується EBMT, спочатку перевіряються «відомі» вхідні речення. Якщо будь-яке з цих речень трапляється у вхідному тексті, машина замінює його відповідним перекладом. Якщо ж під час перекладу зустрічається невідоме слово (відсутнє в навчальних текстах), воно не перекладається. Цей недолік покликаний виправити системи МП гібридного типу. Якщо існує кілька перекладів речення, то речення мовою перекладу вибирається на основі алгоритму ранжування. Недоліком EBMT-систем є те, що вони вимагають великих обсягів

фізичної пам'яті для зберігання перекладених речень.

Фахівці стверджують, що якщо нейронна система Google Translate навчиться оперувати не тільки текстами, але також і аудіо- та відеофайлами, то в такому випадку потрібно очікувати різкий стрибок у розвитку машинного перекладу.

Яким би досконалим не виглядав машинний переклад сьогодні, потреба в перекладі, що виконується людиною, все рівно не відпаде, особливо в художньому перекладі, де перекладач не просто передає зміст вихідного тексту, а створює естетичні образи, креативно й творчо.

Список використаних джерел:

1. АнсБерзинь. Побуквенный статистический машинный перевод между родственными языками. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ansis.lv/raksti/megaling2006.pdf>
2. Alsohybe, Nabeel & Abdulaziz Dahan, Neama & Ba-Alwi, Fadl. (2017). Machine-Translation History and Evolution: Survey for Arabic-English Translations. Current Journal of Applied Science and Technology. 23. 1-1936124. 10.9734/CJAST/2017/36124.
3. Diego Moussallema, Matthias Wauer, Axel-Cyrille Ngonga Ngomo. Machine Translation using Semantic Web Technologies: A Survey // Journal of Web Semantics, November 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///D:/%D0%9C%D0%A2/_JWS___Machine_Translation_using_Semantic_Web_Technologies.pdf

Кондратюк Денис Олегович

студент 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрiвна

к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

ПРИЙОМИ АДАПТАЦІЇ ТА СТИЛІСТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДАХ ТЕКСТІВ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Як свідчить аналіз спеціальної літератури, застосування прагматичної адаптації при перекладі художніх текстів передбачає використання наступних перекладацьких прийомів, як розширення, редукування, конкретизація, генералізація, підбір концептуального відповідника або функціонального аналога, культурна субституція, зміна образно-виражальних

засобів, симпліфікація, змістовий переклад, описовий переклад, компенсація, синтаксична перестановка, членування синтаксичних одиниць або їх об'єднання, пурифікація, деідеологізація, модернізація, заміна мовленевих актів та заміна регістру. Розглянемо їх детальніше.

1. **Ампліфікація (розширення)** за рахунок уведення у текст додаткової інформації, щоб поповнити відсутні у реципієнта знання, наприклад, поряд з власною назвою географічного або культурного об'єкта подається загальна назва, яка позначає вид цього об'єкта [3, с. 158]: *They were in the Smoky Mountains at their favorite bed-and-breakfast / Вони відпочивали в національному парку «Туманні гори», у своєму улюбленому готелі типу «нічліг та сніданок».*

2. **Елімінація та редукування** – вилучення (цілком – у випадку елімінації та частково при редукуванні) потенційно незнайомих читачу деталей, наприклад, реалій [3, с. 161]: *Perhaps people have been celebrating Bonfire Night early – it's not until next week, folks.* Переклад не передає назву свята, вона просто опускається: *Мабуть, хтось пускав фейерверки з нагоди прийдешнього свята. Хоча до нього ще цілий тиждень.*

3. **Конкретизація** – це прийом перекладу, при якому виникає заміна слова або словосполучення іноземної мови з більш широким предметно-логічним значенням на слово з вузьким значенням в перекладі [3, с.134]. *"Youwill", old Spencer said. "You will, boy. You will when it's too late" / – Задумаєшся! – сказавши старий Спенсер. – Потім задумаєшся, коли буде пізно.* Конкретизація вихідного значення використовується в тих випадках, коли міра інформаційної впорядкованості вихідної одиниці нижче, ніж міра впорядкованості відповідної їй за змістом одиниці в мові перекладу.

4. **Генералізація** – прийом лексичної трансформації, зворотний конкретизації. Має місце в тих випадках, коли міра інформаційної впорядкованості вихідної одиниці вище міри впорядкованості відповідної їй за змістом одиниці в мові перекладу, і полягає в заміні видового поняття родовим [5, с.80], наприклад: *Trailing her was the faints cent of Johnson's Baby Powder / За нею линув леженький запах спеціальної присипки для волосся.*

5. **Концептуальний відповідник.** Необхідний тому, що в кожній мові існують назви певних об'єктів або ситуацій, які мають для носіїв вихідної мови «асоціативний шлейф», тобто, сукупність соціокультурних асоціацій, які поєднуються з певним концептом у реципієнтів відповідної етнокультури на конкретному історичному етапі [1, с.3], наприклад: *It's been bedlam! / Це якийсь дурдом!*

6. **Культурна субституція.** Мета цієї стратегії полягає в тому, щоб найбільшою мірою адаптувати оригінал до очікувань рецептора за

допомогою заміни культурно маркованих одиниць вихідної мови функціональними аналогами цільової мови [1, с.4]. Часто вживання цієї стратегії призводить до одомашнювання перекладу, що по-різному сприймається критиками. Так, наприклад, у перекладі В. Набокова популярної казки Л. Керолла «Alice's Adventures in Wonderland» можемо спостерігати, що ім'я головної героїні замінюється на *Аню*, *William the Conqueror* перекладається як *Володимир Мономах*, до того ж замінюються не тільки імена історичних осіб, але й увесь історичний контекст.

7. Функціональний аналог – один з найпродуктивніших прийомів перекладу реалій, що виявляється у заміні культурно маркованої одиниці оригіналу, що може бути невідома реципієнту перекладу, іншою, відомою та більш нейтральною, яка, проте, на відміну від культурної субституції, не має національно-культурної забарвленості мови перекладу [4, с.79]: *100 pounds – дуже важкий; a couple of pounds – небагато*.

8. Зміна образно-виражальних засобів. Перекладач обирає для досягнення бажаного ефекту на реципієнта інші засоби, ніж ті, що використані в оригіналі. Наприклад: *The effect of this simple sentence on the rest of the family was incredible / Цей простий вислів подіяв на родину як червона ганчірка на бика*. У даному випадку вільне словосполучення передано фразеологічним зворотом для увиразнення та підкріплення емоційного накалу оповіді.

При передачі засобів створення образності необхідно враховувати ступінь їхньої креативності. Стійкі та стандартні порівняння й метафори варто передавати за допомогою іншого образу, якщо у цільовій мові він досягає того ж ефекту, що й вихідний образ у мові оригіналу і також є стійким. Якщо йдеться про оригінальні та креативні фігури, то зміна образу неприпустима, навіть якщо образи, покладені в їх основу, не відповідають мовній та концептуальній картині світу носіїв цільової мови.

9. Смпліфікація, або спрощення семантичної чи синтаксичної структури повідомлення [2, с.160], наприклад: *A boy with dreadlocks was surrounded by a small crowd / Натовп обступив кучерявого хлопчика; He had white-blond hair and a palominobody / У нього було біляве волосся та біле тіло в чорних плямах*. Формально смпліфікація може виражатися в розщепленні складних речень на прості, двочленних – на одночленні тощо. Даний прийом є домінуючим в адаптованих текстах, розрахованих на дітей або тих, хто вивчає іноземну мову. Негативним наслідком застосування цього прийому є примітивізація оригіналу та порушення принципу естетизму.

10. **Змістовий переклад**, тобто передача того, що малось на увазі, або логічне продовження повідомлення. Інформація, яка в оригіналі лише мається на увазі, оскільки є очевидною для отримувача оригіналу, при перекладі може доповнюватися додатковою. Таким чином, імпліцитна інформація в оригіналі стає експліцитною в перекладі. Наприклад: *The girl covered her face with her hands and ran into class / Розплакавшись, дівчина вбігла до класу.*

11. **Описовий переклад (експлікація)**. Застосовується, як правило, при передачі культурно-специфічних елементів, реалій. Описовий переклад розкриває значення лексичної одиниці оригіналу за допомогою розгорнутих словосполучень, що розкривають істотні ознаки явища, яке позначається даною лексичною одиницею [5, с.128], наприклад: *At least the truck would no longer look like a Fourth of July sparkler / Принаймні, тепер броньовик не нагадуватиме феєрверк з нагоди дня незалежності.* Та цей спосіб вважається вельми громіздким та неекономним, тому не завжди можливо застосувати його при перекладі художніх текстів.

12. **Компенсація** – це лексико-граматична трансформація, що передбачає передачу смислового або стилістичного відтінку не там, де він виражений в оригіналі. Дуже часто один стилістичний засіб замінюється при компенсації втрат іншим. Необхідність у компенсації виникає у зв'язку з тим, що у ряді випадків неможливо знайти повний смисловий і експресивно-стилістичний відповідник якогось окремого сегмента оригіналу [5, с.82]. Наприклад: *My parents would have about two haemorrhages a piece if I told anything pretty personal about them / У моїх предків, напевно, стались би по два інфаркти на брата, якби я став говорити про їхні власні справи.*

13. **Синтаксична перестановка** – зміна порядку розташування членів речення, смислових груп слів або цілих речень, до якої вдається перекладач зі стилістичних міркувань, враховуючи при цьому логічні зв'язки, актуалізовані в реченні або ССЦ [4, с.148]. Вирішальне значення для визначення порядку слів всередині абзацу мають стилістичні норми мови, на яку робиться переклад. Так, в українській мові декілька речень, об'єднаних у період та мають однакову синтаксичну структуру, звучать неприродньо та монотонно, тоді як в англійській мові це цілком допускається: *A terrible restlessness that was a kinto hunger afflicted Martin Eden. He was famished for a sight of the girl whose slender hands had gripped his life with a giant's grasp. He could not steel himself tocal lupon her. He was afraid that he might call too soon and be guilty of anawful breach of that awful thing called etiquette. He spent long hours in the Oakland and Berkley libraries ... (J. London) / Бентежна млість, схожа на муки голоду,*

опанувала Мартіном. Він знемагав від бажання побачити знову дівчину, чий ніжні руки з несподіваною чіпкістю захопили все його життя. Піти до неї він не наважувався. Він боявся, що це буде занадто швидко і він таким чином порушить страшний уклад, що його називають етикетом. Він провів багато часу в Оклендській та Берклейській бібліотеках... (за К. Калашніковою).

14. **Членування синтаксичних одиниць** – збільшення кількості синтаксичних елементів при збереженні семантичної та стилістичної цілісності висловлювання. При зовнішньому розчленуванні одне речення оригіналу перетворюється у перекладі в два або декілька речень [4, с. 152]: *And here attimes, when his mother's father's financial difficulties were greates, they would be found thinking, or as As a Griffith was won thelphlessly to say attimes, praying their waymout, a rather in effectual way, as Clydebegan to think later (Th. Dreiser) / I тут же в періоди найбільших фінансових труднощів батько й мати сиділи і роздумували, або як деколи безпомічно говорили Ейса Гріфїтс, молили бога вказати їм вихід із положення. Пізніше Клайд зрозумів, що це їм мало допомагало.* При внутрішньому розчленуванні просте речення оригіналу замінюється складним [4, с. 152]: *They saw the whole towns hattered to a hearofruins / Вони бачили, як ціле місто перетворилося у руїни.* Необхідність членування може диктуватися слабкістю смислових зв'язків між частинами речення або різноплановістю думок, які містяться у ньому.

15. **Об'єднання синтаксичних одиниць** – зменшення кількості синтаксичних елементів при збереженні семантичної та стилістичної цілісності висловлювання. Найчастіше до нього доводиться вдаватися, коли зв'язок між сусідніми реченнями настільки тісний, що їх формальне об'єднання диктується побудовою української фрази. У деяких випадках необхідність об'єднання речень диктується стилістичними завданнями висловлювання: *Once again the choice opens before the people. Butitis no longer 1918. Norisit 1938. The whole balance offorces is profoundly changed / Народ знову стоїть перед вибором. Але тепер уже не 1918 рік і навіть не 1938. Розстановка сил докорінно змінилася.*

16. **Пурифікація** – прийом вилучення табуйованої лексики або евфемістичне перефразування [1, с.4], наприклад: *Tom hit chedup his trousers, which were slipping down his fat bottom / Том підтягнув штани, що сповзали з його колхливого пуза.*

17. **Деїдеологізація** – максимальне редукування ідеологічного компонента повідомлення з метою надати йому нейтральнішого звучання [1, с.4]. Це відображення у тексті перекладу відмови від прийнятого раніше суспільством корпусу ідей, на якому заснована політична,

економічна чи соціальна система, а також від доктрин, думок, стилю мислення окремих людей або громадських класів.

18. **Модернізація** – прийомлексичної заміни назви певної реалії, що повністю чи частково вийшла з ужитку, на її більш новий відповідник у мові перекладу [1, с.4], наприклад: *She continued to shout through her megaphone / Вона надсаждалась громовим електронним голосом.* Також архаїзовані одиниці можуть перекладатися еквівалентами їх сучасних відповідників зберігаючи лексичне значення та втрачаючи архаїчну семантику: «*Thousayest well*», *said kingRichard / «Добре кажеш», – мовив Річард.* Цей прийом є найбільш продуктивним при адаптації хронологічно дистантних творів.

19. **Заміна мовленнєвих актів (МА)** використовується в тих випадках, коли між МА немає однозначної відповідності. Враховуючи запропоновану В.І. Карабаном класифікацію трансформацій МА у перекладі [1, с. 361], можемо виокремити заміни констативів на квеситиви (*Some teamplayer you are / Ну який же ти командний гравець?*) або навпаки, заміну квеситива на констатив чи експресив: *A littlebump? / Нічого собі – невеличкий синець!* Також вживаються заміни в межах одного типу МА, коли позитивні за змістом МА трансформуються у негативні висловлювання: *We'll let him be / Ми його не чіпатимемо.*

20. **Заміна реєстру.** Як відомо, мовний реєстр – це тип мовлення, обраний з урахуванням ситуації, мовленнєвих інтенцій, соціального статусу та інших особливостей співрозмовника. Так, зміна реєстру може відбуватися, якщо реципієнт не володіє певними спеціальними знаннями, у такому разі наукові або технічні терміни замінюються на загальні поняття, зрозумілі кожному читачеві: *Did the paramedics administer CPR? / А медики робили йому серцевий масаж?*

Деякі перекладачі припускаються невиправдані зміни реєстрів при передачі діалогів, що містять просторічні вирази або сленгову лексику, ніби «змушуючи» персонажів розмовляти правильною літературною мовою, що може порушувати інтенцію автора. Загалом, емоційно-експресивна лексика у мовленні героїв може виступати одним з ключових засобів характеротворення та індивідуалізації персонажів, саме тому відхилення від оригінального реєстру має бути мінімальним.

Варто зазначити, що застосування тих чи інших прийомів при перекладі текстів художніх творів залежить перш за все від стильових доміант конкретного автора.

Таким чином, здійснюючи переклад художнього тексту, необхідно враховувати, що мовні засоби оригіналу, за допомогою яких створено прагматичний потенціал тексту оригіналу, не можна просто замінювати

однотипними мовними засобами мови перекладу, оскільки при цьому не вдасться адекватно передати прагматичний потенціал тексту оригіналу. Важливим є адекватне відтворення не лише лексичного, а й синтаксичного значення та стилістичного забарвлення оригіналу.

Список використаних джерел:

1. Ананко Т.Р. Прагматична адаптація у перекладі художніх творів / Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип. 25. – 2012. – С. 3-4.
2. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / В.Н. Комиссаров. – М.: Высш.шк., 1990. – 253 с.
3. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства: Підручник / Ілько Вакулович Корунець. – Вінниця : «Нова Книга», 2008. – 512 с.
4. Потапова А. Є. Відтворення стилістичних засобів у перекладі дитячої художньої літератури (на матеріалі українських, німецьких та російських перекладів творів Дж. Ролінг). Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.16 – перекладознавство. Одеса, – 2011.
5. Сітко А.В., Струк І.В. Адекватність і еквівалентність у перекладі мовних особливостей. – 2016. [Електронний ресурс] – Режим доступу: – http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/24368/1/Адекватность_і_еквівалентність_у_перекладі_мовних.PDF (дата звернення: 21.12. 2017)

Король Вікторія Русланівна

студентка 4 курсу, спеціальності «Філологія (переклад включно)»

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут» імені Ігоря Сікорського

Науковий керівник: Школяр Лілія Володимирівна

к.пед.н., доцент, доцент кафедри

теорії, практики та перекладу французької мови ФЛ

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут» імені Ігоря Сікорського

ПЕРЕДАЧА ФРАНЦУЗЬКИХ КАУЗАТИВНИХ ДІЄСЛІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Каузативні відносини є однією з найважливіших форм взаємозв'язку явищ об'єктивного світу. Суб'єкт особисто встановлює причинно-наслід-

кові зв'язки між явищами дійсності в процесі з'ясування залежності даного предмета або явища від інших. Вивчення каузативних конструкцій викликає зацікавленість насамперед через можливість з'ясування причинно-наслідкових відносин та відображення у мові природи ментальних процесів. На матеріалі різних мов до проблеми каузативних відносин зверталися: Ч. Філмор, Дж. Лайонз, Ю.Д. Апресян, В.Г. Гак, Н.К. Онипенко. Великий дослідницький інтерес становлять каузативні дієслова французької мови, яким було присвячено роботи Л.Ж. Данела, Г.І. Глуцук-Олея, Л.Р. Коккіної та інших вчених. Серед вітчизняних науковців вивчали цю тему: І.Р. Вихованець, І.В. Ступак та багато інших.

Актуальність дослідження зумовлюється ракурсом компаративного аналізу дієслів, що позначають причинно-наслідкові зв'язки у французькій мові.

Мета роботи полягає у дослідженні перекладу французьких каузативних дієслів українською мовою.

Цілі роботи: розглянути явище каузативних відносин у французькій мові; дослідити способи передачі французьких каузативних дієслів українською мовою.

Каузативними дієсловами називаються ті дієслова, які служать для вираження причинно-наслідкових відносин в реченні [2]. Найбільш узагальнено каузативні відносини у французькій мові виражаються за допомогою службових дієслів *faire* і *laisser*, які мають такі значення: *faire* – фактитивна результативна каузація, *laisser* – пермісивна результативна каузація; крім того, в нього входить більше ста знаменних каузативних дієслів. Такі дієслова можуть використовуватися для вираження ситуацій чотирьох типів: 1) вплив людини на людину, 2) вплив людини на предмет або подію; 3) вплив подій або предметів на людину; 4) вплив одних подій на інші (причинно-наслідковий зв'язок між подіями)[3].

Каузативна дія складається з того, що суб'єкт не виконує дію, а лише спонукає до дії іншого його учасника, який і є безпосереднім її виконавцем: *J'ai réussi à te faire ouvrir ton oeil. – Я змусив тебе відкрити очі.*

Залежно від значення дієслова суб'єкт може бути представлений як той, що породжує, є джерелом або причиною певної дії: *L'économie de l'argent nous fait vivre. – Економія грошей допомагає нам вижити;* або той, який припускає цю дію: *Alors qu'ils veulent travailler, l'économie américaine les laisse tomber. – Вони хочуть працювати, але американська економіка їх підводить.*

Семантика каузативного дієслова вказує на роль суб'єкта в дії, його ставлення до об'єкта: суб'єкт не тільки спонукає до дії, але може і

припинити або послабити її: *Tu me fais perdre mon temps. – Tu vupрачаеш мій час.*

Найбільш узагальнено каузативні відносини виражаються при посередництві дієслів *faire* і *laisser*, але імпліцитне значення каузативності укладено в семантиці багатьох інших перехідних дієслів. Так, *renverser* рівнозначне *faire tomber*, *renvoyer* – *faire partir*. У багатьох дієсловах каузативність має більш прихований або «більш конденсований» характер. Також, деякі дієслова можуть бути по-іншому розкриті в контексті [1].

Якщо говорити про активні і неактивних дієсловах, то тут потрібно сказати, що вони розрізняються за ступенем участі суб'єкта в процесі. Активні дієслова роблять акцент на цілеспрямованості дії. Вони, на відміну від неактивних, можуть відповідати на питання *Pourquoi faire*.

Найбільша ступінь активності суб'єкта проявляється у каузативних дієслів. Будь-які дієслова можуть мати каузативний відповідності: лексичні (*voire* – *monter*), або аналітичні (каузативні конструкції): *voire* – *faire voire*: *Il fait voire en parlant ses dentants* – *Він виставляє свої зуби під час розмови.*

Отже, найбільш поширеними каузативними конструкціями є вживання дієслів *faire*, *laisser* на позначення непрямой дії об'єкту. Французькі конструкції не мають своїх прямих відповідників в українській мові, в якій каузативність передається одним звичайним дієсловом, тому при їх перекладі вдаємося трансформаційного перекладу, оскільки в українській мові категорія каузативності має вужчий набір засобів вираження, а саме: переклад каузативної конструкції частиною складнопідрядного речення, заміна частини мови у перекладі, переклад каузативних конструкцій простим дієслівним присудком, описовий переклад, цілісна трансформація, фразеологічний переклад тощо.

Список використаних джерел:

1. Бессалов А.Ю. Каузативные глаголы как средство выражения причинно-следственных отношений в английском и французском языках. Вестник МГОУ. Серия: Лингвистика. – 2010. – №6. – С.85-90.
2. Глушук-Олея Г.І. Мовні способи вираження каузативності / Г.І. Глушук Олея // *Studia Linguistica*. – 2010. – Вип. 4. – 159 с
3. Danell K.J. *Ramarques sur la construction dite causative. Faire (laisser, voirentendre, sentir) + Infinitif.* Stockholm, 1979.

Лантух Ігор Валерійович
студент 5 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ФУНКЦІОНАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ПЕРЕКЛАДУ

У 1960-х – 1970-х рр. відбувається певне переосмислення лінгвістичної теорії перекладу, пов'язане з бурхливим розвитком інформаційних технологій. Таким чином, відбувається перенесення теорії перекладу з царини виключно мовної, до царини комунікативної, починають формуватися комунікативні теорії перекладу, відбувається перехід від структурно-семантичної, до комунікативно-функціональної еквівалентності.

Загалом, з позиції функціонально-комунікативного підходу, термін «еквівалентність» вже не задовольняє вимогам, адже він вказує лише на смислову на структурну близькість тексту оригіналу і тексту перекладу, і вже не завжди є показником вдало виконаного перекладу. Тому виникає необхідність у новому оцінному терміні, яким стає «адекватність» перекладу.

Як правило, термін «адекватний переклад», має більш широкую семантику, ніж термін «еквівалентний переклад». Дослідник В. Балахтар дає таке визначення терміну адекватність – це «співвідношення вихідного та кінцевого текстів, при якому враховується мета перекладу. Переклад тексту можна вважати адекватним, якщо хоча б одна з двох умов збережена: правильно перекладені усі терміни та їх сполучення; переклад є зрозумілим для спеціаліста і в нього немає до перекладача жодних запитань і зауважень» [1]. Адекватний переклад – відтворення єдності змісту і форми оригіналу засобами іншої мови. Такий переклад враховує і змістову, і прагматичну еквівалентність, дотримуючись при цьому норм мови перекладу.

На думку А. Федоров, краще використовувати термін «повноцінний переклад» А. Федоров тлумачить цей термін як вичерпну семантичну та стилістично-функціональну відповідність оригіналу [2, с. 15]. Адекватність перекладу – це термін, який використовувався виключно радянському та пострадянському перекладознавстві. У західній науці продовжував використовуватися термін еквівалентність перекладу. Однак, для виділення комунікативно-функціональної еквівалентності

Ю. Найда який розробив теорію «динамічної еквівалентності». Автор пропонує розрізняти два види еквівалентності – формальну та динамічну.

Формальна еквівалентність орієнтована на оригінал та має на меті забезпечити можливість прямого порівняння тексту мови оригіналу і тексту мови перекладу. Як зазначає Ю. Найда, при дотриманні формальної еквівалентності увага перекладача концентрується на самому повідомленні, як на його формі, так і на його змісті. «При такому перекладі необхідно перекладати поезію поезією, речення – реченням, поняття – поняттям. З позиції такої формальної орієнтації необхідно прагнути до того, щоб повідомлення мовою перекладу якомога більш точно відповідало різним елементам вихідної мови» [4, с. 158].

Як стверджує Ю. Найда, тип перекладу, який найбільш точно уособлює цю формальну (структурну) еквівалентність, можна назвати перекладом-глоса (gloss translation), в якому перекладач намагається відтворити форму і зміст оригіналу якомога більш точно і якомога більш буквально. Прикладом такого перекладу може бути переклад на англійську мову якого-небудь французького середньовічного тексту, призначений для того, щоб вивчати певні напрями французької літератури тієї епохи, не вдаючись до вивчення мови оригіналу. Щоб досягти цієї мети, треба якомога більш точно відтворити структуру середньовічного французького тексту, як з точки зору форми (синтаксис та ідіоми), так і з точки зору змісту (теми та поняття). На думку Ю. Найди, «такий переклад-глоса потрібен для того, щоб читач міг повній мірі ототожнити себе з носієм мови оригіналу і отримати якомога більше інформації про звичаї тих часів, образи мислення та манери висловлювання. Наприклад, таке словосполучення, як «holykiss» («святий поцілунок»), було б перекладено буквально у перекладі-глоса, але, скоріш за все, переклад був би супроводжений приміткою, що в часи Нового Заповіту це був звичайний спосіб вітання.» [4, с. 160].

Переклад, ціллю якого є створення не формальної, а динамічної еквівалентності, базується на принципі еквівалентного ефекту. При такому перекладі, перекладачі не прагнуть не стільки досягти збігу повідомлення мовою перекладу із повідомленням мовою оригіналу, скільки створити динамічний зв'язок між повідомленням і реципієнтом мови перекладу, який буде таким же самим, як зв'язок, який існує між повідомленням і реципієнтом мови оригіналу. Простіше кажучи, перекладач має прагнути до того, щоб повідомлення мовою перекладу справляло такий самий ефект на читача, як повідомлення мовою оригіналу. Таким чином, головним критерієм адекватності перекладу є не структурна відповідність текстів оригіналу і перекладу, а тотожність

реакції адресатів у мовах оригіналу і перекладу.

Як стверджує Ю. Найда, «ціллю перекладу за принципом динамічної еквівалентності є повна природність і вільність у способах висловлювання, при цьому реципієнту пропонується модус поведінки, релевантний контексту його власної культури; для повноцінного сприйняття повідомлення від реципієнта не вимагається розуміння контексту мови оригіналу» [4, с. 168].

О. Швейцер (1923–2002) стверджує, що «вимога комунікативно-прагматичної еквівалентності є найголовнішою, бо саме ця вимога, яка передбачає передачу комунікативного ефекту тексту оригіналу, означає визначення того його аспекту або компонента, який є головним в умовах даного комунікативного акту» [3, с. 81].

Інакше кажучи, саме комунікативно-прагматична еквівалентність задає співвідношення між іншими видами еквівалентності – денотативної, конотативної, текстуально-нормативної та формальної.

Список використаних джерел:

1. Балахтар В.В. Адекватність та еквівалентність перекладу / В.В. Балахтар, К.С. Балахтар // [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm>
2. Федоров А. В. Язык и стиль художественного произведения / В.Федоров. – М. – Л. : Гослитиздат (Ленинградское отделение), 1963. – 132 с.
3. Швейцер А.Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты / А.Д. Швейцер. – М.: Наука, 1988. – 215 с.
4. Nida E. Toward a Science of Translating. With Special Reference to Principles and Procedures involved in Bible Translating / E. Nida. – Leiden, 1964.– 331 p.

Лукомська Анастасія Володимирівна
студенти 5 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПЕРЕКЛАДУ

У 1980-1990-х рр. стався культурний переворот у теорії перекладу. Адептом культурологічного підходу у перекладознавстві були американський лінгвіст, філософ, антрополог, історик, літературознавець бельгійського походження А. Лефевр та американська дослідниця британського походження, теоретик перекладу та порівняльного літературознавства С. Баснет, які у свої збірці провістили «поворот до культури» у теорії перекладу.

А. Лефевр розробив свою власну теоретичну модель дослідження художнього перекладу, розглядаючи його як одну із форм «перепишування» і акцентувавши при цьому увагу не на мовних, а на культурних аспектах перекладу. А. Лефевр вважав, що культурний чинник є найважливішим у перекладі і відіграє центрову роль, лишаючи на периферії лінгвістичні чинники. Таким чином, першочерговим завданням перекладача є досягнення культурної ідентичності, а не еквівалентності, як вважають прихильники лінгвістичного підходу у теорії перекладу. На думку вченого, усі потенційні зміни у тексті оригіналу при перекладі мають бути зумовленими культурними чинниками.

У 1990-х роках у теорії перекладу відбувається запозичення чи адаптація різних теоретичних моделей з культурології, особливо з досліджень пов'язаних із вивченням феміністичних, гендерних і постколоніальних питань. Переклад, як вид діяльності, об'єднують із іншими формами обробки текстів, таких як критика, складання антологій та історіографія. Після публікації збірки наукових праць «*The Manipulation of Literature. Studies of Literary Translation*» починають підніматися питання влади, ідеології та маніпуляції. Редактор збірки Т. Герменс стверджує у передмові, що «будь-який переклад передбачає певну ступінь маніпулювання текстом оригіналу заради досягнення певних цілей» [8, с. 9].

На думку А. Лефевра, переклад є одним із найголовніших інструментів, за допомогою якого великі владні та соціальні інститути, такі як численні урядові установи, політичні партії, релігійні організації,

освітні установи, великі видавництва та засоби масової інформації маніпулюють суспільством, створюючи бажаний для них тип культури. Ідеологічний чинник впливає і на те, які саме твори обираються для перекладу, і на те як перекладаються ці твори. А. Лефевр стверджує, що механізм управління, який діє всередині системи, і який складається із фахівців, критиків, викладачів, вчених, рецензентів іноді «знищує» певні літературні твори, які «занадто відкрито виступали проти пануючого уявлення про те, якою має бути література у цільовій культурі (або якою її бачать представники цього механізму управління), яким має бути суспільство, які думки і настрої мають панувати у цьому суспільстві» [11, с. 14]. Що показово, найчастіше замість жорсткої цензури та повної заборони на переклад певних творів, відбувається такий переклад творів, щоб вони відповідали літературним та ідеологічним стандартам.

Як стверджує А. Лефевр, у перекладача, як у людини, яка володіє знаннями двох мов, літератур і культур, є можливість побудувати образ однієї літератури, чи образ однієї культури для споживання представниками іншої культури.

А. Лефевр вводить такі поняття як «заломлення» (refraction) та «переписування» (rewriting). Як стверджує автор, заломлення має місце в «текстах, що були певним чином оброблені для цільової аудиторії (наприклад, дитячої), або адаптовані до певних ідеологій» [9, с. 72]. А от термін «переписування» А. Лефевр використовує для позначення внутрішньомовних та міжмовних процесів, які певним чином інтерпретують, змінюють та підробляють текст оригіналу. На думку автора, окрім перекладу, переписуванням можна вважати довідники, рецензії, історії літератури, антології, а також екранізації, або адаптації літературних творів у вигляді коміксів та графічних романів, які А. Лефевр називає «візуальним переписуванням».

А. Лефевр також оперує поняттям як «авторитет культури». На думку дослідника, престиж і потужність джерельної культури можуть стати чинниками як вибору текстів для перекладу з неї, так і вибору конкретних стратегій перекладу.

У різні періоди історії певні культури є впливовішими і потужнішими за інші. Так, культура класичної античності була і є надзвичайно важливою і впливовою у Європі від епохи Ренесансу і аж до наших днів. Культура Франції мала великий вплив на культурне життя Німеччини у першій половині XVII століття. Китайська культура періоду Тан була взірцем для Японії протягом певних історичних періодів.

Аналіз питань авторитету культури приводить врешті решт до обговорення проблем культурної асиметрії та пов'язаним з нею

історичним питанням колонізації і постколоніальної культури. «Адже дуже часто переклад творів колонізованих народів на мови провідних країн світу набуває етноцентричного характеру, коли переклади творів повністю адаптують під цільову культуру, викидаючи все, що не вписується в неї» [10, с. 120]. Це питання є настільки важливим і актуальним, що у сучасних культурології і теорії перекладу виокремлюють цілу область дослідження постколоніального дискурсу.

І. Евен-Зохар, ізраїльський культуролог і філософ, автор теорії полісистем, стверджував, що перекладаючи і запозичуючи літературу, ми даємо поштовх до розвитку своєї власної національної літератури. На думку вченого, «переклад – це засіб культуротворення, адже будь-яка національна література розвивається за рахунок перекладу» [7, с. 48].

Таким чином, щоб досягти кращого розуміння культурних та лінгвокультурних чинників вживання інвективи, ми вирішили проаналізувати її з погляду лінгвокультурології.

Характерною рисою наукових досліджень у сфері лінгвокультурології є етикетна та культурологічна спрямованість. Г. Дмитрієнко проаналізував вербальну інвективу на матеріалі корпусів англійської мови. Науковець відзначив ознаки соціально-культурної спрямованості сучасної англомовної образливої лексики, а виокремив чинники, згідно з якими використання лайливої лексики з метою образити адресата мовлення і дискредитувати його в очах спільноти, принизити гідність адресата, занизити його соціальний статус є доволі розповсюдженою формою вербальної агресії.

Науковець А. Кулаков аналізував інвективний лексичний склад у різних етнотериторіальних варіантах французької мови в різних мовних середовищах (Канада, Франція, певні франкомовні африканські країни). Автор виокремив три групи інвективної лексики (інвективні найменування особи, інвективні імперативи, вигуківі інвективи) і вивчив лінгвокультурологічні та функціонально-комунікативні особливості кожної групи інвективної лексики. Серед інвективних найменувань особи науковець також виокремив такі підгрупи як «прізвиська, інвективні спонування і комунікативні моделі інвективної номінації особи» [3, с. 7-9].

Мовознавець Т. Кудінова в дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук «Языковой стандарт: социолингвистические, лингвокультурологические и лингвопрагматические аспекты интерпретации» аналізувала інвективу з позиції поняття «лінгвістичне правопорушення». Авторка відзначає, що «станом на сьогоднішній день в західних країнах відбувається стрімкий процес зняття табу на використання лайливої, інвективної лексики в літературному, кінематографічному на навіть

частково в медійному дискурсах» [3, с. 7]. Цей процес торкнувся і нашого, себто слов'янського культурологічного простору. Виникають наукові роботи, в яких інвективна лексика тісно переплітається з термінами катарсису та агресивності і її використання трактується як особливий метод комунікації, вираження почуттів та емоцій адресанта мовлення, що сприяють полегшенню психічного стану і ментального здоров'я. Кількість інвективних висловлювань у кожному мовному середовищі є обмеженою і залежить від особливостей кожної національної культури. Ці кількісні показники сформувалися ще у дописемний період інвективного спілкування, який є значно довшим, ніж писемний період.

Також варто звернути увагу на особливі умови функціонування інвективної лексики в усному мовленні: в першу чергу інвективне висловлювання обумовлено необхідністю швидкої реакції на певну ситуацію, коли у учасника комунікативного процесу обмаль часу на аналіз ситуації, обдумування адекватної відповіді, підбір лексики.

Т. Кудінова у своїй праці також аналізувала різні види культурних і соціальних табу. Авторка підкреслює, що «у давнину були сформовані певні соціальні табу на використання деяких груп слів. Ці табу виникли як результат віри в магичні властивості слів та мови в часи віри в шаманізм, закляття, тощо. Використання інвективної лексики, на думку науковця, призводить до руйнації таких табу. Авторка підкреслює, що в різні етапи існування людської цивілізації сила того, чи іншого табу була різна. Це, в свою чергу, призводило до того, що виразність інвективного пласту лексики теж варіювалася» [3, с. 27].

А. Позолотін аналізував інвективні найменування людини як лінгвокультурне явище на матеріалі німецької мови. Автор вивчив стилістичні критерії інвективних найменувань людини, значну увагу приділив семантичним трансформаціям, які призводять до створення нових інвективних значень, виділив принципи інвективізації у лінгвокультурі німецької мови. Автор підкреслив, що «інвективні лексичні одиниці у німецькій мові характеризуються такими стилістичними маркерами, як «вульгарний», «образливий» «лайливий», відрізняються агресивністю, емоційністю, тобто створюють вербальний тиск на адресата мовлення, призводячи до психологічного дискомфорту останнього» [4, с. 17].

Таким чином, огляд наукових робіт показує нам, що представники різних етнокультурних та мовних груп мають різні ціннісні системи, що не може не мати впливу на принципи формування інвективи у різних мовних групах, відбиваючись у різних семантичних та функціонально-комунікативних аспектах одиниць інвективного лексику. Отже, на

основі аналізу інвективи з точки зору лінгвокультурології, ми можемо впевнено назвати інвективу етноспецифічною лексикою, словами-реаліями.

У працях слово «реалія» як термін з'явилося у 40-х роках ХХ століття. Вперше його вжив відомий фахівець А. Федоров у праці «О художественном переводе» (1941). На нашу думку, найбільш зрозуміле і повне визначення терміну дали болгарські вчені С. Влахов і С. Флорін: «Реалії – це слова і словосполучення народної мови, які відображають найменування предметів, понять, явищ, характерних для географічного середовища, культури, матеріального побуту, або суспільно-історичних особливостей народу, нації, країни, племені, і які, таким чином, постають носіями національного, місцевого або історичного колориту; точних відповідностей на інших мовах такі слова не мають, а отже, не можуть бути перекладені «на загальних підставах», тому що вимагають особливого підходу» [2, с. 430].

А. Лефевр також аналізував проблему етноспецифічної лексики і ввів поняття «концептуальні ґратки» та «текстові ґратки». Концептуальні ґратки, на думку дослідника, «ще будь-які об'єкти культури, які можуть бути неясними або проблемними для розуміння для представників іншої культури. Текстові ґратки, за визначенням автора, це «сукупність прийнятних способів, за допомогою яких можна висловлювати думки і концепти» [6, с. 5]. Їх формування відбувається під впливом літературних творів, які є надбанням національної та світової культур. Це означає, що різні національні культури можуть базуватися на одних текстових ґратках. Наприклад, ми можемо виділити спільні «західні» ґратки, які по суті базуються на античній літературній традиції та певною мірою на скандинавських сагах. А от японські та китайські національні культури мають зовсім інші ґратки. Таким чином, можна сказати, що текстові ґратки – це сукупність літературних норм і жанрів, які обумовлюються певними культурними традиціями і можуть використовуватися кількома національними культурами. На думку автора, перекладач має вміло оперувати обома типами ґраток, щоб забезпечити найбільш адекватний переклад.

Аналізуючи перекладацький аспект інвективи, необхідно звернути увагу на те, що за словами багатьох лінгвістів, таких як Ю. Жлуктенко, Р. Зорівчак, А. Левицький, лінгвокультурологічною особливістю української мови є прагнення до уникнення недомовленостей і двозначностей, намагання розкрити сутність і смисл образи найбільш прямо і точно, уникаючи можливого конотативного трактування висловлювання. На відміну від української, англійська мова прагне до «передбачення» достатньої красномовності образливих висловлювань,

таким чином уникаючи додаткового роз'яснення.

До того ж, адресант мовлення підсвідомо розраховує на те, що адресат володіє достатньою кількістю лінгвокультурних знань, щоб інтуїтивно вловити прихований зміст повідомлення та швидко побудувати необхідну асоціацію. Таким чином, на відміну від української, англійська мова, як правило спирається на контекст (як на лінгвістичний, так і на екстралінгвістичний), а не на максимальну ясність окремо взятої лексеми.

Володіючи знанням етноспецифічних елементів культури, ми можемо бути впевнені у здійсненні успішної міжкультурної комунікації і визначенні системи цінностей, стандартів, етичних норм та ідеалів певного народу. «Першочергова задача перекладача – це передати емоційно-експресивну та семантичну інформацію повідомлення засобами мови перекладу, при цьому не підшуковуючи буквальний словниковий відповідник вихідного повідомлення, а «перевисловити його смисл» [1, с. 28].

Розглянемо приклад:

He gave him the 'V' sign.

Він показав мені дулю.

У цьому випадку ми стикаємося з проблемою перекладу одиниці 'V' sign, що використовується для опису невербального компонента комунікації, який у Британії вважається образливим жестом [12, с. 679]. Одна з теорій походження цього жесту стверджує, що він виник під час битви під Азенкуром, що відбулась 25 жовтня 1415 року між французькими та англійськими військами поблизу містечка Азенкур у Північній Франції за часів Столітньої війни, в якій французькі війська зазнали нищівної поразки. Англійські лучники, які зіграли ключову роль у перемозі Британії в цій битві, показували французам вказівний та середній пальці, які вони використовували для стрільби з лука, таким чином дражнячи французів та погрожуючи їм.

В українській культурі існує зовсім інший образливий жест: стулена у кулак таким чином, що великий палець просувається між вказівним і середнім. Цей знак також означає відсутність чого-небудь, або відмову щось надати. На думку М. Толстого, дуля (в російській мові також відомий як "кукиш", "фиг") – це» жест, який символізує коїтус і має обсценну семантику» [5, с. 26].

Список використаних джерел:

1. Виноградов В.С. Введение в переводоведение / С. Виноградов. – М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. –

224 с.

2. Влахов С. Непереваемое в переводе. Реалии / С. Влахов, С. Флорин // Мастерство перевода, 1969 : сб. статей. – Москва : Сов. писатель, 1970. – С. 432–456.
3. Кудинова Т. А. Языковой субстандарт : социолингвистические, лингвокультурологические и лингвопрагматические аспекты интерпретации : автореф. дис. ...докт. филол. наук : 10.02.19 / Т.А. Кудинова.– Нальчик, 2011. – 40 с.
4. Позолотин А. Ю. Инвективные обозначения человека как лингвокультурный феномен (на материале немецкого языка) : автореф. Дис.канд. филол. наук : 10.02.19 / Андрей Юрьевич Позолотин. – Волгоград, 2005. – 20 [1] с.
5. Толстой Н.И. Славянские древности. Этнолингвистический словарь в 5 т. / Н.И. Толстой – Т.3 – М. : Международные отношения, 2009 – 704 с.
6. Bassnett S. Constructing cultures: essay on literary translation / S. Bassnett, A. Lefevere. – Clevedon : Multilingual Matters, 1998. – 143 p.
7. Even-Zohar, I. Polysystem Studies. [= Poetics Today 11:1] / I. Even-Zohar.– Durham: Duke University Press. A special issue of Poetics Today, 1990. – 269 p.
8. Hermans T. The Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation / T. Hermans (ed.). – London and Sydney : Croom Helm, 1985. – 249 p.
9. Lefevere A. Translated Literature: Towards an Integrated Theory / A. Lefevere // Bulletin : Midwest MLA. – 1981. – # 14 / 1. – P. 68 – 78.
10. Lefevere A. Translating Literature – Practice and Theory in a Comparative Literature Context / A. Lefevere. – New York : The Modern Language Association of America, 1992. – 165 p.
11. Lefevere A. Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame / A. Lefevere. – London & New York : Routledge, 1992. – 176 p.
12. Oxford American Dictionary / [Edited by Dilys Parkinson. Assisted by Joseph Noble]. – Oxford University Press, 2005. – 616 p.

Маноха Оксана Вікторівна
директор Екзаменаційного центру Оксфорд Клас м. Київ
сертифікований викладач (ТКТ)

МІЖНАРОДНІ ІСПИТИ ТА СЕРТИФІКАТ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Одні здають їх для навчання або роботи за кордоном, інші використовують іспити як стимул для вивчення мови, третім сертифікат необхідний для успішної кар'єри.

У цій статті буде розказано про найбільш відомі міжнародні іспити з англійської мови, порівню їх і, звичайно, буде дана відповідь на питання "А чи потрібен міжнародний сертифікат з англійської взагалі?"

Основні іспити:

First Certificate in English (FCE) – іспит на знання британського англійської для студентів середнього рівня за абсолютною шкалою рівнів англійської мови (від початківця до еквівалента носія мови).

Він складається з п'яти частин: Reading (читання), Writing (лист), Use of English (граматика і словниковий запас), Listening (розуміння на слух) і Speaking (інтерв'ю).

Сертифікат FCE видається тільки у разі успішної здачі: необхідно набрати не менше 60% правильних відповідей, щоб отримати C (прохідний бал), не менше 75% – B і більше 80% – A (вищий бал).

Certificate in Advanced English (CAE) – іспит наступного рівня, «місток» між FCE і CPE. Він складається з п'яти частин: Reading, Writing, English in Use, Listening і Speaking.

Для успішного складання необхідно набрати не менше 60% правильних відповідей, а для сертифікату з відзнакою (A) – більше 80%.

Certificate of Proficiency in English (CPE) – найскладніший і найстаріший з кембриджських іспитів. Успішне складання CPE означає, що ви володієте англійською мовою так само добре, як і освічений англієць. Як і попередні два іспити, він складається з п'яти частин: Reading, Writing, Use of English, Listening і Speaking.

Сертифікат видається на тих же умовах, що й FCE / CAE. Успішне складання CPE знімає всі питання про знання мови при вступі у будь-який британський ВУЗ.

International English Language Testing System (IELTS) – перевіряє ваші знання британського англійської. Цей іспит існує в двох варіантах: Academic Module (для вступників до університетів за кордоном) і General Module (для тих, хто виїжджає на ПМЖ у Канаду, Австралію або Нову Зеландію). Обидва варіанти складаються з чотирьох частин: Reading,

Writing, Listening, Speaking. Перші дві частини в різних модулях відрізняються, два інших – аудіювання та інтерв'ю – збігаються.

Шкала результатів IELTS охоплює всі рівні знання англійської мови від 0 ("нічого не знаю") до 9 ("володію мовою як освічений англієць"). Кожна частина іспиту оцінюється окремо, плюс виводиться загальний бал. Всі оцінки заносяться до сертифікату. Для вступу в університет, як правило, потрібно скласти іспит не менше, ніж на 7 балів. Для імміграційних цілей: 5-7 балів.

TOEFL – це іспит на знання американської англійської, здати який вимагають під час вступу в американські і канадські університети, а також під час вступу на програми MBA за кордоном. Він складається з чотирьох частин: Reading, Structure (граматика і словниковий запас), Listening і Writing.

Максимальна кількість балів в комп'ютерному варіанті TOEFL, який майже повністю витіснив старий паперовий варіант, – 300. Для навчання в американському університеті звичайно потрібно не менше 250 балів.

Business English Certificate (BEC) – це серія з трьох іспитів на знання ділової англійської. Тестується британський варіант англійської. BEC Vantage – найлегший з іспитів, за складністю відповідає PET, BEC Vantage – FCE і BEC Higher – CAE.

Кожен з іспитів складається з чотирьох частин: Reading, Writing, Listening і Speaking і триває 3-4 години.

Сертифікати іспитів серії BEC видаються тільки в разі успішної здачі: необхідно набрати не менш 60% правильних відповідей, щоб отримати C, не менше 75% – B і більше 80% – A (вищий бал).

Інші іспити. Список міжнародних іспитів з англійської мови не обмежується перерахованими вище тестами. Серед кембриджських іспитів, які проводить Британська Рада, "за бортом" цієї статті залишаються два тести для початківців (Key English Test (KET) і Preliminary English Test (PET)), іспити для дітей (YLE Starters / Movers / Flyers) і для вчителів англійської мови.

Чи потрібен вам сертифікат?

Здачі TOEFL або IELTS уникнути не вдасться, якщо ваша мета – навчання, робота за кордоном, імміграція в англomовні країни. Але що вибрати тим, хто не збирається їхати за кордон, і чи потрібні їм ці сертифікати взагалі?

Відповідь? І так, і ні. "Так", тому що будь-який з перерахованих вище сертифікатів краще інших, які так люблять видавати на курсах англійської мови ("такий-то закінчив рівень такий-то задовільно" (варіант: з відзнакою)).

Ці папірці роботодавцю не понесеш.

"Ні", тому що не всі іспити однакові, і користь від здачі деяких буде дуже невелика. Наприклад TOEFL і IELTS – екзамени діагностичні ("прийшов і здав"), у той час як підготовка до кембріджських екзаменів (FCE, CAE, CPE, BEC) займає багато часу і в процесі підготовки ви значно покращите свою англійську мову. Саме тому я рекомендую всім, хто прагне до вільного володіння англійською мовою, долати кембріджські іспити сходинка за сходинкою – до CPE.

Якщо ваша мета – робота в американській компанії, вам, можливо, більше пощастить з TOEFL: деякі компанії його визнають як документ, що підтверджує, що ви володієте англійською мовою в достатній мірі.

Яким би із сертифікатів ви не володіли, знання, які ви одержите за час підготовки до нього, обов'язково допоможуть вам і на інтерв'ю, і, згодом, на роботі.

Підступи кадрових працівників на кшталт "Let's continue our interview in English" збентежити вас не повинні. Великі шанси того, що ви будете знати англійську багато краще, ніж ваш інтерв'юер.

Маркіна Ірина Анатоліївна

студент 6 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Рябокінь Наталія Олександрівна

к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

ЕВОЛЮЦІЯ ЕТИМОЛОГІЇ ТЕРМІНУ «СЛЕНГ»

Поняття сленгу починає завойовувати все більше уваги сучасної філології. В даний час існує достатньо велика кількість визначень сленгу, що нерідко суперечать один одному. Суперечності ці торкаються перш за все об'єму поняття сленг: суперечка йде, зокрема, про те, чи включати в сленг одні лише виразні, іронічні слова, які є синонімами літературних еквівалентів, чи ж ще і всю нестандартну лексику, використання якої засуджується.

Дослідження ненормативної лексики, зокрема сленгу, проводяться вітчизняними та зарубіжними лінгвістами давно. Передумовою до вивчення сленгу стали фундаментальні дослідження вченими таких явищ, як просторіччя (В.В. Виноградов), соціальні діалекти (В.М. Жирмунський, Л.П. Якубинський, Є.Д. Поливанов), міське просторіччя (Б.О. Ларін).

Увага філологів до нелітературних форм мови з новою силою виявилася в 90-х рр. ХХ століття, що було зумовлено змінами в мові на тлі політичних, економічних і соціальних перетворень. У цей час відзначається найсильніший вплив жаргонної й просторічної лексики на літературну мову, спричинений входженням у публічне життя представників різних соціальних груп – носіїв специфічних жаргонів й інших форм нелітературного мовлення. Еталонне мовне середовище більшою мірою в цей період формують ЗМІ, вони ж виступають джерелом популяризації сленгової та іншої ненормативної лексики.

Різні аспекти сленгу вивчалися в працях Е. Патріджа [1], В. Вілюмана [2], М. Маковського [3], В. Балабіна [4], І. Гальперіна [5], У. Потятинника [6], Г. Менкена [7]. Проте недостатньо уваги приділялося розгляду сленгу як перекладознавчої проблеми. Сленг – це суспільна, часто вживана лексична одиниця як в англійській, так і в українській мовах. Тож аналіз цієї лексичної одиниці допоможе перекладачу не допускати помилок щодо перекладу сленгу.

Етимологія терміну сленг – один з самих суперечливих і заплутаних питань в англійській лексикографії. Важкість розкриття походження терміну поглиблюється його багатозначністю та різноманітною трактовкою сленга авторами словників та спеціальних досліджень.

Вперше термін сленг зі значенням «мова низького та вульгарного типу» засвідчений в 1756 році; з 1802 року під цей термін підводять, як кант або жаргон, а з 1818 року під сленгом почали розуміти мову розмовного типу, яка складається з нових слів або слів, які вживаються в іншому сенсі.[8]

Існує теорія, що сленг – це термін, який став загальноприйнятим значенням для "неправильна» мова, тоді як до 1850 року цим терміном називали всі різновиди вульгарної мови, крім кант. Слід зазначити, що з терміном сленг нетермінологічно вживати такі синоніми сленга як арго (умовні вислови, слова вживані в якійсь невеликій відокремленій або професійній групі), жаргон (мова якоїсь соціальної чи професійної групи, що відрізняється від загальнонародної наявністю в ній специфічних слів і висловів, властивих цій групі), флеш (низька вульгарна мова), кант. Спочатку сленг вживався як синонім до терміну кант, пізніше – до терміну арго. Як лінгвістичний термін, сленг відсутній в словнику С.°Джонсона, який був опублікований в 1755 році; в першому стандартному словнику Н. Уебстер, виданому в Америці в 1828 році, термін сленг приведений з поясненням низька, вульгарна мова. Показовим є те, що термін з'явився вперше в спеціальному словнику, а вже потім став використовуватись у тлумачних словниках загального

типу.

Циганська етимологія терміну сленг протрималась майже до кінця XIX сторіччя, вона дається і у відомому словнику Хоттена, де приводяться такі синоніми сленгу як циганський жаргон, низька вульгарна мова. Він же вказує: сленг – низька, вульгарна, безавторська мова. У кінці XIX сторіччя, коли зросла цікавість, сленг почали розглядати як запозичення зі скандинавських мов. У XX сторіччі питання про етимологію цього терміну викликає більшу цікавість вчених.

В кінці XIX століття сленг почали розглядати як запозичення зі скандинавських мов. Починаючи з етимологічного словника Скїта, така інтерпретація походження терміну потрапила в деякі авторитетні словники англійської мови.

В двадцятому столітті питання походження терміну сленг продовжує цікавити дослідників. Виникають нові гіпотези. Наприклад, у німецькій англїстиці О. Ріттерта О. Ленерт вважають, що слово сленг – результат аглютинації абрєвіатури лєнг з посесивним суфіксом в висловлюваннях таких як бєтгарє слєнг [9].

Сукупність жаргонізмів, складовий шар розмовної лєксики, що вїдбиває грубо-фамїльярне, іноді гумористичне ставлення до предмета мовлення. Вживається переважно в умовах невимушеного спілкування: англ. junkie – наркоман, gal – дївчина.

На відміну від деяких інших дефініцій, тут підкреслюється грубість і фамїльярність слєнгїзмів. «Гумористичне ставлення» не вважається обов'язковою ознакою слєнгу. Сленг тут – частина жаргонного шару лєксики. «Словник-довїдник лїнгвістичних термінів» 1985 р. просто ставить знак рївності між слєнгом, жаргоном і арго: Сленг – слова і вирази, вживані особами певних професій або соціальних прошарків.

Такий рїзнобій у визначенні слєнгу дав привід І.Р. Гальперїну взагалї заперечувати сам факт існування слєнгу. Його аргументація заснована на вивченні лєксикографїчних послїд: одне і те ж слово в рїзних словниках дається з позначками «слєнг», «просторїччя» або без всяких послїд, що начебто свїдчить на користь лїтературної норми. Тому І.Р. Гальперїн не допускає існування слєнгу у якості окремої самостійної категорії, пропонуючи використовувати термін «слєнг» як синонім англїйського слова «жаргон» [5]. Аргументація І.Р. Гальперїна не здається надто переконливою вже в силу недостатньої розробленості системи лєксикографїчних послїд: рїзнобій в даному випадку можна пояснити не стільки особливостями стилю, скільки особливостями пїдходу кожного лєксикографа до даної проблеми. До вже наведеним рїзноманїтним трактуванням слєнгу можна додати настїльки ж

різноманітні дефініції англійських філологів. Термін «сленг», зазначає відомий американський лінгвіст Ч.°Фриз, настільки розширив своє значення і застосовується для позначення такої кількості різних понять, що вкрай важко провести розмежувальну лінію між тим, що є сленгом і що цілий ряд англійських дослідників використовує слово *slang* просто як синонім жаргону, аргю або кент. Така думка знаменитого дослідника сленгу Еріка Партриджа [1]. Найбільш детально висловився з приводу дефініції терміна «сленг» автор словника сленгу Р. Спірс. Він відзначає, що термін «сленг» спочатку використовувався для позначення британського кримінального жаргону як синонім слову «кент» (*cant*). З роками «сленг» розширює своє значення і в даний час включає в себе різні види нелітературної лексики: жаргон, просторіччя, діалекти і навіть вульгарні слова. Концепція Р. Спірса дозволяє вивести сленг з кримінального жаргону, але йому сленг не уподібнитися, а, навпаки, підкреслити, що в це поняття входить цілий список різних видів нелітературної лексики. У цьому його позиція змикається з позицією Ч. Фріза.

Проблематика сленгу є предметом постійного наукового пошуку. Поняття сленгу здобуває все більше уваги сучасної філології. Досить цікавим є те, що термін сленг увійшов до ужитку в англійській лексикографії ще в кінці XVIII-го – на початку XIX-го ст., але тоді під цим терміном розуміли фонетичні, лексичні, морфологічні та синтаксичні розбіжності з встановленими мовними нормами. Навіть в ті часи окремі дослідники звернули увагу на найрізноманітніші вияви соціальної природи сленгу, але тільки в XX-му ст. було виділено суттєвий аспект цієї лексики – соціальний. У 1911 р. Г. Бредлі ідентифікував «інтенцію мовця» як важливий фактор у ідентифікації сленгу. Дж. След, а за ним Г. Дрейк привернули увагу до психосоціальної мотивації користувачів сленгового лексикону.

Американський сленг тлумачиться як особливий соціостилістичний субваріант ненормативної англійської мови у США із наскрізною соціодемографічною дистрибуцією, який характеризується: соціопсихологічною мотивацією вживання; соціостилістичною зниженістю повідомлення; домінуванням конотативного компонента над денотативним; неодмінно більш чи менш обмеженою функціональністю; неоднорідністю складу; надлексикалізацією певних сфер, цієї теорії дотримувались У. Потятинник, В.Г. Вільюман.[6]

В.Г. Вільюман [2], довгі роки займаючись проблемою сленгу, в стислих тезах сформулював деякі його особливості, зокрема автор запропонував розрізняти два види сленгу:

а) загальний сленг – образні слова і словосполучення емоційно-оцінного забарвлення, які знаходяться за межами літературної мови, загальнозрозумілі і широко поширені в розмовній мові, які претендують на новизну та оригінальність і в цих якостях виступають синонімами слів і словосполучень літературної мови;

б) спеціальний сленг – слова і словосполучення того або іншого професійного або класового жаргону.

В.А. Хомяков [10] запропонував більш розгорнуте визначення термінів «загальний» та «спеціальний» сленг:

Загальний сленг – це відносно стійка для певного періоду, широко поширена і загальнозрозуміла соціальна мовна мікросистема в просторіччі, вельми неоднорідна за своїм генетичним складом і ступенем наближення до фамільярно-розмовної мови, з яскраво вираженою емоційно-експресивною конотацією вокабуляра, що часто представляє насміх над соціальними, етичними, естетичними, мовними та іншими умовностями і авторитетами.

Загальні сленгізми відрізняються від лексики літературного стандарту етико-стилістичним зниженням різної якості: від жартівливо-іронічної та невимушеної експресії повсякденного до принизливої експресії суто фамільярного спілкування. Треба зазначити, що етико-стилістичне зниження якісно відрізняється від лайливої і непристойної експресії: слова не сприймаються як вульгаризми, але додають мові колорит фамільярності, хоча існують особливі випадки, коли багато що залежить від сфери вживання того або іншого слова, ускладненого «контекстною семантикою» [31].

Спеціальний сленг як соціальна мовна мікросистема вельми неоднорідний за своїм генетичним складом і структурою. Аналіз різних підходів до визначення сленгу і вивчення практичного матеріалу приводить до висновку, що сленгізми характеризуються різним ступенем стилістичного зниження і, отже, відносяться до різних лексико-стилістичних пластів. Крім того, велика частина сленгізмів функціонує в мові певних соціальних груп, і, навіть перейшовши в загальнонаціональне користування, сленгізм завжди несе в собі слід свого соціального походження. Спеціальний сленг – це нестандартний лексикон певної соціальної групи, який може складатися зі стилістично різнорівної нестандартної лексики.

Слід також зазначити, що зі сленгом часто асоціюються такі близькі до нього поняття, як жаргонізми, професіоналізми, арго, вульгаризми, колоквіалізми та кент, між якими важко встановити чіткі межі. «Стертість» меж є результатом того, що значною кількістю лексичних

одиниць оперують у спільному функціонально-стилістичному ареалі.

У термін арго соціолінгвісти США схильні вкладати поняття особливого вокабуляра групи, об'єднаної спільними інтересами, фахом, видами діяльності тощо.

Диференціація сленгового лексикону та колоквіалізмів є ще складнішим завданням. Колоквіалізми – загальнородова група слів, що позначають повідомлення як неформальне, неофіційне та розмовне, і які містять у своєму складі сленг, жаргонізми, вульгаризми та діалектизми. Також розглядають колоквіалізми як слова, забарвлені неформальністю чи фамільярністю. Такі визначення все ж не пропонують критеріїв чіткого розмежування між колоквіалізмами та сленгом. Головна відмінність між ними полягає в тому, що сленг сигналізує, що учасників комунікації єднає якийсь особливий зв'язок, у той час як колоквіалізми лише позначають соціоситуацію як неформальну.

Процес віддалення розмовної мови в американському варіанті англійської мови від розмовної у британському варіанті, Г. Менкен називав «колоквілізацією» американського варіанту і пророкував, що він прогресуватиме[7]. Сучасні тенденції у сфері лексики на американському континенті засвідчують слухність міркувань Г. Менкена. Власне цим процесом пояснюють «розмитість» меж між колоквіалізмами та сленгом у США[7].

Завдяки такій великій кількості визначальних ознак і умовності поняття «сленг» багато лінгвістів та психологів взагалі вважають за краще обходитися іншими поняттями і не використовують терміну «сленг». Проте, оскільки майже у всіх американських та англійських словниках помітка sl. (сленг) присутня, перекладачу необхідно знати це поняття, розбиратися в тому, що є сленгом. Самі англійські і американські лінгвісти також усвідомлюють, що поняття «сленг» є занадто широким, але продовжують користуватися ним за відсутністю іншого.

Ми вважаємо що найбільш вірогідною є гіпотеза Партріджа, який вважає, що слово сленг співвідноситься з дієсловом слінг – вимовляти, що засвідчує існування такого словосполучення як слінгові слова ще за часів Чосера, а також пізніх сленгових сполучень з тим же дієсловом: слінгова мова – розмова; слінгова мова – лягтися вільно, розмовляти іноземною мовою; слінг – говорити жаргоном; слінг – розповідати історію, говорити брехню; слінг – для жорстокого лаяння; в останньому виразі сленг – зухвалість, зловживання (значення, засвідчене з 1825 року). Таким чином, етимологія терміну сленг зостається досі повністю не розкрита і представляє одну із таємниць англійської лексикографії.[1]

Е. Патрідж одним із перших порушив питання про статус сленгу. Він простежив культурно-історичні передумови динамічного розвитку неформального мовлення та популярності сленгу на північноамериканському континенті. Лексикографічна праця ученого, вперше опублікована понад 40 років тому, і надалі є актуальною, позаяк охоплює значну кількість лексичних одиниць англomовного світу, простежує етимологію більшості з них. Отже, Е. Патрідж і його послідовники Дж. Грінок та Г. Кіттрідж [1] визначають сленг як існуючі в розмовній сфері досить неміцні, нестійкі, ніяк не кодифіковані, а часто й зовсім неупорядковані й випадкові сукупності лексем, що відображають суспільну свідомість людей, які належать до певного соціального або професійного середовища. Сленг розглядається як свідоме, навмисне вживання елементів загальнолітературного словника в розмовному мовленні в чисто стилістичних цілях: для створення ефекту новизни, незвичайності, відмінності від визнаних зразків, для передачі певного настрою мовця, для додання висловлюванню конкретності, жвавості, виразності, точності, стислості, образності, а також щоб уникнути штампів, кліше, що досягається, як вважають ці дослідники, використанням таких стилістичних засобів, як метафора, метонімія, синекдоха, літота, евфемізм.

Провести чітку грань між цими пластами лексики дуже важко, оскільки, відмінність між професіоналізмами та жаргонізмами, між просторіччям та діалектизмами взагалі важко піддається урахуванню. Ці відмінності такі незначні в окремих випадках, що деколи здається непотрібним саме розмежування, проте відсутність абсолютного критерію визначення приналежності слова до тієї або іншої групи не є запереченням існуючих відмінностей. З погляду вживання в мові, для жаргонізмів і професійного сленгу характерна значно вужча сфера вживання, ніж для загального сленгу та діалектизмів. Жаргонізми і професіоналізми, як правило, зрозумілі лише окремим групам населення. Їх можна віднести до маловідомого сленгу, до якого, до речі, часто відносять і арго.

Список використаної літератури:

1. Partridge E. Slang Today and Yesterday. – N.Y.: The Macmillian, 1934. – 476 p.
2. Вильюман В.Г. О способах образования слов сленга в современном английском языке // Учен. зап. ЛГПИ им. А.И.Герцена. – Л.: ЛГПИ им. А.И.Герцена, 1955. – т.3. – С.47-50.
3. Маковский М.М. Языковая сущность современного английского

- сленга // Ін. яз. в школі. – М.: Просвещение, 1962. – №4. – С. 102-113.
4. Балабін В.В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу. – К.: Лотос, 2002. – 316 с.
 5. Гальперин И.Р. О термине сленг // Вопросы языкознания. – М.: Наука, 1956. – №6. – С.104-107.
 6. Потятинник У.О. Соціолінгвістичні та прагмастилістичні аспекти функціонування сленгової лексики (на матеріалах періодики США): Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04. – Львів, 2003. – 246 с.
 7. Mencken H.L. The American Language. – N.Y.: A.A.Knopf, 1992. – 334 p.
 8. Жирмунский В.М. Национальный язык и социальные диалекты. – Л.: Худож. лит., 1936. – 216 с.
 9. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. – Запоріжжя: Запорізький держ. ун-т., 2018. – 430 с.
 10. Хомяков В.А. Введение в изучение сленга – основного компонента английского просторечия. – Вологда: ВГПИ, 2018. – 176 с.

Михайлютенко Світлана Миколаївна
студентка 6 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Попова Карина Володимирівна
ст. викладач кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

МАЙСТЕРНІСТЬ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ: ВИМОГИ ДО АДЕКВАТНОСТІ

Переклад є однією з важливих форм міжкультурних взаємин. Оскільки знання іноземних мов як у давні часи, так і сьогодні не можна назвати масовим, перекладачі виступають посередниками на найвищому державницькому рівні та між людьми, які спілкуються в найрізноманітніших сферах життя. Переклад – це зіткнення не лише мовних систем, а й різних культур, різної історії, тож певною мірою посередником постає перекладач [7, с. 16]. Проте, на наш погляд доцільніше було б застосувати термін «конвергентність», а не зіткнення.

Окрім посередницької функції, перекладні твори виконують і творчу, продуктивну місію, бо завжди були важливим стимулом розвитку національних мов, літератур, культур.

Наш час нерідко називають століттям перекладу. Перекладацька діяльність проникає у всі сфери суспільного життя і навіть побуту. Не

можна уявити сучасне суспільство без перекладу газетного матеріалу, технічної і наукової інформації, повідомлень телеграфних агентств, усного (синхронного) перекладу. За поняттям «переклад» стоїть той факт, що вислів, який існує на одній мові, доноситься до сприйняття читача або слухача, який не володіє цією мовою. Оскільки сучасний світ налаштований на швидкий взаємообмін інформацією, то людство намагається спрямувати свій розвиток у єдине могутнє русло, і не займатися «винаходом велосипеду». Для цього вкрай важливо мати достатню інформацію про те, що відбувається в територіально й ментально близьких чи далеких країнах. Особливо охоче країни воліють продемонструвати свої надбання у мистецькій сфері, тим паче, що музика й живопис є універсальними мистецтвами, тобто міжнародними, такими, що безпосередньо формують почуття людини.

Літературі відведене особливе місце серед інших видів мистецтв. На відміну від музики й живопису, які впливають на людей різних національностей безпосередньо (через зір і слух), що притаманні всім здоровим людям, літературний твір інколи стикається зі значними перешкодами на шляху до свого читача, якщо цей читач є носієм мовної системи, відмінної від мовної системи автора твору. Також зауважимо, що полілінгвізм і навіть білінгвізм зараз явище скоріше виключне, ніж розповсюджене. Тож на допомогу приходять переклад, тобто такий різновид творчості, у процесі якого твір, який існує в одній мові, відтворюється в іншій зі збереженням усієї множини авторських роздумів, ідей, задуму. Кожен вид літератури послуговується певним видом перекладу. Зокрема, художня література послуговується художнім перекладом.

Художній переклад – відображення думок і почуттів автора прозового або поетичного першотвору за допомогою іншої мови, перевтілення його образів у матеріал іншої мови [4, с. 5].

Художній переклад – один із найбільш наочних проявів міжлітературної (а отже й міжкультурної) взаємодії. Фактично, переклад є основною частиною національно-літературного процесу, оскільки виступає посередником між літературами, без нього неможливо було б говорити про міжлітературний процес у всій його повноті. Художній переклад – особливий вид перекладу, оскільки він є не точною передачею змісту, а «відображенням думок і почуттів автора прозового або поетичного першотвору за допомогою іншої мови, перевтіленням його образів у матеріал іншої мови» [5, с. 3]. Художній переклад має справу не з комунікативною функцією мови, а з її естетичною функцією, оскільки слово виступає як «першоелемент» літератури. Це вимагає від

перекладача особливої ретельності та ерудованості. У художньому творі відображаються не лише певні події, а й естетичні, філософські погляди його автора, які становлять або струнку систему, або – суміш різних теорій [4, с. 7]. Перекладач повинен мати якщо не ґрунтовні, то принаймні достатні для перекладу знання в області філософії, естетики, географії, ботаніки, мореплавства, астрономії, історії мистецтв, етнографії (оскільки в деяких творах висвітлюються деталі побуту героїв), та ін. «Ідейно-образна структура оригіналу може стати в перекладі мертвою схемою, якщо перекладач не уявляє собі того суспільного середовища, у якому виник твір, тих причин, які покликали його до життя, і тих обставин, завдяки яким він продовжує жити в інших середовищах і в інші часи» [4, с. 198].

Як же визначити адекватність перекладу та які існують вимоги до нього?

Для науковців постає питання «Чи можливо зовсім точно і повно передати однією мовою думки, виражені засобами іншої мови?» З приводу цього питання в науковому середовищі традиційно склалися дві протилежні точки зору, які згадувалися в роботах А.В. Федорова [9; 10], Л.С. Бархударова [1] та інших вчених. Отже, є два концептуальні підходи:

1. *«Теорія неможливості перекладу»*. За цією теорією повноцінний переклад з однієї мови на іншу взагалі неможливий унаслідок значної розбіжності виразних засобів різних мов; переклад є лише слабким і недосконалим відображенням оригіналу, що дає про нього дуже віддалене уявлення.

2. *«Мова – достатній засіб для спілкування»*. Інша точка зору, що лягла в основу діяльності багатьох професійних перекладачів, у тому числі й вищезгаданих Л.С. Бархударова та А.В. Федорова, полягає в тому, що будь-яка розвинена національна мова є цілком достатнім засобом спілкування для повноцінної передачі думок, висловлених іншою мовою.

Прийнято розрізняти три види письмового перекладу:

1. Послівний переклад (буквальний або підрядковий). Це механічний переклад слів іноземного тексту в тому порядку, в якому вони зустрічаються у тексті, без урахування їхніх синтаксичних і логічних зв'язків. Використовується в основному як база для подальшої перекладацької роботи.

2. Дослівний переклад. Дослівний переклад, за умов вірної передачі думки тексту, що перекладається, прагне до максимально близького відтворення синтаксичної конструкції та лексичного складу оригіналу.

3. Літературний, або художній переклад. Цей вид перекладу передає думки оригіналу у формі правильної літературної мови, і викликає

найбільшу кількість дискусій у науковому середовищі, адже, багато дослідників вважають, що найкращі переклади повинні виконуватися не стільки за допомогою лексичних і синтаксичних відповідностей, скільки творчими здобутками художніх співвідношень, відносно яких мовні відповідності відіграють другорядну роль.

Г. Гачечиладзе, наприклад, загалом визначає кожний переклад, у тому числі й художній, як відтворення твору, створеного однією мовою, засобами іншої мови. У зв'язку з цим виникає питання точності, повноцінності або адекватності художнього перекладу.

На думку цього вченого, художній переклад у більшості випадків коливається між двома крайнощами: дослівно точний, але художньо неповноцінний переклад і художньо повноцінний, але далекий від оригіналу, вільний переклад. Ці два принципи відбилися в двох основних точках зору: визначення перекладу з лінгвістичної і літературознавчої позицій [2, с. 28].

Лінгвістичний принцип перекладу перш за все передбачає відтворення формальної структури оригіналу. Однак, проголошення лінгвістичного принципу основним може призвести до надмірного слідування в перекладі тексту оригіналу, у мовному відношенні точному, але в художньому відношенні слабкому перекладу, що було б саме по собі одним із різновидів формалізму, коли точно перекладаються чужі мовні форми, відбувається стилізація за законами іноземної мови. У тих випадках, коли синтаксична структура тексту оригіналу може бути і в перекладі виражена аналогічними засобами, дослівний переклад може розглядатися як остаточний варіант без подальшої літературної обробки. Однак, збіг синтаксичних засобів у двох мовах зустрічається досить рідко. Зазвичай при дослівному перекладі виникає те або інше порушення синтаксичних норм. У таких випадках ми стикаємося з відомим розривом між змістом та формою: думка автора зрозуміла, але форма її вираження чужа мові перекладу.

Дослівно точний переклад не завжди відтворює емоційний ефект оригіналу, отже, дослівна точність і художність знаходяться в постійному протиріччі одна з одною. Безперечно, переклад спирається на мовний матеріал, без перекладу слів і словосполучень художній переклад не може існувати, і сам процес перекладу також повинен спиратися на знання законів обох мов і на розуміння закономірностей їхнього співвідношення. Дотримання мовних законів є обов'язковим як для оригіналу, так і для перекладу. Але художній переклад аж ніяк не є вишукуванням лише мовних співвідношень.

Г. Гачечиладзе визначає мову як матеріал художнього твору, і художній переклад, на його погляд, так само як і оригінал, віддає належне його закономірностям. Але розуміння художнього перекладу лише як зіставлення мовних засобів означає ігнорування його естетичної сторони [2].

Деякі дослідники вважають, що художній переклад потрібно розглядати як різновид словотворчого мистецтва, тобто не з лінгвістичної, а з літературознавчої точки зору.

Згідно з цією теорією, перекладач має керуватися ідеєю, нав'язаною оригіналом, яка змушує його шукати адекватні мовні засоби для відображення в словах думки, тобто художній переклад є адекватним оригіналу не в лінгвістичному, а в естетичному розумінні.

Так, наприклад, у статті А.А. Смирнова «Майстерність літературного перекладу» [8, с. 526-531], завданням адекватного художнього перекладу вважається передача змісту, емоційна виразність і словесно-структурне оформлення оригіналу. Адекватним, з погляду А.А. Смирнова, ми повинні визнати: «такий переклад, у якому передані всі наміри автора (як осмислені ним, так і несвідомі), в аспекті певного ідейно-емоційного впливу на читача, з дотриманням, наскільки це є можливим, (шляхом підбору точних еквівалентів або вдалих заміників) всіх застосованих автором ресурсів образності, колориту, ритму і так далі; проте, останнє повинно розглядатися не як самоціль, а тільки як засіб для досягнення загального ефекту. Безумовно, при цьому доводиться чимось жертвувати, обираючи менш істотні моменти тексту».

Звідси можна зробити висновок, що переклад, адекватний в художньому відношенні, може і не бути адекватним у мовному, у його окремих елементах. Тобто, в процесі перекладу сам мовний момент грає таку ж другорядну роль, як і в процесі оригінальної творчості, і тому висувати його на перший план не можна. Мова тут розглядається перш за все як засіб для здійснення художнього завдання, тому специфічні мовні завдання, що виникають при перекладі, повинні вирішуватися разом зі специфічними питаннями перекладу цього жанру і мати підлеглий характер.

За визначенням Г. Гачечиладзе, художній переклад є видом художньої творчості, де оригінал виконує функцію, аналогічну тій, яку виконує для оригінальної творчості жива дійсність. Відповідно до свого світогляду перекладач відображає художню дійсність обраного ним твору в едності форми і змісту; у співвідношенні окремого до цілого [2, с. 26].

І.А. Кашкін висунув принцип реалістичного перекладу, який він розцінює як найдосконаліший метод передачі іншомовних оригіналів [6,

с. 40]. Метою реалістичного перекладу, з погляду І. А. Кашкіна, є відтворення об'єктивної реальності, яка міститься в тексті оригіналу, із усім його смисловим і образним багатством. Перекладачеві, який в оригіналі одразу наштовхується на чужу граматичну структуру, особливо важливо прорватися крізь цей заслін безпосереднього авторського сприйняття дійсності, побачити за словами оригіналу явища, думки, речі, дії та стан, пережити їх і вірно, цілісно й конкретно відтворити цю реальність авторського бачення.

Із цією думкою перегукується і визначення відомого теоретика А. В. Федорова: «повноцінність перекладу означає вичерпну передачу смислового змісту оригіналу і повноцінну формальну і стилістичну відповідність йому». Особливо А. В. Федоров виокремлює такий аспект, як передача відношення частини, окремого елемента або уривка тексту до цілого: твір не є механічною сумою окремих частин, певною системою. З іншого боку, за умов передачі цілого та ігнорування окремих характерних частин може бути втрачено й індивідуальне забарвлення оригіналу. Художній переклад являє собою щось більше, ніж просто механічну сукупність частин з тієї причини, що він є плодом творчості й містить у собі елементи творчості перекладача [9, с. 28].

Не викликає сумніву твердження, що кожен переклад, як творчий процес, повинен бути позначений індивідуальністю перекладача, Але головним завданням перекладача все ж таки є передача в перекладі характерних рис оригіналу, і для створення мистецького та емоційного враження, адекватного оригіналу, перекладач повинен знайти найкращі мовні засоби: підібрати синоніми, відповідні художні образи тощо.

Звичайно, всі елементи форми та змісту не можуть бути відтворені точно. При будь-якому перекладі неминуче відбувається наступне:

1. Певна частина матеріалу не відтворюється і відкидається.
2. Певна частина матеріалу дається не в оригінальному вигляді, а у вигляді різних заміни, еквівалентів.
3. Привноситься такий матеріал, якого немає в оригіналі [3, с. 39].

Тому навіть найкращі переклади, на думку багатьох відомих дослідників, можуть містити певні зміни порівняно з оригіналом – і ці зміни абсолютно необхідні, якщо метою є створення аналогічного оригіналу тексту, єдності форми і змісту на матеріалі іншої мови, однак від обсягу цих змін залежить точність перекладу – і саме мінімум таких змін передбачає адекватний переклад.

Отже, метою адекватного перекладу є точна передача змісту і форми оригіналу при відтворенні особливостей останньої, якщо це дозволяють мовні засоби, або вживання адекватних відповідників на матеріалі іншої

мови.

Так, адекватним вважається переклад, який вичерпно передає задум автора загалом, усі відтінки задуму оригіналу і забезпечує повноцінну формальну й стилістичну його відповідність. Такий переклад може бути створений шляхом творчого застосування реалістичного методу відображення художньої дійсності оригіналу, має відбуватися не простий підбір відповідностей, а підбір найкращих мовних засобів для відтворення художніх елементів оригіналу.

Можна привести основні вимоги, яким повинен відповідати адекватний художній переклад, спираючись на роботи А. В. Федорова, Г. Гачічеладзе та інших вищезазначених вчених [2, 3, 9, 10]:

Умови правильності перекладу.

1. Точність. Перекладач має донести до читача повністю всі думки, висловлені автором. При цьому повинні бути збережені не тільки основні положення, але також нюанси і відтінки висловлювання. Піклуючись про повноту передачі висловлювання, перекладач, водночас, не повинен нічого додавати від себе, не повинен доповнювати і пояснювати автора. Це також було б спотворенням тексту оригіналу.

2. Стислість. Перекладач не повинен бути багатослівним, думки повинні бути викладені в максимально стислій і лаконічній формі.

3. Зрозумілість. Лаконічність і стислість мови перекладу не повинні зашкодити ясності викладу думки, легкості її розуміння. Слід уникати складних і двозначних зворотів, що ускладнюють сприйняття. Думка повинна бути викладена простою і зрозумілою мовою.

4. Літературність. Як уже зазначалося, переклад повинен повністю відповідати загальноприйнятим нормам української літературної мови. Кожна фраза повинна звучати жваво і природно, не зберігаючи жодних натяків на чужі синтаксичні конструкції мови оригіналу.

Список використаних джерел:

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод / Л. С. Бархударов. – М., 1975.
2. Гачечиладзе Г. Р. Проблема реалистического перевода: автореферат дисс. ... доктора филол. наук / Г. Р. Гачечиладзе. – Тбилиси: Изд-во АН Грузинской ССР, 1961. – 28 с.
3. Витренко А. Г. Может ли перевод быть частично эквивалентным? / А. Г. Витренко // Вестник МГЛУ. Серия лингвистика. Семантические и стилистические аспекты перевода. – Вып. 506. – М.: МГЛУ, 2005. – С. 35-40.
4. Дюришин Д. Посредническая функция художественного перевода / Д. Дюришин // Перевод – средство взаимного сближения народов. –

- М., 1987. – С. 166-176.
5. Дюришин Д. Художественный перевод в межлитературном процессе / Д. Дюришин // Проблемы особах межлитературных общностей [Под общей ред. Д. Дюришина]. – М., 1993. – 264 с.
 6. Кашкин И. Перевод и реалии / И. Кашкин // МП. Сб. – 1963. – М.: Сов. писатель, 1964. – С. 451-465.
 7. Комиссаров В.Н. Теория перевода / В.Н. Комиссаров – М.: Высшая школа, 1990. – 253с.
 8. Смирнов А. А. Майстерність літературного перекладу / А. А. Смирнов // Літературна енциклопедія – 1934, Т.8 – С. 526-531.
 9. Федоров А. В. Основи загальної теорії перекладу / А. В. Федоров. – М.: Вища школа, 1983. – 303 с.
 10. Федоров А. В. Введение в теорию перевода / А. В. Федоров. – М.: Изд-во на иностр. яз., 1958. – 182 с.

Musiienko Oleksii Romanovich

Senior lecturer

Department of Translation

National Technical University

"Kharkiv Polytechnic Institute"

INSIGHTS INTO SPECIALIZED TRANSLATION

The translation process of specialized texts should take into consideration two essential dimensions: the content and the form, as they are exactly the elements the translator has to transfer from a source language to a target one. It is an interdisciplinary process as it implies translation methods and techniques and at the same time documentation work and terminological research in that field. Unlike translations considered generally, specialized translations imply knowledge and command of specialized notions and terms specific to the field to which they belong [1]. Compared with general translation, specialized translation implies at least one additional step, i.e. identifying the specialized linguistic elements or terms that belong to the area of specialization one is dealing with.

Technical translation requires the formulation of communicatively adequate technical texts in the other language. This includes clarity, precision, and linguistic economy, as the key function of language for specific purposes is the specification, condensation, and anonymity of the propositions. Cultural elements in texts might be deemed superfluous here, but they are always there,

if only implicitly. Cultural traces in texts certainly have a specific linguistic form. Hence, it is useful to present an overview of various linguistic manifestations of culture in texts. This ranges from the word level and syntactic structures to the style on the text level, and its pragmatic social function.

The documentary and terminological research involve the acquisition and the practice of a method of work. This method will allow a translator to appropriate the concepts, the terminology and the phraseology he/she needs to translate specialized texts submitted to him/her first in class, then in the professional environment. The translation of specialized text courses should aim two aspects, notional and linguistic ones. A student must learn to make the documentary work on a specialized subject quickly and efficiently and to use the new knowledge in an appropriate way.

The process of translating a specialized text is characterized by the following:

1. Semasiological stage (which is connected to the text form in the source language), when translators have to: define their uncertainties, establish the comprehension level, delimitate the semantic and terminological units, conduct terminological research;

2. Onomasiological stage (which is connected to the meaning of the text, both in the source and in the target language), when translators have to: establish the necessary precision level for the target audience, to find the appropriate terminology to render meaning, to choose an appropriate form (univocal, clear and precise), to control meaning (internal and external coherence) and form (spelling, syntax, terminology).

In order to translate a specialized text, one needs, first of all, to decode it. The decoding of the specialized text deals with comprehending the conceptual nucleus of the terminological notions used in the text [2]. The concept makes reference to the extra-linguistic reality. The importance of the extra-linguistic reality in the case of specialized texts is different from that of the common lexis.

The training of professional translators is, traditionally, focused on the acquisition of competence in general translation. The ability to put in place a general translation implies mainly knowledge and know-how. The knowledge is that of the source language and the target language. The know-how is the ability to decode a written text in a language and to project the meaning into another one in the form of an equivalent text. Contrary to what one might think, experience has shown that very few people naturally possess this expertise. This explains why its acquisition occupies a prominent place in the training of professional translators. But for many years now, translation of

specialized texts has become an important activity around the world. Thus, the competence of the modern professional translator is not limited to general translation, and a translator should be prepared for specialized translation.

References:

1. Baker, Mona and Saldanha, Gabriela (2009) Routledge Encyclopedia of *Translation Studies*. Abingdon: Routledge.
2. Kussmaul, Paul (1995) *Training the Translator*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Назаренко Аліна Володимирівна
магістрантка спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавського інституту економіки і права
Науковий керівник: Данилюк Людмила Всеволодівна
канд. філол. наук., доцент, професор
кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавського інституту економіки і права

АНГЛОМОВНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАНЬ ЕРНЕСТА ХЕМІНГВЕЯ «СТАРІЙ ТА МОРЕ» І «РАЙСЬКИЙ САД»)

Фразеологізм – це особливе, чітко усвідомлене мовне явище, що за будовою виражається сполученням слів або реченням, характеризується роздільною оформленістю компонентів, цілісністю значення і здатністю до трансформації [7, с. 41]. Фразеологізми можуть виконувати різні функції та вживатися в усіх стилях мови.

Дослідженню англійських фразеологічних одиниць присвячено чимало робіт, в яких науковці розглядають структурні та лексико семантичні особливості, пропонують різні принципи класифікації фразеологічних одиниць [3, 4, 5, 12, 13].

У перекладацькому аспекті, а саме особливості їх відтворення в українських перекладах, фразеологічні одиниці ще малодосліджені, хоча близький до семантичної класифікації В. В. Виноградова 1) фразеологічні зрощення; 2) фразеологічні єдності; 3) фразеологічні сполучення; розподіл за ступенем граматично-змістової злитості елементів, здійснений на українському матеріалі П. Дудиком, є важливим кроком у розбудові українського перекладознавства. П. Дудик виділяє п'ять типів

фразеологізмів: ідіоми, фразеологічні єдності, фразеологічні вирази, фразеологічні сполучення та фразеологізовані словосполучення [7, с.81-83].

Метою статті є проведення на конкретному мовному матеріалі аналіз частоти вживання фразеологічних одиниць в («Старий та море» і «Райський сад», Ернест Хемінгуей) та способів їх відтворення в українських перекладах.

Як показує аналіз спеціальної літератури, існує декілька визначень фразеологічної одиниці. За визначенням В.В. Виноградова, фразеологічна одиниця – це абсолютно неподільна одиниця мови, значення котрої зовсім не залежить від її лексичного складу, від трактування її компонентів, а також умовно та доволно, як значення немотивованого слова – знаку [5, с. 61]. Подібні мовні одиниці В.В. Виноградов вважає можливим називати ідіомами. Трактування або ознаки їхніх компонентів не мають жодного зв'язку з реальним значенням фразеологічної одиниці.

Фразеологічні одиниці мають багато спільних рис із словосполученнями. В.В. Виноградов не відносить крилаті слова, прислів'я й приказки до фразеологічних одиниць, пояснюючи це тим, що їх синтаксична структура та семантика відрізняється від самого поняття фразеологічна одиниця, зауважуючи, що основною ознакою фразеологічної одиниці є її семантична неподільність, абсолютна неможливість визначення цілого значення із значення складових компонентів. Вона є семантичною одиницею, подібною до слова, яка позбавлена внутрішньої форми, підкреслюючи, що – фразеологічна одиниця не є ні добутком, ні сумою семантичних елементів цієї одиниці [5, с.124].

Неодноразово серед лінгвістів піднімалося питання про відмінності між фразеологічною одиницею та словосполученням [13, с.36-43].

Проведений аналіз спеціальної наукової літератури показує, що низка науковців (В.М. Телія, В.Д. Ужченко, В. П. Жуков та інші) вважають, що фразеологізм виступає мовною одиницею, котра складається з декількох окремих слів, тобто за структурою його можна віднести до словосполучення.

Характером зв'язків слів, що входять до їх складу, і загальним значенням фразеологічні вирази нічим не відрізняються від вільних словосполучень і речень. Специфікою їх є те, що вони не створюються мовцями, а відтворюються як готові структурні і значеннєві одиниці.

Існують декілька класифікацій фразеологічних одиниць, найбільш відомими з яких є класифікації В.В. Виноградова [], М.М. Шанського [], П. Дудика [], В.Д. Ужченко [], В. П. Жукова [].

Зберігши три основні класи фразеологічних одиниць за схемою В. В. Виноградова (фразеологічні зрощення, єдності та сполучення), М. М. Шанський виділив четвертий клас – фразеологічні вирази, до яких належать такі стійкі в своєму складі і вживанні фразеологічні звороти, які не тільки є семантично подільними, але й складаються цілком із слів з вільним значенням (*Вовків боятися – в ліс не ходити*) [21, с. 84].

Серед фразеологічних виразів М. М. Шанський розрізняє дві групи:

1) фразеологічні вирази комунікативного характеру, що являють собою предикативні словосполучення, рівноцінні реченню, є цілим висловленням, виражають те чи інше судження (*Людина – це звучить гордо*) [21, с. 121], та 2) фразеологічні вирази номінативного характеру, що є сполученням слів, ідентичним лише певній частині речення, є словесною формою того чи іншого поняття і, як і слова, виконують у мові номінативну функцію (*трудові успіхи, палії війни, вищий навчальний заклад*).

Ученим П. Дудиком було виділено п'ять типів фразеологізмів: ідіоми, фразеологічні єдності, фразеологічні вирази, фразеологічні сполучення та фразеологізовані словосполучення [7, с. 89].

Ідіоми об'єднуються семантичною неподільністю, синтаксичною нерозкладністю й замкненістю; зміст ідіоми прямо не впливає з лексичного значення її елементів (*бути на близькій нозі*).

У фразеологічних єдностях значення компонентів трохи ослаблене вільнішою семантичною зв'язаністю структурних одиниць (*намилити голову, пальці знати*)

Терміном фразеологічні вирази передусім об'єднуються прислів'я і приказки (за моє жито ще мене й бито, що легко нажить – з дому біжить). Вони повністю складаються зі слів з вільними значеннями, не виступають семантичним еквівалентом окремого слова.

Фразеологічні сполучення – вирази, що приховують у собі метафору, мають досить прозору внутрішню форму: *прибитий горем*. Сюди належать і фразеологізми-професіоналізми: *дати дуб (чинбарське) «обробити шкіру дубленням» (Полтавщина)*.

Фразеологічні словосполучення об'єднуються неметафоричністю, синтаксичною неподільністю компонентів (шкода й гадки, невелике цабе, ось тобі на) [7, с.109].

Перекладацький аспект фразеологізмів не одноразово був предметом дослідження зарубіжних та вітчизняних лінгвістів []. Як показує аналіз, у перекладознавстві сьогодні виділяють такі способи перекладу фразеологічних одиниць:

- транскрибування і транслітерація;
- калькування;
- лексико-семантичні заміни (конкретизація, модуляція, генералізація).

Найбільш поширені граматичні трансформації містять:

- синтаксичну схожість (дослівний переклад);
- членування пропозицій;
- об'єднання пропозицій;
- лексико-граматичні заміни (заміни частини мови, члена пропозиції, форми слова): антонімічний переклад, експлікація (описовий переклад), компенсація [11, с. 142-157].

Самостійний аналіз фразеологічних одиниць, був проведений на матеріалі оповідань Ернеста Хемінгуея «Райський сад» і «Старий та море», з яких методом суцільної вибірки було зібрано 532 одиниці та їх перекладів здійснених В. Митрофановим. Був здійснений аналіз частоти вживання Хемінгуєм та способи їх перекладу українською мовою, до яких звертався перекладач. Проведений аналіз дозволив виявити, що найбільш притаманні способи перекладу для автора – дослівний переклад (24%), повний еквівалент (18%), описовий переклад(9%).

Висновки. Отже, фразеологічна одиниця є абсолютно неподільною одиницею мови, значення котрої зовсім не залежить від її лексичного складу, від трактування її компонентів, а також умовно та довільно, як значення немотивованого слова – знаку. Англійські фразеологізми як носії національної самобутності, стилістичних особливостей та яскравої виразності перекладаються з врахуванням екстралінгвістичних факторів. В українських перекладах переважно відтворюються методами описового або дослівного перекладу.

Список використаних джерел:

1. Авксентьев Л.Г. Семантична структура фразеологічних одиниць сучасної української мови та особливості її формування // Мовознавство. – 1993. – №1, с.43-46;
2. Алефіренко М.Ф. Проблема фразеологічного рівня мови // Мовознавство. – 1984. – №5 с.42-47;
3. Амосова М. М. Основи англійської фразеології / М. М. Амосова. – Ленінград: ЛГУ, 1963. – 208 с. ;
4. Амосова Н.Н. Лексикология английского языка. Пособие для учителей средней школы.– Л., 1955. – 192с. ;
5. Виноградов В.В. Перевод: Общие и лексические вопросы / В.С. Виноградов. М.: КДУ, 2006. – 240 с. ;

6. Виноградов В.В. Лексикология и лексикография: Избранные труды / В.В. Виноградов. М., 1977. – 312 с. ;
7. Дудик П.С. Синтаксис сучасного українського літературного мовлення / П.С. Дудик. – К.: Наук. Думка, 1973. – 264 с. ;
8. Єрченко П.Г. Класифікація фразеологічних одиниць // Іноземна філологія. – 1994. – Вип. 4 с.8-12;
9. Жуков В. П. Семантика фразеологических оборотов: учебное пособие для вузов. – Москва : Просвещение, 1978. – 160 с. ;
10. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. – К., 1999. – 214 с. ;
11. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка : учебник для вузов / Александр Владимирович Кунин . – Москва : Высшая школа, 1986. – 336 с. ;
12. Кунин А.В. Фразеология современного английского языка: Опыт систематизированного описания / – Москва : Международные отношения, 1972. – 288 с. ;
13. Мокиенко В.М. Семантическая концепция Б. А. Ларина и историко-этимологическая реконструкция фразеологии // Актуальные проблемы вербальной коммуникации: язык и общество: Сборник научных трудов. – К., 2004. – 470 С. ;
14. Намакштанська І, Романова О. Світ тварин у світі фразеології // Урок української – 2000. – №8 с.22-23;
15. Никитин М.В. Лексическое значение в слове и словосочетании. Спецкурс по общей и английской лексикологии / М.В. Никитин. Владимир, 1974. – 222 с. ;
16. Никитин М.В. Лексическое значение слова (структура и комбинаторика) / М.В. Никитин. М.: Высшая школа, 1983. – 127 с. ;
17. Никитин М.В. Основы лингвистической теории значения / М.В. Никитин. М.: Высшая школа, 1988. – 165 с. ;
18. Оботнина Е.В. Функционально-когнитивное описание актуализации внутренней формы фразеологических единиц в переводе: автореф. дис. . канд. филол. наук / Е.В. Оботнина. Одесса, 2006 – 29 с. ;
19. Пономаренко Л.О. Вплив східних мов на формування англійської фразеології // Мовознавство. – 1975. – №2 с.26-28;
20. Редін П.О. Типи системних зв'язків фразеологічних одиниць у мові // Мовознавство. – 1994. – №4-5 с.50-52;
21. Шанский Н.М. Фразеология современного языка / Н.М. Шанский. – М. : Высш.шк., 1985. – 231 с. ;

Пашко Станіслав Володимирович
студент 4-го курсу спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник :Данилюк Людмила Всеволодівна
к.філол.н, доцент, професор кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ЕПІТЕТИ В АНГЛІЙСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Вступ. Важливим об'єктом дослідження сучасної лінгвостилістики є епітет як мовно-виразовий засіб, що відіграє значну роль у творенні мовної картини окремого індивіда і певної спільноти людей (територіальної, соціальної, професійної тощо), а також відображає мовні традиції певної епохи загалом. Епітети засвідчують значні можливості мови у сполучуваності слів, є одним із виявів мовного багатства. Вони допомагають вирізнити певний предмет чи явище з ряду однорідних, точніше передати думку, надають мові образності та емоційності. Вивчення епітета має певні традиції в лексикології, лінгвостилістиці, теорії літератури. Аналіз особливостей функціонування епітета в літературному творі є обов'язковим складником дослідження поезики. Системне вивчення епітета, докладний аналіз окремих його різновидів, визначення закономірностей і ознак функціонального використання цього тропа в поезії та прозі було неодноразово предметом досліджень науковців [1, с. 25]

Хоча епітети тривалий час є об'єктом наукових досліджень філологів, проте залишається ще багато проблем, які потребують детального вивчення.

Виклад основного матеріалу. Дотепер епітети досліджують переважно на матеріалі художньої літератури. Останнім часом відчувається деякий спад інтересу до вивчення різновидів епітетів та їх стилістичних функцій. Імовірно, цьому сприяє нечітке усвідомлення статусу епітета як тропа, змішування його з будь-яким означенням у синтаксисі і з прикметником у морфології, обмежене розуміння епітета як метафоричного прикметника. Існують значні розбіжності в кількості семантичних і структурних класів епітетів, часто порушується їх однорідність, не враховується той незаперечний факт, що в системі тропіки поле епітета перетинається також з полями й інших тропів.

Мета статті – викласти результати проведеного дослідження епітетів англомовного художнього дискурсу англійської мови, а саме уточнене поняття епітету, аналіз основних класифікацій епітетів та особливостей живання епітетів у сучасному англомовному художньому дискурсі.

Як показує аналіз спеціальної літератури, епітети притаманні художньому дискурсу будь-якої мови, але в кожній конкретній мові епітети мають свої особливості утворення і функціонування.

Епітет – це художнє означення. Інакше його ще називають образним або поетичним означенням, протиставляючи його таким чином логічному означенню предмета, завдання якого також полягає в тому, щоб конкретизувати уявлення про предмет, про який ідеться. Проте, на відміну від логічного, поетичне означення не має на меті вказати на такі ознаки предмета, які могли б відокремити його в нашому уявленні від інших, подібних до нього предметів.

Як показує аналіз спеціальної літератури, традиційно епітети поділяються на логічні та художні (власне епітети) означення, на постійні (фольклорного походження), загальномовні та індивідуально-авторські. Без сумніву, саме в художніх текстах епітети найповніше реалізують свої функції, виявляють особливо високий образний потенціал [3, с. 27].

У широкому розумінні епітет – це будь-яке означення, що вживається для характеристики предмета думки, для називання ознаки, яка пов'язана з конкретним текстом, з індивідуальним авторським стилем. Друге, вужче, розуміння епітета охоплює лише художні, емоційно-образні означення, яким властива оригінальність, нечасте вживання, індивідуальне змістове наповнення.

Епітети часто вживають в поезії. Поетичний епітет не потрібен для точності, він відзначає певні типові, характерні властивості предметів, здійснює не усунення з думки видів, що не містять у собі ознаки, ним виділеної, а заміщення конкретним способом одного з багатьох непевних [3; с. 357].

Існує багато класифікацій епітетів за різними принципами, семантичними та структурними, які значно відрізняються за своїм складом і принципами, що лягли в їх основу. Так, В. Москвін пропонує класифікувати епітети за способом позначення відповідної прикмети (метафоричний, метонімічний, зміщений), за семантичними параметрами (колеристичні, оцінні), за структурою (прості, складні), за рівнем засвоєння мовою (загальномовні, індивідуально-авторські), за стійкістю зв'язків з означуваним словом (вільні, постійні; окремих різновид – антономазія), за стилістичним забарвленням (розмовні, газетні, книжні, поетичні, народнопоетичні, фольклорні), за кількісними характеристиками (ланцюжок епітетів, виделка, трійчатка), за поєднанням із фігурами повтору (тавтологічний, наскрзний). У класифікації В. Москвіна відчувається прагнення максимально повно окреслити систему різнобічних параметрів, за якими можна здійснювати розмежування епітетів не лише в художньому мовленні, а й в

інших мовленнєвих стилях.[2; 45]

Класифікація, запропонована Т. Онопрієнко, ґрунтується на врахуванні місця епітета в системі семантичних полів інших тропів. Ця класифікація дозволяє визначити статус компаративних епітетів і виділити їх відмінні особливості. Компаративні епітети належать до поля подібності okazіonalно-асоціативних епітетів та є результатом перетинання поля епітета з полем порівняння[3, с. 9].

Л.П. Єфімов подає класифікацію епітетів, що включає і семантичний принцип класифікації, і структурний. За семантичним принципом автор поділяє епітети на асоціативні та неасоціативні, де асоціативні епітети вказують на типові особливості об'єктів, які закладені у самому значенні слів, з якими вони асоціюються. Асоціативні епітети є, зазвичай, мовними епітетами, їх вживання з певними іменниками є сталим і традиційним, наприклад: *if forest, then – dark; if attention, then – careful;*

Неасоціативні епітети приписують предметам такі якості, які їм невластиві, не асоціюються з предметом, який означають: *voiceless sands; helpless loneliss;*

За структурним принципом в його класифікації виокремлюються прості епітети, складені (епітети – композити, фразові та епітети-речення) [4, с. 58-59].

Прості епітети – це слова, що є детермінантами, означенням, іменників: *tremendous pressure, magnificent sight.*

Складені або компоновані епітети є словами-композитами, тобто складеними прикметниками типу: *mischief-making pupil; curly-headed boy;* Фразові епітети є за структурою сталими словосполученнями: *do-it-yourself command; go-to-devil request; head-to-toe beauty.*

Епітети-речення за структурою є звичайними реченнями, що виконують функцію означення іменників: *I-don't-want-to-do-it feeling; I-did-it-myself statement.*

Висновок. Отже, епітет як мовно-виразовий засіб, відіграє значну роль у творенні мовної картини окремого індивіда і певної спільноти людей (територіальної, соціальної, професійної тощо), а також відображає мовні традиції певної епохи загалом. Епітет це – художнє означення, що вживається для характеристики предмета думки, для називання ознаки, яка пов'язана з конкретним текстом, з індивідуальним авторським стилем. Вужче розуміння епітета охоплює лише художні, емоційно-образні означення, яким властива оригінальність, нечаше вживання, індивідуальне змістове наповнення. За класифікацією епітети поділяються вченими за різними принципами на низку видів. Які можуть бути різними у різних мовах, у різних типах дискурсів.

Список використаних джерел:

1. Карабан В.І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – Вінниця: Нова Книга, 2003.
2. Москвин В. Эпитет в художественной речи: Русская речь. - 2001. - №4.
3. Онопрієнко Т. Епітет у системі тропів сучасної англійської мови (Семантика. Структура. Прагматика). – Автореферат – Харків, 2002.
4. Єфімов Л.П. Стилїстика англійської мови. – Вінниця: Нова Книга, 2004.

Попова Карина Володимирівна

ст. викладач кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавського інституту економіки і права

Шахова Валерія Володимирівна

ст. викладач кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавського інституту економіки і права

ПОРЯДОК ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Термінологія сучасної літературної мови дуже багата й розгалужена відповідно до існуючих у теперішньому суспільстві знань. У її складі виділяється велика група суспільно-політичної термінологічної лексики, спеціальна лексика.

У процесі перекладу терміну визначають 2 етапи:

- 1) З'ясування значення терміну у контексті;
- 2) Переклад значення рідною мовою. [1, с. 267]

Головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту.

Еквівалент – постійна лексична відповідність, яка точно співпадає із значенням слова. Терміни, які мають еквіваленти у рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Вони служать опорними пунктами у тексті, від них залежить розкриття значення інших слів, вони дають можливість з'ясувати характер тексту. Тому слід вміти знаходити відповідний еквівалент у рідній мові і розширювати знання термінів-еквівалентів.

Але оскільки юридичні терміни – це переважно складні терміни або терміни словосполучення, то вони й являються основною проблемою перекладу юридичного тексту.

Як вже зазначалось вище складні терміни являють собою стале словосполучення, за яким закріплене певне термінологічне значення.

Наприклад: *conclusive notice* – кінцеве *nonпередження*; *arrival on departure* – *свідчення під присягою*. Переважна більшість термінів становлять препозитивні атрибутивні словосполучення, тобто такі словосполучення, де є означення і означуваний компонент і означення займає в словосполученні початкову позицію.

Переклад складних термінів складається з двох основних процедур – аналітичної та синтетичної. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих його компонентів. А для цього необхідно правильно визначити компоненти складного терміна, оскільки ними можуть бути не тільки слова, а й словосполучення, що входять до складу складного терміну. Важливо також встановити, в яких семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміна-словосполучення. Характер цих відносин й визначає порядок та сам зміст перекладу складного терміну. Синтетичний етап перекладу передбачає вибудовування компонентів в залежності від зазначених семантичних відносин і отримання остаточного варіанту перекладу складного терміну. [2, с. 9]

Проаналізувавши все вищезазначене можна зробити висновок, що загалом юридичні терміни мають такі самі шляхи передачі з англійської мови на українську як і всі інші терміни. Головною проблемою перекладу юридичних термінів та термінів-словосполучень є їхня багатозначність не тільки серед різних галузей науки але й всередині самої юридичної галузі тексту. Точне значення терміну в даному випадку можна виявити лише за допомогою контексту та інших термінів, що пов'язані між собою у терміні-словосполученні.

Список використаних джерел:

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка: учеб. пособие / И. В. Арнольд. – 2-е изд., перераб. – М.: ФЛИНТА: Наука, 2012. – 376 с.
2. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / Коптілов В. В. – Київ, «Вища школа», 1982. – 165 с.

Пустовіт Юлія Юрїївна
студентка 6 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ ПЕРЕКЛАД ТА ЙОГО ВИДИ

Навіть на сьогоднішній день все ще існують упередження на адресу перекладу. Беручи свій початок ще з XVII століття – піку розвитку теорії «*Les belles infidèles*» (Невірні красуні) – часу, коли перекладачі додавали, вилучали та навіть змінювали значення оригінального тексту для того, щоб досягнути кращого або більш гармонічного звучання слів у мові перекладу. Враховуючи те, що від упередженості будь якого роду позбутися дуже важко, ми не будемо намагатися змінити загальну думку про кіно переклад. Натомість, ми розглянемо кіно переклад з погляду самого перекладача. Перш за все, слід розкрити поняття аудіовізуального перекладу.

Аудіовізуальний переклад – це переклад продуктів, у яких вербальна складова (текст) перемежується з елементами, присутніми в інших джерелах комунікації, як-то: звук та зображення. Два найпопулярніші типи перекладу, які відносяться до аудіовізуального перекладу, це *дублювання* та *субтитрування* [10, с. 11].

Далі ми б хотіли більш докладно зупинитися на таких важливих поняттях кіновиробництва, як *кінотекст*, *кіносценарій*, *кінодіалог* та *драматичний діалог*, що невідривно пов'язані із здійсненням аудіовізуального перекладу.

Кінотекст (film text) – викладене в будь-якому виді та жанрі кінематографа (анімаційний, документальний, учбовий, популярно-науковий, ігровий) повідомлення, що містить певну інформацію, направлену на засвоєння глядачем [1]. Кінотекст призначений для миттєвого засвоєння та сприйняття, тому буквальний переклад елементів зарубіжної культури без додавання пояснюючих коментарів, жодним чином не сприятиме наближення глядача до фільму [2, с. 240], створивши такий собі культурний бар'єр.

Дослідник Р. Матасов визначає *кінотекст* як «технічно-диференційовану динамічну знакову ситуацію, що є сукупністю структурних елементів кіномови в рамках кінематографічного твору, яка надсилає згідно з одиничною чи множинною жанровою настановою певне

інформаційно-емоційне повідомлення реципієнту (глядачу) у вигляді синергетичної комбінації актуалізованих у кінострічці семіотичних кодів (вербальної природної мови/мов, музики, кінесики, іконіки, і.т.д.), і характеризується смисловою завершеністю, інтертекстуальністю, поліавторською модальністю та наявністю різноманітних фігур мови кіно (кінометафори, кіноепіфори, паралелізм, еліпс, тощо), що не є творчототожною початковою кінодраматургічною концепцією та є продуктом колективного й функціонально-диференційованого автора, яка дуже часто здійснює різний, іноді діаметрально протилежний до першочергового задуму, емоційний вплив на кінцевого користувача, який визначається його інтелектуальним рівнем, статтю, віком, психологічним настроєм і культурним оточенням, записана на матеріальному носії й призначена для аудіовізуального сприйняття [4, с. 156-157].

Кіносценарій (screen play) – повний текст кінострічки, що включає в себе опис усіх дій, що відбуваються в фільмі, усі діалоги між усіма акторами, а також опис їхньої зовнішності, щоб режисери мали змогу відобразити стиль, образ та настрої прописаних персонажів [46]. Тобто, це – інструкція для режисерів-постановників, акторів, знімальної команди та режисерів звуку, що працюють над фільмом.

Кінодіалог (film dialogue) – усі розмовні лінії кінострічки, весь матеріал, що проговорюється у ній. [8, с. 328] На відміну від кінодіалогу, *драматичний діалог* – форма організації драматургічного та сценічного твору. Від кіно діалогу він відрізняється значно більшою насиченістю та концентрацією. Це діалог – просувна дія, де висловлення персонажів, що проявляють свої наміри, мають значення вчинків. Вони можуть мати трагічний чи комічний характер [3].

Згідно з думкою дослідника Р. Матасова, основним завданням кіноперекладача є локалізація іншопольтурної та іншомовної аудіовізуальної продукції за допомогою міжмовної передачі елементів лінгвістичних систем, урахування комунікативну лінгвоетнічну компетенцію носіїв мови перекладу. Кіноперекладач повинен вміти користуватися специфічними операційними навичками задля створення успішного та ефективного перекладу [4, с. 156].

Субтитрування та дублювання – це два методи переносу мовних одиниць при перекладі певних типів масового аудіовізуального спілкування таких як повнометражні та багатосерійні фільми [2, с. 8].

Термін *субтитрування* можна визначити як процес надання синхронізованих титрів для телевізійного або фільмового діалогу; *дублюванням* ж можна назвати будь-яку техніку покриття в аудіовізуальній продукції голосу оригіналу іншим голосом [5]. Вибір між

субтитруванням та дублюванням залежить від ринку збуту.

За даними дослідника Генріка Готтліба, традиційно субтитрування обирають у Скандинавії, Нідерландах, Бельгії, Португалії, Греції, Ізраїлі, Єгипті та у арабських країнах [7, с. 8].

На відміну, дублювання вважається стандартним методом кіноперекладу в таких країнах Європи як Франція, Німеччина, Італія та Іспанія [6, с. 10]

Країни, де дублюються в основному фільми для дітей, всі інші – субтитруються.

Країни, де дублювання та субтитрування використовується в однакових пропорціях.

Країни, де дублювання – не дуже поширене явище, там зазвичай роблять закадрове озвучення (так званий voice-over) одним чи декількома акторами дубляжу. Країни, де дублюється вся відеопродукція. Країни, де зазвичай надається перевага дубляжу з інших країн через схожість мов та однакової зрозумілості для глядачів (наприклад, чеська в Словаччині та французька в Бельгії). Сам дубляж тут виконується рідко.

Попит на продукти кінематографу дуже великий, і, враховуючи те, що майже всі провідні художні фільми сьогодення випускають англomовні країни, ми бачимо, що виникає велика потреба у їх перекладі. Тому пропонуємо більш детально заглибитися у процес перекладу художніх фільмів в Україні.

Згідно з перекладацькою традицією, в Україні використовують *дублювання* в якості головного виду кіноперекладу. В деяких випадках фільми для показу в кінотеатрах субтитрують, наприклад, під час сеансів перегляду кінокартин в оригіналі, на кінофестивалях, на міжнародних прем'єрах, тощо.

Дублювання, дубляж або дубльований переклад (від фр. *double* «подвійний») – це переклад продуктів кінематографу таким чином, що мова оригіналу повністю замінюється на мову перекладу з метою проведення показу кінокартини в тих країнах, мешканці яких не спілкуються мовою, на якій говорять персонажі оригінального твору [11, с. 8].

Технологія дублювання

Згідно з дослідженням чеського лінгвіста Рейча [11, с. 9-10] перш за все на студію звукозапису кіновиробником надсилається майже готова (90-100%) кінострічка, а також скрипти (текст реплік героїв з маркерами часу), відеоматеріал та сесія ProTools (всі звукові доріжки кінокартини з необхідними шумами, музикою, звуковими ефектами та мовою героїв).

Далі до справи береться автор синхронного тексту. Його робота –

стежити за тим, щоб переклад влучно співпадав із артикуляцією губ та мімікою персонажа, а також, у разі виникнення неточностей та розходжень, знаходити аналоги словам або ж навіть фразам. Перевірений синхронний текст віддається на затвердження кіновиробників.

Далі відбувається підбір акторів дубляжу за такими критеріями: 1) незвичайний, цікавий голос; 2) віковий збіг голосу актора із голосом персонажа; 3) відповідність темпераментів персонажа та людини, що його дублює. Кастинг відбувається таким чином: кожний із акторів дубляжу приходять до студії, начитує репліки його героя в фільмі, де в навушниках звучить текст оригіналу (так можна почути інтонацію), на екрані показується відеоряд, а сам актор має перед собою український переклад.

Із початком процесу дублювання кінокартини, стерно влади переходить до звукорежисера та режисера дубляжу. Спочатку вони прослуховують усі кастингові записи та обирають найкращих акторів серед представлених. Далі режисер дубляжу слідкує за творчим процесом озвучення, а коли все готово, до справи береться звукорежисер. Протягом декількох днів він накладає необхідні звукові ефекти на готові звукові доріжки та синхронізує репліки (вже на українській мові) із зображенням.

Цікавим фактом є те, що коли практика дублювання фільмів тільки зароджувалася, під час створення дубляжу, в студії звукозапису знаходилася рівна до кількості задіяних у фільмі персонажів кількість акторів. Із розвитком технологій, у 90-х роках голоси почали записувати доріжками, саме тому тоді й тепер кожний актор працює окремо.

Субтитри – текст реплік акторів або ж важливих написів, задіяних у аудіовізуальній продукції, що зазвичай мають вигляд текстового супроводу в нижній (інколи верхній) частині кіно- чи телеекрану [9, с. 6]. Їх використовують для перекладу кінокартин іноземного походження та іншої телевізійної продукції. Також субтитри можуть подаватися у вигляді скрипту – реплік діалогів мовою оригіналу. Ще субтитри оригінальною мовою виготовляють для того, щоб полегшити доступ для людей із вадами слуху до продуктів кіноіндустрії. Крім аудіовізуальної продукції, субтитруватися також можуть театральні та оперні вистави записані на плівку. Телевізійні ж субтитри зазвичай передаються телетекстом.

Технологія субтитрування

Спіраючись на дані телеканалу BBC [12] можна стверджувати, що сьогодні завдяки технологіям, що розвиваються, саббери (люди, що створюють субтитри) користуються комп'ютерними програмами, що зберігають на твердому диску відео у цифровому форматі, надаючи їм

доступ до кожного кінокадру. Спочатку саббер розбиває кінокартину на певні часові проміжки встановлюючи тайм-коди (часові коди), тобто час, коли починається/закінчується репліка й, відповідно, з'являється/зникає субтитр. Іноді часову розмітку (вона має назву 'spotting') роблять техніки, а саббер, отримавши готову версію фільму з нанесеними тайм-кодами, починає створювати текст субтитрів.

Далі файл із субтитрами, що складається з тексту та тайм-кодів, вшивається прямо в відеоряд (вшиті, внутрішні субтитри – *hardsubtitles*) або ж накладається поверх нього за допомогою спеціальних функцій, вбудованих у відеопрогравачі (зовнішні субтитри – *softsubtitles*) у вигляді файлу формату .srt.

Найпопулярнішою програмою для самостійного створення субтитрів є *Subtitle Workshop*, що знаходиться у вільному доступі та є дуже простою для використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богдановская П. Ю. Кинотекст как особый вид креолизованного текста [Электронный ресурс] : Международный студенческий научный вестник / П. Ю. Богдановская –2016. – № 1.; –Режим доступа <https://www.eduherald.ru/ru/article/view?id=14308>.
2. Демецька В. До проблеми перекладу кіно текстів / В.Демецька, О. Федорченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Лінгвістика": збірник наукових праць. Розділ IV – Херсон : видавництво ХДУ, – 2010. – С. 239 –243.
3. Жусупова А. У. Особливості перекладу ненормативної лексики у сучасній американській літературі / А. У. Жусупова – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/6_PNI_2014/Philologia/7_161474.doc.htm.
4. Матасов Р. А. Методичні аспекти викладання кіно/відеоперекладу /А. Матасов. – 2009. – 12 с.
5. Coelh, L. J. Subtitling and Dubbing: Restrictions and Priorities / L. J. Coelh – [Electronic resource]. – Access : <http://www.translationdirectory.com/article326.htm>.
6. Dries, J. Dubbing and Subtitling: Guidelines for Production and Distribution / J. Dries, Manchester : The European Institute for the Media, 1995. – 73 p.
7. Gottlieb, H. Subtitling – A New University Discipline / H. Gottlieb // [Cay Doller up&Anne Loddegaard (eds)] Teaching Translation and Interpreting: Training, Talentand Experience, Amsterdam &Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1992. – 273 p.

8. Kolodina E. A. The status of film dialogue among the related concepts: film dialogue, film text, film discourse / E. A. Kolodina. – Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского, 2013. – С. 7.
9. Krabat, K. Subtitling is easy. European advice / K. Krabat. – 2012. – 18 p.
10. Orero P. Topics in audiovisual translation / P. Orero – K. : Benjamins Translation Library, 2004. – 227 p.
11. Reich P. The film and the book in translation / P. Reich. – Brno, 2006. – 60 p.
12. Subtitle guidelines – [Electronic resource]. – Access : http://bbc.github.io/subtitle-guidelines/teatr_i_kino/DIALOG_DRAMATICHESKI.html.
13. Trottier D. R. The Screen writer's Bible, 6th Edition: A Complete Guide to Writing, Formatting, and Selling Your Script (Expanded & Updated) / D. R. Trottier. – LA : Silman-James Press, 2014. – 323 p.

Рибченко Сергій Сергійович

студент 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрiвна

к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

ПОЛІСЕМІЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ВАРІАТИВНІСТЬ ВІДПОВІДНОСТЕЙ У ПЕРЕКЛАДІ

Науковий термін точно і однозначно визначає чітко окреслене спеціальне поняття будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо і його співвідношення з іншими поняттями в межах спеціальної сфери. Він, на відміну від номенів загальнономовних, які часто є багатозначними, невпорядкованими, у межах сфери застосування є однозначним. В'ячеслав Іванович Карабан визначає термін як «мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки». Він вважає, що науково-технічні терміни становлять суттєву складову науково-технічних текстів [7, с. 54].

Виклад основного матеріалу дослідження. А. Коваленко дає таке визначення терміну: «термін – це емоційно нейтральне слово чи словосполучення, яке вживається для точного вираження понять та назв предметів» [8, с. 57].

Переклад англійських термінів українською мовою потребує знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів

англійською мовою і знання термінології рідною мовою. Під час перекладу англійської науково-технічної та економічної літератури українською мовою велике значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова [6, с. 58].

Таким чином, термін – це слово, що характеризується не лише стильовою співвіднесеністю, а й певною замкненістю в системі лексики на означення понять окресленої галузі знань [10, с. 155]. Саме цього визначення ми будемо притримуватися в роботі.

Нерозривний зв'язок економічних понять і відповідних їм термінів виявляється в тому, що впорядкування економічної термінології неможливе без глибокої наукової розробки економічних понять, їх логічного аналізу й точного визначення. Якщо економічні поняття визначені недостатньо ясно, про точну термінологію не може бути й мови.

Отже, економічний термін може бути багатозначним, хоча однією з вимог термінології є його однозначність, адже економіст повинен дати економічному термінові одне визначення, враховуючи всі його істотні ознаки, тобто такі, які мають регулятивний характер.

Багатозначність спостерігається в тих випадках, коли термін має різні значення, які передаються різними українськими еквівалентами, й у тих випадках, коли для передачі одного значення терміну англійською мовою в українській можуть використовуватися декілька різних термінів, причому вибір варіантної відповідності, як правило, зумовлений контекстом.

Дослідження в сфері термінології [4; 6; 8; 9] підтверджують той факт, що термін функціонує і розвивається в мові подібно до слова, що реалізується в зміні, звуженні, розширенні свого значення; появи нових значень тощо. Але однозначність терміну в конкретній мовній ситуації залишається основною вимогою, що висувається до термінології. Широка семантика, по суті, є однією з передумов багатозначності термінів. Багатозначність не властива термінам, що виникли в терміносистемі для позначення спеціального поняття відповідної науково-професійної області, функціонують у ній і не отримали інших значень після проникнення в загальноживану мову [3, с. 59].

Подібні терміни, як правило, однозначні й мають один еквівалентний термін в українській мові: bond – облігація; overheads – накладні витрати; shareholder – акціонер. Проте багато однослівних термінів були спочатку загальноживаними, або виступають у значенні, що розвинулося на основі загальноживаного. Спеціальне значення терміну в терміносистемі корелюється з існуючим загальноживаним значенням мовної одиниці, в

якому вона функціонує в інших текстах: structure – 1) структура; 2) організаційна структура; loss – 1) втрата; 2) збиток.

У деяких випадках причиною багатозначності є походження термінів від багатозначних загальноновживаних слів досить широкої семантики. Як приклад наведемо багатозначний англійський термін amount, якому при перекладі текстів фінансової звітності відповідають декілька українських еквівалентів: 1) сума, величина; 2) об'єм. При передачі першого значення терміну також виникає явище багатозначності [11, с. 102].

Значення, в яких виступає термін, можуть належати різним вузьким галузям економіки, фінансів, менеджменту. Найбільш показовим прикладом подібної міжгалузевої полісемії є термін provision, що має такі значення: 1) резерв (на покриття витрат, збитків); 2) забезпечення; 3) положення [39].

У першому значенні (що актуалізується в переважній більшості випадків) термін передає поняття бухгалтерського обліку; в останньому значенні він виступає як юридичний термін. Дослідити специфіку використання терміну в кожному значенні дозволяє контекст [2, с. 54].

Аналіз значень, властивих багатозначним термінам в терміносистемі, необхідний для забезпечення точності перекладу складених термінів, тому що основою для їх утворення можуть бути різні значення ключового слова. Прикладом є термін account, що має такі значення: 1) [бухгалтерський] облік; 2) звіт; мн. – звіти; звітність.

Частина складених термінів, що включають у свій склад елемент account, утворена на основі першого значення: accounts payable – кредиторська заборгованість; accounts receivable – дебіторська заборгованість; reserve account – резервний рахунок.

Інші складені терміни утворені на основі іншого значення: consolidated accounts – консолідована звітність; profitandloss account – звіт про прибутки і збитки; statutory accounts – визначена законодавством звітність[6, с. 95].

Для передачі значення терміну можуть використовуватися декілька термінів, що є частковими або абсолютними синонімами. Виходячи з різновидів синонімічних стосунків, що зв'язують варіантні відповідності одного терміну, можемо виділити такі причини його багатозначності:

1. Наявність термінів-синонімів, що однаково точно передають значення терміну та не мають особливих відмінностей: agreement – угода; договір; customer – споживач; покупець; клієнт; debt – борг; заборгованість; зобов'язання; payment – виплата; погашення тощо.

2. Наявність термінів, що мають близьке значення, але володіють різною сполучуваністю з іншими термінами й загальноновживаними

словами. Різна дистрибуція українських термінів зумовлює вибір одного з них у тому або іншому контексті, а також визначає особливості лексичного складу похідних від нього термінів[6, с. 98].

Наведемо такі приклади термінів: fluctuation – вагання; зміна: exchange rate fluctuations – коливання валютного курсу (to be exposed to – бути схильним до коливань валютного курсу); foreign currency fluctuations – коливання курсів іноземних валют (the adverse effects caused by – негативний економічний ефект, викликаний коливаннями курсів іноземних валют); market value fluctuations – зміна ринкової вартості (~ of balance sheet items – зміна ринкової вартості позицій бухгалтерського балансу) [5].

Синонімія може виникнути як результат традиції використання різних термінів, що історично склалася, для позначення ідентичних понять у різних галузях економіки, фінансів, менеджменту. В цьому випадку вибір еквіваленту зумовлений макро- і мікроконтекстом [1, с.21].

Це явище не може характеризуватися як полісемія, оскільки семантичні розбіжності між термінами незначні й багатозначність викликана не відмінністю значень одиниць, а традицією використання термінів, що склалася, у визначеному макро- і мікроконтексті. Наприклад, термін sales може бути перекладений як обсяг продажів; виручка від реалізації; товарообіг[7, с. 121].

Крім того, у деяких випадках запозичені терміни-неологізми, абсолютно синонімічні термінам, що вже є українськими, здатні розвинути нове значення, тим самим сприяючи подальшій диференціації понять і значень терміну.

Список використаної літератури:

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / И.В. Арнольд. – М. : Высшее образование, 2003. – 341 с.
2. Борисова Л.И. Лексико-стилистические трансформации в англо-русских научно-технических переводах / Л. И. Борисова. – М.: ВЦП, 1981. – 168 с.
3. Борисова Л.И. Основні проблеми науково-технічного перекладу / Л.И. Борисова. – М. : МГУ, 2003. – 208 с.
4. Головін В.М. Переклад економічної термінології / В. М. Головін. – К. : Наука, 2005. – 187 с.
5. Горпинич О.В. Тлумачний українсько-англійський словник економічних термінів і термінологічних словосполучень: Довідниковий посібник. – Дніпро, 2016. – 74 с.
6. Карабан В.І. Теорія і практика перекладу з української мови на

- англiйську мову / В. І. Карабан. – Вiнниця : Нова книга, 2003. – 126с.
7. Карабан В.І. Переклад англiйської наукової i технiчної лiтератури / В.І. Карабан. – Вiнниця : Нова книга, 2002. – 207 с.
 8. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В.Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.
 9. Назаров В.Ф. Курс економiчного перекладу / В. Ф. Назаров. – М.: МГУ, 2000. – 97 с.
 10. Раєвська Н.М. Англiйська лексикологiя / Н.М. Раєвська. – К.: Наука, 2001. – 234 с.
 11. Теорiя i практика перекладу / І.І. Тимченко, Г.Т. Головченко, І.В. Дерев'яно, Г. І. Остапенко ; ред. Б. Б. Тимофєєва. – Х. :Знання ЛТД, 2006. – 284 с.

Роман Світлана Володимирiвна

к.п.н., доцент, науковий консультант кафедри романо-германської фiлологiї та порiвняльно-iсторичного й типологiчного мовознавства
Український гуманiтарний iнститут

Зєня Любов Якiвна

д.п.н., доцент, професор кафедри англiйської i нiмецької фiлологiї та перекладу iменi професора І. В. Корунця
Київський нацiональний лiнгвiстичний унiверситет

Коломiнова Ольга Олегiвна

к.п.н., доцент, доцент кафедри романо-германської фiлологiї та порiвняльно-iсторичного й типологiчного мовознавства
Український гуманiтарний iнститут

**МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ
ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПИСЬМІ
НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Інтеграцiя України у багатомовний, полiкультурний та глобалiзований загальноєвропейський i свiтовий освiтнiй простiр пiдвищує вимоги до формування професiйної компетентностi вчителя iноземної мови i культури (ІМiК) ХХІ-го сторiччя. Насамперед вимоги: 1) до сформованостi його умiнь квалiфiковано реалiзувати на уроках iноземної мови (ІМ) сучаснi принципи, методи, засоби навчання ІМiК; 2) до здiйснення професiйно-методичної дiяльностi в контекстi вирiшення ключових проблем вiтчизняної мiжкультурної iношомовної освiти, до числа яких правомiрно вiдносити i проблему формування iношомовної

компетентності у письмі (КП).

Компетентність у письмі розуміємо як «здатність реалізувати комунікацію у письмовій формі в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях спілкування відповідно до комунікативного завдання» [5, с. 390].

При цьому **письмо** трактують як знакову систему фіксації мовлення, яка дозволяє передавати мовленнєву інформацію за допомогою графічних елементів на відстані та за часом. А **писемне мовлення** розглядають як процес висловлювання думок у графічній формі, або як спосіб формування і формулювання думок графічними мовними знаками (Л. С. Виготський, І. О. Зимня, О. О. Миролюбов).

Отже під письмом правомірно розуміти технологічний, або процесуальний аспект, а під писемним мовленням – складну творчу діяльність, спрямовану на висловлення думок у графічній формі. А тому від того, наскільки повно всі аспекти представлені в методичній літературі з орієнтацією на сучасні підходи у навчанні ІМ (комунікативний, культурно-орієнтований і принципово-прагматичний, за О. Б. Тарнопольським [7]) – суттєво залежить і можливість реалізації опосередкованої методичної підготовки студентів-філологів у процесі формування іншомовної компетентності у письмі на практичних заняттях з ІМ, що і становить предмет нашого дослідження.

Розпочинаючи виклад матеріалу у цьому напрямі, зазначимо, що здатність правильно, послідовно, переконливо викладати свої думки на письмі становить один із провідних елементів культури. Добре побудоване мовлення відображає вміння людини логічно мислити, а розвиток писемного мовлення сприяє вдосконаленню мислення. Ось чому в усіх розвинутих країнах світу навчання уміння створювати різні види текстів становить обов'язкову вимогу до укладання шкільних програм з ІМ [2, с. 152].

Тривалий час, однак, письмо, за образним висловлюванням О. І. Вовк, було дискриміновано в навчальному процесі і виступало лише як засіб навчання інших видів мовленнєвої діяльності, а також і як засіб контролю рівня сформованості мовленнєвих навичок і вмінь [1, с. 299].

Між тим сучасна освітня ситуація у цьому напрямі радикально змінюється. З кожним роком потреба у володінні іншомовним писемним мовленням, особливо в основній і старшій профільній школі, також зазнає суттєвих змін. Адже не останню роль у цьому відіграє той факт, що до 80% інформаційного обміну у сфері науки і техніки здійснюється засобами телекомунікації, в основу якої покладено саме письмовий текст [2, с. 144].

А тому до учнів старшої профільної школи висуваються вимоги до володіння наступними вміннями у сфері писемного мовлення: викладати зміст прочитаного, прослуханого іншомовного тексту у вигляді тез, рефератів, оглядів; використовувати іншомовне писемне мовлення в ході проектно-дослідної діяльності, фіксувати й узагальнювати необхідну інформацію, отриману з різних джерел, скласти тези або розгорнуті плани виступів; забезпечувати розвиток у старшокласників професійно орієнтованих умінь писемного перекладу з ІМ на рідну мову. Отже, до професійно значущих умінь писемного мовлення старшокласників правомірно відносити наступні вміння: написання листів (особистих, ділових) і відповідей на них; написання есе, статей, доповідей; підготовка документів (анкет, резюме, договорів), зокрема вторинних (анотацій, рефератів, конспектів) [2, с. 154].

Основи цих умінь, за даними наших досліджень [6], закладаються на початковому етапі мовного закладу вищої освіти, на якому у студентів формується рівень володіння іншомовним спілкуванням В2. Метою цього етапу є розвиток умінь писати чіткі, детальні тексти на широке коло тем, пов'язаних з інтересами студентів у рамках наступного жанрового компонента: 1) академічне есе (опис людей, місць, розповідь, класифікація, порівняння й контрастування, визначення причини й наслідку, ходу процесів, переконання); 2) статті; 3) звіти; 4) тексти доповідей і презентацій; 5) ділові (офіційні) «паперові» й електронні листи (листи-запити інформації, листи-відповіді на запити з наданням певної інформації, листи-скарги / рекламації, листи-вибачення, листи-подяки, листи-заяви щодо прийому на роботу, листи-запрошення й відповіді на запрошення); 6) приватні (неофіційні) «паперові» й електронні листи (листи-запрошення й відповіді на запрошення, листи-обміни новинами, листи-вибачення, поштові картки або листи з привітаннями, листи-подяки тощо); 7) CV або резюме (автобіографія для прийому на роботу); 8) ділові контракти й угоди (особливо для перекладацьких факультетів); 9) анотації; 10) реферати; 11) конспекти лекцій або доповідей; 12) технічні інструкції (лише перекладацькі факультети).

Широкі можливості для навчання писемного мовлення студентів-філологів та інтенсифікації цього процесу відкриває застосування комп'ютерних технологій взагалі та Інтернет-технологій зокрема. Адже *віртуальне навчальне середовище*, яке створюється за допомогою цих засобів, забезпечує студента навчально-методичним матеріалом і спонукає до самоконтролю і самооцінки сформованих навичок і умінь. Воно стимулює студента до іншомовної комунікації з партнером у спілкуванні або з

викладачем.

Дослідження у цьому напрямі продовжується.

Література

1. Вовк О. І. Комунікативно-когнітивна методика навчання англійської мови. Навчально-методичний посібник. – Черкаси: Вид. Нечитайло О. Ф., 2019. – 381 с.
2. Гальскова Н. Д. Методика обучения иностранным языкам: учеб. пособие / Н. Д. Гальскова, А. Б. Василевич, Н. В. Акимова. – Ростов н/Д: Издательство Феникс, 2017 – 350 с.
3. Голуб І. Ю. Нові навчальні програми з іноземних мов: Європейські стандарти, нові виклики та можливості // Іноземні мови / І. Ю. Голуб // Іноземні мови. – 2018. – № 1. – с. 56-60.
4. Ніколаєва С. Ю. Міжкультурна іншомовна освіта в Україні: ключові проблеми // Іноземні мови / С. Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – 2016. – № 2. – с. 3-9.
5. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
6. Роман С. В., Зеня Л. Я. Теоретико-методичні засади укладання і вдосконалення навчальних програм філологічного профілю в контексті оновлення змісту вищої мовної освіти: навч. посіб. / С. В. Роман, Л. Я. Зеня. – Горлівка: Вид-во ГДПШМ, 2011. – 64 с.
7. Тарнопольський О. Б. Три головних парадигми у викладанні іноземних мов у ХХІ сторіччі: Пролегомени до створення єдиного підходу до їх навчання // Іноземні мови / О. Б. Тарнопольський // Іноземні мови. – 2019. – № 2. – с. 3-9.

Рябуха Анна Юріївна

студентка 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Попова Карина Володимирівна

кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕРМІНІВ

Для сучасного суспільства характерним являється стрімкий розвиток комп'ютерних технологій, які потребують постійного оновлення лексики-

ної складової. Нові комп'ютерні технології забезпечують знайомство з новими комп'ютерними термінами, які потребують змістовного перекладу для реалізації продуктивної роботи з технікою. Необхідність перекладу англійських комп'ютерних термінів продиктована необхідністю перекладу технічної документації, літератури й різних програмних продуктів.

Проблему перекладу англійських комп'ютерних термінів на українську мову у своїх роботах розкривають І. Андрусяк, Т. Арбекова, І. Арнольд, В. Богданов, О. Бондаренко, А. Брагіна, Г. Бусманн, Г. Віняр, І. Данілова, Є. Дубенець, В. Заботкіна, Ю. Зацний, О. Земська, М. Козак, В. Комісарова, З. Корнева, Л. Костіна, Д. Мазурик, Г. Міклашевська, М. Нікітіна, Ю. Островська, Я. Рецкер, А. Самойлова, М. Сапожнікова, А. Смірнецький, А. Стеценко, Н. Фурсова, М. Шанський та інші. Проте, незважаючи на значну чисельність досліджень цього питання, проблема перекладу комп'ютерних термінів залишається актуальною. Це пояснюється постійним поповненням термінів у галузі комп'ютерних технологій, які потребують постійного оновлення та ґрунтовного вивчення.

У другій половині ХХ століття відбувається стрімкий розвиток комп'ютерної терміносистеми. На думку науковців упродовж 80-90 рр. вона збагатилася величезною кількістю комп'ютерних неологізмів, які складають майже 10% від усіх неологізмів, створених за цей час [3].

Сьогодні усі сфери життя та діяльності людства тісно пов'язані з інформаційно-комунікаційними технологіями. В результаті цього з'являються нові терміни, які позначають поняття, процеси та назви, що є характерними для сфери комп'ютерних технологій. Ці терміни формують нову комп'ютерну терміносистему. Наразі будь-якому користувачу комп'ютера необхідно володіти хоча б елементарними термінами, що позначають апаратне чи програмне забезпечення комп'ютера, певні дії, які виконуються при взаємодії з ним.

Для висвітлення поняття «термін» немає одноставної думки. Наприклад, В. Виноградов вважає, що основна функція терміна є визначення певного поняття. Б. Головін наголошує, що термін – це «...слово чи словосполучення, що має професійне поняття й застосовується в процесі (і для) пізнання та освоєння певного кола об'єктів і відношень між ними – під кутом певної професії» [2]. Його думку поділяють С. Бурдін, Я. Климовицький, О. Суперанська. У встановленні сутності терміна на перший план виходить співвідношення терміна й поняття, тому що будь-яка наука є системою чітко взаємопов'язаних між собою понять, виділення яких відбувається на основі наукового узагальнення ознак.

Комп'ютерні терміни – це слова або словосполучення, які мають спеціальне строго визначене значення в окремій галузі науки або техніки.

Важливою особливістю комп'ютерних термінів є те, що вони точно виражають поняття, процеси та назви речей, які є характерними для галузі інформаційно-комунікаційних технологій. Визначальною рисою терміна є його співвіднесеність із точно визначеним поняттям, його спрямованість на однозначність [5, с. 8].

Комп'ютерні терміни належать до безеквівалентної лексики, що викликає складність перекладу, але не неможливість. З часом комп'ютерні терміни здобувають перекладацькі особливості, і процес вивчення проходить досить динамічно. Для оволодіння перекладом комп'ютерних термінів використовують декілька шляхів: транскрипція та транслітерація, адаптоване транскодування, калькування та описовий переклад. Розглянемо більш детально характеристику цих способів перекладу англійських комп'ютерних термінів.

Транскрипція та транслітерація. Ці засоби перекладу рідко застосовуються у чистому вигляді. Частіше використовують транскрипцію зі збереженням елементів транслітерації. Способом транслітерації / транскрипції перекладено, наприклад, такі англійські терміни: operator – оператор, monitor – монітор, portal – портал, server – сервер, laser – лазер, decoder – декодер, processor – процесор, buffer – буфер, hacker – хакер, browser – браузер, router – роутер, moderator – модератор.

Серед прикладів чистої транскрипції можна навести терміни cache – кеш, slash – слеш, BASIC – Бейсік. Приклади транслітерації більш численні: port – порт, adapter – адаптер, assembler – асемблер, cursor – курсор, supervisor – супервізор. Для адекватного перекладу термінів, виражених одним словом, необхідно враховувати, що подвоєння приголосних між голосними не передається, як, наприклад, у випадку з терміном processor – процесор. Літера r у кінці терміна передається як звук [r], незалежно від того, чи вимовляється він у слові-джерелі, наприклад: monitor – монітор, scanner – сканер.

Перевагою транслітерації і транскрипції у якості способу перекладу є їх надійність. Перекладаючи таким чином малознайоме, не досить вивчене поняття, перекладач, по суті, передає лише його звукову оболонку. А змістовна сторона цього поняття стає зрозумілою через контекст, і є змога уникнути пояснення та інтерпретації його особливих характеристик на мові перекладу.

Цей спосіб перекладу на сьогодні найпоширеніший при перекладі комп'ютерних термінів. У цьому випадку англійський термін здобуває українську морфологію, парадигму відмінювань і дієвідмін, зберігаючи при цьому вихідний корінь у написанні кирилицею.

Транслітерація і транскрипція є надзвичайно продуктивними засобами перекладу і збагачують прошарок не тільки стандартної лексики, а й жаргонної, наприклад, upgrade – апгрейд, user – юзер, shareware – шаровари (ресурс, доступний для сумісного використання) [1, с. 375]. Якщо транслітерація і транскрипція використовується, в основному, при перекладі окремих слів-термінів, то переклад термінологічних словосполучень здійснюється більше засобами калькування та експлікації.

Адаптоване транскодування – це вид мовного посередництва, при якому відбувається не тільки транскодування (перенесення) інформації з однієї мови на іншу (що має місце й при перекладі), але і її перетворення (адаптація) з метою викласти її в іншій формі, обумовлений не організацією цієї інформації в оригіналі, а особливим завданням міжмовної комунікації.

Специфіка адаптованого транскодування визначається орієнтацією мовного посередництва на конкретну групу рецепторів перекладу або на задану форму перетворення інформації, що міститься в оригіналі. Способом адаптованого транскодування перекладено такі терміни: profile – профіль, matrix – матриця, domain – домен, card – карта, directory – директорія, command – команда; viewer – в'ювер.

Цьому способу перекладу притаманні такі особливості, як використання в українській мові пом'якшення в кінці слова (модуль), родового закінчення в мові під час перекладу термінологічних словосполучень (device modification – модифікація пристрою), однієї приголосної замість подвоєння приголосних між голосними (buffer – буфер).

Особливо часто транскодування термінів відбувається в тих випадках, коли термін у мові перекладу складається з міжнародних терміноелементів латинського або давньогрецького походження. Також можна зустріти такий підвид транскодування, як змішане транскодування: on-line – он-лайн; interface – інтерфейс; organizer – організатор; device – девайс; chat – чат; chipset – чіпсет; adaptor – адаптор; chorus – хорус.

Калькування. Під час перекладу текстів комп'ютерної тематики вживаються повні семантичні кальки (тобто кальки, де всі терміноелементи вихідної мови послівно або поморфемно передані українськими елементами): process – handling procedure – процедура управління процесом; disk storage – дискова пам'ять; current drive – поточний дисконд; image recognition – розпізнання зображення, і неповні семантичні кальки (де частина терміноелементів перекладена не

українським елементом, а способом транслітерації: cyderworld – кіберсвіт. Кальковані слова найбільш схильні до асиміляції, та інколи їх виділяють в окрему групу translation loans (запозичення при перекладі).

Калькування частіше застосовується для перекладу термінологічних словосполучень. За нашими спостереженнями, нерідко в процесі перекладу комп'ютерних термінів транскрипція і калькування використовуються одночасно. Наведемо такі приклади: control panel – панель управління, matrix printer – матричний принтер, file system – файлова система.

За допомогою калькування перекладаються назви технологічних стандартів, назви програмних продуктів, нових ресурсів комп'ютерного обладнання (movable table – рухомий стіл, self-cooling – самоохолодження, line service – лінійна служба, floating zero – плаваючий нуль, target search – пошук цілі, self-loading – самозавантаження), корпорацій (Nvidia, AMD, Novell, Microsoft, Intel та інші).

Наприклад, назви двох фірм (Microsoft і Intel) вживаються частіше інших. Очевидно, через це вони іноді (особливо в публіцистиці, на відміну від офіційних документів) записуються кирилицею – Майкрософт або Мікрософт і Інтел.

Описовий переклад. Під час такого методу слово замінюється в мові перекладу словосполученням, яке адекватно передає зміст слова. При застосуванні описового перекладу важливо переконатися, що в мові перекладу відсутній перекладний відповідник, щоб не створювати термінологічні дублети в мові перекладу. Зрозуміло, що перекладні словники ще не могли його зафіксувати, проте він може бути зафіксований, зокрема, у вже перекладеній літературі.

Для того щоб правильно застосувати такий прийом перекладу, необхідно добре знати предметну сферу тексту, що перекладається, щоб правильно розкрити зміст позначеного терміном поняття.

Розглянемо такі приклади:

– burning – запис компактдиска; cross fade – плавний перехід від одного звукового фрагмента або відеокліпа до іншого;

– deluxe – розширена версія програмного пакета, яка включає додаткові програми чи можливості; freeware – безкоштовне програмне забезпечення;

– software – програмне забезпечення; log – текстовий файл звіту, в який записують усі дії, які виконує програма, і їх результати;

– shareware – умовно безкоштовне програмне забезпечення, з яким можна працювати протягом певного часу;

– wizard – інтерактивний інструмент для покрокового виконання різних операцій; protocol – метод передачі даних, outsciber – вихідний пристрій відтворення даних [4].

Поки традиційного еквівалента ще не з'явилося, перекладач має право самостійно вибрати спосіб перекладу.

Представлені способи перекладу англійських комп'ютерних термінів, а саме: транскрипція та транслітерація, адаптоване транскодування, калькування, описовий переклад. Всі вони мають важливе значення у сфері міжкультурного спілкування.

Отже, вибір правильного способу у процесі перекладу комп'ютерної лексики гарантує успішний результат у сприйманні та наданні необхідної інформації.

Список використаних джерел:

1. Гінзбург М. Д., Білоусова Л. І., Корніловська І. М. Новий російсько-українсько-англійський тлумачний словник з інформатики. Основні терміни : близько 3300 термінів. Харків : Корвін, 2002. 656 с.
2. Головин Б. Н. Термин и слово. Горький : Изд-во Горьковского ун-та, 1982. 132 с.
3. Зацний Ю. А., Бутов В. Н. Новая общественно-политическая лексика и фразеология английского языка. Запорожье : ЗГУ, 2000. 198 с.
4. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури : Учбовий посібник. Вінниця : Нова Книга, 2001. 303 с.
5. Пронина Р. Ф. Перевод английской научно-технической литературы. Москва : Высшая школа, 1973. 174 с.

Савчук Катерина Володимирівна

студентка 4-го курсу спеціальності «Філологія» (Переклад)

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник: Данилюк Людмила Всеволодівна

к.філол.н, доцент, проф. кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

ВИДИ ТА СПОСОБИ ЗВЕРТАНЬ У БРИТАНЦІВ ТА УКРАЇНЦІВ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ)

Вступ. Звертання є та будуть невід'ємною елементом комунікації у будь-якій країні. Кожна людина зазвичай починає розмову зі знайомою чи незнайомою людиною із звертання. Кожного дня ми звертаємося з

певною метою до інших людей. При цьому ми вживаємо певну форму звернення.

У кожного народу, у кожній культурі традиційно закріпилися свої національні форми звертання.

Мета дослідження – розкрити особливості звертань, які використовують британці та українці, і здійснити самостійний порівняльний аналіз. Тема є актуальною з огляду на те, що вона малодосліджена з наукової точки зору, а для українців є впродовж усього останнього століття досить проблемною. Окремі відомості можемо знайти, в основному у статтях про мовний етикет або у підручниках з культурології [].

У Великобританії, як відомо, найпоширенішими формами звертань є: **Mr. (Mister), Mrs. (Missis) and Ms. (Miss** – для молодої дівчини або незаміжньої жінки), до яких додається прізвище цієї людини. Наприклад, **Mr. Bond, Mrs. Burns**. Якщо прізвища людини, до якої потрібно звернутися, невідоме, тоді британці використовують форму **Sir, Madam** або **Miss** без прізвища. Дуже суперечливим є використання звертання **Ma'am** [mæm] (скорочення від **Madam**) оскільки тут важливо знати, що **Ma'am** у Великобританії майже не використовується і вважається застарілою формою. У США «**Madam**» використовується дуже обмежено, у офіційних випадках, в той час як «**Ma'am**» зустрічається у повсякденній мові, в зверненні до дорослої жінки, особливо якщо вона старша за вас[1].

Англіїці, як відомо, досить ввічливі в спілкуванні. Самий безпечний і надійний варіант правильно звернутися до людини Британії – це запитати у самої людини, як варто до неї звертатися. Англіїською мовою це так:

What should I call you? (Як мені до вас звертатися?)

Або **Should I call you by your first name?** – (Варто мені називати вас по імені?)

What should I call your mother/brother/teacher? – (Як мені слід звертатися до вашої мами/брата/вашого вчителя?)

Звертаючись офіційно до групи людей, британці скажуть: **Ladies and gentlemen!**

Форма звернення в Британії як монархічній державі залежить від статусу людини, який вона займає у суспільстві. До колег по роботі, до свого боса британці звертаються зазвичай офіційно, неформальні, так звані «панібратські» звернення допустимі лише з друзями, членами сім'ї. Звернення до королеви, чи іншого члена королівської сім'ї має бути «Ваша величність...» [1].

Dear friends! Esteemed colleagues (дорогі друзі!!) – неформальні звернення. Так в англійській мові звертаються до своїх колег по роботі. У

неформальному спілкуванні британці вживають ласкаві форми звернення типу: Dear, Honey, Sweetie, Sweetheart or Darling тощо.

Неформальні звернення

В англійській мові величезна кількість неформальних, побутових звернень, з допомогою яких можна звернутися до приятелів, одному або близькій вам людині. Однак, важливо знати, що звернення в американському і британському англійською абсолютно різні. Вжити американську форму неофіційного звертання у британському середовищі або навпаки може створити напруження, невдоволення між комунікантами, чи навіть викликати почуття образи.

Загалом, у класовому суспільстві, де існує нерівність, відношення між членами суспільства знаходять відображення і у формах звертання.

Україна впродовж останніх сто років зазнала впливу різних політичних режимів, відбулося чимало доленосних подій, які знайшли відображення як у мові загалом (оскільки мова як соціальне явище існує і розвивається разом зі своїми носіями), так і у формах звертання зокрема.

Так, у дореволюційні часи, коли Україна була частиною царської російської імперії і існував кріпосний лад, селяни повністю були залежними від панів. Звертаючись до них, вони мусили виразити свою пошану і покору панові. Формою їх звернення до панів були слова «пан», «пані», «вельможний пане».

Слово пан тоді мало значення назви соціального стану, до якого належала певна частина суспільства, міщанство та дворянство, тобто «благородні», як їх називали. Між собою простий люд звертався неформально, по імені, і, нерідко, навіть грубувато, типу: «Валько!» «Нінко!». Пани і представники вищого класу часто не вживали власного імені, звертаючись до свого кріпака. Просто могли вжити вигуки типу «Єй, ти!», або «Хлоп!», демонструючи своє зверхнє зневажливе ставлення до нього чи неї.

В той самий час, у панівному середовищі існували інші форми звертання, які мали відображати панівне, а це означало важливе місце, яке займає певна особа у суспільстві, і звертання до неї має бути шанобливим. Вживалися здебільшого звертання типу «шановний пане», «добродію», «ваша світлість» тощо. У козацькі часи, коли усі члени січі були рівними, звертання були демократичнішими, основною формою звернення було «козаче», проте до керівного складу, до гетьмана, до верхівки, звертання було шанобливим.

Звертання «товаришу» з'явилося в українській мові наприкінці XIX – початку XX ст. і використовувалося в інтелігентському середовищі в значеннях "1. Людина, зв'язана з ким-небудь дружбою. 2. Людина, ідейно

в'язана з іншими людьми". У радянський час це слово витіснило всі інші звертання, ідеологізувалося і функціонувало для називання соратника по партії. Дискусія про те, щоб замінити звертання товаришу лейтенанте (полковнику) на традиційне для українського війська звертання пане ще тільки починається. Більш поширеним є звертання Товариство! до групи людей, які пов'язані певною спільністю (інтересами, становищем у суспільстві тощо).

Сьогодні, у демократичній державі українці повертають собі традиційну форму шанобливого звернення, яке було у минулі часи характерним у спілкуванні між вільними, незалежними членами суспільства. Просте звертання «пан», «пані» знову входить у вжиток як шаноблива форма звернення між українцями. Вибір звертання значною мірою залежить від тональності спілкування. Офіційна величальна функція закріпилася сьогодні за звертанням пане (пані, панове). В офіційному, здебільшого усному, спілкуванні послуговуються цим звертанням у поєднанні з прізвищем або назвою особи за фахом чи родом діяльності, напр.: пане Ткачук, пане професоре, пане ректоре. Це шанобливо-ввічливе звертання поширилось в українській мові під впливом польської, в якій воно має нейтральне значення. Як офіційне звертання до високопоставлених привілейованих верств суспільства. Словник староукраїнської мови XIV-XV ст. фіксує з XIV ст. Пізніше воно узвичаїлося як ввічлива форма звертання до людей незалежно від їх соціального становища в інтелігентному, а потім селянському середовищі. Вживалося самостійно або в поєднанні з іменем, напр.: Пані! Пані Інно! До речі, в Галичині було поширене звертання пане-добродію, пане-товаришу. Проте тягар і вплив недавнього радянського минулого позначається у манері спілкування в цілому, і у досить зневажливому або бездушному звертання до людини за ознакою статті, виду занять, професії, наприклад, не називаючи особу взагалі, а зразу задаючи їй запитання): «Скажіть, де тут вулиця Козака?»

У свідомості попередніх поколінь слово пан мало негативну конотацію, пов'язувалося з "гнобителями народних мас". Насправді слово Пан у грецькій міфології означає "покровитель усієї природи, господар". Тому вживання в народних українських піснях, колядках звертання пане-господарю є засобом вираження шанобливого ставлення до господаря долгу. Прикро, якщо хтось зауважує на таке звертання: "У нас панів нема!". Так це ж погано, що таки вдалося за сотні років неволі вичавити з нас ГОСПОДАРЯ, ПАНА свого життя, свого слова і діла! Варто реанімувати і повернути в українській мовленнєвий етикет ця формулу звертання до високоповажних осіб під час офіційних зустрічей.

Звертання добродію (добродійко, добродії) вважають давньою почесною назвою осіб, що роблять добро. Як етикетне звертання фіксує "Історичний словник української мови" Є. Тимченка з XVII ст. Поширене було здебільшого на сході України. Вживалось у сполученні з етикетними означеннями вельмишановний, вельмиповажний та з прізвищем, ім'ям, іменем по батькові, напр.: вельмишановний добродію Олексію Петровичу. У традиційному значенні варто вживати це звертання й сьогодні в різних сферах суспільного життя, зокрема діловій[3].

Звертання «громадянине», «громадянко», «громадяни» обмежується правовою, юридичною сферою і підкреслює рівність усіх членів суспільства перед законом як осіб, що користуються громадянськими правами і мають певні обов'язки.

Однією з форм звертання до незнайомих людей, яким наперед виказуємо "кредит довіри", є слово друзі. Це звертання набуло особливого звучання через часте використання його Президентом Віктором Ющенком під час виборів Президента та Помаранчевої революції в Україні[3].

У розмові з колегами, звертаючись до керівників установи, організації узвичаєною є форма звертання на ім'я та по батькові, напр.: Вікторе Андрійовичу, Іване Степановичу, Юліє Володимирівно. В Київській Русі ім'я по батькові виконувало функцію прізвища, наприклад, Анна Ярославна. І тільки тоді, коли узвичаїлося прізвисько, будова найменувань стала двокомпонентною, наприклад, Ярослав (Володимирович) Мудрий. Отже, легко відмовлятися від власне українських звертань на ім'я та по батькові, очевидно, не варто. Однак треба наголосити на тому, що не по-українськи звучить звертання Олександрівно! Миколайовичу! [4]

Висновок. Отже, форми звертання відображають суспільні відносини і взаємини між членами суспільства.

Список використаної літератури

1. Ввічливі звертання англійською мовою
<https://opentalk.org.ua/langstory/vvichlyvi-zvertannya-anglijskoju-movoyu/>
2. Звертання в англійській мові: форми, правила написання, приклади
<http://jur-academy.kharkov.ua/news/11528/>
3. Пшанська Галина. Звертання в англійській та українській мовах. Вісник Львівського університету. Серія: іноземні мови.
(<http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/lingua/article/view/876/898>)
4. Український мовленнєвий етикет .
(https://pidruchniki.com/1770071247604/dokumentoznavstvo/ukrayinskiy_movlennyeivy_etiket)

Трохимець Олександр
студент 5 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ЮРИДИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

Юридичний переклад – це переклад текстів, що відносяться до області права і використовуються для обміну юридичною інформацією між людьми, які спілкуються різними мовами. Оскільки право є наочною областю, пов’язаною з соціально-політичними і культурними особливостями країни, юридичний переклад є складним завданням. Для адекватної передачі юридичної інформації мова юридичного перекладу повинна бути особливо точною, ясною і достовірною [1, с.130].

Залежно від типу юридичних документів, що перекладаються, юридичний переклад підрозділяється на:

- переклад законів і нормативно-правових актів і їх проектів;
- переклад договорів;
- переклад юридичних висновків і меморандумів;
- переклад апостилей і нотаріальних свідоцтв;
- переклад установчих документів юридичних осіб;
- переклад довіреностей;

Юридичні документи і теоретичні роботи повинні перекладати тільки професійні перекладачі, що спеціалізуються на юридичному перекладі. Як правило, вони мають відповідну юридичну освіту або, як мінімум, значний досвід перекладів юридичної тематики. Помилки у перекладі тексту договору можуть призвести, наприклад, до спричинення матеріального збитку і пред’явлення судового позову, за що несе відповідальність перекладач.

При перекладі тексту з області права перекладачеві не можна забувати наступне. Початковий текст організований відповідно до правової системи, наявної у конкретній країні, що знаходить своє віддзеркалення у юридичних формулюваннях цього тексту, а текст перекладу призначений для використання в рамках іншої правової системи з характерними саме для неї юридичними формулюваннями.

Крім термінологічних лакун, або відсутності відповідних лексичних еквівалентів, перекладачеві слід пам’ятати, що текстові конвенції в початковій мові часто залежать від культурних особливостей і можуть не від-

повідати конвенціям тексту перекладу. У мовних конструкціях, як зазначає Гамзатов, характерних для вихідної мови, немає прямих еквівалентів у мові перекладу. У зв'язку з цим до завдань перекладача входить віднайдення конструкцій у мові перекладу, які мають функції, аналогічні функціям конструкцій початкової мови [2].

Як робочі джерела інформації перекладачі юридичних текстів часто звіряються з юридичними словниками, особливо з двомовними. До них слід відноситися з обережністю, оскільки більшість двомовних юридичних словників – низької якості, і їх використання може привести до помилок в перекладі. При цьому з метою юридичного перекладу на загальні двомовні словники взагалі не можна спиратися [1, с.131].

Неодмінним етапом процесу юридичного перекладу документів є редагування тексту перекладу іншою особою, бажано юристом, або консультативний переклад.

Відмінною рисою перекладу текстів з юриспруденції є юридично завірений переклад. Юридично завірений переклад – переклад, виконаний сертифікованим перекладачем або завірений в нотаріальному порядку.

Здійснюючи переклад юридичного тексту, перекладач навмисно відступає від структурної і смислової відповідності між двома сторонами комунікації на користь їх рівноцінності в плані дії [1, с.133]. Юридичний документ, письмовий носій перекладної юридичної інформації, має текстові особливості, своєрідний мовне вираження. Не дивлячись на наявні суперечності в поглядах учених-лінгвістів і юристів, більшість погоджуються з тим, що будь-який текст має лексичну, логічну і граматичну основи, певним чином організований з метою передачі інформації. Немає сумніву, що юридичні тексти у перекладі з іноземної мови мовою перекладу незалежно від їх функціонального призначення і прагматичної ролі мають такі ж основи.

Юридичний переклад, як і будь-який переклад галузевої літератури потребує значної бази знань перекладача та обізнаності, у різних сферах діяльності і наукових галузях. Особливо, якщо справа стосується перекладу текстів англійської мови українською і навпаки, адже Україна і Великобританія (і звичайно ж США) належать до різних правових систем. Україна належить до романо-германської або континентальної юридичної системи, а Великобританія і США до англосаксонської. Це зумовлено особливостями географічного положення, історичного розвитку і культурних традицій країн, і як наслідок юридичні документи – контракти, договори, угоди, домовленості – значно різняться за своєю структурою і відрізняються вживаною лексикою, існуючими поняттями тощо. Тож у наступному підрозділі ми більш детально розглянемо головні відмінності

правових систем обох країн.

Список використаних джерел:

1. Власенко С. В. Перевод юридического текста: когнитивные особенности номинации и реалии-профессионализмы в языковой пареанглийский-русский//Филологические науки в МГИМО. Сборник научных трудов. – М.: МГИМО(У), 2005. – №21. – С. 129-140.
2. Кононов О. С. Знову про проблеми юридичного перекладу. – <http://www.justinian.com.ua/author.php?id=556>

Фомичова Варвара Володимирівна

студентка 5 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Науковий керівник: Тараненко Лариса Іванівна

проф., д. філол. н.

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ЕМПАТІЙНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Неослабний інтерес перекладачів до вивчення специфіки актуалізації емпатійних висловлень як частотних одиниць емоційного мовлення, що мають значний емоційно-прагматичний потенціал, зумовлений, у першу чергу, практичними потребами комунікативної практики, які висувають на перший план питання вияву низки соціокультурних факторів, що впливають на варіативність емпатійних висловлень у різних ситуаціях англomовного спілкування, та їхнього адекватного перекладу на українську мову.

Тому **метою** цієї праці є встановлення особливостей перекладу на українську мову емпатійних висловлень, уживаних в англomовних художніх творах.

Зазначимо, перш за все, що згідно з теорією мовленнєвих актів, емпатійні висловлення диференціюються або у межах класу експресивів (привітання, співчуття, похвала, співрадіння), або входять до класу висловлень так званої психологічної підтримки (розуміння, заспокоєння, підбадьорювання, виправдання тощо). З огляду на це, у межах нашого дослідження корпус аналізованих емпатійних висловлень було

згруповано у п'ять укрупнених класів відповідно до їхньої прагматичної спрямованості на: «співчуття», «співпереживання», «розуміння», «підбадьорювання», «заспокоєння». При цьому враховувався й той факт, що емпатійні висловлення класу експресивів виражені у мовленні, як правило, експліцитно та представлені значною кількістю клішованих виразів.

Під час виконання перекладацького аналізу нами було зареєстровано випадки застосування лексичних, граматичних та лексико-граматичних перекладацьких трансформацій у процесі передачі емпатійних висловлень українською мовою.

Так, з'ясовано, що найчастотнішими серед лексичних трансформацій є варіативний відповідник (37%) і транскодування (27%). Також були зафіксовані лексико-семантичні заміни (конкретизація, генералізація і смисловий розвиток). Прикладом застосування конкретизації може слугувати такий фрагмент:

I'm sorry to say I sold the wand that did it,' he said softly. 'Thirteen and a half inches. Yew. Powerful wand, very powerful, and in the wrong hands ...[4; 64]

Прокро казати, але це я продав ту паличку, що заподіяла цю рану, – вимовив він стиха.– Тринадцять з половиною дюймів. Тисова. Могутня паличка, дуже могутня, але в лихих руках...[2;43]

До найбільш поширених граматичних трансформацій, що застосовуються під час перекаду емпатійних висловлень, належать: дослівний переклад (нульова трансформація), членування речень, об'єднання речень, граматичні заміни (форми слова, частини мови або члена речення). Заміна була зафіксована в 23% проаналізованих висловлень, перекладених із застосуванням граматичних трансформацій. Вилучення складає 15%, а додавання – 12% від усіх зареєстрованих граматичних трансформацій.

Проілюструємо застосування трансформації додавання на прикладі такого фрагмента:

Dear Ron, How are you? Thanks for the letter. I'd be glad to take the Norwegian Ridgeback, but it won't be easy getting him here[4;157].

– Дорогий Роне! Як ти там? Дякую за листа. Ябув би радий прийняти норвезького хребтостина, але буде нелегко доставити його сюди[2;124].

До лексико-граматичних трансформацій, до яких звертаються перекладачі при відтворенні в українському тексті особливості вияву емпатії англійського діалогічного мовлення, належать перефразування, цілісне перетворення, антонімічний переклад і компенсація. При цьому

найпоширенішимисеред них зареєстровано цілісне перетворення(40%) та компенсацію (33%).

Прикладом застосування цілісного перетворення, який полягає у повному відриві від слів оригіналу і в цілісній передачі його змісту засобами української мови, може слугувати такий уривок:

«It was the king's seal, and the letter is in Robert's own hand. I saved it for you. He said Lord Arryn was taken quickly. Even Maester Pycelle was helpless, but he brought the milk of the poppy, so Jon did not linger long in pain.»

*«**That is some small mercy, I suppose,**» he said. She could see the grief on his face, but even then he thought first of her[3;28].*

– Роберт написав листа власноруч і приклав свою печатку. Я зберегла його для тебе. Він пише, що князь Арин помер швидко – навіть маєстер Пицель нічого не зміг зробити, тільки давав йому макове молоко, щоб Джон не мучився.

– **Мабуть, краще така божжа милість, аніж ніякої,** – відповів Нед. Вона ясно бачила горе на його обличчі, та навіть у цю мить він спершу подумав про її почуття[1].

Результати перекладацького аналізу англomовних емпатійних висловлень та їхніх українських відповідників показали, що завданням при їх перекладі є не лише збереження змісту оригіналу, але й його емоційно-прагматичного потенціалу. Таке завдання може бути реалізованим шляхом вдалого застосування лексико-граматичних трансформацій, які вимагають перебудови синтаксичної структури вихідного речення або лексичних і граматичних змін. Найпоширенішими серед таких трансформацій зареєстровано перефразування, цілісне перетворення, антонімічний переклад і компенсація.

Список використаних джерел:

1. Мартін Дж. Гра престолів URL: https://read-online.in.ua/book/hra_prestoliv
2. Роулінг Дж. Гаррі Поттер і філософський камінь URL: <http://book-online.com.ua/read.php?book=909>
3. Martin G. A Game of Thrones URL: <https://www.bookscool.com/en/A-Game-of-Thrones/1>
4. Rowling J. Harry Potter and the Sorcerer's Stone. Scholastic; 1st Edition edition, 1998. 309 p.

Хоменко Роман Григорович
студент 4 курсу спеціальності «Філологія (переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Шахова Валерія Володимирівна
ст. викладач кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ У ГАЛУЗІ ПРОГРАМУВАННЯ

Комп'ютерна техніка і технологія міцно увійшла в наше життя. Але розвиток науково технічного прогресу не був би можливим без автоматизації обчислювальних процесів. Саме потреба в автоматизації обчислювальних процесів стала початковим імпульсом у розвитку програмування (комп'ютерів та електронно-обчислювальних машин). Далі з'явилася думка про автоматизацію процесів управління механізмами і машинами на основі комп'ютерних технологій [1, с.171]. Після отримання перших результатів та реалізації задумів компаній що працюють у галузі програмування, зробили наступний крок – створили комп'ютери та комп'ютерну техніку для задоволення найрізноманітніших потреб людей: ігри, відеофільми, музика тощо [2, с. 73].

Комп'ютерну лексику починають використовувати не лише програмісти, але й люди, які зовсім не мають ніякого відношення до комп'ютера, оскільки це явище досить швидко вливається в життя сучасного суспільства. Однак треба усвідомлювати що виникають певні труднощі при перекладі лексики у галузі програмування, деякі з них ми вже розгледіли в розділі 1. А зараз ми звернемо увагу на те як перекладачі перекладають таку лексику безпосередньо у галузі програмування.

Перекладачеві інколи доводиться самостійно створювати еквівалентні терміни рідною мовою, причому основна проблема, яку доводиться розв'язувати перекладачеві науково-технічної літератури, полягає саме у перекладі термінів, що веде до появи неологізмів, які становлять досить великий відсоток всієї лексики у перекладах, перекладачі змушені винаходити засоби передачі відсутнього терміна для подальшої його стандартизації та закріплення у відповідних термінологічних словниках. Процес набуття нової лексики, більша частина якої є переробленими на місцевий лад англійськими словами, породило спочатку запозичення, а потім і терміни нової субкультури. І зрозумілі більшості слова, такі, як «юзер», «вінди», користуються більшою популярністю, ніж їхні літературні еквіваленти «користувач», «операційна система *Windows*» [3]. Комп'ютерна термінологія повинна

стати об'єктом уваги вчених – мовознавців, перекладознавців, оскільки, як видно з інших галузей науки, спеціальна лексика іноді проникає в літературну мову і закріплюється в ній на довгі роки [4, с. 50].

При дослідженні комп'ютерної термінологічної системи слід звернути увагу на наступну низку особливостей:

1. Процес аналізу комп'ютерної лексики ускладнюється різноманітністю і неоднозначністю термінології (професіоналізми, жаргонізми, арготизми, сленгізми).

2. Комп'ютерна термінологія у своєму функціонуванні і словотворі підпорядкована законам української мови. Зокрема, найпоширенішими способами словотворення у комп'ютерній лексиці є афіксальний, безафіксний, а також лексико-семантичний.

3. Для комп'ютерної лексики характерне застосування мовної гри і засобів мовної експресії.

4. Причини запозичення з англійської мови зумовлені розвитком комп'ютерних технологій в англійських країнах, а саме – у США.

Для проведення нашого дослідження словника ми відібрали терміни, та поставили перед собою завдання, переклад цих термінів. При перекладі одиниць вибірки застосовані такі способи перекладу та трансформації лексичного рівню: Калькування + транскодування (50 одиниць або 16,6%); калькування (30 одиниць або 10%); транскодування (60 одиниць або 20%); вживання еквіваленту з мови перекладу (155 одиниць або 51,6%); описовий переклад (3 одиниці або 1%). Ми визначили що найбільш вживаним засобом є вживання еквіваленту з мови перекладу.

Еквівалентний переклад – значення англійського слова повністю відповідає значенню українського слова. Цей вид перекладу досить поширений при перекладі англійських комп'ютерних термінів, хоча в українській мові існує не надто велика кількість слів-відповідників у цій галузі. Ми можемо навести наступні приклади еквівалентного перекладу:

keyboard – клавіатура;
memory – пам'ять;
message – повідомлення;
mode – режим;
mouse – маніпулятор;
notepad – записна книжка;
pitch – рівень, висота;
screen – екран;
desktop – робочий стіл;
network – мережа;
bar – панель;

drive – дисковод;
error – помилка;
lock – блокування.

Отже, у нашому дослідженні ми опрацювали лише невелику частку того багатого матеріалу, яким є для вчених мовознавців комп'ютерна термінологія, але можемо зробити кілька висновків. Із прикладів, які ми опрацювали, можна вивести таку закономірність: найбільш уживаним шляхом перекладу є транскодування, менш вживаним – калькування. Комп'ютерна термінологія є, мабуть, найдинамічнішою із термінологічних систем, і в ній навряд чи колись можна буде поставити крапку та вважати дослідженою, оскільки інновації в комп'ютерній техніці розвиваються досить стрімко і не дають ні хвилини відпочити лінгвістам, зокрема перекладачам з англійської мови (звідки й потрапляє до нас більшість комп'ютерних термінів), які покликані тлумачити ці терміни, перекладати їх, вникати подекуди не лише в мовознавчі питання (який спосіб перекладу використати), а й у технічні деталі описуваного поняття. Другим по кількості є транскодування.

Транскодування, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Транскодування неологізмів відбувається в перекладі в тих випадках, коли в культурі і, зокрема, науці країни мови перекладу відсутнє відповідне поняття і відповідний перекладний еквівалент, а перекладач не може підібрати слово або слова в мові перекладу, які б адекватно передавали зміст поняття і відповідали вимогам до термінотворення. При транскодуванні літерами мови може передаватися вся форма, або більша її частина. Іноді застосовується змішане транскодування, коли більша частина транскодованого слова відбиває його звучання у вихідній мові, але разом з тим передаються й деякі елементи його графічної форми. Особливо часто транскодування термінів відбувається в тих випадках, коли термін у мові перекладу складається з міжнародних терміноелементів латинського або давньогрецького походження. Транскодування поділяється на чотири підвиди. Розглянемо кожен із них окремо:

Транслітерація: *commutator* – комутатор; *processor* – процесор; *operator* – оператор; *monitor* – монітор; *printer* – принтер; *indicator* – індикатор; *buffer* – буфер; *portal* – портал; *server* – сервер; *laser* – лазер; *multimedia* – мультимедія; *decoder* – декодер; *port* – порт; *plotter* – плотер; *scanner* – сканер.

Необхідно зазначити деякі особливості у перекладі цих слів-термінів, а саме: 1) подвоєння приголосних між голосними не передається, як, наприклад, у слові «комутатор»; 2) літера *r* у кінці зазвичай передається,

незалежно від того, чи вимовляється вона у слові-джерелі, наприклад, монітор.

Транскрибування: Цей прийом становить рідкість в практиці технічного перекладу. При перекладі таким способом, як транслітерація, не слід забувати про викривлення змісту, наприклад, таких як *contribution, data, instance, stimulation* тощо.

При транскодуванні літерами мови може передаватися вся форма, або більша її частина. Іноді застосовується змішане транскодування, коли більша частина транскодованого слова відбиває його звучання у вихідній мові, але разом з тим передаються й деякі елементи його графічної форми.

Транскодування термінів відбувається при перекладі в тих випадках, коли в культурі і, зокрема, науці країни мови перекладу відсутнє відповідне поняття та відповідний перекладний еквівалент, а перекладач не може підібрати слово або слова в мові перекладу, які б адекватно передавали зміст поняття і задовольняли вимогам до термінотворення. Оскільки при транскодуванні слово має одне значення, то такий спосіб перекладу доцільно застосовувати, коли в мові перекладу необхідно створити чітко однозначний термін, наведемо приклади з нашого дослідження: *laptop* – лептоп; *browser* – браузер; *site* – сайт; *provider* – провайдер; *cluster* – кластер; *display* – дисплей; *user* – юзер; *driver* – драйвер; *cartridge* – картридж; *computer* – комп'ютер.

Цьому шляху перекладу властива така особливість у перекладі українською мовою, як передача в будь якому випадку літери, наприклад, *driver* – драйвер.

Змішане транскодування: *on-line* – он-лайн; *interface* – інтерфейс; *organizer* – організатор; *device* – девайс; *chat* – чат; *chipset* – чіпсет; *adaptor* – адаптор; *chorus* – хорус.

Адаптоване транскодування: *profile* – профіль; *matrix* – матриця; *domain* – домен; *command* – команда; *card* – карта; *menu* – меню; *viewer* – в'юер.

Цьому шляху перекладу притаманні наступні особливості: 1) використання в українській мові пом'якшення в кінці слова, яке відсутнє в англійському слові, наприклад, модуль; 2) наявність родового закінчення в мові перекладу, наприклад, модифікація; 3) подвоєння приголосних між голосними не передається в українській мові. Наступний за кількістю вживаності засіб у нашій вибірці є калькування + транскодування. Менший по кількості способом вибірці є калькування.

Калькування – переклад лексичних одиниць оригіналу шляхом заміни їх складових частин – морфем або слів – їх лексичними

відповідниками в мові перекладу. Калькування як прийом перекладу частіше застосовується в перекладі складних слів (термінів). Воно може застосовуватися також стосовно тільки одного з компонентів складеного слова (терміна). Досить часто калькування застосовуються в перекладі до тих складних термінів, що утворені за допомогою поширених загальнонародних слів. У ряді випадків використання прийому калькування супроводжується зміною послідовності калькованих елементів. Калькування можна застосовувати тільки тоді, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в українській мові. Обираючи між транскодуванням та калькуванням, перевагу віддають калькуванню, так як в результаті транскодувань нерідко утворюються одиниці, що не мають сенсу у мові перекладу, свого роду псевдослова. Калькування не завжди буває звичайною механічною операцією з метою перенесення вихідної форми у мову перекладу. Дуже часто доводиться вдаватися до різного роду трансформацій. В першу чергу це стосується зміни відмінкових форм, кількості слів у словосполученні, афіксів, порядку слів, морфологічного або синтаксичного статусу слова. Нерідко в процесі перекладу транскрипція і калькування використовуються одночасно. Наводимо наступні приклади: *control panel* – панель управління; *matrix printer* – матричний принтер; *hotkeys* – гарячі кнопки; *file system* – файлова система; *data warehouse* – інформаційне сховище; *artificial neural network* – штучна нейронна мережа; *composite key* – композитний ключ; *computer network* – комп'ютерна мережа; *mailbox* – поштова скриня; *error checking* – контроль помилок; *ring network* – кільцева мережа; *network neighborhood* – мережеве оточення.

Описовий переклад характеризується такими недоліками: 1) при його застосуванні можливо неточне або нечітке тлумачення змісту поняття, позначеного неологізмом, 2) описове словосполучення порушує таку вимогу до термінів, як стислість (а тому такі багатослівні терміни не мають дериваційного потенціалу, тобто, від них важко, якщо взагалі можливо, утворювати похідні терміни. Якщо словник не дає точного еквівалента тому чи іншому терміну, або застосування всіх вищезазначених способів є недоречним, можливими є інші прийоми перекладу на лексико-семантичному та лексико-граматичному рівнях [3], до яких відносять конкретизацію та генералізацію.

Список використаних джерел:

1. Elliott J. The Steve Jobs way: iLeadership for a new generation / Jay Elliott; William L. Simon. – Philadelphia : Vanguard, 2011. – 71 p.

2. *Hacker B. C. American Military Technology: The Life Story of a Technology / Barton C. Hacker.* – Westport: Greenwood Press, 2006. – 205 p.
3. Винокур Г. О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии / Г. О. Винокур // Труды МН ФПИ. – М. : МН ФПИ, 1939. – Т. 5. – С. 3-54.
4. *Galperin B. Large Eddy Simulation of Complex Engineering and Geophysical Flows / B. Galperin.* – London : Cambridge, 1993. – 573 p.

СЕКЦІЯ 3

ДИСКУРС ЯК СОЦІОЛІНГВАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН СУЧАСНОГО КОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ

Артеменко Роман Вікторович
студент 4 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Рябокінь Наталія Олександрівна
к.ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ

За визначенням М. Газматова, юридичний переклад – це переклад текстів, що відносяться до галузі права і використовуються для обміну юридичною інформацією між людьми, які спілкуються різними мовами [2, с. 130]. Оскільки право є наочною областю, пов'язаною з соціально-політичними і культурними особливостями країни, юридичний переклад є складним завданням. Для адекватної передачі юридичної інформації мова юридичного перекладу повинна бути особливо точною, ясною і правдивою.

Залежно від типу юридичних документів, що перекладаються, юридичний переклад підрозділяється на:

- переклад законів і нормативно-правових актів та їх проектів;
- переклад договорів;
- переклад юридичних висновків і меморандумів;
- переклад апостилів і нотаріальних свідцтв;
- переклад установчих документів юридичних осіб;
- переклад довіреностей [4].

Юридичні документи і теоретичні роботи повинні перекладати тільки професійні перекладачі, що спеціалізуються на юридичному перекладі. Як правило, вони мають відповідну юридичну освіту або, як мінімум, значний досвід перекладів юридичної тематики. Помилки у перекладі тексту договору можуть призвести, наприклад, до спричинення матеріального збитку і пред'явлення судового позову, за що несе відповідальність перекладач.

При перекладі тексту з права перекладачеві не можна забувати наступне. Початковий текст організований відповідно до правової системи, наявної у конкретній країні, що знаходить своє віддзеркалення у

юридичних формулюваннях цього тексту, а текст перекладу призначений для використання в рамках іншої правової системи з характерними саме для неї юридичними формулюваннями [5].

Крім термінологічних лакун, або відсутності відповідних лексичних еквівалентів, перекладачеві слід пам'ятати, що текстові конвенції в початковій мові часто залежать від культурних особливостей і можуть не відповідати конвенціям тексту перекладу. У мовних конструкцій, як зазначає М. Гамзатов, характерних для вихідної мови, немає прямих еквівалентів у мові перекладу. У зв'язку з цим до завдань перекладача входить віднайдення конструкцій у мові перекладу, які виконують функції, аналогічні функціям конструкцій початкової мови [2].

Як робочі джерела інформації перекладачі юридичних текстів часто зв'язуються з юридичними словниками, особливо з двомовними. До них, за словами І. Федотова, варто відноситися з обережністю, оскільки більшість двомовних юридичних словників – низької якості, і їх використання може привести до помилок в перекладі. При цьому з метою юридичного перекладу на загальні двомовні словники взагалі не можна спиратися [7, с. 131].

Неодмінним етапом процесу юридичного перекладу документів є редагування тексту перекладу іншою особою, бажано юристом.

Відмінною рисою перекладу текстів з юриспруденції є юридично завірений переклад. Юридично завірений переклад – переклад, виконаний сертифікованим перекладачем або завірений в нотаріальному порядку.

Здійснюючи переклад юридичного тексту, перекладач навмисно відступає від структурної і смислової відповідності між двома сторонами комунікації на користь їх рівноцінності в плані дії [9, с. 133]. Юридичний документ, письмовий носій перекладної юридичної інформації, має текстові особливості, своєрідне мовне вираження. Не дивлячись на наявні суперечності в поглядах учених-лінгвістів і юристів, більшість погоджуються з тим, що будь-який текст має лексичну, логічну і граматичну основи, які організовані певним чином з метою передачі інформації. Немає сумніву, що іншомовні юридичні тексти мовою перекладу незалежно від їх функціонального призначення і прагматичної ролі мають такі ж основи.

Юридичний переклад, як і будь-який переклад галузевої літератури потребує значної бази знань перекладача та обізнаності, у різних сферах діяльності і наукових галузях. Особливо, якщо справа стосується перекладу текстів англійської мови українською і навпаки, адже Україна і Великобританія (і звичайно ж США) належать до різних правових систем. Як наголошує О. Скакун, Україна належить до романо-германської або

континентальної юридичної системи, а Великобританія і США до англосаксонської. Це зумовлено особливостями географічного положення, історичного розвитку і культурних традицій країн, і як наслідок юридичні документи – контракти, договори, угоди, домовленості – значно різняться за своєю структурою і відрізняються вживаною лексикою, існуючими поняттями тощо [6].

Розгляд факторів перекладу будь-якого тексту в умовах міжкультурної комунікації будується з урахуванням основних особливостей мовної культури, типу і механізму соціального кодування рідної і іноземної мов. Такий підхід дозволяє виявити нову точку зору на рішення практичних завдань, пов'язаних з проблемами перекладу, наприклад, юридичного тексту. Головну роль у зв'язку з цим відіграє не тільки володіння соціальними знаннями правових норм, юридичної термінології, судово-процесуальних систем, але і особисті якості перекладача, оскільки переклад будь-якого тексту передбачає взаємодію національних мов, і, відповідно, культурних концептів. Для досягнення адекватного перекладу, на думку О. Щепотіної, необхідно володіння специфікою образів і пов'язаних з ними програм діяльності тих типів культур, між якими ведеться комунікація [8, с.31].

Емпіричним шляхом доведено, що ті або інші фрагменти дійсності, зв'язків відносин знаходять віддзеркалення в мові як суспільному явищі. Прикладом цього може служити юридична мова, яка є розрізнявальним фактором національних культур. Так, у США судово-юридична тематика є основною складовою частиною масової культури цієї країни. Американський громадянин на підсвідомому рівні вірить в справедливість і стабільність своєї правоохоронної системи. Українським громадянам, у свою чергу, для досягнення максимально наближеного і адекватного сприйняття чужої лінгвокультурної спільноти, необхідно стати учасником комунікативного процесу, за допомогою текстів-перекладів відповідної юридичної тематики. Саме переклад є однією з форм взаємодії культур, він створює уявлення про чужу культуру.

На думку О. Кононова, переклад – це не тільки зміна мови, але і функціональна заміна елементів культури. Така заміна не може бути повною, оскільки вимогу «переклад повинен читатися як оригінал» навряд чи можливо виконати в повному обсязі, оскільки вона передбачає повну адаптацію тексту до норм іншої культури [3].

Що стосується саме юридичних перекладів, то при аналізі можливостей еквівалентного перекладу юридичної інформації з однієї мови на іншу спадають на думку слова славного французького вченого Р. Давіда, який, порівнюючи між собою поняття англійського і

французького права, зазначав: «На рівні понять ми також будемо частково дезорієнтовані після того як не знайдемо в англійському праві таких понять, як батьківська влада, узуфрукт, юридична особа, підробка, непереборна сила тощо. Проте ми зустрінемо такі незнайомі поняття, як довірча власність, зустрічне задоволення, естоппель, треспас та інші, які нам ні про що не говорять. Не відповідаючи жодному із знайомих нам понять, терміни англійського права не перекладаються на інші мови, як і терміни флори та фауни різних кліматів. Коли ці терміни бажають перекласти будь-якою ціною, їх смисл, як правило, втрачається...»[3]. Проте слід наголосити на тому, що ці слова класика зіставного права трохи застаріли, адже більшість із наведених ним термінів сучасним правознавцями із країн як загального, так і континентального права знайома і зрозуміла без перекладу.

Мова права як спеціальна «субмова» має свій власний зміст і низку специфічних якостей, що відрізняються залежно від мовної системи. Проте, переважна більшість особливостей будь-якої мови пояснюється впливом історичних, культурних, соціальних та політичних факторів на її носіїв. Проте, незважаючи на такі особливості, перед перекладачем постає завдання виконати переклад і донести до рецептора перекладу інформацію, викладену в оригіналі, адже йому не можна лише стверджувати про явище неперекладності. Сучасні процеси глобалізації певною мірою «стирають» зазначені культурні, соціальні та історичні особливості, що полегшує роботу перекладача, але це не означає, що йому не потрібно знати всі ці особливості [1, с. 135].

Різні види перекладацької діяльності в неоднаковій мірі зберігають інформацію і, відповідно, відтворюють оригінал з більшою або меншою повнотою. Оскільки досягнення ідеального перекладу не є можливим, то перекладачеві доводиться йти на різного роду компроміси. За словами О. Щепотіної, «ступінь реального наближення двомовної комунікації з перекладом до комунікації одномовної залежить від майстерності перекладача, але також і від ряду об'єктивних обставин. До таких, в останню чергу, відносяться властивості тексту, що перекладається, і спосіб виконання перекладу» [8, с. 32]. Наприклад, юридичний документ є особливим перекладом, де мова повинна забезпечувати реалізацію суспільного призначення і відповідності правовому узусу.

Вивчення лексичного складу законодавчих текстів обмежується проблемами термінології, оскільки юридична термінологія вважається основним, найбільш інформативним пластом лексики мови законодавства, що сприяє точному і чіткому формулюванню правових розпоряджень.

Список використаних джерел:

1. Власенко С.В. Перевод юридического текста: когнитивные особенности номинации и реалии-профессионализмы в языковой паре английский-русский / С.В. Власенко //Филологические науки в МГИМО. Сборник научных трудов. – М.: МГИМО(У), 2005. – №21. – С. 129-140.
2. Гамзатов М.Г. Политико-правовой аспект перевода юридической терминологии / М.Г.Гамзатов //Вторые Федоровские чтения. Университетское переводоведение. – СПб. : СГУ , 2001. – 184 с.
3. Кононов О.С. Знову про проблеми юридичного перекладу [Електронний ресурс]. – Юридичний журнал. – 2010.
4. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу : навч. посіб. / Коптілов В.В. – К. : Юніверс, 2003. – 280 с.
5. Петухов С.В. Особенности перевода английских и русских юридических текстов на современном этапе / С.В. Петухов, О.А. Бурукина // Третьи Федоровские чтения. Университетское переводоведение. – СПб., 2002. – С. 44 – 72.
6. Скаун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / О. Ф. Скаун. – Х. : Консул, 2005 – 656 с.
7. Федотова И.Г. Юридические понятия и категории в английском языке / И. Г. Федотова. – Обнинск : ОЮИ, 2002. – 223 с.
8. Щепотина Е.В. Лингвокультурные факторы перевода юридического текста / Е.В. Щепотина // Коммуникация и социальная среда. – Воронеж : ВНУ, 2002. – С. 30 – 37.
9. Mellinkoff D. The Language of the Law / David Mellinkoff. – Boston: Little, Brown and Co, 1983. – 526 p.

Довгошея Яна Олегівна
студентка 4 курсу спеціальності
«Романські мови та літератури (переклад включно)»

КПІ ім. Ігоря Сікорського
Науковий керівник: Буць Жанна Володимирівна
к.ф.н, доцент кафедри
теорії, практики та перекладу французької мови
КПІ ім. Ігоря Сікорського

МІСЦЕ БЛОГУ В ЖАНРАХ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСУ

На сьогодні блоги стали одним із найпопулярніших способів комунікації. Таким чином **актуальність** даної теми зумовлена тим, що кількість блогів швидко зростає, та те, що вони використовуються не лише в особистій сфері, а й в політичній, науковій, ЗМІ. Вивченням жанрових форматів Інтернет-дискурсу займалися такі вчені як О.М. Галічкіна, О.І. Горошко, О.О. Землякова, О.Ю. Распопіна. А саме блоги досліджували В.В. Каптюрова, Л.Ф. Компанцева, О.Н. Морозова, Н.В. Прудка.

Мета роботи полягає у визначенні жанрових особливостей блогів.

У сучасному комунікативному просторі досить велика частина спілкування людей відбувається завдяки мережі Інтернет. Це стало причиною появи ще одного виду дискурсу – Інтернет-дискурсу. Одними з перших про це стали говорити О.М. Галічкіна, О.І. Горошко, О.В. Лутовінова.

Існує декілька визначень цього поняття, але в нашій роботі ми будемо спиратися на дефініцію О. В. Додуладової, яка визначає Інтернет-дискурс як «комп'ютерно-опосередкована мовленнєво-комунікативна діяльність, що протікає в широкому соціокультурному контексті та матеріалізується в гіпертексті» [3, с.74-78]. Під гіпертекстом розуміємо частини тексту, які пов'язані за допомогою гіперпосилань, тобто підкреслені та виділені ключові слова чи словосполучення [1, с.3].

Інтернет-дискурс має свої особливості. Досить детально їх описала О.М. Галічкіна: електронний сигнал як канал повідомлення, віртуальність, віддаленість у часі і просторі, опосередкованість, висока ступінь проникності, наявність гіпертексту, креолізованість текстів, статусне рівноправ'я учасників, передача емоцій за допомогою «смайликів»; специфічна комп'ютерна етика, комбінація різних типів дискурсу, а саме побутового, ділового, наукового, педагогічного, рекламного, політичного [1, с.3].

Блог є гіпержанром Інтернет-дискурсу, тобто він поєднує у собі різні жанри. Поняття «гіпержанр» було введено К.Ф. Сєдовим [5, с.23-25]. Е.І. Горошко також відносить блог до гіпержанру Інтернет-дискурсу [2, с.114-115].

Проте варто зазначити, що не всі дослідники розмежовують поняття жанру та гіпержанру, тому їхні класифікації будуються за іншим принципом. Так, наприклад, О.В. Лутовінова розподіляє віртуальні жанри на дискурсотворчі (електронні листи (e-mail), чати, форуми, миттєві повідомлення, блоги, рольові ігри онлайн для багатьох користувачів, СМС;) та дискурсонабуті (флейм, мережевий флірт, віртуальний роман та спам) [4, с. 169–281].

Російський мовознавець О.А. Селютин запропонував іншу класифікацію, в якій він поділив віртуальні жанри на канонічні та неканонічні. До першої групи входять всі жанри, що уже використовуються в літературі, мовознавстві чи культурі. А друга група, неканонічні, характеризуються тим, що ці жанри з'явилися в Інтернет-просторі та не використовуються поза ним. Сюди входять електронні листи, блоги, ICQ, чати, форуми, соціальні мережі і ігрові портали [6, с. 139].

Інший підхід використала Л.Ю. Щіпініна, яка розподілила Інтернет-жанри за типами дискурсу. Таким чином, в її класифікації ми знаходимо особисті та політичні блоги[7, с. 209].

Отже, було проаналізовано різні класифікації Інтернет-жанрів, та як результат варто вказати, що поки ще не існує загальноприйнятої класифікації. Різні вчені по різному визначають місце блогу у віртуальних жанрах. Певні дослідники навіть не включають в свої класифікації блоги, інші ж визначають його як гіпержанр в Інтернет-просторі, оскільки в блзі поєднуються різні жанри. Доцільно буде додати, що віртуальні жанри будуть ще змінюватися та доповнюватися, через те, що інформаційні технології досить швидко розвиваються.

Список використаних джерел:

1. Галичкіна Е. Н. Специфика компьютерного дискурса на английском и русском языках (на материале жанра компьютерных конференций): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Галичкіна Елена Николаевна. – Волгоград, 2001. – 11 с.
2. Горошко, Е. И. Виртуальное Жанроведение: устоявшееся и спорное / Е. И. Горошко, Е. А. Жигалина // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Сер. «Филология. Социальные коммуникации». 2011 – С.114-115

3. Дудоладова О. В. Інтернет-дискурс як особливий тип дискурсу / О. В. Дудоладова // Вісн. ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – 2008. – № 837. – С. 74-78
4. Лутовинова, О. В. Лингвокультурологические характеристики виртуального дискурса. Волгоград: Перемена, 2009. – С. 169–281.
5. Седов К.Ф. Языкознание. Речеведение. Генристика / К.Ф. Седов // Жанры речи: Сб. науч. статей. – Саратов: Изд. Центр «Наука», 2009. – Вып. 6 Жанры язык. – С. 23-25
6. Селютин А.А. Жанры как форма коммуникативного выражения онлайн-личности / А.А.Селютин // Вестник Челябинского государственного университета. Серия «Филология» (Искусствоведение): сборник науч. ст. – № 35 (173). – Челябинск, 2009. – С. 138–141
7. Щипицина, Л. Ю. Компьютерно-опосредованная коммуникация: Лингвистический аспект анализа. М.: Красанд, 2010. – С. 209

Заїка Віталій Миколайович

кандидат психологічних наук

доцент кафедри соціальної роботи

Полтавський інституту економіки і права Університету «Україна»

ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД УЧАСНИКІВ АТО: ПРОБЛЕМИ КОМУНІКАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ

Постановка проблеми. За даними Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції (АТО) станом на липень 2019 року статус учасника бойових дій (УБД) отримали майже 370 тис. учасників АТО на сході України. Більшість з них потребує заходів соціально-психологічної адаптації до умов мирного життя та подолання наслідків посттравматичного стресового розладу (ПТСР) з урахуванням навичок гармонійної комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-психологічні аспекти адаптації стали предметом дослідження таких психологів, як О.О. Бодальов, Г.О. Балл, Л.П. Гримак, О.М. Леонтєв, А. Налчаджян, С.Л. Рубінштейн та ін.

Формулювання цілей статті. На основі розуміння поняття посттравматичного стресового розладу учасників АТО окреслити особливості їх адаптації та комунікації до умов мирного життя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) – це неспихотична відстрочена реакція на

травматичний стрес, здатна викликати ряд психічних і поведінкових порушень. Для виникнення ПТСР необхідно, щоб людина випробувала дію стресора, який виходить за межі звичайного людського досвіду і здатний викликати дистрес.

На відміну від гострої стресової реакції, ПТСР виникає не під час травмуючої події, а у віддалені терміни – після виходу людини зі стану надтяжкого стресу [1]. Латентний період складає, як правило, 2-6 місяців з моменту отримання психологічної травми [2].

Серед основних симптомів ПТСР вчені виділяють [3]:

- повторні, нав'язливі спогади про події, які включають образи, думки чи відчуття – травмуюча подія переживається знову і знову. Людина намагається забути про пережите, але спогади постійно виникають без будь-яких зовнішніх стимулів. Виникає відчуття реальності події. Вони можуть виникати наяву, відразу після пробудження зі сну, при інтоксикації (алкогольній, під дією ліків);

- сновидіння про пережиту подію, які повторюються та викликають тривогу – сні викликають глибокі переживання психотравмуючих подій з відчуттям їх реальності;

- такі дії та відчуття, ніби психотравмуючі події відбуваються знову – відчуття відновлення пережитого: ілюзії, галюцинації, дисоціативні епізоди. Можуть бути стани з розладами орієнтування, які тривають від декількох хвилин до декількох годин і навіть днів, людина наче знову стає учасником психотравмуючих подій;

- значний психологічний дистрес під впливом зовнішніх та внутрішніх подразників, які символізують будь-який аспект травмуючої події чи нагадують про неї. В деяких випадках можуть виникати стани психоемоційного напруження чи гострого стресу при зіткненні з чимось, що нагадує про травмуючу подію. Наприклад, реакція жертв нацистських концентраційних таборів на вид свастики, учасників бойових дій на відповідні передачі по телебаченню;

- фізіологічна реактивність під впливом зовнішніх чи внутрішніх подразників, які символізують будь-який аспект травмуючої події чи нагадують про неї – при зіткненні з ситуацією, яка нагадує психотравмуючу, проявляються фізіологічні реакції: пітливість, оніміння кінцівок, відчуття слабкості, відчуття тиску в горлі та ін.;

- намагання уникнути думок, відчуттів чи розмов, пов'язаних із травмою – спроби уникнути дій, місць, людей, які викликають спогади про травму. Людина наполегливо уникає всього, що нагадує про травму;

- часткова чи повна амнезія важливих аспектів травми – людина не може пригадати деяких епізодів того, що з нею відбувалося;
- втрата інтересу до значущих раніше видів діяльності, чи участі в них – людина стає байдужою до всього, чим раніше захоплювалася;
- відчуття відгородженості від оточуючих – виникає відчуття самотності навіть у колі родини, дітей, близьких і друзів;
- звуження діапазону афективних реакцій – знижений настрій, постійне незадоволення собою та оточуючими, роздратованість, апатія, втрата інтересу до оточуючої дійсності, зниження реагування на сенсорні подразники;
- нездатність орієнтуватися на тривалу життєву перспективу – формується коротка життєва перспектива, людина планує своє життя на короткий час, виникає відчуття «неперспективного майбутнього»;
- ускладнення при засинанні та розлади тривалості сну – нічні кошмари, боязнь заснути, сновидіння які відображають психотравмуючу ситуацію, нервові виснаження, тривожність, нездатність розслабитися, відчуття фізичного та душевного болю;
- роздратованість та спалахи гніву – в учасників бойових дій виникають бурхливі реакції агресії при найменших неочікуваних подіях, які нагадують травматичні ситуації бойових дій (різкі звуки, крики, шум). Людина стає конфліктною, в суперечках застосовує насилля;
- труднощі при концентрації уваги – людина не може зосередитися на чомусь, що необхідно пригадати. В деяких випадках концентрація уваги може бути достатньою, але тільки виникає стресовий фактор, як здатність зосереджуватися втрачається;
- немотивована пильність – людина стежить за всім, що відбувається, відчуваючи небезпеку. Але ця небезпека не зовнішня, а внутрішня, часто вона проявляється в постійній фізичній напрузі, готовності в будь-який момент відбити зовнішню, чи подолати внутрішню загрозу. Поведінка таких осіб відображає характер перенесеної психічної травми. Наприклад, учасники бойових дій часто відмовляються сідати спиною до дверей, вибирають місця з яких вони можуть спостерігати за всіма присутніми. Напруження не дозволяє особі розслабитися, відпочити, вимагає значних витрат енергії;
- посилена реакція переляку – незначний шум, стук призводить до того, що людина починає бігти, сильно кричати. Різні звуки, запахи чи ситуації можуть легко стимулювати у особи спогади про травмуючі події, відчуття безпомічності та незахищеності та ін.

Особистість у процесі спілкування з іншими може вдаватися до певних стратегій та тактик у вирішенні комунікативних конфліктів:

1. *Співробітництво*. Така стратегія сприяє організації спільної діяльності, забезпечує її успішність, узгодженість, ефективність. Цей вид взаємодії позначають також поняттями «кооперація», «згода», «пристосування», «асоціація».

2. *Суперництво*. Вибір такої стратегії певною мірою розхитує спільну діяльність, створює перепони на шляху до порозуміння. Її позначають також поняттями «конкуренція», «конфлікт», «опозиція», «дисоціація».

3. *Компроміс*. Ця стратегія здатна врегулювати шляхом взаємних поступок: обидві сторони поступаються чимось, що забезпечує спільне розв'язання проблеми.

4. *Пристосування*. Супроводжується поступками інтересів однієї зі сторін: людина не намагається відстоювати своїх інтересів і погоджується робити те, що хоче інший.

5. *Уникання*. Така тактика супроводжується ухилянням, втечею, намаганням людини вийти із конфліктної ситуації, не вирішуючи її, не поступаючись своїми поглядами та інтересами, але й не наполягаючи на них. Людина не відстоює своїх прав, не співпрацює з партнером по спілкуванню для вироблення певного рішення.

Висновки. Таким чином, проблема вивчення посттравматичного стресового розладу учасників антитерористичної операції в Україні потребує свого подальшого вивчення та проведення емпіричних досліджень з метою запобігання можливих ускладнень в їх соціально-психологічній адаптації до умов мирного життя, гармонійної комунікації та ін.

Список використаної літератури:

1. Заїка В.М. До проблеми вивчення особливостей прояву посттравматичного стресового розладу учасників АТО в їх соціально-психологічній адаптації до умов мирного життя / В.М. Заїка // Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи: матеріали III Всеукраїнської наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лютого 2019 р. – К.: Університет «Україна», 2019. – С. 118 – 121.
2. Посттравматичні стресові розлади: діагностика, лікування, реабілітація : методичні рекомендації / уклад. : Волошин П.В., Шестопалова Л.Ф., Підкоритов В.С. та ін. – Харків, 2002. – 47 с.
3. Шанин В.Ю. Патологические основы реабилитации участников войн / В.Ю. Шанин, А.А. Стрельников // Медицинская реабилитация раненых и больных / под ред. Ю.Н. Шанина. СПб.: Спец. лит, 1997. – С. 82 – 116.

Ільченко Руслан Миколайович
аспірант кафедри психології
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка

ДОПОМОГА ОСОБИСТОСТІ МЕТОДОМ ПОДОЛАННЯ ТРАВМ, НАСИЛЬСТВА І ДЕПРИВАЦІЇ (ЗА М. МЮРРЕЙ) В УМОВАХ СУЧАСНОГО КОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ

Вступ. Сучасні реалії життя підтверджують актуальність пошуку ефективних методів подолання наслідків насильства та посттравматичних стресових розладів, особливо для якісного безбар'єрного спілкування. Адже психологічні травми, пережиті в дитячому віці, часто призводять до непорозумінь та конфліктних ситуацій з оточуючими людьми в майбутньому. Саме таким методом став метод Мюррей розроблений американським психотерапевтом Мерілін Мюррей (Marilyn Murray) ще в 1981 році та за ці роки набув широкого поширення в багатьох країнах світу (понад 45 країн) [1].

Результати дослідження. У основі методу М. Мюррей лежить універсальний синтез психологічних теорій: системної, емпіричної, когнітивної, поведінкової, психодинамічної, гуманістичної та ін. Даний метод можна застосовувати в індивідуальній роботі, але особливо він ефективний при груповій терапії. Терапевтичний підхід професора М. Мюррей [4] заснований на глибокому зануренні в «море болю» та його осушення в атмосфері любові та підтримки, знятті захисного механізму внаслідок роботи з образами, вираженні, вербалізації негативних емоцій, аналізі психотравмуючих ситуацій, а також пошуку й розвитку особистих талантів, формуванні здорової зрівноваженої особистості, здатної співчувати, проявляти емпатію, захищати себе, не нашкодивши іншим, радіти життю. Основною одиницею аналізу в цьому методі виступає емоційне страждання.

Основними принципами побудови психотерапевтичної взаємодії та безоціночного емпатичного спілкування є: конфіденційність; відкритість учасників та терапевта до самозмін; щирість; повага до себе та інших; активність учасників у виконанні групових та домашніх завдань; пунктуальність; готовність працювати над собою; відповідальність учасників та терапевта за процес особистісного розвитку.

У процесі реалізації комплексного психотерапевтичного методу М. Мюррей задля подолання наслідків травм, насильства та депривації та формування гармонійної комунікації виокремлюють наступні етапи:

1. Заповнення опитувальника за «Яйцем травми» – попередня діагностика та відбір учасників для тренінгової програми.

2. Оцінка стану та стилю життя учасників сьогодні, рівня їх необхідності у психотерапевтичній допомозі.

3. Оцінка знань учасників щодо процесів особистісного зростання та роботи з травмою.

4. Реалізація тренінгової програми «Становлення здорової врівноваженої особистості».

5. Проведення пост терапевтичної діагностики досліджуваних та оцінка ефективності програми.

Комплексний психотерапевтичний метод М. Мюррей «Становлення Здорової Врівноваженої Особистості» охоплює практично всі сторони роботи із особистістю, від внутрішніх переживань до взаємодії з іншими людьми. Так, він підтвердив свою ефективність в терапії клієнтів, що пережили сексуальне, фізичне, емоційне або духовне насильство; зневагу та емоційну депривацію; проблеми в стосунках; проблеми залежності та співзалежності. Метод також ефективний в роботі з сімейними парами. Мерілін Мюррей дає терапевтичний інструмент для відновлення і одужання, який спонукає клієнта орієнтуватися на прийняття відповідальності за свій стан, а також знайти зрілість та баланс особистісних сфер: емоційної, духовної, інтелектуальної та фізичної [2; 3; 4].

Висновки. Отже, метод М. Мюррей підтвердив свою ефективність в психологічній практиці при терапії людей: що знаходяться в стресовому або пост-стресовому стані; котрі страждають від різних страхів і фобій; які страждають некерованим гнівом; які потребують відповідей на питання по вихованню дітей; які потребують опрацювання ефекту професійного вигорання; котрі мають проблеми різноманітних залежностей (залежність від азартних ігор, наркоманії, алкоголізму, сексу, любовних стосунків, їжі, роботи, релігії та ін.) та співзалежності; котрі пережили сексуальне, фізичне, емоційне або духовне насильство, зневагу та депривацію; котрі зіткнулися з серйозними психологічними і фізичними травмами (розлучення, зрада, війна, автокатастрофа, діагноз невиліковної хвороби, таких як ВІЛ, онкологічні захворювання та ін.); охочих поліпшити свою самооцінку; охочих зрозуміти сенс свого життя; охочих попрацювати з цілями життя; охочих навчитися розбиратися з конфліктами; охочих побудувати або поліпшити міжособистісні стосунки тощо.

Список використаних джерел:

1. Ільченко Р.М. Допомога особистісному зростанню повнолітніх, що зазнали травм, насильства та депривації у дитинстві, за психотерапев-

- тичним методом Мерілін Мюррей. Науково-методична розробка / Р.М. Ільченко; за ред. В.Ф. Моргуна; відпов. за випуск М. Мюррей. – Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2011. – 46 с.
2. Мюррей М. Баланс: физическое, эмоциональное, интеллектуальное, духовное здоровье / Мерилин Мюррей // Материалы к семинару «Терапия последствий травм, жестокого обращения и депривации», М., 2004. – 10 с.
 3. Мюррей М. Узник иной войны: удивительный путь исцеления от детской травмы / Пер. с англ. / Мерелин Мюррей. – М.: Альварес Паблишинг, 2004. – 208 с.
 4. Мюррей М. Уравновешенная здоровая личность /Мерилин Мюррей // Материалы к семинару «Терапия последствий травм, жестокого обращения и депривации». М., 2004. – 20 с.

Кравчук Жанна Василівна
студентка 4 курсу, спеціальності «Філологія»
Національний Технічний Університет
«Київський Політехнічний Інститут імені Ігоря Сікорського»
Науковий керівник: Ковальська Наталія Вікторівна
старший викладач кафедри
теорії та практики перекладу англійської мови
Національний Технічний Університет
«Київський Політехнічний Інститут імені Ігоря Сікорського»

MANAGING RESISTANCE TO CHANGE

This research is aimed to identify effective strategies for implementing change and minimizing resistance of employees. It is human nature to resist change. Some people are more open to meeting changes than others. Those, who are averse to change perceive it to be a threat as it alter their stable, comfortable state to something unknown.

Usually change is implemented to bring benefits though people tend to resist since it involves uncertainty. People who are affected by change experience some emotional concern. For a number of reasons, individuals or groups can react very differently to change. They may fear to lose something they value, find it difficult to cope with the pace of change or simply do not understand the sense and the following outcome.

Employees may resist the unknown, being dictated to, or management ideas that do not seem feasible from employees' standpoint. Kotter (1995) ob-

served more than 100 companies in a decade and reported that when organizations attempt a major change, the employees often understand the new vision and want to make it happen, but there are obstacles that prevent execution. Certainly, those obstacles may be in the individual (his or her resistance), but Kotter states that such individual resistance is rare. More often, the obstacle is in the organization's structure or in a «performance-appraisal system that makes people choose between the new vision and their own self-interest» [2, 26].

Managers that are willing to introduce change should be ready to overcome objections. It is possible for management to modify greatly or to remove completely resistance to changes in methods of work. This change can be accomplished by the use of group meetings in which management effectively communicates the need for change and stimulates participation in planning changes [1]. Besides, to minimize resistance it is managers should ensure that objectives are clearly defined. If the change affects the work process and acquiring new skills, training has to be provided.

It is true that resistance can be irrational and self-serving. But I like it or not, it is an important form of feedback. Dismissing it robs you of a powerful tool as you implement change. It takes a strong leader to step up and engage when a change effort meets with push back. If you can gain perspective by paying attention to, understanding, and learning from behaviors you perceive as threatening, you will ultimately deliver better results [3].

It has been stated that there are most common reasons people resist change, for instance, a misunderstanding of the change and its implications, a desire not to lose something valuable, a belief that the change does not make sense for the organization, and a low tolerance for change. In order to successfully introduce change, managers should involve staff in the planning and implementation process, ensure that the objectives are clearly defined, hold employee feedback meetings and provide training.

References:

1. Coch L. Overcoming resistance to change [Electronic resource] / L. Coch, J. R. P., J. French // The Bobs-Merrill reprint series in the social sciences. – 1967. – Access mode:
<http://www.genesismex.org/ACTIDOCE/PDFS/ARTICULO%20COCH%20&%20FRENCH-Overcoming%20Resistance%20to%20Change.pdf3>
<https://laurieford.com/wp-content/articles/2009.Decoding%20Resistance.pdf>
2. Dent E. Challenging "Resistance to Change" / E. Dent, S. Galloway Goldberg. // The Journal of Applied Behavioral Science. – 1999. – №35. – С. 25–41.
3. Ford J. Decoding Resistance to Change / J. Ford, L. Ford. // Harvard Business Review. – 2009.

Павлюченко Віта Валеріївна
магістрантка спеціальності «Психологія»
Інститут соціальних технологій
Науковий керівник: Заїка Віталій Миколайович
к. псих. н., доцент кафедри соціальної роботи
Полтавський інститут економіки і права

СОЦІАЛЬНО-ПЕРЦЕПТИВНИЙ АСПЕКТ СПІЛКУВАННЯ ПІДЛІТКІВ

Проблема міжособистісного сприйняття викликає дедалі більший інтерес учених і практиків, оскільки саме воно є одним із найважливіших факторів конструктивної міжособистісної взаємодії в процесі соціально-комунікативної діяльності. Особливу увагу у науковій літературі приділено вивченню ролі соціально-перцептивного аспекту спілкування: взаємопізнанню і взаєморозумінню партнерами по спілкуванню один одного. Вагомий внесок у вивченні даної проблеми зробили: О. Бодальов, Дж. Бруннер, Є. Головаха, К. Девіс, Г. Ковальова, В. Паніна, Л. Орбан-Лембрик та інші дослідники. Аналіз вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічних джерел доводить, що спілкування є визначним для становлення особистості у підлітковому віці. Важливість процесу спілкування, його функції та складові найкраще викладені у працях Г. Андреевої, М. Бітянкової, О. Бодальова, С. Дерябо, А. Мудрик, Л. Орбан-Лембрик, В. Семиченка, І. Цимбалюк, Є. Цуканової та інших. Спілкування як провідну діяльність та її соціально-перцептивний аспект було проаналізовано за працями В. Куніциної, В. Маценко, Н. Рождественською, С. Штейна та інших провідних психологів і педагогів.

Проте, з нашої точки зору, у вищевказаних роботах дається лише загальна характеристика підліткового спілкування без глибокого аналізу такої важливої її сторони, як перцептивної, що передбачає пізнання і розуміння партнерами по спілкуванню один одного. Проте, саме вона забезпечує специфікацію спілкування дитини з оточуючими: розуміння їх особистісних характеристик, адекватне сприймання проявів поведінки в різних ситуаціях, емпатію, що забезпечує знаходження адекватних засобів взаємодії та комунікації.

Термін «соціальна перцепція» («соціальне сприймання») був вперше запропонований Дж. Бруннером в рамках розробленого ним «Нового погляду» (New Look) у 1947 році, і в цьому розумінні так визначалася соціальна детермінація перцептивного процесу. Через деякий час в соціальній психології цей термін отримав інше значення: їм стали

позначати сприймання соціальних об'єктів, до того ж коло їх було строго визначене. Соціальними об'єктами були названі: інша людина, соціальна група, більш широкі соціальні спільноти.

За дослідженнями Г. Андрєєвої, майже з самого початку досліджень соціальної перцепції в цьому значенні було встановлено, що термін не має можливості визначити все коло виникаючих проблем, наприклад при сприйманні однією людиною іншої. Коль швидко ми «читасмо» іншу людину, розшифровуємо значення її зовнішніх даних, у певному смислі вгадуємо риси її особистості, то ми тим самим виходимо за межі строгого перцептивного процесу, як мінімум включаємо в нього і процеси мислення. Тому саме в області вивчення соціального сприймання було запропоновано термін «соціальне пізнання». Один з дослідників цього процесу Р. Тажиурі зазначав, що на жаль, в англійській мові немає достатньо адекватного терміну на відміну, наприклад, від французького виразу «connaissance d'autrui» який фіксує не тільки результат процесу («знання про іншого»), але й процес «пізнання» іншої людини. За цим «пізнанням» (в російській мові отримав розповсюдження термін «пізнання») криється дуже багато: не лише міркування з приводу візуального сприйнятого, не лише оцінювання його (що включає й емоції), але й мотивація необхідності подальшої взаємодії із людиною, що сприймається або відмова від такої взаємодії. У подальшому до цього поняття додається і потреба зрозуміти причини поведінки людини, яку сприймають [2, с. 43].

Науковець О. Бодальов розрізняє сприймання і розуміння одне одного як два нерозривно поєднані процеси. Інші під сприйманням розуміють сукупність зовнішнього вигляду партнера і його поведінки і у зовнішній (те, що ми бачимо) і у внутрішній (психічній) частинах. В акт сприймання вкладають інтерпретацію сприйнятого на рівні мислення. Ця точка зору формулюється Г. Андрєєвою. Вона пише: «Можна сказати, що сприймання іншої людини – це сприймання її зовнішніх ознак, співвідношення їх з особливостями індивіда, якого сприймають і інтерпретацію на цій основі його вчинків» [10, с. 70].

Дослідниця М. Бітянова виділяє такі основні елементи процесу соціальної перцепції: процес сприймання, спостерігач, людина, за якою спостерігають та перцептивні ситуації. Розглянемо процес сприймання однією людиною іншої. У людини, за якою спостерігають доступні для сприймання лише зовнішні ознаки, серед них найбільш інформативними є зовнішній вигляд (фізичні якості та оформлення зовнішності) і поведінка (дії та експресивні реакції). Сприймаючи ці ознаки, спостерігач певним чином оцінює деякі умовиводи (найчастіше несвідомо) про

психологічні властивості партнера по спілкуванню. Сума приписаних властивостей дає необхідну можливість сформулювати певне відношення до людини, за якою ми спостерігаємо, яке частіше за все носить емоційний характер і розташовується у межах шкали «подобається – не подобається». На основі уявлення психологічних властивостей спостерігач робить певні висновки відносно того, якої поведінки варто очікувати від людини за якою спостерігають. Спираючись на ці висновки, спостерігач буде стратегію поведінки по відношенню до людини. Дуже об'ємно суть процесу соціального пізнання охарактеризував С. Рубінштейн: «У буденному житті, спілкуючись з людьми, ми орієнтуємося в їх поведінці, оскільки мов би «читаємо» їх, тобто розшифруємо значення їх зовнішніх ознак і розкриваємо зміст отриманого таким чином тексту в контексті, якій має свій внутрішній, психологічний план» [3, с. 2].

Соціальна перцепція забезпечує взаємодію людей, багато в чому визначає характер людини, так як поведінка, що виникла в результаті сприймання та інтерпретації, слугує початком перцептивних процесів для її партнера. Так, крок за кроком вибудовується взаємодія. Традиційно прийнято виокремлювати три складові соціально перцептивного процесу: суб'єкт, об'єкт та ситуація сприймання.

Другою складовою процесу соціальної перцепції є спостерігач. У соціальній психології проблема вивчення властивостей спостерігача, які впливають на адекватність сприймання, досить широко розроблена. Дослідженню підлягали різні якості спостерігача: стать, вік, професія, особистісні особливості, самооцінка тощо. Виявлені деякі вікові особливості розвитку соціально-перцептивних процесів. Так, у дітей спочатку формується здатність до розпізнавання експресії обличчя, за яким спостерігають, за мімікою, потім – за жестами, а вміння інтерпретувати почуття через особливості побудови відносин формується лише у підлітковому віці. Для дошкільників важливу роль в процесах сприймання відіграє «оформлення» зовнішності.

Суттєво впливають на результат соціальної перцепції психологічні особливості спостерігача. Є. Мелібруда назвав образ «Я» і самооцінку психологічним фундаментом, на якому базуються різні фактори, що впливають на взаємовідносини людей: «Я маю на увазі ті думки, оцінки, судження і переконання відносно самого себе, які мають відношення як до зовнішніх, видимих проявів особистості, про які людина може спокійно говорити. Я розумію під цим також і оцінки, котрі людина виносить власним, прихованим від інших, але доступним їй самій особливостям, й ті відчуття, які вона до кінця не усвідомлює, але які

хвилюють і тривожать її. Нерідко саме ці елементи образу «Я», яких людина хоче позбавитися, стають джерелом труднощів та проблем у сприйманні і розумінні оточуючих людей» [3, с. 3].

Людина, за якою спостерігають – автор повідомлення, котре потрібно сприйняти, зрозуміти, інтерпретувати спостерігачу. У момент сприймання людина, яку спостерігають, надає спостерігачу в якості деякої сукупності соціально значимих ознак, за допомогою яких в тій чи іншій культурі традиційно транслиуються психологічні властивості та стани. Ознаки, або, як ще прийнято називати, «перцептивні гачки», які для даної людини є відомим соціальним шифром. Значення більшості з них розшифрували для нього батьки й інші близькі люди, деякі – він сам, інші він привласнив в процесі спілкування із зразком своєї культури. Ці «гачки» частково інтернаціональні: їх трактування практично однокове в різних культурах і спільнотах. В своїй основі це ті ознаки, які розшифровують нам базові емоції людини: радість, страх, біль тощо. Інші, а їх більшість, мають «місцеве значення»: породжені певною етнічною, соціальною або ж професійною групою. Для їх вірної інтерпретації важливо знати культуру тієї чи іншої групи, краще – бути включеним в неї з народження.

Останнім елементом соціально-перцептивного процесу є перцептивні ситуації. Виховуючись в певному культурному і національному середовищі, дитина засвоює набір експресивних засобів, за допомогою яких серед дорослих прийнято виражати власні стани і бажання, й одночасно вчитися „зчитувати» з поведінки та зовнішності інших людей ознаки, за допомогою яких можна їх зрозуміти і оцінити. Природно, що при цьому найбільш повніше, точніше сприймаються ті особливості іншого, які «вбудовані» в мету і завдання спілкування, володіють цінністю для самого спостерігача. Результат процесу соціальної перцепції визначається тим, як була сприйнята та інтерпретована спостерігачем ситуація, в залежності від цього ним буде використаний той чи інший механізм соціального пізнання[3, с. 3-6].

Психологи Л. Виготський і Н. Гуткіна вважають сензитивним для розвитку особистісної рефлексії підлітковий вік [5, с. 472]. Завдяки цьому різновиду рефлексії підлітки вперше починають прагнути пізнати власну індивідуальність як таку. Оцінюючи неповторні і значущі для себе та інших риси, відкрито пропонуючи свої істинні можливості зараз, або характеризуючи потенціали на майбутнє, підлітки, в той же час, здатні зрозуміти і приймати в собі власні недоліки. Підлітки пізнають свій внутрішній світ через з'ясування думок, ставлень інших людей до себе. Саме в цей віковий період відбувається розширення кола спілкування, що

забезпечує більше сприймання різних уявлень про себе й оточуючих. Включення партнера в свій внутрішній світ – найефективніше джерело самопізнання у процесі спілкування.

Завдяки міжособистісній рефлексії підлітки проходять взаємну ідентифікацію з однолітками, дорослими, вперше оволодіваючи досвідом цілеспрямованого виокремлення. Загальна ідентифікація об'єднує підлітків у «Ми» і створює відчуття захищеності. До того ж, прагнення ідентифікуватися з собою і однолітками породжує особливо ціннісну потребу – потребу в друзях. Зокрема, в дружніх стосунках найповніше виявляється явище емпатії. Рівень її розвитку залежить від здатності підлітків уявити, як одна подія сприймається різними людьми, визнання права на існування різних точок зору. Діти цього віку терпимі до вираження емоцій іншими людьми, глибоко вникають в суб'єктивний внутрішній світ співрозмовника, готові адаптувати своє сприймання іншого задля кращого розуміння того, що з ним відбувається [4, с. 219-221;12].

Близько 11-12 років виникає інтерес до свого внутрішнього світу, а потім відбувається поступове ускладнення та поглиблення самопізнання. Підліток відкриває для себе свій внутрішній світ. Складні переживання пов'язані з новими відносинами, свої особистісні риси, вчинки аналізуються ним з пристрасстю. Підліток хоче зрозуміти, яким він є насправді, і уявляє себе, яким він хотів би бути. Пізнати себе йому допомагають друзі в яких він дивиться, мов у дзеркало, у пошуках схожості, а також близькі та дорослі. Особистісна рефлексія, потреба розібратися в собі самому породжує «сповідальність» у спілкуванні з однолітками, ведення щоденників, писання віршів, фантазування. Підлітки, вивчаючи себе, уявляють, що й інші люди теж постійно спостерігають за ними, оцінюють їх. Це явище в західній психології називають «уявною аудиторією». Маючи уявну аудиторію підліток відчуває себе в центрі уваги оточуючих, іноді навіть цілком незнайомих перехожих на вулиці.

За дослідженнями В. Куніциної, підліток більше значення приділяє фізичному вигляду партнера по спілкуванню. В його уявленні анатомічні особливості, риси обличчя, особливості будови тіла більше характеризують людину, аніж її одяг чи зачіска. Але на відміну від дорослого, підліток недооцінює експресивні риси (міміку, жестикуляцію, специфіку мови й мовлення), лише в дуже невеликому обсязі включає їх до портретної характеристики іншої людини. Найчастіше підлітки фіксують волосся, зріст, очі, обличчя. І в цих елементах не всі ознаки виокремлюються однаково часто. Доведено, що найбільш значущими є

колір волосся, колір очей, зріст. З усіх ознак обличчя (родимки, зморшки, колір, форма, розмір, риси, оцінка естетичної привабливості) найбільш часто вирізняються колір і форма. Ці ознаки для сприймаючого підлітка є опорними при побудові образу фізичного складу, зовнішнього вигляду іншої людини. У віці 13-14 років обсяг і адекватність оцінюваних ознак, котрі підлягають оцінці, значно збільшується і процес змін у соціальній перцепції відбувається особливо інтенсивно. Доведено, що різниця у віці всього в один рік – 14 і 15 років – характеризується в підлітків суттєвими кількісними змінами. Для прикладу, група чотирнадцятирічних підлітків характеризує добре знайому їм людину, її поведінку, зовнішній вигляд так: комунікабельна, рухається не поспішаючи, багато палить, обличчя у зморшках, на вигляд їй років п'ятдесят, любить порядок, до людей ставиться приязно, вбирається в темні костюми. Через рік до виокремлених ознак додаються такі: дуже уважні очі; на чолі велика кількість зморшок; коли посміхається, то очі стають теплішими; під час ходи руки тримає в кишенях; людина вольова, з твердим характером [8, с. 306].

Уявлення про інших людей та самого себе у підлітків не завжди реалістичні. Пізнання іншої людини випереджує пізнання самого себе. Судження підлітків про інших людей найчастіше є більш точнішими і більш критичними, ніж їх самооцінка, зазначає А. Хрипкова [9, с. 98]. У багатьох підлітків самооцінювання деяких якостей завищена. На цій підставі іноді виникає уявлення про несправедливе ставлення до них оточуючих людей. На думку Л. Терлецької, О. Главник, підлітки надмірно чутливі до оцінювання інших. Не реалістичність образу іншої людини пояснюється використанням підлітками стереотипів, надмірне орієнтування на зовнішність партнера по спілкуванню.

Інтерес до однолітків протилежної статі сприяє розвитку вибіркової спостережливості: зауважуються найнезначні зміни у поведінці, настроях, переживаннях та реакціях симпатичної людини. З'являється і увага до власних психоемоційних станів, зумовлених спілкуванням із симпатичними однолітками. Підліток завжди намагається передбачити, зрозуміти сподівання, думки, недоліки людини, яка викликає симпатію. При встановленні та підтримці контактів ті, що спілкуються між собою постійно перебувають у стані пошуку способів поведінки, «які враховують індивідуальну своєрідність тих, кому вони адресовані і які разом з тим спрацьовують на досягнення цілей спілкування» [6, с. 29].

Прояв потреби спілкування відмінний у дівчаток і хлопчиків. Дівчатам властиве більш інтенсивне спілкування, яке вимагає більшої чуйності, сприйнятливого саморозкриття. Оцінюючи риси характеру,

вони надають перевагу якостям, що проявляються у ставленні до людей. Хлопцям притаманний екстенсивний (розширений) тип спілкування. Якщо дівчатка близько спілкуються з 2-3 подругами, то для хлопців характерні великі компанії, в яких є більш-менш стала ієрархічна система, вони більш автономні від дорослих. Оцінюючи риси характеру людини, вони звертають увагу насамперед на ділові якості [7, с. 7].

В дослідженнях М. Борішевського було встановлено вплив самооцінки на процес спілкування та оцінювання рис партнера по спілкуванню. Так, в самооцінці старших підлітків, порівняно з молодшими, знаходять свій прояв більша різноманітність, різнобічність, узагальненість її змісту. Кількість якостей, які усвідомлюються старшими підлітками, в два рази більше, ніж у молодших. Старші підлітки усвідомлюють і оцінюють вже не тільки окремі риси особистості, але й особистість в цілому. При оцінці якостей партнера по спілкуванню старші підлітки, перш за все, визначають рішучість, витримка, хоробрість, почуття власної гідності, уміння відстояти власні погляди тощо. Дівчата віддають перевагу якостям, котрі проявляються у взаємовідносинах між людьми. Це не випадково: почуття займають важливе місце у житті дівчаток, особливо ті, що виявляються у процесі спілкування. У підлітків з тенденцією до адекватності самооцінки активність переважно різноманітна, спрямована на спілкування з іншими. Під час дослідження виявилось, що і оцінювання, пізнання інших під час спілкування є більш адекватним, вірним. У підлітків із завищеною самооцінкою наявною є вузькість діяльності, низька потреба у спілкуванні з іншими. Тому є не дивним, що пізнання інших відбувається неадекватно, з великою кількістю помилок через використання стереотипів, невірною тлумачення окремих вчинків та поведінки партнера по спілкуванню, орієнтацію лише на зовнішність [11, с. 39-43].

Науковець П. Галузо, під час дослідження, встановив особливості сприймання молодшими підлітками своїх вчителів. Він зазначав, що діти віддають перевагу при оцінці вчителів: їх діям, вчинкам і поведінці, порівнюючи при цьому декількох вчителів. З віком учні рідше фіксують особливості поведінки вчителів і найчастіше – якості особистості, набір яких поступово розширюється. У загальній структурі розуміння вчителів учнями стійко прослідковуються три елементи: комунікативні властивості, діяльність по навчанню і відношення учнів до вчителя. В процесі розвитку вони виявляються у найрізноманітніших варіантах, поєднаннях. Молодші підлітки бачать у своїх вчителів переважно позитивні якості, в той же час проявляючи достатню проникливість у сприйманні негативних якостей і властивостей. Останнє пов'язане з переборенням «ефекту ореола», властивого школярам молодших класів, а також з розвитком крити-

ності підлітків по відношенню до дорослих. З «дорослішанням» у підлітків виявляють складні інтегративні властивості особистості вчителів: комунікативні якості, особливості навчання дітей. Вони рідше оцінюють відношення вчителів до праці, їх інтелектуальні і вольові якості, особливості зовнішності. Критичне відношення до вчителів у дівчаток вище, ніж у хлопців. Кількість характеристик у хлопців з віком зменшується, у дівчат – стійко зростає. У старших підлітків чітко диференціюються особистісні та професійні риси і якості педагогів, вони переборюють негативні стереотипи сприймання, негативізм по відношенню до окремих вчителів – це важливий компонент соціальної ситуації розвитку дітей підліткового віку [1, с. 121-123].

Інтенсивність розвитку сприймання й розуміння в підлітковому віці пояснюється не лише визріванням усіх психічних функцій, розвитком інтелекту, накопиченням життєвого досвіду взаємодії, зростанням самосвідомості, але й засвоєнням соціальних норм, цінностей, еталонів і стереотипів поведінки, соціальних установок. В міру того, як спілкування підлітків з іншими людьми виходить за межі навчання, як у підлітків встановлюються контакти і зв'язки з різними особами поза класом, у формуванні в них системи знань про інших людей відбуваються нові зміни. Йдеться передусім про важливі і суттєві якісні зміни у відтворенні основних рис зовнішності іншої людини. Описуючи іншу людину, підліток дедалі частіше «за деревами бачить ліс», тобто не лише перелічує окремі ознаки зовнішності, але й виокремлює ті властивості, які відтворюють індивідуальні, характерологічні особливості того, кого він сприймає. І чим більше людина усвідомлює себе особистістю, тим більше вона починає придивлятися до людей та їхніх взаємин. Ширшою стає емпірична база для розвитку в підлітка узагальненого знання людської психології. Перед школярем відкривається можливість побачити поведінку інших людей з таких боків, які за умов навчання навіть не проявлялися. При цьому спостерігається двосторонній процес: практика спільного навчання, спілкування, відпочинку з новими людьми не лише збагачує враження підлітка про інших людей, примушує його розмірковувати про їхні вчинки та поведінку, а й постійно спонукає школяра до активного застосування здобутих знань у спілкуванні [1; 5].

У процесі взаєморозуміння та спілкування між людьми велике значення має той факт, як сприймається партнер по спілкуванню, іншими словами, процес сприйняття однією людиною іншого виступає як обов'язкова складова частина спілкування і умовно може бути названий перцептивною стороною спілкування. У підлітковому віці інтенсивно відбувається розвиток соціально-перцептивного аспекту спілкування. У силу

своїх можливостей підлітки створюють власні прийоми пізнання партнерів по спілкуванню, але через обмеженість досвіду та знань вони найчастіше є неефективними.

Список використаних джерел:

1. Алферов А. Д. Психология развития школьника / А. Д. Алферов. – Ростов н / Д. : Феникс, 2000. – С. 113-138.
2. Андреева Г. М. Психология социального познания / Г. М. Андреева. – М. : Аспект Пресс, 2000. – С. 40-161.
3. Битянова М. Р. Познание и понимание людьми друг друга в процессе общения / М. Р. Битянова // Школьный психолог. – 2000. – №27. – Вкладка.
4. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – С. 30-39, 175-232.
5. Гарач Н. Р. Роль рефлексії у становленні особистісного самовизначення старшокласника // Психолого-педагогічна наука і суспільна ідеологія: матер. методолог-о семінару. – К. : Гнозис, 1998. – С. 471-476.
6. Дівчинка-підліток у дорослому світі / Упоряд. О. Главник. – К. : Редакції загальнопед-х газет, 2003. – 128 с.
7. Дзюбко Л. Діагностика становища особистості підлітка в структурі взаємин класу / Л. Дзюбко, В. Панок // Все для вчителя. – 1998. – №3-4. – С. 6-7.
8. Куницына В. Н. Межличностное общение: уч. для вуз. / В. Н. Куницына, Н. В. Казаринова, В. М. Погольна. – СПб. : Питер, 2002. – С. 304-318.
9. Мир детства: подросток / Под ред. А. Г. Хрипковой; Отв. ред. Г. Н. Филонов. – М. : Педагогика, 1989. – С. 56-86, 96-104.
10. Практикум по общей психологии / Под ред. А. И. Щербакова. – М. : Просвещение, 1990. – С. 68-81.
11. Психологические особенности самосознания подростка / Под ред. М. И. Боришевского. – К.: Вища школа, 1980. – С. 38-46.
12. Степанов С. Ю. Психология рефлексии: проблемы и исследования / С. Ю. Степанов, И. Н. Семенов // Вопросы психологии. – 1985. – №3. – С. 31-40.

Стукаленко Валерій Вікторович
студент 6 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрівна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ ЯК ЗАСІБ ВІДОБРАЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СВИТОБАЧЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Оскільки для носіїв будь-якої мови існують свої специфічні національно-культурні асоціації, не можна не погодитись із висловлюваннями Д.Б. Гудкова, який зазначає, що «фразеологічний фонд мови, як правило, відображає особливості світосприйняття її носіїв, що обумовлені національною культурою, аналіз якого має виявити не лише систему національних символів, а й культурних еталонів» [3, с. 192].

На думку багатьох дослідників, прислів'я та приказки є так званими малими жанрами фольклору, які найбільш тісно пов'язаними із самотніми особливостями певного етносу. Оскільки поняття етносу є одним із ключових для досліджень, виконаних у межах етнолінгвістики, зауважимо, що «етносом прийнято називати історичні спільності людей, які мають спільну мову, виразно диференційовану від інших традиційну культуру; власний менталітет, володіють усвідомленням єдності свого походження і культурної відмінності від інших спільностей, тобто етнічною самосвідомістю, що виражається у самоназві» [6, с. 17–18].

Прислів'я та приказки є «ментальними репрезентаціями, що відбивають потік свідомості через досвід, уявлення, культуру й світосприйняття» [5, с. 418]. Звернення до пареміологічного фонду різних мов з метою дослідження його універсальних та специфічних рис обумовлено тим, що саме в ньому зосереджені когнітивні процеси сприйняття, розуміння і пізнання людиною навколишнього світу на різних етапах її розвитку [5].

Дослідження сучасної лінгвістики в галузі пареміології зосереджені, головним чином, на вивченні певних концептів, що реалізуються як у прислів'ях однієї мови, наприклад, в англійській мові, так і різних, в яких порівнюються лінгвокультурологічні аспекти концептів [2]. Вивчення концептів на матеріалі саме пареміологічного фонду є цілком зрозумілим, адже завдяки образності прислів'їв та приказок «той чи інший експлікований концепт відображається його носіями, з одного боку, глибоко та об'ємно, з іншого боку, володіє (відносно його носіїв та їх

комунікації) високою лінгвопсихологічною привабливістю» [8, с. 103]. Значна увага приділяється аксіологічності паремійних одиниць відтворенню народних традицій та обрядовості паремійному фонді певних мов, вивченню відтворених у пареміях символів, що є характерними для того чи іншого етносу.

Зоосеміми як окремі лексичні одиниці і як компоненти стійких словосполучень широко представлені в усіх мовах світу і належать до одних із найдавніших і найпоширеніших. Вивчення найменування тварин (фаунізмів, анімалізмів, зоосемізмів, зоонімів) у сучасній лінгвістиці відбувається у різних аспектах, зокрема, їх переносне значення висвітлено у роботах І. В. Холманських, А. А. Кипріянової, Л. С. Войтик та ін. У своїх наукових розвідках учені розглядають образний потенціал зооморфізмів, їх системну організацію, семантико-типологічну характеристику та виявляють національну специфіку зооморфних найменувань. Відомо кілька підходів щодо опису, термінології, семантичної структури слів, що називають тварин. Для прямого значення таких назв слугують такі терміни, як зооніми, зоосеміми. Найбільш зручним для виявлення етнокультурної специфіки анімалістичної лексики є дефініція зоонім – лексико-семантичний варіант слова, що виступає в якості будь-якої або родової назви тварини і як метафорична назва при аналізі лексики з погляду емоційно-оціночної характеристики людини. Багато робіт відомих лінгвістів В. В. Виноградова, В. Г. Гака, Н. Д. Арутюнової, В. І. Телії та інших учених присвячено дослідженню семантичних, словоутворюючих і прагматичних можливостей зоосемізмів та їх похідних, серед яких особлива увага приділяється фразеологізмам із компонентом зоонімом. Це пояснюється тим, що зоосеміми, як окремі лексичні одиниці, а також як компонент стійких словосполучень (виразів), широко представлені в усіх мовах світу. Анімалізми в ході дослідження, підлягаючи нормам мови, утворюють свої закономірності, що вимагають спеціального вивчення. З огляду на поширеність і певну універсальність зоонімічної лексики в мовах світу, дослідження у цій галузі нерідко свідчать про частковий або обмежений характер. Відомо, що мова відбиває не лише актуальний стан культурного розвитку соціуму, а й забезпечує збереження культурних набутків минулих поколінь, а також виступає інструментом створення духовного і матеріального розвитку національної спільноти.

Метафоричність зооморфних та фігоморфних фразеологізмів, притаманна їм суб'єктивно-оцінна конотація, специфіка їх семантичних параметрів і синтаксичної структури багато в чому обумовлена їх референціальною сферою, основу якої становить імпліцитно виражений в

них антропоцентризм як прояв давньої фольклорної традиції приписування тваринам певних рис людського характеру. У етнокультурі різних народів фразеологізми, що включають назви тварин, – це в першу чергу висловлювання про людину, її духовні і соціальні риси.

Вивчаються функції прислів'їв та приказоку повсякденному мовленні, де вони розглядаються як інструменти, що захищають думку індивіда у публічних інтерактивних ситуаціях – використання паремій у повсякденному діалогічному мовленні надає словам мовця переконливості за рахунок посилання на третю сторону, тобто на колективний досвід, що міститься у пареміологічному фонді будь-якого етносу [11]. Вивчення прислів'їв застосовується у дослідженнях взаємозв'язку поколінь у різних культурах [10]. Значна увага приділяється місцю прислів'їв у вивченні іноземної мови, зокрема англійських прислів'їв та цитувань, які можуть слугувати «емоційним/когнітивним посередником» у вивченні іноземної мови [13].

Тваринний світ завжди був невід'ємною частиною життя людини. «Важливість тваринного світу для людини, її тісний зв'язок з цим світом, той факт, що людина споконвіку проводила аналогії між собою і тваринним світом» [7] безпосередньо відбивається в мові. Формула «людина – тварина» носить універсальний характер і досить чітко простежується в паремійному фонді англійської та української мов. Слід зазначити, що в паремійному фонді цих мов саме кількість прислів'їв і приказок про тварин є найбільш численною.

У мові закріплюються й фразеологізуються саме ті образні висловлення, які асоціюються з культурно-національними еталонами, стереотипами, що при вживанні в мовленні відтворюють характерний для тієї чи іншої лінгво-культурної спільноти менталітет. У зоолексичі найяскравіше виражаються особливості осмислення позамовної реальності. Це свідчить про індивідуальності образного мислення конкретного народу й про відмінності в ціннісній картині світу різних етносів, що є частиною складних асоціативно-психологічних процесів. Фауна, як екстралінгвістична база лексикологічного аналізу, знаходить, таким чином, своє специфічне відображення в мові, формуючи її лексичну підсистему, всередині якої виникають свої закономірності, що вимагають спеціального опису в різних соціальних конотаціях слів й сталих виразів у різних мовних культурах.

Національна культура специфіка залежить від того, які уявлення носій мови має про тварину в проекції на людину, які фрагменти її досвіду були лексично зафіксовані, а також у якій мірі представлені ці фрагменти у тій чи іншій мові у вигляді цілісних пріоритетів, образів,

символів. Багатозначністю та фразеологічною активністю в мовах вирізняються назви тих тварин, з якими людина має найтісніші контакти, а саме домашні улюбленці (укр. собака, кіт, англ. dog, cat), свійські тварини (укр. свиня, віл, кінь, англ. pig, bull, horse) тощо. Наприклад, в українській мові така риса характеру, як тупість асоціюється з бараном: як баран в аптеці [9], дивиться як баран на нові ворота [9]. В англійській мові у такому значенні вживається зоонім Ass (осел): *act like the ass* – «валяти дурня» [12], *all asses wag their ears* – «дурні люблять судити про те, чого не знають» [12]. Зоосемізи належать до найпродуктивніших лексем, семантичні структури яких містять найбільшу кількість метафоричних значень, що вживаються для позначення людей. Так, до складу зоосемії входять також зооморфізми – одиниці фразеології із зоокомпонентом.

У Великобританії існує вислів *It's raining cats and dogs*, еквівалентний українському «лити як з відра», який в буквальному перекладі означає «лити котами і собаками». Виникнення цього фразеологізму пов'язують з тим, що раніше дахи будинків покривали таким матеріалом, який при намоканні ставав дуже слизьким, тому кішки, що гуляли по дахах, зривалися вниз – звідси і з'явився такий вираз для позначення сильного дощу.

Відмінними є також і назви тварин, найбільш часто вживаних в прислів'ях і приказках. Це можна пояснити тим, що кожна національність віддає перевагу різним тваринам, або ж якісь тварини більш поширені в цій місцевості. Наприклад, англійці шанують кішок і коней. Ми можемо знайти масу прислів'їв та приказок саме з цими тваринами.

If two men ride on a horse, one must sit behind;
Curiosity killed the cat.

Використання зоонімічного компоненту у пареміях також додаєтнокультурної специфіки до значення виразу:

Smiling like a Cheshire cat.

Наведене прислів'я характеризує дуже широку і загадкову посмішку. Походить від образу посмішки Чеширського kota з «Аліси в країні чудес» написаної англійським письменником Льюїсом Кероллом [4]. Воно є чудовим прикладом, як характеристика персонажу твору стає об'єктом національного значення, і таким чином отримує відображення у пареміях.

A little bird told me.

Показує, що сказане було озвучено якимось таємним джерелом, яке небажає бути відомим. Текст цієї приказки не фігурує ні в одній з версій Біблії, але кореневе джерело все таки скоріш за все біблійне, бо ця фраза

згадується у Біблії короля Джеймса. Також різні автори, включаючи В. Шекспіра, протягом століть писали, що маленькі пташки приносили послання [1].

Кожна країна має свій символ, що також знаходить відображення в прислів'ях і приказках. Англіїці багато століть тому в ході історичних подій вибрали троянду в якості свого символу. І ми можемо знайти масу прислів'їв та приказок саме з цим словом «gose»:

No rose without a thorn.

Life is not a bed of roses.

Отже, англійський фразеологічний фонд – це складний конгломерат фразеологізмів, в тому числі і паремій. Національна специфіка паремій простежується у вживанні зоонімів та фітонімів. Вони виражають такі явища національної культури, які пов'язані з ставленням людей до своєї праці, помешкання, стилю життя, один до одного і матеріальних речей, які їх оточують.

Список використаних джерел:

1. Баранцев К.Т. Английские пословицы и поговорки / К.Т. Баранцев. – К.: Радянська школа, 1973. – 175 с.
2. Басыров Ш.Р. Категория жизни и смерти в разноструктурных языках (на материале паремий и крылатых выражений) / Ш.Р. Басыров // *Studiagermanicaetromanica: Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання.* – 2009. – Том 6, № 1 (16). – С. 45–61.
3. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации / Д.Б. Гудков. – М.: Просвещение, 2003. – 288 с.
4. Дубенко О. Ю. Англо-американські прислів'я та приказки / О. Ю. Дубенко. – К. : Нова книга, 2004. – 416 с.
5. Ковальська Н. Паремії як засіб відображення когнітивних процесів / Н. Ковальська // *Вісник Львівського університету. Серія Філологія.* – 2004. – Вип. 34. – Ч.1. – С. 412–418.
6. Макарчук С.А. Етнічна історія України / С.А. Макарчук. – К. : Знання, 2008. – 471 с.
7. Мокиенко В.М. В глубь поговорки: Рассказы о происхождении крылатых слов / В.М. Мокиенко. – СПб.: Азбука-классика, Авалонь, 2007. – 256с.
8. Панченко О.О. Особливості вживання концепту «любов» в англійській пареміології / О.О. Панченко // *Нова Філологія.* – Запоріжжя, 2009. – С. 102–105.
9. Словник фразеологізмів української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мовно-інформац. фонд ; уклад. В.М. Білоноженко [та ін.] ;

- відп. ред. В. О. Винник. – К. : Наукова думка, 2003. – 1098 с.
10. Kaplan M.S. Using Proverbs to Explore Intergenerational Relations Across Cultures [Electronic resource] / Matthew Kaplan // Construction and transfer of cultural knowledge. Conference proceedings. – 2004. – Режим доступу: <http://www.ed.psu.edu/icik/2004Proceedings/section4-kaplan.pdf>.
 11. Lauhakangas O. Use of proverbs and narrative thought [Electronic resource] / OutiLauhakangas // An Electronical Journal of Folklore. – 2007. – Volume 35. – P. 77-85. – Режим доступу: <http://haldjas.folklore.ee/folklore/vol35/lauhakangas.pdf>.
 12. Speake J. Oxford Dictionary of Proverbs / Jennifer Speake. – Oxford : Oxford University Press, 2009. – 625 p.
 13. Zhu Yao-yun. The potential motivational values of English proverbs and quotations in Chinese EFL teaching / Zhu Yao-yun // Sino-US English Teaching. – 2008. – Volume 5. – № 8. – P. 6–12.

Шатковська Дарина Миколаївна
Шатковський Ярослав Миколайович
студенти 5 курсу, спеціальності «Філологія (Переклад)»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Рябокiнь Наталія Олександрiвна
к. ф. н., доцент, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ

За визначенням М. Газматова, юридичний переклад – це переклад текстів, що відносяться до галузі права і використовуються для обміну юридичною інформацією між людьми, які спілкуються різними мовами [2, с. 130]. Оскільки право є наочною областю, пов'язаною з соціально-політичними і культурними особливостями країни, юридичний переклад є складним завданням. Для адекватної передачі юридичної інформації мова юридичного перекладу повинна бути особливо точною, ясною і правдивою.

Залежно від типу юридичних документів, що перекладаються, юридичний переклад підрозділяється на:

- переклад законів і нормативно-правових актів та їх проектів;
- переклад договорів;
- переклад юридичних висновків і меморандумів;

- переклад апостилів і нотаріальних свідоцтв;
- переклад установчих документів юридичних осіб;
- переклад довіреностей [4].

Юридичні документи і теоретичні роботи повинні перекладати тільки професійні перекладачі, що спеціалізуються на юридичному перекладі. Як правило, вони мають відповідну юридичну освіту або, як мінімум, значний досвід перекладів юридичної тематики. Помилки у перекладі тексту договору можуть призвести, наприклад, до спричинення матеріального збитку і пред'явлення судового позову, за що несе відповідальність перекладач.

При перекладі тексту з права перекладачеві не можна забувати наступне. Початковий текст організований відповідно до правової системи, наявної у конкретній країні, що знаходить своє віддзеркалення у юридичних формулюваннях цього тексту, а текст перекладу призначений для використання в рамках іншої правової системи з характерними саме для неї юридичними формулюваннями [5].

Крім термінологічних лакун, або відсутності відповідних лексичних еквівалентів, перекладачеві слід пам'ятати, що текстові конвенції в початковій мові часто залежать від культурних особливостей і можуть не відповідати конвенціям тексту перекладу. У мовних конструкцій, як зазначає М. Гамзатов, характерних для вихідної мови, немає прямих еквівалентів у мові перекладу. У зв'язку з цим до завдань перекладача входить віднайдення конструкцій у мові перекладу, які виконують функції, аналогічні функціям конструкцій початкової мови [2].

Як робочі джерела інформації перекладачі юридичних текстів часто звіряються з юридичними словниками, особливо з двомовними. До них, за словами І. Федотова, варто відноситися з обережністю, оскільки більшість двомовних юридичних словників – низької якості, і їх використання може привести до помилок в перекладі. При цьому з метою юридичного перекладу на загальні двомовні словники взагалі не можна спиратися [7, с. 131].

Неодмінним етапом процесу юридичного перекладу документів є редагування тексту перекладу іншою особою, бажано юристом.

Відмінною рисою перекладу текстів з юриспруденції є юридично завірений переклад. Юридично завірений переклад – переклад, виконаний сертифікованим перекладачем або завірений в нотаріальному порядку.

Здійснюючи переклад юридичного тексту, перекладач навмисно відступає від структурної і смислової відповідності між двома сторонами комунікації на користь їх рівноцінності в плані дії [9, с. 133]. Юридичний документ, письмовий носій перекладної юридичної інформації, має

текстові особливості, своєрідне мовне вираження. Не дивлячись на наявні суперечності в поглядах учених-лінгвістів і юристів, більшість погоджуються з тим, що будь-який текст має лексичну, логічну і граматичну основи, які організовані певним чином з метою передачі інформації. Немає сумніву, що іншомовні юридичні тексти мовою перекладу незалежно від їх функціонального призначення і прагматичної ролі мають такі ж основи.

Юридичний переклад, як і будь-який переклад галузевої літератури потребує значної бази знань перекладача та обізнаності, у різних сферах діяльності і наукових галузях. Особливо, якщо справа стосується перекладу текстів англійської мови українською і навпаки, адже Україна і Великобританія (і звичайно ж США) належать до різних правових систем. Як наголошує О. Скакун, Україна належить до романо-германської або континентальної юридичної системи, а Великобританія і США до англосаксонської. Це зумовлено особливостями географічного положення, історичного розвитку і культурних традицій країн, і як наслідок юридичні документи – контракти, договори, угоди, домовленості – значно різняться за своєю структурою і відрізняються вживаною лексикою, існуючими поняттями тощо [6].

Розгляд факторів перекладу будь-якого тексту в умовах міжкультурної комунікації будується з урахуванням основних особливостей мовної культури, типу і механізму соціального кодування рідної і іноземної мов. Такий підхід дозволяє виявити нову точку зору на рішення практичних завдань, пов'язаних з проблемами перекладу, наприклад, юридичного тексту. Головну роль у зв'язку з цим відіграє не тільки володіння соціальними знаннями правових норм, юридичної термінології, судово-процесуальних систем, але і особисті якості перекладача, оскільки переклад будь-якого тексту передбачає взаємодію національних мов, і, відповідно, культурних концептів. Для досягнення адекватного перекладу, на думку О. Щепотіної, необхідно володіти специфікою образів і пов'язаних з ними програм діяльності тих типів культури, між якими ведеться комунікація [8, с.31].

Емпіричним шляхом доведено, що ті або інші фрагменти дійсності, зв'язків відносин знаходять віддзеркалення в мові як суспільному явищі. Прикладом цього може служити юридична мова, яка є розрізнявальним фактором національних культур. Так, у США судово-юридична тематика є основною складовою частиною масової культури цієї країни. Американський громадянин на підсвідомому рівні вірить в справедливість і стабільність своєї правоохоронної системи. Українським громадянам, у свою чергу, для досягнення максимально наближеного і

адекватного сприйняття чужої лінгвокультурної спільноти, необхідно стати учасником комунікативного процесу, за допомогою текстів-перекладів відповідної юридичної тематики. Саме переклад є однією з форм взаємодії культур, він створює уявлення про чужу культуру.

На думку О. Кононова, переклад – це не тільки зміна мови, але і функціональна заміна елементів культури. Така заміна не може бути повною, оскільки вимогу «переклад повинен читатися як оригінал» навряд чи можливо виконати в повному обсязі, оскільки вона передбачає повну адаптацію тексту до норм іншої культури [3].

Що стосується саме юридичних перекладів, то при аналізі можливостей еквівалентного перекладу юридичної інформації з однієї мови на іншу спадають на думку слова славетного французького вченого Р. Давіда, який, порівнюючи між собою поняття англійського і французького права, зазначав: «На рівні понять ми також будемо частково дезорієнтовані після того як не знайдемо в англійському праві таких понять, як батьківська влада, узурфрукт, юридична особа, підробка, непереборна сила тощо. Проте ми зустрінемо такі незнайомі поняття, як довірча власність, зустрічне задоволення, естоппель, треспас та інші, які нам ні про що не говорять. Не відповідаючи жодному із знайомих нам понять, терміни англійського права не перекладаються на інші мови, як і терміни флори та фауни різних кліматів. Коли ці терміни бажають перекласти будь-якою ціною, їх смисл, як правило, втрачається...»[3]. Проте слід наголосити на тому, що ці слова класика зіставного права трохи застаріли, адже більшість із наведених ним термінів сучасним правознавцями із країн як загального, так і континентального права знайома і зрозуміла без перекладу.

Мова права як спеціальна «субмова» має свій власний зміст і низку специфічних якостей, що відрізняються залежно від мовної системи. Проте, переважна більшість особливостей будь-якої мови пояснюється впливом історичних, культурних, соціальних та політичних факторів на її носіїв. Проте, незважаючи на такі особливості, перед перекладачем постає завдання виконати переклад і донести до рецептора перекладу інформацію, викладену в оригіналі, адже йому не можна лише стверджувати про явище неперекладності. Сучасні процеси глобалізації певною мірою «стирають» зазначені культурні, соціальні та історичні особливості, що полегшує роботу перекладача, але це не означає, що йому не потрібно знати всі ці особливості [1, с. 135].

Різні види перекладацької діяльності в неоднаковій мірі зберігають інформацію і, відповідно, відтворюють оригінал з більшою або меншою повнотою. Оскільки досягнення ідеального перекладу не є можливим, то перекладачеві доводиться йти на різного роду компроміси. За словами

О. Щепотіної, «ступінь реального наближення двомовної комунікації з перекладом до комунікації одномовної залежить від майстерності перекладача, але також і від ряду об'єктивних обставин. До таких, в останню чергу, відносяться властивості тексту, що перекладається, і спосіб виконання перекладу» [8, с. 32]. Наприклад, юридичний документ є особливим перекладом, де мова повинна забезпечувати реалізацію суспільного призначення і відповідності правовому узусу.

Вивчення лексичного складу законодавчих текстів обмежується проблемами термінології, оскільки юридична термінологія вважається основним, найбільш інформативним пластом лексики мови законодавства, що сприяє точному і чіткому формулюванню правових розпоряджень.

Список використаних джерел:

1. Власенко С.В. Перевод юридического текста: когнитивные особенности номинации и реалии-профессионализмы в языковой паре английский-русский / С.В. Власенко //Филологические науки в МГИМО. Сборник научных трудов. – М.: МГИМО(У), 2005. – №21. – С. 129-140.
2. Гамзатов М.Г. Политико-правовой аспект перевода юридической терминологии / М.Г.Гамзатов //Вторые Федоровские чтения. Университетское переводоведение. – СПб. : СГУ , 2001. – 184 с.
3. Кононов О.С. Знову про проблеми юридичного перекладу [Електронний ресурс]. – Юридичний журнал. – 2010.
4. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу : навч. посіб. / Коптілов В.В. – К. : Юніверс, 2003. – 280 с.
5. Петухов С.В. Особенности перевода английских и русских юридических текстов на современном этапе / С.В. Петухов, О.А. Бурукина // Третьи Федоровские чтения. Университетское переводоведение. – СПб., 2002. – С. 44-72.
6. Скаун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / О. Ф. Скаун. – Х. : Консул, 2005 – 656 с.
7. Федотова И.Г. Юридические понятия и категории в английском языке / И. Г. Федотова. – Обнинск : ОЮИ, 2002. – 223 с.
8. Щепотина Е.В. Лингвокультурные факторы перевода юридического текста / Е.В. Щепотина // Коммуникация и социальная среда. – Воронеж : ВНУ, 2002. – С. 30 – 37.
9. Mellinkoff D. The Language of the Law / David Mellinkoff. – Boston: Little, Brown and Co, 1983. – 526 p.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

ЛІНГВІСТИЧНИЙ ДИСКУРС І КОМУНІКАЦІЯ

Біляченко С.М.	Неологізми у сучасному англомовному суспільно-політичному дискурсі	2
Ведмеденко А.О.	Лексичні засоби гендерної нейтралізації у текстах французького масмедійного дискурсу	7
Грінченко О.Ю.	Характеристика адаптивних засобів	10
Данилюк Л.В.	Дискурс у міжмовному та міжкультурному аспекті	18
Дегтярьова Є.О.	Лінгвопрагматичні особливості риторичних запитань у заголовках французьких медіатекстів	23
Жамардій В.О.	Терміни як один із шарів словникового складу мови	25
Запотоцька О.В.	Прецедентність як об'єкт дослідження мовознавства і перекладознавства	29
Існюк О.Ю.	Систематизація підходів, напрямів та аспектів до вивчення феномена ідіостилю	34
Калатур О.О.	Визначення поняття власних імен та їх класифікація	36
Клименко В.І.	Актуалізація концепту Brexit (укр. «Брексит», «Брегзит») у сучасному англомовному дискурсі (на матеріалі інтернет-сайтів ЄС)	41
Ковальова І.О.	Термін і терміносистема суспільно-політичного дискурсу як наукова проблема	47
Козловська М.І.	Лексика на позначенні коштовного каміння: базові асоціативні кореляції	53
Корносенко О.К.	Стилістичні та лексико-семантичні особливості жанру фентезі в англомовному дискурсі	56
Корчан Л.М.	Розвиток медичної термінології, особливості і види текстів медичної тематики	60
Кузьменко Л.М.	Наукова дискусія стосовно «терміну» і «терміносистеми» в мовознавстві: проблемні аспекти в роботі перекладача	65
Лєбідь О.Г.	Лінгвістичні особливості сучасного англомовного інтернет-дискурсу	72
Льотка А.М.	Співвідношення прийменників в українській та англійській мові	78
Маленко О.О., Рябокін Н.О.	«Економічний дискурс» та «економічна публіцистика»	80
Марценюк В.В.	Визначення лінгвістичного статусу афоризму як тексту малої форми	87
Миросниченко А.О.	Інтернаціоналізми у суспільно-політичному дискурсі (на матеріалі англійських та українських газетних статей)	89
Могильна Я.В.	Лексико-стилістичні особливості особових імен	92
Рябокін А.В.	Інтернаціональна лексика: сутність поняття та сфери функціонування	95
Саснюк Н.А.	Особливості художнього перекладу	103
Совгіря С.М., Филєнко Б.М.	Особливості класифікації англомовних медичних термінів відповідно до їх функціональних параметрів та структурних елементів	108
Тєслєнко Н.О.	Виникнення й розвиток контрактного права	113
Тімашова В.М.	Феномен «мовної гри»	120
Черненко В.О.	Професійні просторіччя в англомовному медичному дискурсі	125

Шелько Т.П.	Метафора в історії лінгвістики. Поняття «метафора» в сучасній лінгвістиці	130
-------------	---	-----

СЕКЦІЯ 2

ДИСКУРС І ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА

Амірханова К.Г.	Англомовні власні назви та способи їх відтворення українською мовою	136
Афоніна О.О.	Специфіка перекладу науково-технічної літератури	139
Борзих О.А.	Актуальні питання сучасного дискурсу в прикладній лінгвістиці	143
Борута Н.В.	Фільмоніми в сучасному перекладознавстві	146
Бут А.О.	Особливості перекладу англомовного юридичного дискурсу	149
Вернигора В.В.	Структурно-семантичний підхід до перекладу	154
Галушко А.О.	Особливості перекладу роману Джерома Селінджера «Над прірвою у житті»	158
Гладка М.А.	Виховання у студентської молоді християнських моральних цінностей (з досвіду українського гуманітарного інституту)	164
Гуржій Т.О.	Способи перекладу бізнес-ідіом	168
Йосипенко А.І.	Словотворчі моделі комп'ютерних термінів та їх відповідники в українській мові	172
Івко М.Р.	Синтактико-граматичні особливості англомовного контракту	181
Капоріна А.Ю.	Особливості перекладу сучасної комп'ютерної термінології	185
Каркач А.В.	Юридичні тексти в аспекті перекладу	193
Клевака Л.П.	Влучний переклад назви фільму – правильнее розуміння та сприйняття його сюжету	195
Коваленко О.В.	Особливості перекладу підзаголовків у інструкціях з експлуатації	201
Ковальська Н., Прияжнюк Н.	The conference: creating enabling environment for the refresher	203
Колос Ю.З.	Машинний переклад: історія створення, сучасний стан та перспективи розвитку	206
Кондратюк Д.О.	Прийоми адаптації та стилістичної трансформації у перекладах текстів художньої літератури	209
Король В.Р.	Передача французьких каузативних дієслів українською мовою	215
Лантух І.В.	Функціонально-комунікативний підхід до перекладу	218
Лукомська А.В.	Культурологічний підхід до перекладу	221
Маноха О.В.	Міжнародні іспити та сертифікат з англійської мови	228
Маркіна І.А.	Еволюція етимології терміну «сленг»	230
Михайлютенко С.М.	Майстерність художнього перекладу: вимоги до адекватності	237
Мусяєнко О.Р.	Insights into specialized translation	244
Назаренко А.В.	Англомовні фразеологізми та особливості їх відтворення в українських перекладах (на матеріалі оповідань Ернеста Хемінгуей «Старий та море» і «Райський сад»)	246
Пашко С.В.	Епітети в англійському художньому дискурсі	251
Попова К.В., Шахова В.В.	Порядок перекладу юридичних термінів	254
Пустовіт Ю.Ю.	Аудіовізуальний переклад та його види	256
Рибченко С.С.	Полісемія термінологічної лексики та варіативність відповідностей у перекладі	261
Роман С.В., Зєня Л.Я., Коломінова О.О.	Модель формування у студентів-філологів іншомовної компетентності у письмі на практичних заняттях з іноземної мови	265

Рябуха А.Ю.	Переклад англійських комп'ютерних термінів	268
Савчук К.В.	Види та способи звертань у британців та українців (порівняльний аналіз)	273
Трохимець О.	Юридичний переклад та його особливості	278
Фомичова В.В.	Особливості перекладу англійських емпатійних висловлень на українську мову	280
Хоменко Р.Г.	Способи перекладу термінів у галузі програмування	283

СЕКЦІЯ 3

ДИСКУРС ЯК СОЦІОЛІНГВАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН СУЧАСНОГО КОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ

Артеменко Р.В.	Соціокультурні аспекти англомовних текстів юридичного дискурсу	289
Довгоша Я.О.	Місце блогу в жанрах інтернет-дискурсу	294
Заїка В.М.	Посттравматичний стресовий розлад учасників АТО: проблеми комунікації та адаптації	296
Льченко Р.М.	Допомога особистості методом подолання травм, насильства і депривації (за М. Мюррей) в умовах сучасного комунікативного простору)	300
Кравчук Ж.В.	Managing resistance to change	302
Павлюченко В.В.	Соціально-перцептивний аспект спілкування підлітків	304
Стукаленко В.В.	Прислів'я та приказки як засіб відображення особливостей світобачення англомовної особистості	313
Шатковська Д.М., Шатковський Я.М.	Соціокультурні аспекти англомовних текстів юридичного дискурсу	318